

Peperbet

1
77



vrijheid

progressief
conservatief



economische

vrijheid



geestelijke

onafhankelijk politiek maandblad

Peperbek

10e jaargang nummer 1
januari 1977

REDAKTIE:

Freek Egter van Wissekerke (EW)
Harry Geelen (HG)
Harry Jongedijk (HJ)
Gé J.C. Mulder (GM)
Frans W.H. Vink (FV)
Pieter W. van Baarsel (vB)

Korrespondent :
E. Bruins, Groningen

REDACTIE-ADMINISTRATIE:

HEEMSKERCKSTRAAT 43
D E N H A A G
070 - 454874

UITGEVER :

STICHTING PEPERBEK

ABONNEMENT :

f 22.- per jaar (11 nummers)
postgiro: 707800 ten name van
penningmeester Peperbek, Voorburg

Kopij voor het februari nummer uiterlijk 29 januari bij RED-ADM.

Peperbek

Peperbek wordt uitgegeven door de Stichting Peperbek. Het is een 'onafhankelijk' blad, in die zin dat er een redaktiestatuut is, waarin de verhouding tussen het stichtingsbestuur enerzijds en de redactie anderzijds geregeld wordt en waardoor de redactie haar redactionele onafhankelijkheid gewaarborgd weet.

De artikelen zijn in het algemeen geschreven vanuit de ideeënwereld van D'66.

Het middenkatern, onder verantwoordelijkheid van de Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66, bevat bijdragen van kamerleden aan debatten in de Kamers, redevoeringen, mededelingen over werkgroepen van de Stichting en andere informatie.

Samenstelling bestuur Stichting Peperbek :

H.A. Goudsmit, Rijswijk (voorzitter);
A.J. Krom, Voorburg (penningmeester)
E. Denig, Oegstgeest
H. Jongedijk, Wassenaar
W. Maarse Nzn, Aalsmeer
N.F.I. Schwarz, Den Haag

XXXXXXXXXXXXXXXXXX deze XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX maand XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX kort XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Van de Redactie

In dit nummer van "Peperbek" zult U een groot aantal bijdragen vinden van D'66 Tweede Kamer kandidaten. De redactie vroeg hen namelijk om een bijdrage over een onderwerp, dat na aan het hart ligt, maar waarover volgens hen binnen D'66 nog te weinig gesproken wordt, of waarover zij een andere mening hebben dan neergelegd in het partijprogramma. Een verheugend groot aantal van de 52 (!) kandidaten gaf aan deze oproep gehoor. Wij danken hen hartelijk voor deze reactie.

Handtekeningen, handtekeningen

(HG) Het blijkt helemaal niet mee te vallen om de 66000 handtekeningen voor Jan Terlouw bij elkaar te krijgen. Toch is het in principe niet zo lastig, b.v. straatacties leveren per persoon per uur zo'n 15 tot 20 handtekeningen op. De actie heeft kennelijk ruime bekendheid gekregen en velen reageren spontaan, al dan niet positief. Maar deze straatacties, die de juiste methode is om de lijsten te vullen, leveren met het huidige weertype wel als bijproduct een flinke verkoudheid op. Zou Jan naast de handtekeningen, als blijk van goede wil, ook niet genoeg willen nemen met een fors aantal hoestbuizen en snotneuzen?

Voor of tegen gezond verstand

In Peperbek nr. 12 (1976) wordt onder de kop "voor of tegen kernenergie?" wat laconiek gesproken over het niet helemaal afwijzen maar wel voorzichtig aan doen met kernenergie "omdat een aantal technische problemen nog niet geheel opgelost zijn en de gevaren nog niet goed onder controle!". Dat lijkt me te euphemistisch gesteld. Los van de in genoemd stukje gehekelde opstelling van de PPR, kan zonder overdrijving gesteld worden, dat van werkelijke garanties voor veiligheid bij toepassing van kernenergie op grotere schaal en werkelijke oplossingen voor het afvalprobleem in het geheel géén sprake is. Als dan ook nog de noodzaak om nu al het praktisch gebruik van kernenergie voor te bereiden niet aanwezig is (als eindelijk eens werkelijk gericht gewerkt wordt aan vermindering van het energieverbruik en het ontwikkelen van alternatieve energiebronnen), dan is er geen "overdreven" actie nodig om te komen tot de conclusie dat we aan kernenergie (nog) niet toe zijn. Dat hoeft niet te leiden tot irrationeel afwijzen voor alle eeuwigheid; wel tot het achterwege laten van activiteiten direct gericht op of meewerkend aan de feitelijke toepassing van kernenergie. Dus geen Groningse proefboringen (opbergen in zoutholtes is geen oplossing) en ook geen uitbreiding van de uraniumverrijkingsfabriek in Almelo; dit zijn activiteiten die de weg plaveiden die regelrecht voert naar de (voorlopig?) drie kerncentrales waar de heer Lubbers op mikt. Wat wel kan is doorgaan met reserach die wellicht in de toekomst oplossingen kan leveren, die kernenergie wel tot een reële mogelijkheid maken maar die nu nog ontbreken. Tot het zo ver is kunnen we het praktisch toewerken naar kernenergie beter vergeten. Dat is geen kiezen tegen kernenergie, dat is kiezen vóór gezond verstand!

Ineke Lambers-Hacquebard

Boekovski en Corvalan

(HJ) Tragisch dat ze allebei zo hun land uit moesten. Maar 't moest wel zo. De gebeurtenis van de "uitwisseling" werpt een wonderschoon licht op de regimes van S.U. en Chili. Hoe verschillend ook, ze zijn gelijk in despotisme. Volgens mij zijn B en C daardoor ook op één of meer politieke punten aan elkaar gelijk. Maar B is niet naar Chili gereisd en C wel naar Rusland (zie ik toch wel als een "liberale" communist. Zou C in Moskou - na een hele serie wodka met kaviaarpartijen straks niet een dubbele kater oplopen, waarvan de politieke kater chronisch blijkt te zijn? Misschien loopt hij straks met B een Leids grachtje om. Of moet ik Ien geloven en is een linkse dictatuur een stuk prettiger dan een rechtse. Nou, Ien moet dat dan straks maar eens aan B & C vragen. In Leiden.

XXXXXXXXXXXXXXXXXX deze XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX maand XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX kort XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

- Troetelschijf volgend jaar Kerstmis met de Oranjes.
- Eugène: Het loonoverleg moet niet uit de beleids sfeer worden gehaald.
- Japie: Als die nieuwe provincies maar niet tot nog meer Eerste Kamerleden leiden.
- Eugène: We moeten niet om der wille van de rust ontwikkelingen accepteren die vooruitlopen op de huidige mogelijkheden.
- Vondeling, net de vader van Calimero.
- Staat die D van D'66 voor Dissidenten?
- Zeg Jan, ben je ook tevreden met 66.000 leden en 1660 handtekeningen?
- Kennelijk stemmen de VVD seantoren gewoonlijk niet naar eer en geweten
- Ook bij buiken heb je nu eenmaal onder- en bovenbazen.
- Vondeling's Tweede Klas: Meester de Voorzitter, mag ik even achter het gordijn?

Henk Zeevalking te Utrecht:

Indien men mij de vraag voorlegt waarover binnen D'66 naar mijn mening te weinig gesproken wordt dan wel werd, dan heb ik daar wel enige moeite mee. Waarover hebben wij immers in het verleden niet van mening verschild? Waarover is niet gesproken bij ons? Waarschijnlijk hebben wij over te veel zaken gepraat en van mening verschild en zijn wij vooral op ons eigen hobbyïsme gezamenlijk stuk gelopen. Derhalve is er toch iets waarover te weinig bij ons gesproken wordt en werd. Dat is dan hetgeen ons ondanks alle persoonlijke voorkeuren samenbindt en wat bindt ons dan samen? Ik geloof dat dat drie dingen zijn: (a) het beginsel van de vrije mens; (b) een program dat met als uitgangspunt het fundamentele van onze cultuur niet aflatend naar vernieuwing streeft en naar de gelijkheid van een ieder; (c) de bereidheid om hetgeen onder (a) en (b) gesteld wordt naderbij te brengen door het brengen van de daartoe benodigde offers en die offers kunnen tot broederschap leiden. Dat alles samen is andere koek dan de vrijheid van de VVD, de gelijkheid van de PvdA en de broederschap van het CDA!

Wim Schouten te Midwoud:

HET LOON- EN PRIJSBELEID EN DE VAKBEWEGING

Hierover hoor resp. lees ik weinig hoe bepaalde standpunten binnen D'66 liggen. Ik wil een geringe poging wagen met onderstaande bijdrage een discussie op gang te brengen.

Hoewel de verslechterende economische toestand in Nederland mede een gevolg is van de totale internationale situatie, kan een gedeelte van de verslechtering toch ook toegeschreven worden aan het gevoerde loon- en prijsbeleid. Het steeds maar de lonen reëel te willen verbeteren heeft ons mede in de situatie gebracht waarin wij thans verkeren. Ik ben van mening, dat reële loonstijgingen de afgelopen 4 jaar achterwege hadden moeten blijven. De vicieuze cirkel waarin wij verzeild geraakt zijn- lonen onhoog, prijzen onhoog, etc.- moet doorbroken worden. Er moet een duidelijk, een keihard loon- en prijsbeleid gevoerd worden. Zoals het nu gaat zinken wij steeds dieper in de put. Ik vind dan ook de houding van de voormannen van de vakbeweging onbegrijpelijk en ik geloof dan ook niet meer in hun bewering op te komen voor de werknemer. Nee, de heren vechten voor hun eigen positie en durven hun achterban niet te vertellen hoe het er in werkelijkheid voor staat, dat geen reële loonstijgingen geëist kunnen worden. "Dat is een VVD er" hoor nu zeggen. Niets is minder waar, altijd voor 1966 PvdA geweest, maar wel nuchter en realistisch tegenover de werkelijkheid.

De maatregel van Lubbers, loonstijgingen niet doorberekenen, accoord, goede maatregel, maar dan ook geen reële loonstijgingen, voor niemand, en gedeeltelijke prijscompensatie, voor het minimumloon gehele compensatie. De houding van de vakbeweging thans brengt ons naar de Engelse situatie waar de arbeider het

zwaarst getroffen wordt, de kapitaalkrachtigen redden zich toch wel.

Ik ben een voorstander van een tijdelijke geleide loonpolitiek die Van de Doel en De Galan bepleiten.

Ik betreur zeer en vind het zelfs laf dat de regering nu niet wil ingrijpen, want volgens mij zijn daar de komende verkiezingen debet aan; zou politiek dan toch vies zijn?

Ombudsvrouw Meta van Beek te Den Haag:

ARBEIDSMETTEN

Sinds de vorige eeuw hebben Arbeidswetten vrouwen de voet goed dwars kunnen zetten.

Bescherming van vrouwen lijkt een mooie leuze maar juist dat laat haar geen vrije keuze.

Vrouwen moesten korter werken dan mannen want dan waren zij goed onder de pannen.

Door tal van arbeidsverboden vast te leggen kregen vrouwen in de arbeid nog minder te zeggen.

Waar arbeid op zondag en 's nachts voor haar is verboden is het toegestaan voor mannen: d e a r b e i d s g o d e n !

De wet kent zelfs geen vrouwen voor het bakken van brood maar op operatiekamers werken zij zich wettig etmalen half dood.

Pa wetgever heeft haar vrije beroepskeus en -scholing kunnen verhinderen ten gunste van de verzorging van mannen, het huishouden en het baren van kinderen.

Dan de personen in de onderneming met een leidende rol en de niet-arbeiders boven de loongrens met de beurs propvol.

Buiten de wet valt hun edele arbeid de wetgever gunt hen wél zoveel moog'lijk vrijheid.

De arbeidswet verhindert solidariteit van werkende mensen met aparte "kooien" voor mannen en vrouwen, met functie- en klassegrenzen.

Voornamelijk mannen werken aan het totstandkomen van wetten. Het is de hoogste tijd dat vrouwen zich daartegen verzetten.

Zolang het gezag met zo'n wet wil blijven regeren moeten ambtenaren en werkgevers haar respecteren.

Hoe kun je dan samen voor menswaardig werk strijden met verschil in regels voor mensen die arbeiden.

Kunnen mannen en vrouwen dan in de arbeid emanciperen? Laten wij ons samen tegen discriminatie keren.

Totdat uiteindelijk het Ministerie van SOCIALE ZAKKEN ophoudt met wetgeving waar discriminatie is ingebakken.

STELLINGEN INZAKE DE OMSTANDIGHEDEN WAARONDER DE MENSEN WERKEN

1.

In vergelijking met de aandacht, die besteed wordt aan werkgelegenheid en werkloosheid, schiet de maatschappij te kort in aandacht voor de werkomstandigheden van de mens.

2.

Verschillende politieke partijen noemen weliswaar humanisering van de arbeid in hun programma, maar dit begrip wordt zelden verder uitgediept. De paragraaf in het beleidsprogram van D'66 terzake vormt een uitstekende aanzet en dient nader onder de politieke aandacht te worden gebracht.

3.

Een indicatie dat het met de werkomstandigheden van de mens slecht gesteld is vormt het bijzonder hoge en nog steeds stijgende ziekteverzuim. Enkele cijfers: in 1968 een verzuim van 270.000 manjaren, in 1973 een verzuim van 348.000 manjaren, een stijging van 29% in 5 jaren. Niet alleen het aantal ziektemeldingen is toegenomen, ook de gemiddelde ziekteduur. De groep langdurige zieken en monder validen onder de thuisblijvers steeg liefst met 77% in dezelfde jaren. Opvallend is het hoge percentage vrouwen onder de ziekteverzuimers. Een en ander betekent niet alleen een belangrijk economisch verlies, maar vooral een derving van menselijk geluk voor betrokkene en zijn directe omgeving.

4.

Humanisering van de arbeid houdt naast verbetering van de werkomstandigheden in: taak verruiming, tegengaan van eentonigheid in de arbeid, uitbreiding van werkoverleg en vergroting van de verantwoordelijkheid en medezeggenschap van de werknemers. Wanneer we ons thans even beperken tot de directe werkomstandigheden, dan valt op hoezeer de huidige wetgeving hier tekort schiet, hoezeer openheid, openbaarheid en goede controle ontbreken.

Dit geldt ten aanzien van alle aspecten van veiligheid, gezondheid en hygiene. De Arbeidswet (1919), de Veiligheidswet (1934) zijn verouderd en staan machteloos bij de enorme technische en industriële ontwikkeling van de laatste decennia. Herzieningen zijn in voorbereiding, maar een grote moeilijkheid blijft ook in de herziene ontwerpen de normering en de naleving. De normering, overduidelijk een politieke zaak: welke belangenafweging vindt hier plaats, welke zijn de criteria? (we kennen het probleem uit de Milieuwetgeving) dient een onderwerp te zijn van politieke discussie en de afweging dient in het openbaar plaats te vinden. De controle op de naleving dient veel minder vrijblijvend plaats te vinden. Arbeidsinspectie en Bedrijfsgeneeskundige Diensten werken momenteel met geheime adviezen. Zij hebben n.b. geen verplichting om werknemers informatie te verschaffen omtrent hun eigen bedrijfsveiligheid. Evenmin hebben werknemers het recht door de werkgever hieromtrent volledig geïnformeerd te worden. Enz.

5.

Naast deze hoogst noodzakelijke aandacht voor de gezondheid en veiligheid is daar het politiek volstrekt onontgonnen terrein van de arbeidsomstandigheden van administratief en winkelpersoneel, sectoren met een relatief hoog aantal vrouwelijke werknemers. De onpersoonlijke omgeving van grote typekamers, de dikwijls onhygiënische ruimten voor het personeel achter de keurige winkels dragen in geen enkel opzicht bij tot persoonlijke ontplooiing of "plezier" in het werk.

De rol van Arbeidsinspectie en Bedrijfsgeneeskundige Dienst is daar wel zeer klein. Angst voor ontslag beperkt bovendien de klachten.

6.

Het wordt m.i. hoog tijd dat aan bovenstaande punten een hogere prioriteit wordt gegeven. De uitgangspunten van D'66 lenen zich er uitstekend toe hierin het voortouw te nemen.

PARTICIPATIE

Graag wil ik aan het verzoek van HG voldoen om in een Peperbek-bijdrage iets weer te geven over een onderwerp wat mij na aan het hart ligt en waaraan ik als T.K.-kandidaat aandacht zou willen besteden. Een terugblik - allereerst; bij een jaarwisseling niet ongebruikelijk - op de afgelopen tien jaren van D'66 maakt duidelijk, dat er sindsdien veel is veranderd in de zin zoals dat door ons destijds gewenst werd - openheid en betrokkenheid - maar dat er evenveel niet gewijzigd is, wat eveneens door ons werd voorgestaan. Sterker nog: ik meen, dat er alweer een zekere teruggang merkbaar is naar een situatie, waarbij reeds verworven rechten weer worden aangetast. Ik doel hierbij vooral op participatie-processen in z'n algemeenheid, zoals die in vele maatschappelijke organisaties aanvaard zijn of worden. Een voorbeeld: Is het geruchtmakend interview met wethouder de Cloe - over staatsvernieuwing in Het Parool - een schot in de ruimte of de wedergeboorte van een nieuwe regententaliteit? Wordt inspraak geven, hebben of nog krijgen langzaamaan gedegradeerd tot een soort modeverschijnsel - dat wel weer overgaat? Worden pogingen tot participeren wel au serieux genomen of eerder als bagatel afgedaan? Krijgen manipulaties weer de overhand?

De vrees alleen al voor het gesignaleerde verschijnsel - dat hier en daar al weer de kop op steekt (ook binnen democratische partijen als de PvdA) - rechtvaardigt het voortbestaan van D'66! In dit korte bestek wil ik daarop de aandacht vestigen, omdat ik het van uitermate groot belang acht en omdat ik er voor - als gemeenteraadslid - dat het gevaar voor de aantasting van de zeggenschap van het individu betekent. Het sluit ook direct aan bij de bedreiging van het individu (de scheefgroei-mensen komen in het gedrang) zoals Jan Glastra van Loon dat omschrijft in zijn Maatschappij Analyse (A-11). Het hoofdstuk Democratisering van ons ontwerp programma vind ik echter tekort schieten in die zin, dat daarin te weinig overkomt van de hierboven geschetste ontwikkeling. In een poging het ontstaan ervan te analyseren heb ik getracht te ontdekken waardoor participatieprocessen niet of nauwelijks tot ontwikkeling komen of zelfs na een enthousiaste start volledig de mist ingaan. Vanuit die analyse tracht ik oplossingen te vinden die tot betere resultaten zullen moeten leiden: In het kort komt de essentie naar mijn gevoel neer op een gebrek aan inzicht en kennis, dus ook aan creativiteit en zeggingskracht van de meeste participanten, waardoor de uiteindelijk bereikte resultaten gering zijn en dus aanleiding geven tot frustraties (de kater achteraf, na hooggespannen verwachtingen). In veel gevallen - lang niet alle overigens - raakt de procedure op dood spoor door gebrek aan voldoende motivatie van de deelnemers. Het spreekt vanzelf, dat de inbreng daardoor telkens verder vermindert. "Inspraak: mode verschijnsel!" kun je dan gelijk hebbertig horen. Ambtenaren hebben daar vaak een handje van (waarmee overigens geen waarde oordeel over de werknemers van onze grootste werkgever gegeven wil zijn). Betekent dit nu, dat we moeten terugkeren naar ons uitgangspunt met betrekking tot de democratisering van tien jaar geleden? Ik dacht van niet. De omstandigheden zijn daarvoor teveel veranderd in die periode. Wel zullen we moeten voortgaan op de ingeslagen weg en moeten bouwen op de fundamenten die we zelf - als D'66ers van het eerste uur - mede hebben aangebracht. In een tijd van afnemende conjunctuur is een democratisch bouwwerk van nog meer betekenis dan in een economisch gunstige periode. Er ontbreekt nog veel aan de structuur

van het bouwsel - het instrumentarium, waarmee het participatieproces in goede banen moet worden geleid. De organisatievorm is veelal gebrekkig en vaak te vrijblijvend. Spreiding van macht moet tevens spreiding van verantwoordelijkheid met zich meebrengen. Daarvoor is begrip - inzicht en kennis, dus ook creativiteit en zeggingskracht, enfin zie boven - een eerste vereiste. De tijd, waarin enkelen uitmaakten wat goed is voor de rest ligt voorgoed achter ons. Laten we althans zorgen dat dat zo blijft. Democraten kom op!

Piet Verschure te Scharendijke:

'n STUKKIE GELUK

Het begrip "welzijn" laat zich niet vangen in een korte, tevens allesomvattende uitleg, het begrip "geluk" kan uit "welzijn" voortkomen. Wie zich voor het welzijn van de medemens inzet is tegelijk bezig aan het hoger te stellen doel "levensgeluk". Welzijn kan zo opgevat worden als "'n stukkie levensgeluk". Een partij of beweging die pretendeert te werken aan het welzijn van de mens kan als prioriteiten, openheid, menselijkheid, redelijkheid hanteren. Ik denk dat in toenemende mate de behoeften en mogelijkheden aan het ontstaan zijn voor het realiseren van deze openheid, menselijkheid, redelijkheid in de politieke verhoudingen. Dit is niet nieuw, reeds in de oudheid trachtte men er inhoud aan te geven, doch in onze '60er jaren kwamen de accenten duidelijker te liggen. Thans liggen de nadrukken op andere onderdelen van het begrip "democratie".

De mogelijkheden in de kiezers zelf om de begrippen openheid, menselijkheid, redelijkheid boven aan hun prioriteitenlijstje te stellen zijn er reëel in te schatten. Een partij die ook deze begrippen hoog op de lijst voert, dient zich wel "onafhankelijk" te presenteren. Een vorm van verbondenheid met wie of wat dan ook kan verwarring wekken, zeker als de andere verbondenen op verwarring ten eigen voordele uit zijn. 't Wordt nu echt tijd dat D'66 zich zeer duidelijk, ook naar buiten toe, onafhankelijk opstelt. De misverstanden met partijen die ter linker en ter rechter zijde van D'66 opereren zouden voorgoed voorbij moeten zijn.

Er is dan geen enkele partij die op wat voor onderdeel van hun actieprogramma op ons lijkt.

D'66 heeft een totaal eigen programma, naar vorm, inhoud én uitvoering. De uitvoering van haar programma zal D'66 op een geheel haar eigen wijze trachten te realiseren én onafhankelijk.

Ik moet bij het neerschrijven van deze regels denken aan de novembermiddag in Eindhoven toen er handtekeningen verzameld werden. Het hadden er meer kunnen zijn als nu verworven. Er was veel verwarring of D'66 nog wel of niet bij de ene of andere "linkse" of "liberalere" behoorde, men wilde een "onafhankelijk" D'66 en daar wilde men wel voor tekenen, anders niet. Meer vooruitgang voor D'66 als het zich duidelijk onafhankelijk opstelt. Vooruitgang voor D'66 als zij zich ook werkelijk als onafhankelijke, duidelijk democratische partij opstelt en ook werkelijk zal zijn!

Openheid, menselijkheid, redelijkheid in heel concrete situaties. De mens centraal! Niet het systeem, dogma of leer, doch de mens. Geen staatsbureaucratie, egoïstisch-liberalisme, dogmatisch-fanatisme, doch democratie met D'66!

Graag zou ik een aantal programmapunten nader willen ontleden in een volgend artikel.

Piet Peperkamp te Amsterdam:

JUIST NU HEEFT NEDERLAND EEN STERKE, ONAFHANKELIJKE DEMOCRATISCHE PARTIJ
NODIG

Wat is het verschil tussen D'66 van, zeg maar, enkele jaren geleden en D'66, zoals het straks de verkiezingen ingaat en zoals het daarna aan de slag gaat? Deze vraag is mij de laatste weken herhaaldelijk gesteld door mensen, die iets hadden gemerkt van de groeiende belangstelling voor D'66 en die misschien - wat ik steeds hoopte - zelf ook interesse voor D'66 begonnen te krijgen. Het antwoord op deze vraag is, dacht ik, kort samengevat als volgt: D'66 heeft in de eerste tien jaar van haar bestaan veel geleerd en de partij is - na eerst al dat vallen en opstaan verwerkt te hebben - tot de conclusie gekomen, dat haar taak in de Nederlandse samenleving nog lang niet is afgelopen. Integendeel, het gaat nu pas goed beginnen! Wie in de zestiger jaren aan D'66 dacht of daarin actief was, dacht of was bezig aan een programma voor staatkundige hervorming en voor beter milieubeheer. Alles moest anders - daar waren velen het over eens -, want als dat niet gebeurde, ging Nederland met zijn oude politieke partijen, die òf uitgeblust waren òf verstard waren geraakt door het berijden van alleen maar partijpolitieke stokpaardjes, naar de knoppen.

D'66 legde in die tijd heel nadrukkelijk de vinger op de zere plek, kwam met een pragmatisch hervormingsplan, dat door zijn duidelijkheid en grote hanteerbaarheid velen aansprak, en ging - gesteund door een massa Nederlanders, die zich door D'66 geïnspireerd en gestimuleerd voelden - dadelijk aan het werk. De invloed van dat jonge D'66 is tot op de dag van vandaag merkbaar in de gehele Nederlandse samenleving. Denk maar eens aan de bezorgdheid voor het milieu, aan de vergrote mogelijkheden voor inspraak door de bevolking en aan het nog steeds hier en daar aanwezige begrip voor de kritiek van D'66 op de ondoorzichtigheid, de ergerlijke manipulatiemaneuvres en de oudbakkenheid van vele andere politieke partijen.

D'66 blaakte in die eerste jaren van jeugdig enthousiasme en ging tenslotte zo ver, dat zij zich met huid en haar uitleverde aan de PvdA en de PPR, twee progressieve partijen, die hadden beloofd om samen met D'66 snel te gaan werken aan al die democratische idealen, die de Nederlandse samenleving meer leefbaar zouden maken. De samenwerking werd bezegeld in een contract, het Keerpuntprogramma van de drie partijen, en nader uitgewerkt in het regeringsprogramma van het kabinet-Den Uyl.

Toen het aankwam op de verwezenlijking van de idealen, bleek dat PvdA en PPR de meeste afspraken met D'66, zoals die voor staatkundige hervormingen en de oprichting van een Progressieve Volkspartij, zo gauw mogelijk onder de tafel werkten. Tegelijkertijd gingen PvdA en PPR er van uit, dat D'66 wel zo vriendelijk en beleefd zou zijn om mee te werken aan het in het veld brengen van een stal vol socialistische en radicale stokpaardjes. Want dat was toch afgesproken bij het Keerpuntaccord.

D'66 was de enige van de drie progressieve partijen, die zich aan alle afspraken hield. Bewindslieden en Kamerleden van D'66 deden hun best om de PvdA- en PPR-stokpaardjes een redelijke en democratische uitrusting te geven en gingen daarvoor in de clinch met de twee progressieve partners. D'66 remde niet, zoals de confessionele vaak deden, maar deed wél haar best de vooruitstrevendheid van de regeringscoalitie, als het maar enigszins kon, te ontdoen van partijpolitieke uitwassen van socialistische en radicale snit. Uiteraard is dat niet altijd gelukt, onder meer niet omdat D'66 als betrekkelijk kleine partij zich de functie van loodsmannetje had aangemeten. In de afgelopen jaren heeft D'66 voor dit alles moeten boeten en heeft D'66 van

dit alles veel geleerd. Het belangrijkste is, dat bij D'66 het inzicht is gegroeid, dat er in Nederland een middelgrote partij nodig is, die bereid en in staat is aan maatschappelijke hervorming te werken vanuit het belang van de individuele burger.

Elke bewoner van dit land, arm of rijk, jong of oud, sterk getalenteerd of minder sterk getalenteerd, gezond of ziek en blank of zwart, moet de kans worden geboden zich in volledige vrijheid als volwaardig mens te ontplooien. Hij zal zich alleen kunnen ontplooien, als hij zich medeverantwoordelijk voelt (en daarnaar handelt) voor en met de anderen om hem heen en in de rest van de wereld én als hij niet vanuit een collectivistisch systeem op zijn "kansen" wordt gewezen, maar vanuit zijn eigen leefmilieu kan werken aan de verbetering van de gehele samenleving.

Dit nieuwe inzicht van D'66 heeft gestalte gekregen in het nieuwe partijprogramma, dat - kort samengevat - de noodzakelijke hervormingen op sociaal-economisch, op sociaal-cultureel en op staatkundig gebied baseert op drie pijlers: redelijkheid, menselijkheid en openheid. In feite zijn redelijkheid, menselijkheid en openheid de drie motoren van het democratische systeem, dat alléén in staat is een samenleving te scheppen, die elk lid daarvan de kans geeft om zich te ontplooien, dus om zich op redelijke wijze "happy" te voelen. Binnen D'66 en ook daarbuiten is tevens het inzicht gegroeid, dat D'66 haar nieuwe maatschappelijke taak alleen kan uitvoeren, wanneer zij zich, véél meer dan de afgelopen jaren het geval was, opstelt als een onafhankelijke, progressieve partij, die openstaat voor samenwerking met alle partijen, die bijdragen willen leveren voor maatschappelijke vernieuwing, die de individuele mens niet vermorzelt maar hem juist boven de ellende uittilt.

Ik zou graag willen, dat heel veel Nederlanders vanuit een sociale bewogenheid en een democratisch besef mee willen werken D'66 te maken tot een politieke partij, die sterk genoeg is om de eenzame, zich steeds meer bedreigd voelende mens het gevoel te geven, dat het zin heeft om de handen uit de mouwen te steken. Het kan best allemaal wat menselijker worden.

Sol Schuyer te Enschede:

NIET BIJ SOCIAAL-CULTURELE ARBEID ALLEEN

Er zal nog veel denkwerk de komende jaren nodig zijn om de uitspraak van Jan Terlouw bij de algemene beschouwingen dat, "het niveau van welvaart in overwegende mate (zal) worden bepaald door de mate van technologische en industriële vernieuwing die we kans zien te realiseren" politiek te vertalen en te verzoenen met de vraag naar werkgelegenheid. Arbeid is duur in Nederland en bijvoorbeeld de micro-electronica gaat zorgen voor een overvloed aan stuur- en geheugenapparaatjes die menselijk handelen kan vervangen. We zullen arbeid tot behoud van milieugoederen moeten financieren, kleinschaligheid waar mogelijk moeten bevorderen en geldstromen moeten verleggen van werkloosheidsuitkeringen naar gesubsidiëerde (niet alleen sociaal-culturele) arbeid. Dat zie ik als de moeilijkste opgave voor de komende vier jaar.

Henk Potman te Utrecht:

Gaarne voldoe ik aan het verzoek van de "Peperbek" redactie als kandidaat-kamerlid iets te schrijven over "wat U na aan het hart ligt".

Graag één opmerking vooraf. Naast de persoonlijke gegevens in de "Kerstdemocraat" stel ik er prijs op U mee te delen, dat ik nog actief van gereformeerde huize ben en het daarom niet verstandig zou vinden teveel te schermen met het woord "vrijzinnig" in partijnaam of publiciteit. Dat kost m.i. onnodig stemmen. Vandaar!

Bij de vorige verkiezing was o.a. de leus: "de burger bij het bestuur". Persoonlijk vind ik dit nog steeds één van de belangrijkste punten voor het goed functioneren van ons democratisch beshel. Helaas moet ik na 2½ jaar statenlidmaatschap constateren, dat er in de praktijk nog weinig van terecht komt. Enkele oorzaken: 1) geringe en vooral onduidelijke voorlichting aan de burgers; 2) de in nog vele plaatsen aanwezige onwil van bestuurders hier wat aan te doen; 3) openbaar vergaderen van Raadscommissies e.d. nog te incidenteel, laat staan een soort "vragen halfuurtje" voor het publiek tijdens dit soort vergaderingen; 4) de vele inspraakprocedures zijn nog teveel "fopspenen". Illustratie: tijdens de laatste begrotingsbehandeling in de Staten van Utrecht werd door onze fractie voor bovenstaande zaken wederom veel aandacht gevraagd. De voorzitter veegde bijna alles onder de tafel met o.a. als argument: "veel voorlichting en informatie zullen de burgers alleen maar irriteren". Anno 1976!! Natuurlijk speelt bij dit soort zaken ook de vraag van centralisatie of decentralisatie een rol. Mijn mening is: decentraliseren waar mogelijk (en dat is veel, als "men" maar zou willen), centraliseren waar nodig! (b.v. milieuwetgeving). Gelukkig zijn er op dit punt tijdens de afgelopen kabinetsperiode een paar kleine lichtpuntjes zichtbaar geworden. Maar toch! Waarom duurt b.v. de bestuursreorganisatie in Nederland qua wetsontwerpen zo lang? Als U dit leest zal de W.R.B.B. in wat definitiever vorm (z.g. kaderwerk), indien ik goed geïnformeerd ben, er zijn. Maar wat gaat er dan gebeuren? Om financiële redenen de zaak weer in de ijskast stoppen? Indien het ons ernst is met "de burger bij het bestuur" zal dit laatste m.i. niet mogen gebeuren! De provincies en gemeenten zullen meer doe-organen worden (terechte decentralisatie), maar dan zullen ze wel op menselijke maat gesneden moeten zijn. In concreto: meer provincies, minder gemeenten, waarmee ik dan geen z.g. maxigemeenten bedoel!

Mag ik eindigen met een citaat van de nieuwe burgemeester van Bunschoten (!): "Goed contact met burgerij is een eerste vereiste om belangstelling voor de overheid te kweken" en er persoonlijk aan toevoegen, dat die overheid er dan wel voor moet zorgen dat reeds bestaande belangstelling niet door haar zelf telkens de grond wordt ingeboord!

Kortom: nog veel werk te doen om de regentenmentaliteit op alle niveau's te doen veranderen!

SAMENHANGEND BELEID

Dat is wat mij erg aanspreekt in het beleidsprogramma 1977-1981. Geen verlanglijstje van elk vakgebied of elke portefeuille maar een poging om de dingen in onderlinge betrekkingen te zien.

Dat mij dat aanspreekt kan ik illustreren aan de hand van een bijdrage die ik als fractievoorzitter in de Haagse Gemeenteraad op 5 november 1973 hield tijdens de algemene beschouwingen n.a.v. de Haagse Begroting 1974. (Naar mijn mening heeft dit stuk nog niets aan actualiteit ingeboet; ik neem daarbij de vrijheid een paar redactionele wijzigingen aan te brengen om van de toespraak een artikel te maken).

Het onderwerp is de ontwikkeling van de steden. Die ontwikkeling kan men van verschillende kanten benaderen. Als ik het nu toch vanuit één gezichtshoek doe, is dat omdat die zulke treffende resultaten oplevert. Een zeer actuele benadering is die vanuit de toekomstige energietekorten, dreigender gezegd: de energiecrisis en, om het actueel te maken, de olieboycot. De vraag is: hoe richt je een stad in of hoe ontwikkel je een stad met als uitgangspunt een minimum-energiebehoefte? Ik gebruik energiebehoefte en niet energieverbruik, want zonder behoefte is er geen verbruik. Wat zijn de gevolgen van die denktrant? Ik stip er een drietal aan.

Het eerste gevolg is, dat men de economische bedrijvigheid zal moeten mengen met wonen; niet zover dat er naast elke woning een of twee arbeidsplaatsen zijn, maar wel gebundelde deconcentratie. Veel van die economische bedrijvigheid kan dichterbij de woningen worden gelegd, omdat wij in de toekomst toch slechts milieu-schone industrie willen toestaan. Gebundelde economische bedrijvigheid, omdat de economie dat eist en omdat dan een beter rendement van gezamenlijke energieopwekking en -verbruik mogelijk is.

Te denken valt aan gezamenlijke energie-projecten en ook aan de z.g. "total-energy"projecten, waarbij de grondstof voor energie, zoals aardgas gebruikt wordt voor (kleinschalige) electriciteitsopwekking en waarbij de "afval" warmte van zo'n centrale benut wordt voor verwarmingsdoeleinden van woningen in nabijgelegen wijken.

Gebundeld wonen, omdat dat het beste middel is tegen de ruwheid van het klimaat. Bovendien moet men bij dat wonen veel aandacht besteden aan de isolatie, zowel wat warmte als geluid betreft.

Verhoudingscijfers voor Nederland, Duitsland en Zweden met betrekking tot de uitgangen voor isolatie zijn: Nederland 1, Duitsland 3, Zweden 6. Wonen mengen met economische bedrijvigheid is voor de binnenstad te vertalen in: meer woningen in de binnenstad. Daar is reeds economische bedrijvigheid en daar moet het wonen naar toe gebracht worden, dus veel meer woningen in de binnenstad.

Het tweede gevolg is, dat het openbare vervoer moet worden bevorderd. Daarover behoeft ik niet verder uit te weiden; dat is zo klaar als een klontje. Het betekent ook, dat het uitbouwen van autowegen geen zin meer heeft, dat wij in de binnenstad geen grote ingrepen moeten doen met tunnels en viaducten. Een bijpassende maatregel zou zijn, dat bij het woon-werkverkeer personenauto's minstens een bezettingsgraad van 65% moeten hebben. Principieel zou het juist zijn te zeggen: in het woonwerkverkeer dient men zich te verplaatsen met een benzineverbruik van minder dan 1 : 30. Lang leve de bromfiets, als die maar netjes rijdt. Deze maatregel - 65% bezettingsgraad van personenauto's in het woon-werkverkeer - zou het aantal langparkeerders terugbrengen tot 30 of 40% van het huidige aantal.

Een derde gevolg is het volstrekt voorrang geven aan verbetering van het woonmilieu. Het is duidelijk dat een slecht woonmilieu de bewoners welhaast dwingt het huis en de naaste omgeving te ontvluchten naar weekendhuis of caravan en omgekeerd, dat een goed woonmilieu geen behoefte schept om ver van huis te gaan. Deze behoefte is weer te vertalen in energieverbruik. In het woonmilieu behoort het dagrecreatiegebied een plaats op loopafstand te vinden. Voor nu betekent dat, dat de groengebieden van de steden, die nog niet genoeg zijn ontsloten, dat zullen worden.

Harry Geelen te Den Haag:

TOERISME ALS ONTWIKKELINGSHULP

Welk punt zou ik als kamerkandidaat eens speciaal naar voren willen brengen, vraagt de redactie mij. Een vergeten hoekje in de Nederlandse politiek is de verhouding met de Nederlandse Antillen. Eigenlijk wil men er zo snel mogelijk van af. De mening schijnt te zijn dat Nederland naar de datum moet vaststellen waarop de Antillen onafhankelijk moeten worden en daarna zoeken ze het maar zelf uit. Maar de Antillen zijn zo langzamerhand tot het inzicht gekomen dat zij door hun kleine, incomplete economie op anderen aangewezen blijven en willen daarom de banden met Nederland wel handhaven. Het is voor ons een wat onaangename erfenis uit het verleden, maar op een simpele manier moeten wij ons er toch niet van afmaken. Alleen ontwikkelingshulp voor projecten op de Antillen is niet voldoende en ook niet verstandig, want een nauwere samenwerking kan voor beide partijen nuttig zijn.

Nederlandse vakantiegangers vliegen voor een habbekrats met chartervluchten naar Kenya, Thailand, Indonesië, Ceylon en andere uithoeken van de wereld. Deze landen zijn daar bijzonder mee ingenomen, omdat de inkomsten uit het toerisme een welkome aanvulling van de buitenlandse deviezen zijn en werkgelegenheid wordt geschapen.

De Antillen doen ook hun uiterste best om toeristen aan te trekken, traditioneel gericht op Noord Amerika. Echter, het gehele Caraïbische gebied concentreert zich steeds meer op het toerisme en daarom is de concurrentie bij het verwerven van de gunst van de harde-dollar-toerist keihard.

Mijn idee is nu dat Nederland het toerisme vanuit ons land naar de Antillen moet gaan bevorderen in het kader van ontwikkelingshulp. Goedkope chartervluchten, steun bij de verdere ontwikkeling van hotels, bungalows, kampeercentra e.d., gericht op de smaak van de Europese toerist. Dus niet alleen maar de dure luxe Amerikaanse hotels, maar ook meer eenvoudige gelegenheden. De Amerikaanse tourist wil gedurende de vakantie een zeer luxueus leven in een imposant hotel, de Nederlander geeft zijn geld liever uit buiten het hotel en wenst een eenvoudige slaapgelegenheid.

En er is een geweldig voordeel. De Antillen, het gehele Caraïbische gebied is een prachtig nog te onbekend vacantieland. Dit in ontwikkeling brengen is daarom zowel voor de Nederlandse tourist als voor het gastland aantrekkelijk. Het zal ook in Nederland veel beter inzicht gaan opleveren voor de Antilliaanse problematiek. Ontwikkelingshulp moet niet alleen maar dienen om de economische situatie te verbeteren, maar ook om de onderlinge verhoudingen tussen de bevolkingen te intensiveren.

HET BELANG VAN DE BOER OF DE BOER BEDROGEN ?

In de laatste "Democraat" (nr. 6, 1976) staan zowaar twee stukken waarin de landbouw-problematiek van een andere kant dan de gebruikelijk wordt benaderd: Erno Maas laat zien, hoe het erf van de boer in de knel raakt tussen de tegenstrijdige doelstellingen van schaalvergroting enerzijds en landschapsbescherming anderzijds. Jan Vis wijst op de aandacht die Beekmans bij de behandeling van de landbouwbegroting heeft gevraagd voor het nevenbedrijf, als mogelijkheid om kleinschalige bedrijven te handhaven naast de steeds groter wordende volledige bedrijven. Een verheugend begin van naar ik hoop toenemende aandacht - ook binnen D'66 - voor de eigenlijke belangen van de boer. Aandacht die de boer verdient, niet alleen als producent van veeteelt- en akkerbouw-producten overigens, maar óók als beheerder van het landschap en als bewoner van het platteland met zijn eigen problemen als doodbloedende kleine dorpen en besnoeiing op het openbaar vervoer.

Het belang van de boer is vaak een argument waarmee landbouwmaatregelen worden gedgepraat, maar of de huidige ontwikkelingen nu juist het belang van de boer wel zo dienen is de vraag. In beide stukken in de "Democraat" speelt de schaalvergroting op de achtergrond mee. Op één van de argumenten voor de zogenaamde noodzaak van schaalvergroting in het belang van de boer wil ik hier wat nader ingaan; zowel omdat de zaak zelf me dwars zit, als bij wijze van voorbeeld van een manier van redeneren die meer aan de kaak gesteld zou moeten worden.

Ik doel op de invoering van de melktank. In mijn naaste omgeving (het Zuidelijk Westerkwartier in Groningen) zie ik het gebeuren, maar ook in andere kleinschalige gebieden is een vergelijkbare ontwikkeling aan de gang: De melk wordt nu nog opgehaald (al moeten de bussen door de boer al naar de weg worden gebracht), maar de melkfabriek heeft de boeren al aangezegd dat ze binnenkort moeten overschakelen op melktanks. Wat betekent dit voor de boeren? Het gaat om overwegend kleine veeteelt-bedrijven, vaak met niet meer dan zo'n 20 tot 40 koeien. Men komt - hard werkend - redelijk rond; de verdienste zal niet ver boven het minimum loon uitkomen, maar dat heeft men er wel voor over om in vrijheid een beroep uit te kunnen oefenen waar men aan gehecht is. Bovendien is de werkloosheid in de streek groot, dus er is ook niet veel zicht op betere inkomsten doorwerk buiten de agrarische sector.

Op deze bedrijven moet nu een melktank komen, met alle verdere voorzieningen waar dat mee gepaard gaat, zoals een koelinstallatie, melkleidingen, een doorloopmelkstal, een weilantank, aangepaste bedrijfsruimte. Dat betekent een investering van (vele) duizenden gulden. Om de tank met bijbehorende voorzieningen voldoende te kunnen benutten zal een minimum-bedrijfs-grootte nodig zijn die hoger ligt dan de huidige omvang van een aantal bedrijven. Maar daarom niet alleen: voor dit soort investering zal doorgaans ook geleend moeten worden bij de bank en de daarvoor te betalen jaarlijkse rente zal uit het bedrijf moeten komen. Dat wil zeggen: er moet een grotere omzet gehaald worden en ook dat dwingt tot bedrijfsvergroting. Zonder de invoering van de melktank en vergelijkbare aanzetten tot schaalvergroting (intensivering door meer koeien per ha of met loopstallen, gepaard gaande met meer verbruik van veevoer dus duurdere bedrijfsvoering, enz.) - die veel boeren zelf eigenlijk niet willen - zou voor sommige bedrijven vergroting niet nodig zijn om rendabel te kunnen blijven draaien.

Toch wordt zonder meer gesteld dat bedrijvan onder een zekere minimumgrootte op bedrijfseconomische gronden geen bestaansrecht hebben. Dat is omdraaien

van oorzaak en gevolg; het werkelijke verhaal is anders:

Door de gedwongen vergroting per bedrijf - om de tank te kunnen benutten en de bank te kunnen betalen - is er binnen het gebied als geheel plaats voor minder boeren; voor een deel - vooral oudere boeren zonder opvolger - zal de investering sowieso niet haalbaar zijn (ze kunnen de afbetaling niet over voldoende jaren uitsmeren). Een aantal boeren zal zijn bedrijf dus moeten beëindigen, zonder veel kans op ander werk (eerder weggesaneerde landbouwers zijn al via de bouw in de WW terechtgekomen).

Worden de overblijvende boeren er dan misschien beter van? Ook al niet: ze moeten in hun "efficiënte" maar grotere bedrijf minstens even hard werken, om een grotere omzet te halen. Van die grotere omzet worden ze echter niet in de eerste plaats zelf wijzer: de melkfabriek geniet het voordeel van minder arbeidsintensieve melkinzameling terwijl de boer de grootste last van de investering draagt, de bank ontvangt het meerverdiende als rente op de afgesloten lening. Daar komt bij dat de moderne werkwijze vaak ook al niet bevorderlijk is voor de arbeidsvreugde.

Worden er dan tenminste gemeenschapsbelangen gediend? Het lijkt er niet op. De melkprijs wordt er niet lager van (trouwens, al was dat wel het geval, dan is nog niet goed in te zien waarom dat juist ten laste van de boer bereikt zou moeten worden). Aan een verhoogde melkproductie, zo die al uit de intensievere bedrijfsvoering zou voortvloeien, is ook al geen behoefte. Door het wegvallen van bedrijven zal hergroepering en herverdeling van de gronden aan de orde komen en dat leidt maar al te gauw via kavelvergroting tot landschapsaantasting.

Behalve melkfabriek en bank is dus niemand met deze ontwikkeling gebaat. Toch gaat de officiële landbouwpolitiek nog steeds uit van de noodzaak van bedrijfsvergroting, zonder onderscheid te maken naar soort gebied en soort bedrijf én zonder de onderliggende oorzaak aan te pakken van economische machtsongelijkheid tussen de grote melkfabriek (resp. veevoederfabrikant, kunstmestleverancier, etc.) en de individuele boer, die nu eenmaal zijn melk kwijt moet kunnen. Het wordt hoog tijd dat hierin verandering komt. Een levend bewijs dat het anders kan, dat per gebied bij dat gebied passende alternatieven gezocht kunnen wordend vormen een aantal Terschellinger boeren, die geen heil zagen in de keus melktank of ophouden en die hun melk nu leveren aan een prima draaiende fabriek die Terschellinger kaas maakt.

Dit was één voorbeeld van een drog-redenering gegrond op schijnbare economische noodzaak. Er zijn er meer; ik noem hier nog het argument voor kavelvergroting bij ruilverkavelingen in landbouwgebieden, dat op kleinere kavels de huidige landbouwmachines niet te hanteren zijn. Met kleinere machines zou wel degelijk op kleinere kavels een efficiënt bedrijf kunnen worden gevoerd, maar dergelijke machines worden door de fabrikanten niet geleverd. . Overigens, ook buiten de agrarische sector wordt het "economisch argument" te onpas gebruikt; men denke alleen al maar aan de redenering dat oprichting of uitbreiding van een bepaald vervuulend bedrijf gewenst is omwille van de werkgelegenheid, terwijl enig rekenwerk leert dat investering van eenzelfde bedrag in andere projecten veel meer werkgelegenheid op zou leveren.

Waar het vooral om gaat is, dat dit soort argumenten ter staving van grootschaligheid, vervuiling of andere ongewenste effecten worden doorgeprikt. Hier ligt een schone taak voor D'66! Kleinschaligheid, landschapsbescherming, milieuhygiëne hoeven niet inefficiënt te zijn; de zogenaamde efficiency berust nogal eens op argumenten die bij nuchtere analyse blijken te berusten op aannamen die buiten de discussie worden gehouden, maar die helemaal zo vanzelfsprekend niet zijn. Met die constatering voor ogen hoeven de uitgangspunten van het D'66 programma niet te blijven steken in de dromerige verzuchting "small is beautiful". Maar dan moet ook op rationele gronden worden aangetoond dat "klein" inderdaad even goed of beter is en tot zinnige alternatieven kan leiden. Pas als D'66 zich daar met vereende kracht op richt, heeft het de belofte van een hernieuwd voortbestaan met recht vervuld!

Ad Bestman te Baarn:

IS ER EEN GEHANDICAPTENBELEID NODIG ?

Gaarne geef ik gehoor aan de uitnodiging van de Redactie om als kandidaat voor de Tweede Kamerverkiezingslijst van D'66 een artikelje te schrijven over een onderwerp dat mij in het bijzonder raakt en waarmee ik mij expliciet bij een eventuele verkiezing wil bezighouden. Dit betreft de gehandicaptenzorg in ons land, waarbij ik dan niet in de eerste plaats aan de financiën denk, daar deze in z'n algemeenheid wel goed geregeld is, maar meer aan het welzijn van de gehandicapten. Eerst even wat statistisch materiaal voor de liefhebbers:

geschat wordt dat momenteel 1 op de 4 Nederlanders gehandicapt is (dus ruim 3.000.000 mensen!) als gevolg van o.m. geboorte, verkeersongelukken, arbeidsproblemen, bedlegerigheid e.d. Gezien onze maatschappelijke en technologische ontwikkelingen ziet het er niet naar uit, dat dit beeld snel veranderen zal; in tegendeel. 26% van de blinden en slechtzienden in de werkbare leeftijd ontvangen een W.A.O. uitkering en werken dus helemaal niet of niet in geregeld verband (schatting 34.000 visueel gehandicapten). Een andere analyse in deze sector leert, dat er van de visueel gehandicapten tussen de 20 en 55 jaar, die normaal gesproken aan het arbeidsproces ondanks hun handicap kunnen deelnemen en dit ook graag willen, 26 à 28% werkloos zijn.

Optimale mogelijkheid tot beroepsinpassing

Gezien deze gegevens zal de oorzaak van deze situatie echt niet primair bij de gehandicapten zelf gezocht moeten worden; daarvoor is de samenleving zelf aansprakelijk. Te gemakkelijk is in het verleden de oplossing voor de gehandicaptenzorg op het financiële vlak gezocht; ja zeker, erg belangrijk, maar er is meer! Velen worden vanwege de traditionele opvattingen in een gekke arbeidssituatie voor gehandicapten gedrongen. Van een keuzevrijheid is hoegenaamd geen sprake: ironie: in de T.K. is besloten het grondrecht van vrije beroepskeuze vast te stellen. Daarom is het gewenst dat de mogelijkheden geopend c.q. verruimd worden voor beroepdeskundigen, niet om gehandicapten "aan de man te brengen", maar om beroepsanalyses te maken teneinde te kunnen nagaan welke beroepen wèl en onder welke omstandigheden en welke vooralsnog niet voor hen mogelijk zijn. Research dus, doch op grond hiervan kan ook advies uitgebracht worden over de plaatsingsmogelijkheden aan het bedrijfsleven, incl. de overheid. Immers, ook de studiemogelijkheden worden steeds beter - hoewel ook in de onderwijssector nog wensen te over zijn - en daardoor komt het opleidingsniveau op een steeds hoger plan te liggen en daarmee de beroeps-mogelijkheden. Bedroevend is het dan te weten dat de projectleider Bureau Arbeidsvoorziening Academici afd. Bijzondere Bemiddeling stelt, dat in de naaste toekomst geen uitbouw van dit werk zal plaatsvinden doordat de financiële-economische positie waarin de overheid zich momenteel bevindt, hierop belemmerend werkt. Gemakshalve wordt er dan aan voorbijgegaan, dat een investering in dit project op de lange duur juist winstgevend voor die overheid zal zijn. Afgezien van het feit of je nu zó de problematiek moet benaderen, blijkt hieruit eens weer het grote wanbegrip dat er over het gehandicapt-zijn bestaat.

Waarom kan niet bijv. iemand die daartoe bekwaam is en verder zijn leven op bed moet doorbrengen, wetenschappelijk werk thuis verrichten en daarvoor een normale salariering ontvangen, terwijl dit wel wordt toegestaan als deze wat te doen wil hebben, maar dan uiteraard gratis. Het bestaan krijgt voor zo'n

persoon een andere inhoud, terwijl de wetenschap en/of samenleving van zijn/haar verworven kennis gebruik kan maken. Mensen die arbeidsongeschikt zijn, behoren in de gelegenheid te worden gesteld desgewenst werk te verrichten zonder dat hun uitkering principieel in gevaar komt, m.a.w. het "thuis-zitten" dient niet door het systeem gestimuleerd te worden. Langzamerhand zijn we in ons land keien geworden in het vinden en instandhouden van systemen waaraan het individu zich maar moet aanpassen, hetgeen juist zo fnuikend is in de gehandicaptenzorg omdat dit zo expliciet individueel getint is en een persoonlijke benadering onmisbaar om drempelvrees te kunnen overwinnen. Daarom zal hoe dan ook een systeem in staat moeten zijn zich naar het individu te richten. In dit licht past het om datgene wat particulier goed loopt vooral zó te laten, waarbij de overheid stimulerend dient op te treden en zich te onthouden van het naar zich toetrekken. Een collectieve aanpak, zoals door deze regering wordt nagestreefd, doet eerder afbreuk aan de gehandicaptenzorg. Daarbij komt dan nog, dat het gevolg van alles is een niet samenhangend, open en doorzichtig overheidsbeleid. Een scala van maatregelen kan de beroepspositie voorts versterken, zoals: wettelijke bescherming van minimale salarieringen, betere pensioen- en vacantieregelingen (vervroegde pensionering en meer vakantie i.v.m. psychische belastingen), redelijke promotiekansen, garanties op een eerlijke behandeling bij sollicitaties etc. etc. Op deze manier kunnen heel wat meer gehandicapten dan tot nu toe deelnemen aan de productieve sector.

Primaat van zelfstandigheid:

Veel gehandicapten worden nog altijd onnodig in verzorgingstehuizen e.d. opgenomen. Voor een bepaald percentage zal dit onontkoombaar zijn, maar voor het grootste deel kan een gehandicapte best thuis wonen, zo mogelijk in een eigen aangepaste woning, mits hij/zij maar enige hulp kan krijgen van derden zoals verpleegkundigen, maatschappelijk werkers, iemand die boodschappen kan doen, enz. (zie 5.2 en 5.3 e.v. D'66 beleidsprogram 1977/'81). Een mens heeft weer meer privacy, blijft geïntegreerd in de samenleving en de eigen woon- en leefomgeving, terwijl de kosten zeker niet hoger zijn. Kinderen dienen zoveel mogelijk in het gezinsverband te blijven, maar dan zal er voor de ouders veelal assistentiemogelijkheden en betere onderwijsvoorzieningen gecreëerd moeten worden. De sportieve, recreatieve en culturele beoefeningsmogelijkheden door gehandicapten zullen vergroot moeten worden. Dit houdt echt niet op bij het aanbrenge van rolstoeltoiletten e.d. in een sporthal, sociaal-cultureel centrum enz. De overheid kan alleen al hier de kadersvorming stimuleren. Voor de communicatiemedia ligt hier een gigantische voorlichtings-taak om de zo broodnodige mentaliteitsverandering teweeg te brengen zowel bij de niet-gehandicapten als bij de gehandicapten zelf. Binnen de gehandicaptenwereld zal een democratiseringsproces op gang moeten komen. Zo is er nu een gehandicaptenraad die de centrale overheid o.a. kan adviseren. Evenwel ontbreekt er nog veel aan de representativiteit en legitimiteit van deze institutie. Al snel ontaardt het werk voor de gehandicapten in een overdreven liefdadigheid en regentendom.

Uit het voorgaande blijkt, dat een werkelijke gehandicaptenzorg zich over diverse departementale terreinen afspeelt terwijl er van een integraal beleid geen sprake is. Naar mijn mening is dit dringend gewenst; er zal in Nederland een gehandicaptenbeleid moeten komen. De D'66-visie heeft het in zich om hiertoe de eerste aanzetten te geven en het verder mogelijk te maken en daarvoor wil ik mij gaarne inzetten. Daarbij hoop ik, dat de leden van D'66 mij daartoe in de gelegenheid zullen stellen door een dusdanige plaats op de D'66-lijst, dat ik in een D'66-fractieteam hiermee dagelijks kan bezig zijn in de T.K. en dat vervolgens de kiezers weer voldoende vrouwen in zo'n team zullen stellen, bijv. tenminste 6 zetels, wil je aan een dergelijk verfiend beleid aandacht kunnen schenken. Bij de gehandicapten draait alles om het individu zelf, daarvoor is een gehandicaptenbeleid nodig en dit kan D'66 tot standbrengen, neen dat moet D'66 totstandbrengen. Doet U hieraan mee? Ik wel.

ZUID MOLUKKERS IN NEDERLAND

Vooraf: Sinds 1970 ben ik actief betrokken geweest bij een vraagstuk van een culturele minderheid in onze samenleving. En wel dat van de Zuid-Molukkers. Het is een onderwerp, dat mij bijzonder aan het hart ligt en waarover binnen D'66 nog nauwelijks wordt gesproken. Een zaak, die volgens mij een "betere" aandacht verdient.

Gezien het feit, dat de Zuid-Molukkers als ex-KNIL militairen door een dienstbevel naar Nederland zijn gebracht en het gegeven dat de overgrote meerderheid van deze bevolkingsgroep hun verblijf in Nederland nog steeds als een voorlopig verblijf beschouwt moet voor de Nederlandse overheid voldoende zijn om deze bevolkingsgroep te erkennen en serieus te behandelen. Dat betekent dat het beleid van de Nederlandse regering gericht moet zijn op een verantwoorde respectatie van de Zuidmolukse identiteit, met inachtneming van:

- de historische en culturele gegevens
- de toekomstbepaling.

Om deze bevolkingsgroep een plaats te bieden binnen de Nederlandse samenleving en een eigen welzijn op te laten bouwen moeten mogelijkheden ter beschikking gesteld kunnen worden om de eigen cultuur te beleven, zoals de Zuidmolukse gemeenschap dat wenst. Daarnaast hebben de Zuidmolukkers recht om hun eigen toekomst te bepalen en er ook naar te handelen, met dien verstande, dat de Nederlandse rechtsorde geen geweld wordt aangedaan. Ter concretisering van het voorgaande het volgende:

Onderwijs: Zolang de Zuidmolukse gemeenschap zich hier in Nederland bevindt, heeft zij recht op een gelijkwaardige en zelfstandige plaats binnen de Nederlandse samenleving. Daarom zijn er binnen het onderwijs extra middelen nodig om bepaalde problemen, zoals de Nederlandse taal, op te vangen.

Hulpverlening: Na 26 jaren van verblijf in ons land heeft de praktijk toch uitgewezen, dat de hulpverlening vanuit de Nederlandse instellingen nog lang niet goed functioneert. Er wordt te weinig rekening gehouden met het anders denken en handelen van de Zuid Molukkers. Deze hulpverlenende instellingen moeten worden gestimuleerd zich meer te verdiepen in de achtergronden van deze niet-Nederlandse cliënten en haar staf eventueel te verrijken met een Zuidmolukse medewerker.

Het sociaal-culturele werk: Dit verdient extra aandacht, omdat het een van de weinige mogelijkheden is om binnen de dominante Nederlandse samenleving nog hun eigen culturele beleving in stand te houden en deze verder te ontplooiën. Om voorgaande werkgebieden te coördineren en te begeleiden is er een landelijk centrum nodig, bestaande uit met name Zuidmolukse deskundigen. Ten opzichte van de buitenlandse politiek is op zijn minst te overwegen of de Nederlandse overheid niet via de ontwikkelingshulpgelden aan Indonesië wat meer steun zou moeten verstrekken aan die Indonesische gebieden en volkeren, waar een verbetering van de bestaande situatie, in verband met de ontwikkeling en ontplooiing met name zeer gewenst is.

Wim Haartman uit Breda:

Geachte Redactie,

Daar mijn vakantie eind januari afloopt behoort ik eigenlijk onbereikbaar te zijn. Er zijn uitzonderingen en wel D'66. Grappig is, dat studien van oud-Egyptische of Hoteb-Nile (land ter weerszijden van het levengevend water!) Hi Kuptha (woonhuis van de Grote Vader), Kemi (zwarte of vruchtbare aarde) politiek veel inzicht schaft hoe een land in feite bestuurd moet worden - immers er is niets nieuws onder de zon - wij herontdekken het alleen maar (het oud-Egyptische woord "Per-on" betekent per=huis, on=verhoogt. Het Chinese woord: tay-tay=dame - onze taai-taai-poppen, Nam = zuid. Vietnam = zuidelijk land).

De oud-Egyptenaren waren zeer symbolisch! En wijs! Onze voorvaderen namen veel van hen over en ik wil speciaal wijzen op onze Nederlandse gulden: achter op de gulden staat de Nederlandse leeuw (de leeuw symbool van wil - macht- regeren) met in de rechter hand (uitvoering) het zwaard (teken van vooruitgang) en in de linkerarm (de opzet-begin-het gegeven) zeven pijlen, voorstellend: 1, 2 en 3 de onzichtbare zijde; 5,6, en 7 de zichtbare zijde. De beide groeperingen worden door de 4e pijl verbonden:

1e pijl - wil - macht - regeren - rood - mensentype: bestuurders, politici, rebellen! Minister-President - Buitenlandse Zaken.

2e pijl - liefde - distributie - verdelen - oranje mensentype: economen, handelsreizigers - handel - Ministerie van Economische Zaken -financiën - energie.

3e pijl - wijsheid - filosofie - richtinggevend - wet - mensentype: organisator, filosoof, techniek - Binnenlandse Zaken - Verkeer en Waterstaat en Planning.

5e pijl - wijsheid - concrete wetenschappen - geel mensentype: wetenschap (alleen de concrete) uitzoeker: hoe het moet op aanwijzing van 3e type mens - Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen (Kunsten is 4e pijl: verbindt het zichtbare met onzichtbare).

6e pijl - zichtbare liefde - toewijding - kerk - blauw mensentype: verzorgergeestelijkheid- Ministerie van Ontwikkelingshulp (oud -Kolonien!!!!)-Zending en missie- Ministerie van Volkshuisvesting.

7e pijl - zichtbare wil - ceremonie - paars mensentype: jurist, militair, politie, bouwer, opzichter- Ministeries van Justitie - Defensie - Opbouw.

4e pijl - verbinding (in feite de belangrijkste), kleur groen (werkzaamheid!), mensentype: kunstenaars - medici (echt waar!) - Ministerie van Gezondheid en Kunsten.

Onze voorouders hadden de oeroude, op juistheid gecontrôleerde wijsheid ontdekt en gesymboliseerd in onze Nederlandse leeuw (onze vlag was orange-blanje-bleu: we maakten er Rood - wit en blauw van en kunnen de onzichtbare liefde -Oranje niet vergeten. De kleuren van D'66 - wit en groen- opmerkelijk goed gekozen, Een betere rangschikking der ministeries is noodzakelijk. Ikzelf behoort tot het "3e pijls" type of wel technisch filosoof. De aangever hoe het moet, vandaar het zoeken: Hoe moet het nu? Naast Verkeer (techniek) en Waterstaat is de cultuur-techniek mij, qua opleiding, niet vreemd - van koffie- thee- kinine en palmolie weet ik veel - eveneens de waterbeheersing en deze baart mij zorgen!) Enerzijds behoeft Nederland water - om te drinken, wassen en zo, ca. 900 m³/sec. en bevoeiing 33 l/ha/sec. en fabriekswater. Anderzijds moeten we het water kwijt; een zéér groot deel van Nederland ligt onder de zeespiegel! Mijn privé studie betreft de waternood - drinkwater - en water voor de landbouw. In N. Brabant werd b.v. voor de berekening van de afvoerwaterlopen een afvoernorm van 0,1 l. tot 1,5 l/ha/sec. voor 100% afvoer gehanteerd. Dat ging jaren goed! Nu niet meer, en wel speciaal in de buurt van z.g. waterwingebieden. Het water

komt niet meer in de sloot, afgezien van droge tijden! Vandaar mijn Roep: zorg voor waterbekkens! Zoetwaterbekkens. (Sorry, Hr. Terlouw, ik ben een voorstander, uit hoofde van gebrek aan goed zoetwater, van afsluiting Ooster-Schelde (of gedeeltelijk dan) met waterinlaatgemalen naar landbouw, drinkwater, en ...spoeling). Eveneens zouden bosbranden ingedamd kunnen worden door vele kunstmatige meertjes (als recreatie!). Water is één van onze eerste levensbehoeften! Overigens heeft New York ervaren: Ban de auto en de stad zal sterven! Echter de stilstaande autos zijn een sta-in-de-weg en dienen in parkeergarages opgeslagen te worden. De techniek is reeds zover, dat men zegt: botsingen behoren tot het verleden!

Jarenlang was ik van beroep "bosbouwer" en uit dien hoofde vraag ik mij af: Waarom plant men geen naaldhout in steden of langs wegen met het voordeel: ze blijven altijd groen en geven geen slijpevende bladafval.

Dan ligt mij zwaar op de maag: de dwang voor omgorden van levensgevaarlijke z.g. veiligheidsriemen in de auto. Uit eigen ervaring weet ik hoe gevaarlijk zij zijn. Wij worden op nazi-achtige wijze gedwongen levensgevaarlijke handelingen te verrichten. In een echt vrij land moet de mens vrijgelaten worden of hij riemen om wil doen of niet, abortus wil plegen of niet.

Een van de laatste ontdekkingen is dat het "denklichaam" voor het stoffelijk lichaam wordt geformeerd (het leven is eeuwig!). Persoonlijk ben ik een voorstander van euthanasie (Waarom géén slaappillen voor de grote dood, terwijl wij ze wel voor de "kleine" dood (of slaap) gebruiken). Laat de overgang van het grof-stoffelijk gebied naar het fijn-stoffelijk gebied zo pijnloos mogelijk geschieden. Op onze grof-stoffelijke aarde tellen de daden: in de hemel (fijn-stoffelijk gebied) de motieven. Het karakter van de mens is dus het belangrijkste, vandaar de uitroep: geef het volk brood (symbool voor kennis) en spelen (ontspanning). Vorming van het karakter (persoonlijkheid) behoort ook tot de kennis (het weten!). Een goede educatie is het halve werk! Een noot, die door D'66 uitgedragen moet worden!

Jan de Lange te Diemen:

D'66 EN DE BESTUURLIJKE HERINDELING

Een partij die de burgers bij het bestuur wil betrekken en hen zowel de minister-president als de burgemeester en de commissaris wil laten kiezen, zou een hechtdoortimmerde visie moeten hebben op de reorganisatie van het binnenlands bestuur. Niet alleen standpunten in afzonderlijke gevallen zijn nodig, maar ook een doordacht beeld van het geheel. Opmerkelijk genoeg heeft D'66 weinig hiervan laten blijken.

Te vrezen is dat de nieuwste voorstellen tot indeling van het land in 24 (mini-) provincies dan ook door D'66 ad hoc zullen worden beoordeeld en niet kunnen worden ingepast in een meeromvattende zienswijze. Het ontwerp-beleidsprogram 1977-1981 spreekt over decentralisatie op een nogal hoog niveau van abstractie en dan nog in hoofdzaak in verband met de economische ordening. Ik meen dat ook met betrekking tot de min of meer klassieke territoriale decentralisatie een beleidsopvatting nodig is en maak daarom hier een paar kanttekeningen.

Ik geloof te hebben begrepen dat in het algemeen in de kring van D'66 wel sympathie bestaat voor de mini-provincie. Vermoedelijk komt die sympathie voort uit de veronderstelling dat met de nieuwe indeling de schaalverkleining van het bestuur is gediend en daarmee de democratie: het bestuur moet dichter bij de burger worden gebracht en dat zal - zo denkt men, vermoed ik - toch wel gebeuren als je de schaal van het bestuur verkleint. Ik denk dat dit een misvatting is en dat tenslotte te vrezen is dat het middel erger is dan de kwaal die het moet genezen.

Mijn eerste bezwaar tegen het voorstel mini-provincies te vormen is, dat op bedenkelijke wijze wordt gesold met het schaalprobleem. De indeling in 24 eenheden is tot stand gekomen door eenvoudig een eerdere verdeling in ruim veertig eenheden die was voortgekomen uit inventariserend onderzoek naar samenhangende rayons te halveren om tot een bestuurstechnisch en financieel hanteerbaar getal te komen. Die 44 rayons identificeerden in de werkelijkheid functionerende verbanden. Het kan niet waar zijn dat de helft van dat getal hetzelfde doet. Hoogstwaarschijnlijk zullen de 24 eenheden toch ook te klein zijn voor sommige taken, d.w.z. een schaal hebben die technisch-economisch niet past bij activiteiten als bij voorbeeld electriciteitsvoorziening en waterleiding, en te groot zullen zijn voor andere, met name voor de meeste taken die nu juist de indeling in meer dan veertig rayons betroffen; dit zijn in het algemeen bemoeienissen in de sociaal-culturele sector en met het dagelijks verkeer. Van die schaal wijken de 24 eenheden dus weer af, maar ze doen dat ook ten opzichte van de huidige elk provincies. Ik kan de winst van die afwijking in twee richtingen niet zien of het moest zijn dat daardoor het pure compromiskarakter van dit voorstel helder aan het licht komt!

Een tweede bezwaar hangt hier mee samen: als de nieuwe provincies in sommige opzichten te groot zullen zijn (en dat zal bij iedere indeling het geval zijn) dan moeten binnen die provincies bestuurlijke onderdelen bestaan die aangepast zijn aan kleinschaliger taken. Dat zijn dan uiteraard allereerst de gemeenten. Welnu, de nieuwe wetsvoorstellen zijn bijzonder onduidelijk over wat - op langer termijn - gemeentelijke taken zullen zijn en er is dus ook geen duidelijk beeld van een toekomstige territoriale indeling op dat niveau: taken en territoriale omvang hangen nu eenmaal nauw samen. Maar dat maakt dan de provinciale indeling wederom minder gefundeerd. Immers, wat de gemeenten - gelet op hun schaal - niet zullen kunnen (blijven) doen, zal aan de provincies worden overgedragen; het totaal aan taakverdrachten zal een belangrijke bepalende factor moeten zijn voor de provincie-grootte; maar dan is het om tot een adequate provinciale indeling te komen wel degelijk nodig ook te weten wat men met het lokale bestuur wil.

De taakverdeling is trouwens helemaal een zwak punt. Het belangrijkste motief om tot een reorganisatie van het binnenlands bestuur te komen is, dat de tendens tot ongeremde centralisatie moet worden omgebogen teneinde het subnationale bestuur weer reële betekenis te geven. Dat vereist een op de werkelijkheid stoelende indeling, maar ook dat de centralisatie die er al is geweest zoveel als mogelijk is wordt teruggedraaid. Dat wil zeggen dat de provincies niet alleen blijven doen wat ze nu al (of: nog) doen, maar liefst ook dat rijkstaken aan de provincies worden overgedragen. (En tegenwoordige taken van het Rijk en de provincies wellicht aan de gemeenten; maar dat is hier niet aan de orde). Wie zegt dat het lokale en het regionale bestuur hersteld moet worden in een reële functie, moet ook bereid zijn macht die in de loop van de tijd in Den Haag geconcentreerd is - mede vanwege het onvoldoende geëquipeerde lagere bestuur - weer te spreiden. Dat is naar mijn inzicht de belangrijkste rechtvaardiging van de reorganisatie, maar die moet dan ook echt worden waar gemaakt.

De meest noodzakelijke doelstelling van een bestuurlijke reorganisatie is - naast een verbetering van de bestuurlijke efficiency - herstel of vergroting van het democratisch gehalte van het bestuur. In dat verband lijkt het mij van overwegend belang dat op den duur provincies en gemeenten zullen functioneren die de taken die ze hebben ook werkelijk en in zelfstandigheid - binnen het geheel van de nationale organisatie - kunnen vervullen. De

burger die zich tot het bestuur wendt, moet een orgaan aantreffen dat zelf kan beslissen, op basis van de beleidsvoorkeuren van de eigen burgers. Het is een fictie dat kleinere eenheden louter door hun kleinere territoriale omvang de afstand van de burger tot het bestuur effectief verkorten. Als dergelijke eenheden te klein zijn om echt iets tot stand te brengen, dan is niet veel meer gedaan dan een loket als schakel in te voegen. Dat kan de frustratie bij bestuurders en burgers alleen maar vergroten. Het parlement zou het wetsvoorstel naar mijn mening tamelijk ingrijpend moeten verbeteren. Ik geloof dat het nodig zal zijn het aantal provincies niet groter te maken dan een vijftiental (maar waarom zouden dan niet gewoon de huidige elf kunnen worden gehandhaafd?), teneinde het gemeentelijke en het provinciale bestuur reële en goed te onderscheiden functies te laten behouden. Een gemeentelijke herindeling is nodig, gepaard gaande met overdracht van taken van gemeente naar provincie, van Rijk naar provincie en eveneens van Rijk en provincie naar gemeente. Als dan tenslotte elk orgaan doet wat het werkelijk kan, niet meer en niet minder, dan komt de burger niet aan een loket maar legt zijn wensen op tafel bij een mede door hemzelf gekozen bestuur dat ook echt te beslissen heeft.

+) Dit artikel werd geschreven juist voordat het wetsontwerp mini-provincies blijkens persberichten bij de Tweede Kamer is ingediend; eventuele veranderingen die in dit definitieve ontwerp zijn aangebracht, zijn niet in de beschouwing betrokken.

Paul de Roo te Den Haag:

DE POLITIEKE MALAISE VAN NEDERLAND OF HOE D'66 WEER VEEL GAAT BETEKENEN VOOR NEDERLAND

Op het ogenblik wordt de Nederlandse politiek beheerst door een groot aantal affaires, die juist vlak voor de verkiezingen zich afspelen. Allereerst de zaak Menten, waar kapelaan van Agt een slechte rol heeft gespeeld. De fout van van Agt wordt erger als hij helemaal niets afwist van de zaak Menten, n.l. wat er vroeger zich heeft afgespeeld. Hij heeft een verkeerde onderzoeker aangesteld. Deze was (Dr. Scheffer) namelijk betrokken bij een veroordeling in 1951. Dan is er de abortus kwestie. De Eerste Kamer heeft helaas het wetsontwerp PvdA-VVD verworpen. De z.g. liberale VVD heeft tegengestemd. Dan is de filmkeuring wel afgeschaft. Als alles goed is treedt de wet pas 1 juni 1977 in werking. Maar wat gebeurt er? Het O.M. is ondemocratisch en gaat op eigen houtje de pornofilm hard aanpakken. Dit kan niet in Nederland. De Kamer heeft de filmkeuring afgeschaft en hieraan moet men zich houden. Het is toch de taak van D'66 te blijven vechten voor de democratie! Het is dan voor ons erg belangrijk, dat D'66 zich weer gaat bezig houden met de staatkundige vernieuwingen en geen staatkundige verkrachting zoals de laatste

tijd dit zich hier afspeelt. Het O.M. moet democratischer worden en zich houden aan de wetgevende macht. Als de rechterlijke macht eigen regels gaat toepassen met niet inachtneming van de wetten, dan zijn we al op weg naar een soort dictatuur. Rechterlijke macht, wetgevende macht en uitvoerende macht (de trias politica van Montesquieu) zijn erg belangrijk. Daarom zal D'66 op de bres moeten gaan staan om deze foute plekken in het democratisch bestel aan te wijzen en met kracht te bestrijden.

Walter Zegveld te Rijswijk:

D'66 EN VERNIEUWING

De bedreigde vrijheid

Van meerdere zijden is tijdens het afgelopen jaar geweest op de gevaarlijke richting waarheen ons de welvaartstaat kan voeren. Roy Jenkins, sedert 1 januari 1977 voorzitter van de Europese Commissie, van nature een liberaal die zijn heil zoekt bij de Labour Party, wees vorig jaar als een der eersten op deze gevaren.

Jenkins stelde dat als de overheidsuitgaven te hoog worden de "waarden van een pluriforme maatschappij met bijbehorende vrijheden verloren gaan". Ook van Nederlandse zijde worden soortgelijke waarschuwingen geuit. Het gaat hier om een uiterst fundamentele zaak namelijk een ontwikkeling waardoor het scala der huidige politieke stromingen zou kunnen worden beperkt.

D'66 stelt in haar actie beginselen dat al het politiek handelen slechts zinvol kan zijn als het leidt tot een handhaving en vergroting van de individuele ontplooiingsmogelijkheden. Deze ontplooiing moet geschieden in vrijheid, naar eigen inzicht en overtuiging, in solidariteit met - en verantwoordelijk voor de medemens en zonder politieke, sociale en economische discriminatie van anderen.

D'66 beschouwt de verscheidenheid van mensen en opvattingen als een positief te waarderen goed en ziet deze pluriformiteit tevens als de voornaamste bron van de maatschappelijke vernieuwing.

Vrijheid dus in solidariteit met de medemens. Met de medemens in het Nederland en Europa van nu en van de toekomst. Solidariteit ook met de medemens in de derde wereld.

De noodzaak tot vernieuwing

Peter Drucker in zijn reeds in 1968 uitgegeven boek "The age of discontinuity" beschrijft de op nagenoeg alle gebieden optredende discontinuiteiten. Op het gebied van de economie, binnen de sociaal-culturele sector, het bedrijfsleven, het denken in organisatievormen, de wetenschap en de toepassing daarvan; overal zijn ontwikkelingen in gang of reeds zichtbaar in aantocht. Zij hebben alle gemeen dat zij t.o.v. ontwikkelingen in het verleden discontinuiteiten vertonen. Dat de nieuwe vormen geen extrapolaties zijn uit het verleden.

De huidige onbalans tussen de z.g. productiesector en de z.g. sociaal-culturele sector geldt voor de meeste westerse industrielanden. De relatie tussen de twee

sectoren is - en behoort - groot te zijn. De productiesector biedt in belangrijke mate het economisch draagvlak voor de sociaal-culturele sector die op zijn beurt weer essentieel is voor een hoog ontwikkelde productiesector.

Bij een productiesector zijn de vrijheidsgraden van handelen beperkt; we hebben als handelsnatie traditioneel open grenzen en zijn door onze huidige hoge exportquota van ca. 60% sterk afhankelijk van het buitenland.

Voor de sociaal-culturele sector zijn de vrijheidsgraden groter. Het gebeuren is hier in hoofdzaak nationaal bepaald. De te ondernemen activiteiten zijn ten dele politiek bepaald zowel in omvang als in prioriteitenstelling binnen de sector.

Wel is het essentieel dat de relatie tussen de twee sectoren in het oog wordt gehouden.

De productiesector

Veranderende maatschappelijke behoeften, de zich wijzigende internationale verdeling van arbeid en welvaart, de stijgende prijzen van grondstoffen inclusief de energiedragers zijn bepalend voor een gewijzigd pakket industriële diensten en producten voor huidige en ook voor nieuwe markten. Te vervaardigen tegen zodanige voorwaarden dat afzet mogelijk is. Waar bij D'66 een democratische en georiënteerde markteconomie voorstaat waarin de productie plaatsvindt in gedemocratiseerde particuliere bedrijven en waarin de invloed van de consument aanzienlijk wordt versterkt.

We zullen om vanuit ons niveau van welvaart te kunnen voldoen aan de huidige en toekomstige behoeften gebruik moeten maken van onze belangrijkste comparatieve voordelen te weten het relatief hoge kennisniveau, de kwalitatief hoge infrastructuur en van de goed ontwikkelde sociaal-culturele sector. In zijn algemeenheid gesteld moeten we ons richten op meer kennisintensieve producten en diensten. Om binnen de daarvoor beschikbare tijd de benodigde vernieuwingen in de productiesector te realiseren, is het noodzakelijk dat de hierbij betrokken maatschappelijke groeperingen, waaronder het bedrijfsleven, het wetenschappelijk onderzoek, het onderwijs, de overheid zowel als financieringsbron als ook als klant voor technologische producten en diensten, hun krachten hiertoe bundelen. Een van de belangrijkste discontinuïteiten zal zijn het feit dat de overheid die tot nu toe betrokken is geweest bij incidentele vernieuwingen in een beperkt aantal bedrijven nu op grond van de maatschappelijke noodzaak betrokken zal moeten worden bij de industriële vernieuwing in algemene zin.

De industriële vernieuwingsproblematiek verschilt van de ene bedrijfstak tot de andere b.v. scheepsbouw versus ontwikkeling en productie van wetenschappelijke instrumenten. Ze verschilt ook met het technologisch niveau van de sector, b.v. chemische industrie versus constructie industrie. Ook de mate van aanwezige overheidsregeling is van belang b.v. in de farmaceutische industrie. Voorts is de vernieuwingsproblematiek in grote bedrijven en conglomeraten anders dan in middelgrote en kleine bedrijven. Daarnaast is de hogere en lagere overheid zelf een aanzienlijke bron van aankoop van producten van technologische aard. Dit geldt met name voor de sociaal-economische sector en voor het instandhouden en uitvoeren van de huidige infrastructuur.

Het is duidelijk dat voor het voeren van een effectief industrieel vernieuwingsbeleid andere overlegstructuren en andere mechanismen nodig zijn dan waarover we nu beschikken. D'66 pleit in haar programma in eerste instantie voor het oprichten van de Nederlandse Industriële Vernieuwings Maatschappij (N.I.V.M.) die op nationaal niveau de nodige aanzetten moet gaan geven en waarin het Bestuur van de werkgeversorganisaties, werknemersorganisaties, de overheid en de wetenschap zijn vertegenwoordigd. De N.I.V.M. zal ook tot taak hebben het formuleren van een op langere termijn te voeren beleid.

De sociaal-culturele sector

De sociaal-culturele sector is in Nederland hoog ontwikkeld. Zij is in een aantal opzichten wel haar doel voorbij geschoten waardoor zij zich hier en daar keert tegen de andere poot van de twee-eenheid t.w. de productiesector.

Bij de opzet van de sociaal-culturele sector heeft tot nu toe teveel de organisatie van de productiesector tot voorbeeld gestaan. Er is grote specialisatie ontstaan en er zijn steeds meer afzonderlijke organisaties en regelingen voor afzonderlijke doeleinden in het leven geroepen. Het individu is vaak steeds meer in de verdrukking gekomen. De afkeer van grote en vaak bureaucratistische structuren waarmee we als individuen te maken hebben is dan ook algemeen. Vernieuwing is ook hier vereist met name decentralisatie waardoor ook de mogelijkheden tot participatie kunnen worden verruimd en het in relatie brengen van de sociaal-culturele sector met de productiesector om een eenduidigheid in het overall beleid te kunnen realiseren.

D'66 en vernieuwing

D'66 wil geen vernieuwing omwille van de vernieuwing doch op grond van de overweging dat vernieuwing noodzakelijk is voor het handhaven van de persoonlijke vrijheid en het instandhouden van een pluriforme samenleving. De discussie groei of geen groei is achterhaald. Het toekomstig welvaartsniveau lijkt in overwegende mate bepaald te worden door de mate waarin we kans zien vernieuwingen te realiseren.

Aanzienlijke vernieuwing in zowel de productiesector als de sociaal-culturele sector is ook reeds op middellange termijn nodig. De inkomsten uit de export van het aardgas zullen de komende jaren teruglopen en we worden weer een netto importeur van calorieën. De voor het realiseren van met name de industriële vernieuwing benodigde tijd is relatief lang en het maken van eerste aanzetten is derhalve dringend.

Vernieuwing, innovatie, betekent het aantasten van gevestigde machtsposities en privileges. Voor D'66 is hier als jonge partij een belangrijke rol weggelegd. Om met vernieuwingsvoorstellen te komen, om de gevestigde posities ter discussie te stellen en om het totstand komen van een langere termijnbeleid te bepleiten dat uitgaat boven een kabinetsperiode van maximaal vier jaar. Daarvoor is een sterk D'66 onmisbaar en essentieel!

De Eerste Kamer probeert de eerste viool te spelen.

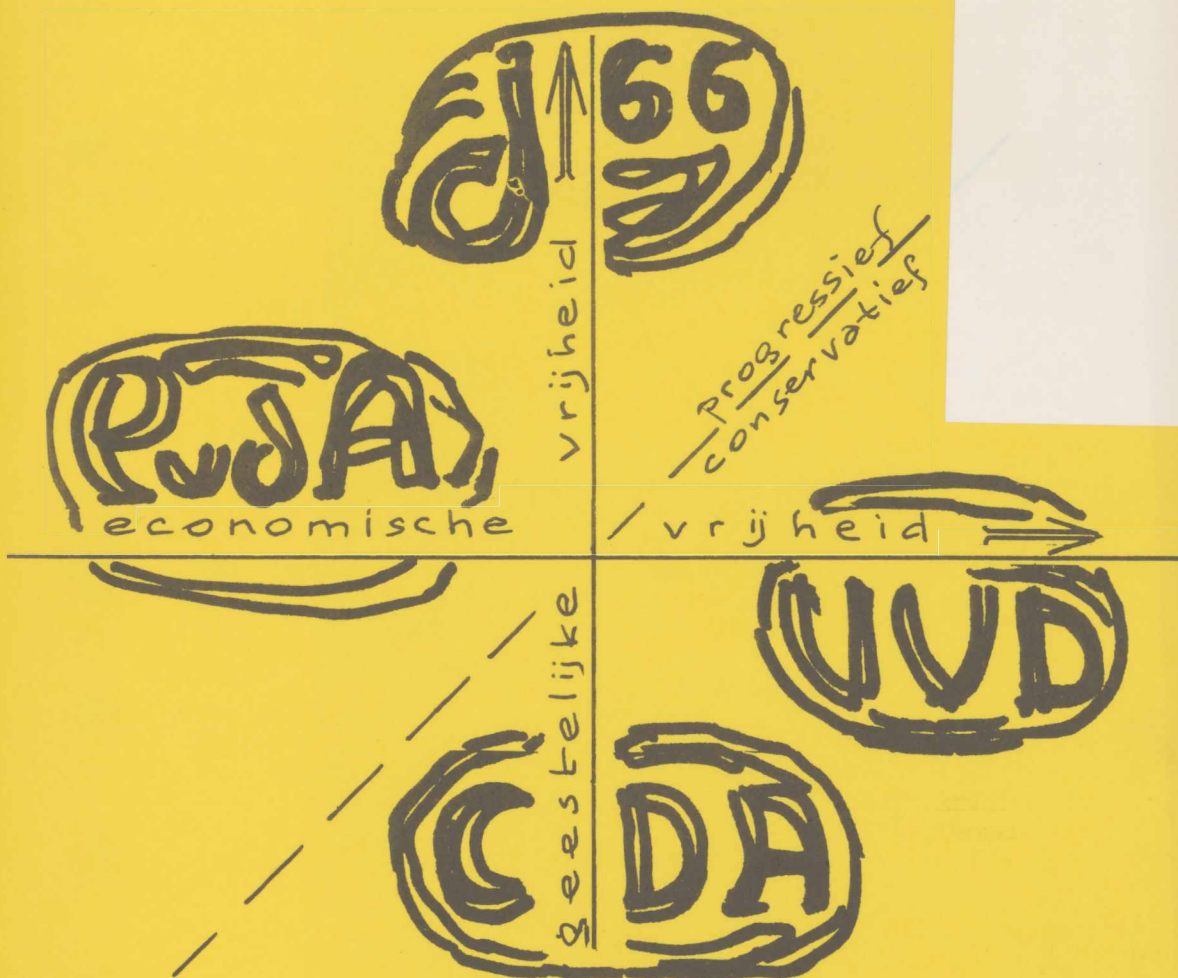
Wie het onderste uit het lid wil hebben krijgt Kan op zijn neus.

Heemskerckstraat 43
's-Gravenhage

B. DE BOKER
Kwiltlaan 4
2740 ZHESSE

Port betaald
Port Payé
's-Gravenhage

Peperbet 27



onafhankelijk politiek maandblad

Peperbek

10e jaargang nummer 2

februari 1977

REDAKTIE:

Freek Egter van Wissekerke (EW)
Harry Geelen (HG)
Harry Jongedijk (HJ)
Gé J.C. Mulder (GM)
Frans W.H. Vink (FV)
Pieter W. van Baarsel (vB)

Korrespondent :
E. Bruins, Groningen

REDACTIE-ADMINISTRATIE:

HEEMSKERCKSTRAAT 43
D E N H A A G
070 - 454874

UITGEVER :

STICHTING PEPERBEK

ABONNEMENT :

f 22.- per jaar (11 nummers)
postgiro: 707800 ten name van
penningmeester Peperbek, Voorburg

Kopij voor het maart nummer uiterlijk 1 maart bij RED-ADM.

Peperbek wordt uitgegeven door de Stichting Peperbek. Het is een 'onafhankelijk' blad, in die zin dat er een redaktiestatuut is, waarin de verhouding tussen het stichtingsbestuur enerzijds en de redactie anderzijds geregeld wordt en waardoor de redactie haar redactionele onafhankelijkheid gewaarborgd weet.

De artikelen zijn in het algemeen geschreven vanuit de ideeënwereld van D'66.

Het middenkatern, onder verantwoordelijkheid van de Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66, bevat bijdragen van kamerleden aan debatten in de Kamers, redevoeringen, mededelingen over werkgroepen van de Stichting en andere informatie.

Samenstelling bestuur Stichting Peperbek :
H.A. Goudsmit, Rijswijk (voorzitter);
A.J. Krom, Voorburg (penningmeester)
E. Denig, Oegstgeest
H. Jongedijk, Wassenaar
W. Maarse Nzn, Aalsmeer
N.F.I. Schwarz, Den Haag

Japie : Het zal wel een ach-ach kabinet worden.

De top van het toekomstig onderwijsbestel : omscholing.

Het is maar niets dat ik nog fiets.

Ik wil niets te maken hebben met godsdienst en politiek.
O, meneer is anarchist!

Een nieuwe KVP ? De Katholieke Vrouwen Partij, anders komen ze niet meer in de kamer.

Dat CDA blijkt dus een Appèl aan het bedrijfsleven te zijn om financiële steun.

Eugène : Ik had niets te verbergen, het was gewoon beter geen onrust op te wekken.

Het vervelende van dat D'66 is dat het niet alleen het redelijke, maar ook het enige alternatief is.

Hoe moet het nu met het verworven recht van automatische inkomensnivellering ?

Vakbonden : Een gulden min een dubbeltje is héél wat anders dan negentig cent.

Wij eisen automatische inflatie!

XXXXXXXXXXXXXXXXX deze XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX maand XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX kort XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Het belang van de boer of de boer bedrogen?

Aan het artikel van Ineke Lambers, dat ik met belangstelling heb gelezen in Peperbek 1-1977, wil ik nog één argument toevoegen.

Het vervoer per tankauto ontwikkelt zich in een richting, waarbij het laadvermogen van tankauto's aanzienlijk toeneemt; bij dit soort vervoer wordt een maximum van 20 ton mogelijk. Dit heeft enorme consequenties voor de landelijke gemeenten. De wegen zijn hier in het algemeen niet op berekend en de kosten voor het wegonderhoud, die ten laste van de gemeenten komen, worden ondraaglijk.

Nog los van het feit dat deze tankauto's de wegsloten als het ware dichtrijden of anders gezegd, de weg verdwijnt in de sloot. Dat brengt met zich mee

ook met zich mee een ontoelaatbare aantasting van het landschap. De conflicten liggen voor het oprapen, omdat diverse gemeenten alleen maar bereikbaar zijn over B-wegen en geen ontheffing willen verlenen voor z.g. doorgaand verkeer.

De zware lading geeft te zware lasten!

A. Martini, Landsmeer

De stakingen

(HG) "Heel het raderwerk staat stil als Uw machige arm het wil". Want het is uitsluitend Machtsvertoon geweest. Na jaren vonden de vakbonden het noodzakelijk om hun macht weer eens te tonen. De mogelijkheden tot onderhandelingen over de CAO waren zeker nog niet geheel uitgeput toen al naar het stakingswapen werd gegrepen. Duidelijk hebben de vakbondleiders laten zien dat één woord van hen voldoende is om de arbeiders tot staking te brengen, dus dat zij inderdaad Macht bezitten.

Gevaarlijk vind ik de reden die werd opgegeven. Men kan toch niet serieus volhouden dat er een absoluut recht op automatische prijscompensatie is verkregen. Het argument dat dit dan ook leidt tot automatische inflatie is niet te weerleggen. Ook ontstaan er prijsverhogingen doordat de grondstoffen uit de derde wereld duurder worden en is het "solidariteit" om deze automatisch te verrekenen in lonen en prijzen?

Maar de bolstaande leuzen "Automatische Prijscompensatie" en "Solidariteit" bleken toch voldoende om bedrijven plat te gooien en daarmee te voldoen aan de bedoeling: Machtsvertoon.

Ik heb niets tegen vakbonden, integendeel, ze vervullen een noodzakelijke rol in het economische en sociale leven. Maar de enorme macht van de vakbonden moet met omzichtigheid gehanteerd te worden, democratisch te blijven, m.a.w. dat ook de belangen van de minderheden en andersdenkenden ontzien worden.

XXXXXXXXXXXXXXXXX deze XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX maand XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX kort XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
XXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Het is nu de beurt aan Wiegel om uit te leggen dat de VVD eigenlijk de enig echte D'66 is.

Wat is eigenlijk voordeliger: volledige prijscompensatie of volledige looncompensatie ?

De werkgevers hebben Van Veen als hun vertegenwoordiger gekozen om tijdelijk te demonstreren hoe slecht het hun gaat.

Moet Ria Beckers nu ook al die hoeden van Bas opzetten tijdens de verkiezingscampagne ?

Stealtronic.

Kiest U voor de inquisitie van Van Agt, of de acquisitie van D'66 ?

Het ethisch reveil over 1.000.000 zwerfpoesen in Nederland: ze zullen allen terugkeren tot de schoot van Moeder Aarde.

*Nee, wij sturen geen accept-
girokaarten. U moet dus
meer doen, dan alleen uw
handtekening zetten. Doet 'nu!*

door
H. Geelen

Eindelijk weer eens een verward congres à de oude D'66 sfeer. Het H.B. had het goede idee tot de aanvang van het congres gelegenheid te geven moties en amendementen in te dienen, zodat iedereen met een onontwarbare stapel stencils werd opgescheept. De congresleiding verdient lof dat ze meestal toch nog wist uit te leggen welk stuk in behandeling was. De stemmingen leidden ook weer tot het bekende geharrewar, ondanks dat de "votometer" is afgeschaft.

Het beleidsprogramma werd niet opvallend gewijzigd, hoewel enkele hoofdstukken door de betrokken werkgroepen nog eens goed onderhanden werden genomen. Duidelijker dient gesteld dat het beleidsprogramma het officiële partijprogramma is, en dat het verkiezingsprogramma hieruit slechts een uittreksel is. Merkwaardig is dat nog steeds velen menen, dat alles in het programma beschreven en omschreven moet worden. Beter een volstrekt waardeloze, cliché-stijl passage (b.v. het kunstbeleid!) dan niets.

De Hoofdbestuursresolutie over de toekomstige politieke lijn werd zonder al te veel tegenspraak aanvaard. Een deel van de congresgangers wilde een geheel onafhankelijke opstelling, maar kon toch niet voorbij gaan aan het feit dat de duidelijkheid eist dat D'66 vertelt hoe ze een eventueel regeerakkoord denkt te sluiten. Het antwoord is via de verkiezingen, met de PvdA/PPR en het CDA op "harde" voorwaarden. Niet met VVD of CDA/VVD.

Wat mij betreft had daar nog wel eens duidelijk bij gezegd kunnen worden dat D'66 éérst met PvdA/PPR een akkoord sluit, en dan pas met het CDA onderhandelt. De huidige CDA mentaliteit staat toch wel erg ver van de D'66 mentaliteit, dus als we dan zo nodig in de regering moeten, laten we dan wel flink afstand houden!

Namens het HB verdedigde Jan Vis (als laatste HB daad) de HB resolutie. Hij stelde dat D'66 het moeilijk zou krijgen met het geringe aantal zetels t.o.v. PvdA en CDA, want dat het belang van de verkiezingen niet is gelijkgezinde mensen in het parlement te krijgen maar de inbreng die men krijgt bij de kabinetsformatie. De macht van het getal dus. Helaas, wel praktisch maar toch geen D'66 idee, dacht ik zo.

Vanuit het congres werd sterk aangedrongen op de mogelijkheid van "inspraak van de achterban" bij de komende kabinetsformatie. Terecht, lijkt mij, de "partijraad" moet maar eens uitgeprobeerd worden.

Andere politieke uitspraken van het congres waren o.a. dat de uitbreiding van de Almelose Uraniumverrijkingsfabriek niet categorisch werd afgewezen, maar wel op de lange baan geschoven. Het gehele energie-beleid moet echter nog behandeld worden (op het vervolgongres 12 maart a.s.) en dat is tegenwoordig toch wel een hete brei.

De optredens van de humoristische en humanistische domineeszoon Seth Gaaikema en Jan Terlouw brachten, zoals te verwachten, het congres in extase. Veel applaus en tranen in de ogen van de lach en de ontroering. Hopelijk vergaan deze niet in tranen van verdriet bij de komende verkiezingen, maar in die van vreugde.

Opvallend was dat het congres geen uitspraken wilde doen over het huidige loonconflict. Tekenend m.i., omdat D'66 wel een economisch/sociaal programma formuleert, maar duidelijk afstand neemt van de rol die de vakbonden daarbij plegen te spelen. Dat was toch wel de algemene opinie die men in de wandelgangen hierover hoorde, namelijk angst voor de overheersende rol die de vakbonden zo langzamerhand krijgen.

DE MYTHE VAN HET LIBERALISME

door

A.R. van der Burg

Hoe meer de verkiezingen naderen, hoe meer onwel makende zaken in de politiek ter tafel komen. Alsof het ethisch reveil nog niet genoeg was, is daar nu ook het neo-liberalisme van D'66 bijgekomen. Ik zal mijn door twee eeuwen historie ingegeven weerzin tegen dit woord echter trachten te overwinnen. In plaats daarvan zal ik uiteenzetten, dat het door D'66 gehanteerde woord "liberalisme"

- onjuist gebruikt is,
- dom is om te gebruiken,
- verraad aan het verleden van D'66 is.

Er zijn mensen die een onderscheid maken tussen economisch liberalisme en cultureel liberalisme. Dit is een basis van veel misverstand. Beide vloeien voort uit dezelfde filosofie en beide zijn - om met Marx te spreken - gedetermineerd door dezelfde historisch-materialistische omstandigheden. Politiek gesproken is het liberalisme altijd een beweging geweest van een nieuwe klasse, wat we tegenwoordig "het zakenleven" zouden noemen, ontstaan als gevolg van de industriële revolutie. Die nieuwe klasse was wel rijk en bezat op eigen terrein ook veel macht, maar werd binnen de staat overheerst door de oude machthebbers, zoals de geestelijkheid. Zij waren dan ook anti-clericaal en vochten voor grotere vrijheid, zowel in de handel als in hun uitingsmogelijkheden. Het lagere volk, voorzover het in het algemeen ooit enige invloed heeft gehad, is

aan het liberalisme nooit te pas gekomen. Het is altijd een beweging geweest voor de nieuwe upper class. In hun tijd, d.w.z. in de 19e eeuw, behoorden ze tot de meer verlichte figuren, omdat ze zich verzetten tegen een aantal feodalismen van die dagen. Naarmate hun doeleinden meer bereikt werden, werd hun bestaan steeds overbodiger. Een beweging wordt echter nooit opgeheven, ook het liberalisme niet. Het gevolg was dat de liberalen noodgedwongen in de conservatieve hoek terecht kwamen. Zij zagen zich immers steeds meer bedreigd en overspoeld worden door de lagere maatschappelijke klassen, die op hun beurt enige zeggenschap eisten, b.v. in de vorm van algemeen kiesrecht en vrijheid van meningsuiting. (Die laatste bestond niet. Wel mochten de geletterden en kapitaalkrachtigen van die dagen via de vrijheid van drukpers aan het gewone volk vertellen wat het moest geloven en denken, maar dat gewone volk had dank zij het liberalisme geen macht en was bovendien niet geletterd).

Het is dan ook een historische dwaasheid te menen dat het liberalisme de grote kampioen voor de culturele vrijheid zou zijn. Voor die vrijheid is door de hele historie heen alleen maar gevochten door de "verworpenen der aarde" en door enkele idealisten. Met die verworpenen zat het trouwens ook niet zo lekker, want zodra ze ophiel den verworpen te zijn en de macht in handen kregen, was het dikwijls gauw weer afgelopen met die vrijheid. Zie b.v. de terreur in communistische landen, of de roep om censuur die zo nu en dan uit VVD-kringen omhoogstijgt, of recentelijk het rapport over klassejustitie in Nederland. Wie werkelijk voorstander is van een grote mate van culturele en economische vrijheid (dit laatste in de zin van de vrijheid voor iedereen om een boterham te eten), doet er goed aan met een grote boog om het liberalisme heen te lopen.

Het is ook erg dom van mensen die enigszins progressief zijn of voor-geven dit te zijn, om zich op te doffen met het woord liberaal. Sinds het algemeen kiesrecht zijn de liberale partijen in Nederland altijd betrekkelijk kleine partijen geweest. De voorganger van de VVD bracht het in de dertiger jaren tot 4 (van de 100) zetels. De grote groei van de VVD is pas gekomen toen de VVD onder leiding van Wiegel volledig afscheid nam van wat sommige studeerkamer-intellectuelen als liberalisme beschouwen. Als dan vervolgens enige beschaafde dames en heren in de media komen verzekeren dat zij in tegenstelling tot Wiegel een beter liberalisme hebben aan te bieden, brengen zij zich in de positie van de Rolls Royce-verkoper die zijn klant verzekert dat deze wagen beter is dan een Volkswagen, al had de klant dat misschien niet zo direct gedacht.

Tenslotte dit. De gemiddelde D'66-er is de laatste 10 jaar zo'n 14 jaar ouder geworden. Zijn welvaartsbuikje is onmiskenbaar. De wilde haren zijn van een keurige scheiding voorzien. De 2CV heeft plaats gemaakt voor een 2 liter. De partij die eens tot de verbeelding van de tieners sprak, moet het nu hebben van de middelbaren. Het establishment heeft definitief gezegevierd. Het verleden blijve door de mantel der liefde bedekt. Maar zijn er toch nog leden van D'66 die iets van schaamte voelen? Schaamte, dat een partij die eens werd opgericht om het bestaande 19e eeuwse partijsysteem te doorbreken, zich nu bekend tot een van de 19e eeuwse fossielen?

J. Terlouw
over het
GEHANDICAPTENBELEID

Rede, uitgesproken op 22 jan. 1977 in Groningen
De tekst werd samengesteld met medewerking van
G. Mik, J.F. Jansen van Tuikwerd, Mw. A.M.G. Baan,
E. van der Horst en H. Biemans.

S 8

februari 1977

STICHTING WETENSCHAPPELIJK BUREAU d⁶⁶
Javastraat 6 Den Haag tel: 070-453271

Bij de Algemene Beschouwingen in oktober jl. heb ik onder andere het volgende gezegd:

"Al diegenen die menen dat D'66 niet zou opkomen voor de zwaksten in de samenleving, maken een ernstige vergissing. Het verschil zit 'm in de waardering wie die zwaksten zijn. Daarin verschillen wij, naar het mij voorkomt, van de Partij van de Arbeid.

Voor D'66 zijn de zwaksten niet identiek met de laagstbetaalden. De identificatie is niet een materiële, is er ook niet één met een groep met een klasse. Voor ons zijn de zwakken ook, mede, misschien langzamerhand vooral, de vervreemden, de eenzamen, degenen die onmondig worden gehouden, degenen die het in de technocratie niet harden kunnen, degenen die vinden dat het ziellose, eentonige, nutteloze werk dat ze moeten doen een belediging is voor hun mens-zijn, de van hun menselijke contacten beroofden, de van hun verantwoordelijkheid beroofden, zij die merken dat de materialistische westerse cultuur hen meer en meer met lege handen laat staan".

Zonder twijfel zijn de zwakken in onze samenleving ook de gehandicapten, gehandicapt zowel in lichamelijk als in geestelijk opzicht. Het lijkt me volkomen in de lijn van het beleid van onze partij, het is een direct uitvloeisel van onze opvattingen, dat wij hoge prioriteit geven aan maatregelen voor deze grote groep landgenoten.

Ik wil dit half uur dan ook gebruiken om te spreken over het gehandicaptenbeleid in Nederland. Het is niet helemaal toeval dat ik daarover nu juist spreek op het regionale congres van onze partij in deze provincie. Hier immers woont bij voorbeeld Gerrit Mik, de voorzitter van de interdepartementale werkgroep Jeugdwelzijnsbeleid, die vorig jaar een eindrapport over het jeugdwelzijn heeft uitgegeven. Hier woont een ander oud-statenlid van D'66, Jan Fokko Jansen van Tuikwerd, die mij grote hulp heeft geboden bij de voorbereiding van deze spreekbeurt. Ik zal ook ruim gebruik maken van documentatie die mij gestuurd is door mevrouw Baan, initiatiefneemster van de Stichting Buitenbeentjes, van geschriften van een medewerker van deze Stichting, de psycholoog/therapeut Harry Biemans, en van inlichtingen van Van der Horst, secretaris van de Stichting Focus.

De wijze waarop een democratie functioneert kan op verschillende manieren worden getoetst. Bepaald niet de slechtste daarvan is het kijken naar de rechtsbescherming die de zwaksten in de samenleving hebben, nagaan hoe het staat met de keuzevrijheid van de zwaksten wat betreft hun persoonlijke omstandigheden.

Als zwakken kunnen we definiëren de mensen die kwetsbaar zijn, omdat ze om enigerlei reden niet goed passen in het maatschappelijk systeem. Dat kunnen zijn, zoals ik straks al zei, mensen met lage inkomens, maar vooral zijn het hulpbehoevenden.

Meer dan 10% van de Nederlandse bevolking boven de vijf jaar is lichamelijk of geestelijk gehandicapt, rond 1 miljoen mensen. Hiervan zijn er 850.000 lichamelijk en 150.000 geestelijk gehandicapt.

Van de lichamelijk gehandicapten maken ongeveer 40.000 personen gebruik van een rolstoel.

In feite merken wij deze mensen nauwelijks op. Klaarblijkelijk hebben we hen doeltreffend buitengesloten uit onze samenleving van "gezonden".

Er bestaan in Nederland vele particuliere organisaties die zich inzetten voor de gehandicapten en die talrijke initiatieven ontplooiën. Daar staan min of meer als mede- of tegenspeler talrijke overheidsorganen naast of tegenover. Legio zijn de wetten en de financiële voorzieningen. We kunnen niet zeggen dat de overheid of het parlement niet veel aandacht richt op de problemen van de gehandicapten. U denke bij voorbeeld aan de Nota inventarisatie van voorzieningen voor gehandicapten (I.G.) en de Interimnota gehandicaptenbeleid (G.B.), waarvan een voorlopige tekst circuleert bij de organisaties. Deze Interimnota gehandicaptenbeleid wordt uitgebracht door de "Interdepartementale Stuurgroep Revalidatiebeleid".

Je zou denken: geen vuiltje aan de lucht.

Maar in de kringen van de gehandicapten zelf vormen zich steeds weer groepen verontrusten die het met de gang van zaken in de praktijk niet eens zijn. Groepen die steeds weer aan het gehandicapte lijf ondervinden hoeveel eraan schort. De voornaamste klacht is dat de betrokkenen niet in hun eigen geval worden betrokken, dat over hen wordt beslist, dat er geen eigen keuze wordt gelaten. U gelieve te bedenken dat er wordt beslist, dat er geen eigen keuze wordt gelaten aan volstrekt zelfstandige, mondige, intelligente, op hun vrijheid gestelde lichamelijk gehandicapten.

DE DIENSTVERLENING: EEN JUNGLE

In de Interimnota gehandicaptenbeleid wordt onder meer een overdreven aandrang geconstateerd om de mensen te socialiseren. De heer Van Beek, hoofd afdeling informatica Philips Medische Dienst, voorzitter en bestuurslid van talrijke organisaties voor gehandicapten, schreef onlangs in het tijdschrift "Brandpunt", (uitgegeven door de Stichting Focus):

"De huidige dienstverlening is onderling niet afgestemd, werkt volkomen onafhankelijk van elkaar en gaat niet uit van de totaalproblematiek van de cliënt. Het is een structuur van dienstverlening die bepaald wordt door de positionele belangen van de organisaties, instellingen en medewerkers en niet of nauwelijks door de existentiële belangen van de cliënt. Een mening van gehandicapten, die gedeeld wordt door medici, maatschappelijk werkadviseurs en functionarissen van de Gemeenschappelijke Medische Dienst. Kortom: het is een jungle. Een woest gebied, waar de mens nog niets veranderd heeft ten gunste van de bewoners. Een ontoegankelijk gebied, zo dichtbegroeid met organisaties en instellingen dat de gehandicapte, die noodgedwongen door dit gebied moet trekken, zijn koers verliest en ten onder gaat. Een plek in onze samenleving waar alles in het wild groeit."

Tot zover de heer Van Beek.

In opzet is onze sociale wetgeving persoonsgericht. Men denke bij voorbeeld aan de Algemene Bijstandswet, waarvan de uitvoering bij de lagere overheid is gelegd, opdat deze op het individu kan inspelen. De Algemene Bijstandswet is gemaakt om de mensen zo nodig de financiële middelen te verschaffen voor noodzakelijke voorzieningen, voor deelname aan het maatschappelijk leven.

Bij de Tweede Kamer is ingediend een wetsontwerp voor wijziging van de Algemene Bijstandswet, voor kosten van maatschappelijke en medische dienstverlening. Het gaat erom dat de bijstand steeds meer is gaan fungeren als een open financieringsbron voor allerlei soorten instellingen. Het wetsontwerp wil daar meer structuur in brengen.

Op zichzelf is dat natuurlijk niet onredelijk, maar het is er wel een voorbeeld van hoe hulpverlening steeds dreigt te worden geïnstitutionaliseerd. Bepaalde bestaande instellingen en organisaties worden erkend. Nieuwe ideeën die bij de cliënten leven zullen moeilijker van de grond kunnen komen, nieuwe organisaties moeten zich maar zien te redden.

Hoewel de Minister van plan is na verloop van een aantal jaren (hij noemt vijf) tot weer een gedecentraliseerd welzijnsbeleid te komen, neemt hij voorlopig zelf de zogenaamde "indirecte" financiering in handen. Zeer vele ministeries hebben bemoeienissen met het gehandicaptenbeleid. Maar het jonge ministerie van CRM, dat zich op welzijn heeft geworpen, heeft de neiging vast te willen stellen wat onder welzijn dient te worden verstaan. Dit ministerie krijgt in het gehandicaptenbeleid hoe langer hoe meer in de melk te brokkelen. Vooral dit ministerie heeft de aandrift organisaties te zien als doelstelling van het beleid. Natuurlijk hoort de werkelijke doelstelling van het beleid te zijn de wensen van de consument. Welzijnsorganisaties zijn daarvoor slechts middel.

Het ministerie van CRM schermt voortdurend met decentralisatie, u denke bij voorbeeld aan de jongste plannen van staatssecretaris Meijer om planning en beheer van het sociaal en cultureel werk naar lagere overheidsorganen te verplaatsen. In de nota's van de minister van CRM, uitgebracht over kunst, musea, orkesten, toneel wordt steeds

als doelstelling decentralisatie van het beleid genoemd. Zo gauw echter het Rotterdams Philharmonisch Orkest een loonsverhoging wil geven grijpt de minister in.

Als voorbeeld uit de praktijk enkele opmerkingen over kinderen met ontwikkelingsproblemen.

DE GEHANDICAPTE OUDERS

Wij erkennen allen als vanzelfsprekend het recht van het kind om in het gezin waarin het wordt geboren op te groeien. We erkennen het recht van het kind om zich door zijn eigen ouders te laten opvoeden. Wij erkennen de plicht van de ouders om als eerste hun kind in nood bij te staan en uit de nood te helpen.

Wat vinden we terug van deze vanzelfsprekende rechten in de hulpverlening aan het afwijkende kind, aan het anderszinnige kind? Doet de hulpverlening alles om de ouders in staat te stellen zelf hun afwijkend kind op te voeden?

We moeten vaststellen dat het geen gewoonte is de ouders onderzoekinformatie te geven. De eersten die recht hebben op alle informatie over hun kind, zodat ze hun kind behoorlijk kunnen opvoeden, krijgen deze informatie niet. In de hulpverlening is de gekke gewoonte gegroeid (Biemans) dat er geen rapportengeheim is voor derden, in casu collega-hulpverleners, maar wel een rapportgeheim voor de eerstbelanghebbenden - de ouders. Dit is een merkwaardige omkering van de rechtsbescherming van privégegevens. Met deze stap worden in feite de ouders als opvoeders uitgeschakeld. We zijn het de gewoonste zaak van de wereld gaan vinden, dat afwijkende kinderen door vreemden worden opgevoed. Ook de financiële regelingen zijn er niet op gericht om de ouders zelf hun afwijkend kind te laten grootbrengen. De AWBZ bij voorbeeld wordt slechts toegepast bij plaatsing in een internaat. Wie zijn gehandicapte kind thuis wil houden en daar wil opvoeden kan voor de extra kosten niet putten uit de AWBZ, terwijl dat toch in het algemeen goedkoper zal zijn dan onderbrenging van het kind buitenshuis.

De regelingen zijn dus niet gericht op instandhouding en ondersteuning van de band tussen ouders en kind, maar leiden juist vaak tot verbreking van die band. Ouders worden tegen hun zin door gebrek aan steun gedwongen hun kind buitenshuis te plaatsen.

Natuurlijk heeft het afwijkende kind extra ouderzorg nodig. Natuurlijk lijdt de rest van het gezin daaronder. Maar ligt het niet voor de hand, als het gezin dit wil opbrengen en als de ouders hun kind willen opvoeden, dat zij dan gesteund worden door gezinshulp. Deze ondersteuning door gezinshulp is zeker goedkoper dan plaatsing in een internaat.

Natuurlijk is de ouder van een afwijkend kind niet zo maar meteen een therapeutische opvoeder. Hij zal in de gezinssituatie moeten leren welke opvoedingsbenadering het meest gezond is voor zijn kind. Hij zal graag ervaren beroepsopvoeders in zijn huis ontvangen om zich kennis en ervaring eigen te maken en naar oplossingen te zoeken.

Helaas, het is in de praktijk niet mogelijk beroepsopvoeders in het gezin in te zetten als een soort hometrainers. Ze zijn alleen beschikbaar als het kind uit het huis wordt geplaatst in daarvoor gespecialiseerde internaten.

H E T H E I L I G E S Y S T E E M

Het primaat van het systeem boven het kind. Wat gaan we in dit opzicht toch wonderlijk om met de vanzelfsprekende rechten van een kind, als het gaat om een afwijkend kind. Heeft het afwijkende kind in feite niet nog meer recht op de zorg van zijn eigen ouders dan een gewoon kind?

Het komt voor dat een afwijkend kind in zijn gezin blijft. Het kan dan niet naar de school in zijn buurt. Er zijn veel soorten scholen van buitengewoon onderwijs, waarheen het kind dan vaak over grote afstand wordt vervoerd. Zodoende krijgt dit kind geen contact met de kinderen uit zijn eigen buurt. Het wordt niet geleerd met allerlei leeftijdgenoten om te gaan, maar het wordt geïsoleerd met een aantal lotgenoten. Ook al blijft het kind thuis, dan is er toch nog de uitstoting uit de gewone school. Ook voor zogenaamde gewone kinderen is dit niet goed. Zij leren daardoor niet om te gaan met kinderen die anders zijn. Hulpverlening zou normale maatschappelijke verbanden tussen gezin en school moeten ondersteunen.

Vroeger heeft men afwijkende kinderen op bepaalde punten geconcentreerd met het motief dat er anders onvoldoende mankracht zou zijn. Maar ondanks werkloosheid in de onderwijssector is deze uitstotingsgewoonte nog niet veranderd. Waarom kunnen niet op korte termijn en op behoorlijke schaal curusussen worden gestart om werkloze onderwijsgevenden tot remedial teachers bij te scholen?

De minister van Onderwijs heeft in de Contourennota suggesties gedaan om de grens tussen "gewoon" en "buitengewoon" onderwijs in de toekomst te verleggen.

In de Memorie van Toelichting is aangekondigd dat er een nota "Speciaal onderwijs" komt. Deze is echter nog niet verschenen. Het afwijkende kind wordt geïsoleerd, voor zijn eigen bescherming, omdat de maatschappij vijandig op zijn afwijkend gedrag reageert. Dit tekent de rechtloze situatie voor hen die afwijken. Het is een bijzondere opgave voor de opvoeders om de kinderen al van zeer jongsaf

te leren verdraagzaam en begrijpend om te gaan met mensen die anders zijn en om de gewone kinderen te leren dat de kinderen die anders zijn recht hebben op dezelfde contacten als waar ze zelf recht op menen te hebben.

Het is opvallend dat kinderen van wie de ouders de moed en het doorzettingsvermogen hebben en daarnaast de financiële mogelijkheden om hun afwijkend kind alle hulp te geven, vaak resultaten bereiken die door "deskundigen" niet mogelijk worden geacht. Hoeveel kinderen die niet dit geluk hebben zullen door de huidige wijze van dienstverlening uit de boot vallen, zullen geen gebruik kunnen maken van de mogelijkheden die zij bezitten?

W I E I S E R N O U I M B E C I E L ?

Er zijn voorbeelden van hoever zogenaamde debiele kinderen het kunnen brengen als ze goed worden opgevangen. De gevallen die ik noem hebben de pers gehaald, maar volgens de Stichting Buitenbeentjes zijn ze representatief voor duizenden gevallen die bij de Stichting zijn aangemeld.

Een jongen krijgt op 1-jarige leeftijd kinkhoest, waarna epileptische verschijnselen volgen. Op 5-jarige leeftijd wordt hij getest en imbeciel verklaard. Geadviseerd wordt een inrichting. Maar Jos blijft in een groot gezin, gaat gewoon naar de lagere school, krijgt veel hulp van de onderwijzer en van zijn moeder die onderwijzeres is. Na de vijfde klas HAVO kan hij zichzelf redden, studeert nu hoger beroepsonderwijs.

Een jongen die op zijn zevende jaar imbeciel is verklaard, IQ 49-53, gaat naar de imbecielenschool. Hij blijft thuis wonen, zijn moeder leert hem lezen. Na een jaar wordt hij geschikt verklaard voor het BLO, het lezen begint goed te gaan. Maar het hoofd van de BLO-school ziet alleen een imbeciel in hem. Het hoofd van een gewone lagere school accepteert hem echter als leerling, onder het motto: we zien wel waar het schip strandt. Nu is hij overgegaan van de vierde naar de vijfde klas. Zijn IQ wordt nu geschat op 76 en zal nog een stuk kunnen stijgen.

Een meisje van 21 jaar heeft haar leerplichttijd doorgebracht op de debielenschool. Zij spijkt nu bij via de Leidse onderwijsinstellingen. Dit meisje vertelt dat zij nooit de krant kreeg, want daar zou zij toch niets van begrijpen. Haar mening werd nooit gevraagd.

Er zijn maar weinig dommen, er zijn te veel mensen die door hun omgeving met domheid worden geslagen.

Voor ieder die zich volwaardig wil voelen, die een geïntegreerd lid van de samenleving wil zijn, is het noodzakelijk dat hij of zij is ingeschakeld in het arbeidsproces, of in ieder geval arbeid verricht dat door hem of haarzelf als zinvol wordt ervaren.

Op het ogenblik gaan productietaken die voor het gewone bedrijfsleven onaantrekkelijk zijn naar de zogenaamde beschermde werkplaatsen. Er worden geen of onvoldoende creatieve werkzaamheden geschapen die zijn afgestemd op de belangstelling en de kundigheden van de beschermde werkers. Blijkbaar vinden we dat we de productie van de beschermde werknemers, die misschien maar een kwart is in vergelijking met de prestaties in het bedrijfsleven, wel kunnen missen.

Er is van scholing en daardoor van doorstroming van een beschermde arbeidsplaats naar het normale arbeidsproces in feite nauwelijks sprake.

Waarschijnlijk zou het heel wat beter zijn als er speciale opleidingsinstituten waren, waarin de gehandicapte kan kiezen uit een scala van mogelijkheden. Zinnige dingen zijn hierover, naar mijn oordeel, naar voren gebracht door het Revalidatiecentrum Hoensbroek, naar aanleiding van de Nota inventarisatie voorzieningen voor gehandicapten. Op het ogenblik bestaat de zogenaamde 2%-norm, dat wil zeggen dat op de 100 werknemers een bedrijf tenminste twee minder valide mensen in dienst moet hebben.

De overheid zou hier een goed voorbeeld kunnen geven. Maar wat te denken van de volgende inbreng van Binnenlandse Zaken in de Interimnota gehandicaptenbeleid. Ik citeer hieruit, hoewel het stuk van de week aan de leden van de Vaste Kamercommissie voor Volksgezondheid is toegezonden met het predicaat "informeel en vertrouwelijk". Ik doe dat, omdat ik het stuk al veel eerder in handen had via de organisaties, die de tekst eerder hebben ontvangen zonder dat vertrouwelijkheid werd verlangd. Goed, ik citeer dus:

"Hoewel hierover geen nauwkeurige gegevens bekend zijn bestaat de indruk dat de rijksoverheid voldoet aan de 2%-norm".

Het doet me een beetje denken aan de houding van de overheid ten opzichte van ex-gedetineerden, die geen overheidsbetrekking kunnen krijgen. Het heeft me dan ook groot genoeg gedaan dat de D'66-Staatssecretaris Zeevalking voornemens is om daar verandering in te brengen.

Als een minder-valide al kans ziet in overheidsdienst te komen, dan is het voor hem toch praktisch uitgesloten om een vaste aanstelling te krijgen.

Illustratief was dat wat de NCRV enige tijd geleden op de televisie bracht. Een vrouw, die ondanks haar doofheid het gymnasium haalde, in de Verenigde Staten Spaans en Engels studeerde en nu tot haar eigen en aller tevredenheid een baan heeft als bibliothecaresse en secretaresse op een wetenschappelijk instituut, kan wegens haar

doofheid geen vaste aanstelling krijgen en is via een sociale dienst bij dat instituut werkzaam. De houding van de overheid werkt nu niet direct inspirerend.

W O N E N

Belangrijk om zelfstandig te kunnen zijn is een eigen woning, is leven zoals en met wie men wil.

Volgens de Interimnota gehandicaptenbeleid denkt de minister van Ruimtelijke Ordening en Volkshuisvesting het zwaartepunt voor woningen met standaardaanpassingen voor gehandicapten te leggen bij de woningen door alleenstaanden en tweepersoonshuishoudingen. Hij denkt vooral aan aanpassing van bejaardenwoningen. Voor grotere families wordt de aanpassing niet noodzakelijk geacht, onder het motto dat de familieleden het maar moeten opvangen.

Bejaardenwoningen zijn echter niet geschikt om door mensen die op een rolstoel zijn aangewezen te worden bewoond. Er moet ook voor worden opgepast dat jonge gehandicapten niet geplaatst worden tussen een vrij groot aantal bejaarden (waarbij ik trouwens de kanttekening zet dat het naar onze mening sowieso niet gewenst is om bejaarden op een kluitje te zetten).

Ook ernstige lichamelijk gehandicapten kunnen zelfstandig wonen, dat is gebleken bij de opzet zoals die op grote schaal in Zweden wordt toegepast. Bij het betrekken van eigen woningen door zwaar gehandicapten werkten 10%. Na 1 jaar had 45% een baan of was hiervoor in opleiding. Na 2 jaar lag dit percentage nog hoger. De kosten van zelfstandig wonen plus hulpverlening aan een zwaar gehandicapte was $\frac{2}{3}$ van de kosten van een kamer in een verzorgingstehuis en de helft van de kosten van een bed in een tehuis voor langdurig zieken.

In Groningen, Enschede en Delft worden proeven genomen voor huisvesting, voor zelfstandig wonen, van ernstig gehandicapten. Het gaat in totaal om 33 mensen. Er wordt een opzet gevolgd die afwijkt van die in Zweden. De "Stichting Focus Nederland, leven en wonen nieuwe-stijl voor ernstig gehandicapten" onderschrijft deze opzet niet, omdat deze de bewoners niet de mogelijkheid biedt hun leven zo in te delen als zij zelf willen en bovendien qua dienstverlening duurder zou zijn.

Ik voel mij niet in staat te beoordelen welke opzet de beste is. Ik kan ook niet beoordelen in hoeverre het is af te keuren dat men geen rekening houdt met de Zweedse ervaringen, maar wel acht ik het ernstig dat het ministerie van CRM proeven met een ~~andere~~ opzet heeft geblokkeerd. Bij circulaire van 2 februari 1976 richt de minister van CRM zich tot alle colleges van B en W in Nederland. Hij verzoekt

hen daarin dringend geen medewerking te willen verlenen aan experimenten op het gebied van zelfstandige huisvesting voor ernstig gehandicapten. Dit zou namelijk een doorkruising van het nu gevoerde beleid betekenen. Als stok achter de deur stelt de minister dat indien men toch tot experimenten mocht overgaan, er op geen enkele wijze op financiële steun zijnerzijds kan worden gerekend.

De projecttermijn van het ontwikkelingsproject te Groningen, Enschede en Delft stelt de minister op 3 jaar. En als we nu nog eens een evaluatieperiode van twee jaar in acht nemen, dan zal het dus mogelijk vijf jaar duren voor kan worden besloten iets te doen aan de zelfstandige huisvesting voor ernstig gehandicapten. Opnieuw wijs ik u erop dat het gaat om geestelijk volstrekt zelfstandige, mondige, volwassen personen.

H O S P I T A L I S A T I E - S Y N D R O O M

Ernstig gehandicapten worden dus verwezen naar verpleeghuizen, als de familie niet in staat is hen thuis op te vangen. Veel gezinnen worden hierdoor uiteengerukt, na jarenlang huwelijk worden echtgenoten gescheiden,....

Ondanks het optimisme van de Staatssecretaris van Volksgezondheid (zie de Nota inventarisatie gehandicaptenbeleid) is van privacy in verpleeghuizen geen sprake, nog afgezien van de geestelijke aftaking die een langdurig verblijf in een verpleeghuis veroorzaakt. Dr. M.A.J. Romme, hoogleraar in de sociale psychiatrie te Maastricht gaat een onderzoek instellen naar de gevolgen van een langdurig verblijf in psychiatrische ziekenhuizen.

De Ziekenfondsraad stelt dat een van de gevolgen van langdurige opname in het zogenaamde hospitalisatiesyndroom. Patiënten worden afgesneden van de maatschappij, ze durven niet meer terug en berusten in hun afhankelijkheid. Ze raken sociaal onttrederd en hun terugkeer naar het normale leven wordt steeds moeilijker. Na jaren hospitalisatie zijn mondige, zelfstandige, volwassen mensen dat niet meer.

Natuurlijk gebeurt er heel veel voor de gehandicapten. Men denke slechts aan de mogelijkheden tot revalidatie, aan de uitgebreide gezinsverzorging. Bij de gezinsverzorging is het echter merkwaardig dat men wel via een sociale dienst een gezinsverzorger kan krijgen die de gemeenschap zeker f 25,-- per uur kost, maar dat wanneer men zelf zijn gezinsverzorging op een veel goedkopere manier kan regelen en dit ook wenst te doen, er daarvoor als regel geen vergoeding wordt gegeven.

Veel meer dan vroeger wordt rekening gehouden met de gehandicapten, de toegankelijkheid van gebouwen is aangepakt, de mogelijkheden van reizen per spoor zijn verbeterd; reizen met lokaal- stads-openbaar vervoer is echter onmogelijk, alleen in Rotterdam zijn hiervoor voorzieningen getroffen, terwijl men er in Den Haag mee wil beginnen.

Hoe zouden we kunnen beginnen om het woeste gebied van de hulpverlening te ontginnen?

Misschien is een goede mogelijkheid om van de interdepartementale stuurgroep revalidatiebeleid een sterk orgaan te maken onder zware leiding (een minister, een staatssecretaris, een regeringscommissaris). Deze stuurgroep zou in feite het gehele gehandicaptenbeleid moeten gaan bepalen.

Op lokaal niveau zou aan de Gemeenschappelijke Medische Dienst (G.M.D.) een sterke adviserende invloed kunnen worden gegeven over de vraag welke voorzieningen voor een cliënt gewenst zijn en dat in overleg met de betrokkenen zelf.

De gedachte rijst natuurlijk bij deze wensen hoe het moet worden betaald. Mij dunkt dat gezonde mensen alles over moeten hebben voor een gehandicapte medemens, al was het maar omdat zij de vreugde smaken gezond te zijn.

Onder het motto dat het goedkoper zou zijn, zijn veel welzijnsvoorzieningen geïnstitutionaliseerd, wordt veel schaalvergroting toegepast. Maar het door ons beoogde, op de wensen van het individu gebaseerde beleid, zou financieel en maatschappelijk wel eens veel voordeliger kunnen blijken te zijn dan de huidige opzet.

Met deze kritische aantekeningen heb ik op geen enkele wijze tekort willen doen aan het vele, onbaatzuchtige werk dat wordt verricht door degenen die zich inzetten voor een gehandicapte medemens. Wij zitten allemaal in een bepaald systeem, dat, hoe graag we het ook zouden willen, moeilijk is te doorbreken. Want tussen woord en daad staan wetten in de weg en praktische bezwaren. Maar de overheid huldigt, althans op papier en voor de toekomst een gedecentraliseerde, geïntegreerde, individuele aanpak, en ook de particuliere organisaties zeggen niet anders te willen.

Welnu, welke bezwaren zijn er dan om niet te beginnen? Er is studie genoeg verricht, er zijn werkgroepen en commissies in overvloed. Het is tijd de koe bij zijn individuele horens te pakken.

D'66, gericht op individuele ontplooiing, in de bres voor de werkelijk zwakken in de samenleving, een partij die gelooft in mondige, zelfstandige mensen, met een beleid dat is gericht op de mens en niet op het systeem, zal hieraan alle aandacht moeten geven.

Secretariaat: Javastraat 6, Den Haag, tel.070-453271/467188

Sinds eind december 1976 is het bestuur van de Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66 als volgt samengesteld:

M. Verwey, Julianalaan 1, Monnickendam, voorzitter,
tel.02295-1721
H. van Persie, Ockenburg 10, Dordrecht, secretaris,
tel. 078-77876
H. Strijker, Patrijzenlaan 20, Maarn, penningmeester,
tel. 03432-2869
K.H. Klaver, Nieuwe Geer 56, Mijnsheerenland, lid, tel. 01862-2592
E. Denig, Hofdijk 49, Oegstgeest, lid, tel. 071-52928
J.G.P. Best, De Ruyschlaan 175, Amstelveen, lid, tel. 020-414227
H.A. Goudsmit, Prinses Beatrixlaan 873, Rijswijk, lid,
tel. 070-946660
E. Nypels, Cederlaan 11, Rijswijk, lid namens 2e Kamerfractie,
tel. 070-905771
N. Schwarz, Schoutenstraat 9, Den Haag, lid namens 1e Kamerfractie,
tel. 070-245189
W. Dik, Lage Driesstraat 23, Helvoirt, lid namens HB,
tel. 04118-2282
H.M.C. Oosterbeek, Madurastraat 19 hs, Amsterdam lid namens HB,
tel. 020-935609

P.W. van Baarsel, Heemskerckstraat 43, Den Haag, directeur,
tel. 070-454874
Mw.P.J.M.van Kleffens, Dignaland 90, Den Haag, secretaresse

door
W.S.A.N. Gorter

Indien ik me goed herinner kwam er, nadat in Nederland de wederopbouw na de oorlog was voltrokken, een tijd dat "geschiedenis" als universitair studievak weinig werd gekozen, omdat die studie toch maar verheerlijking zou inhouden van z.g. grote perioden uit het verleden, waarop in de nieuwe visie heel wat aan te merken viel. Toen, vervolgens, vele andere studie-faculteiten volliepen en toekomstige studenten naar emplooi zochten, kwam er een ruime belangstelling voor "geschiedenis" terug, maar wèl met het doel zich te verdiepen in wat in het verleden allemaal fout was gedaan. De redenen om terug te komen in de historie waren aldus nog eigenwijzer dan die om eerst weg te blijven. Want door bestudering van de geschiedenis kan de mens pas iets van de grote lijnen van de menselijke ontwikkeling, waarin hij zelf als deeltje meespeelt, begrijpen.

Aan hen, wier belangstelling in de geschiedenis er niet zozeer naar uitgaat om te critiseren als wel om lessen voor het heden te trekken uit het verloop van vroegere perioden die op de onze lijken, dringt zich al spoedig als vergelijkingsmateriaal de 18e eeuw op en de 19e tot de slag bij Waterloo (1815) die een eind maakte aan het optreden van Napoleon.

De geestelijke beweging in de 18e eeuw om een modernere maatschappij tot stand te brengen vond haar grondslag en uitwerking in Frankrijk en ontwikkelde zich uit voornamelijk Engelse en ook Amerikaanse voorbeelden uit de praktijk van het staatsleven en het denken van filosofen en staatslieden in die landen hierover. De voornaamste theoretici in Frankrijk van de 18e eeuwse beweging die "Verlichting" wordt genoemd, waren de litterator Voltaire en de geniale volksjongen en zwerver Jean Jacques Rousseau, die zowel de litteratuur als de opvoedkunde vernieuwde, maar ook het denken over maatschappij en Staat. Bovendien ontwierp hij een nieuw muzieknotenschrift,^{xx}) en een opera van hem werd aan het koninklijke hof te Versailles gespeeld. Voltaire was meer de afbreker van bestaande denkbeelden en toestanden; hij maakte ook de idealen van Rousseau belachelijk in zijn verhaal "Candide of het optimisme". Rousseau kwam er in zijn "Bekentenissen" heftig tegen op. Een derde vertegenwoordiger van de "Verlichting" was Montesquieu met zijn staatsrechttheorieën. De denkbeelden van de "Verlichting" liepen, zoals bekend, uit op de Franse Revolutie, een burgeroorlog niet slechts tussen de koning en

- - - - -

x) Een eerste beschouwing in deze zin werd geplaatst in Peperbek nr. 12 / 76

xx) Dit notenschrift werd overigens nooit toegepast.

de adel enerzijds en "het volk" anderzijds, maar ook tussen verschillende politieke hervormingspartijen en haar aanhang onderling. Het was een tijd van terrorisme waarin de koning en koningin onder de guillotine het leven lieten met duizenden anderen. Ook werden tegenstanders massaal in de zee verdrinken. Alles onder het motto: "Vrijheid, Gelijkheid en Broederschap", en "de Rechten van de mens en burger". Men denkt bij dit motto dadelijk aan het Handvest van de Verenigde Naties enz., het Europese verdrag en vele grondwetten die thans gelden. Wat waren bij het begin van de revolutie de werkelijke problemen van Frankrijk? De economische voordelen had de adel behouden, de politieke waren hem ontnomen ten behoeve van de Koning. Het land was nog altijd feodaal ingedeeld. De financiën waren gestoord. De enige centralistische kracht in het land was nog altijd de Koning; de Staten-Generaal kwamen niet meer bijeen. Nog in de 17e eeuw sprak slechts een minderheid van de bevolking standaard-Frans; de rest sprak tientallen talen en dialecten die zij niet van elkaar konden verstaan. De koningen hebben hun historische taak om van Frankrijk een eenheidsstaat te maken niet weten te volbrengen: dit is pas tot stand gekomen door de abstracte denkbeelden van de Verlichting en het nationale en praktische genie van Napoleon. Hij gaf ook het voorbeeld voor de latere eenwording van Italië en Duitsland en eigenlijk ook van Europa, maar daar is nog weinig verder van terecht gekomen. Moeten wij, ook voor Europa, onder de werking dóór van een sterk centralistisch systeem dat de rechtsvormen en gewoonten schept waarop een kiesdemocratie zich kan ontplooiën? Een Napoleon of een Stalin? Een Hitler of een Mussolini in geen geval: dat waren geen strategen ...

Een met de klassen-tegenstellingen vergelijkbaar probleem is dat van rassen-tegenstellingen. Gezien zekere verschillen in ontwikkeling tussen rassen die op hetzelfde grondgebied wonen, zijn er toestanden te signaleren waarbij klassentegenstellingen en rasantegenstellingen samenvallen. In verschillende landen met een blanke bevolking speelt een eveneens aanwezige gekleurde bevolking de rol van de laagste klasse. Dat heeft dan het voordeel dat de laagste blanke laag niet het laagste werk behoeft te doen! Dit is de toestand in verschillende landen in het werelddeel Amerika. Vergelijkbaar in menig Europees land is de toestand van dikwijls gekleurde gastarbeiders die het vuile werk doen, waarmede de onderste blanke laag zich niet meer wil bezighouden. Wie doet straks het vuile werk, wanneer de gastarbeiders met de Nederlandse arbeiders zullen zijn gelijkgesteld? Voor het heden is echter belangrijker de situatie in b.v. Rhodesie en Zuid-Afrika.

Naar de mening van schrijver dezes is het rassenprobleem niet een gelijkwaardigheidsprobleem, maar een cultureel probleem. Men stoot zich in de rassenverhouding niet in de eerste plaats aan het andere uiterlijk van de leden van het andere ras, maar aan hun andere culturele uitingen. En dit is zeer begrijpelijk. Het intermenselijk verkeer in de grote en kleine maatschappij loopt slechts glad bij een grote overeenkomst in gewoonten, in kennis en inzicht, enz. Zodra er in deze elementen verschillen komen, is het gewoon noodzakelijk het intermenselijk verkeer op die punten wat te beperken en dat vergt dikwijls nogal wat inspanning en concentratie omdat men zich (wat) minder spontaan kan laten gaan: dat geldt voor alle

of beide partijen. In de omgang met elkaar van verschillende rassen spelen er dan nog principiële cultuurverschillen mee die niet bestaan tussen verschillende personen van hetzelfde ras, dezelfde nationaliteit, dezelfde taal, enz. Het komt me voor dat uiterlijke raskenmerken eigenlijk het snelst als storend worden overwonnen. Echter in samenlevingsverbanden waarin ten gevolge van historische ontwikkelingen hoogteverschillen in culturele ontwikkeling parallel lopen met rasverschillen kan, gezien vanuit een principiële democratisch uitgangspunt een overheersing van het minst-ontwikkelde ras volgen die niet in de historische gang van zaken past. Met toepassing van een orthodoxe democratie komt men dan onvermijdelijk in een tragische situatie van burgeroorlog en oorlog terecht. Schrijver dezes stelt zich niet op het standpunt "er moet Recht geschieden, al gaat de Wereld ten gronde". "Recht" dat deze werking heeft is fanatisme engeen "recht". Wij behoeven dat woord ook niet met een hoofdletter te schrijven; ik zou aan mijn eigen vak zulke pre-tenties dan ook niet willen verbinden. De toepassing en zelfs de beginselen der democratische idee dienen aan zulke situaties te worden aangepast, hetgeen niet "water in de wijn doen" betekent, maar integendeel een menselijke verrijking zou zijn. Deze verrijking zou zelfs algemene denkbeelden over de meest nastrevenswaardige vormen van democratie kunnenontwikkelen. Het verheerlijken van orthodoxe standpunten komt uiteindelijk ten laste van de zwakkeren: de sterken redden zich altijd wel. Dit is overigens geenszins een pleidooi voor de permissive society! Het is altijd plezierig indien men - tenminste af en toe - de energie en zelfdiscipline kan opbrengen om op die vorm van maatschappij geen beroep te hoeven te doen.

E T H I S C H E A C H T E R G R O N D E N

door
H. Jongedijk

Wat zit er eigenlijk achter de even hooggeprezen als veelgesmade christelijke ethiek? Heel wat, zoals zal blijken uit dit korte essay. Zo is het tekenend dat bijna iedereen dan aan sexuele ethiek denkt. Het beste bewijs hiervoor is dat het christendom bijna alle soorten van wandaden welwillend door de vingers zag, maar allerlei geslachtelijkheid liever door het sleutelgat en allerminst door de vingers. Dat maakt veel verschil tussen de zonden en hoe komt dat? Wel, er moet al vroeg zijn gedacht: oorlogen zijn een soort fatum, er zijn er niet zoveel die anderen naar het leven staan of willen bestellen, maar er zijn er velen die anderen naar het vlees staan. En dat is foute boel. Een wijdverbreide pest van kortstondige vreugd en langdurige ellende van onverzorgde kinderen, onzuivere stambomen, liefdesjaloezie en geslachtsziekten.

Toch waren er vrijmoedige eeuwen, zoals de gouden eeuw. De mensen wisten hoe ze waren en dat betekent al veel. Onder de gezegende combinatie van christendom en feodaliteit ging het ook niet krampachtig toe. Er was bij de boerin bovendien meestal wel een warm plaatsje voor ieder onbedoeld leven.

Het sacrale samengaan van christendom en kapitalisme wist, zoals bekend, een waar schrikbewind te vestigen. Er mocht alleen huwelijks, en liefst gekleed worden gepaard om arbeidskrachten te verwekken. Alles voor de winst van de baas! (de enige die wat mocht, uiteraard). Het officiële christelijke denken was overigens van meet af aan negatief. Dat begint al met Paulus - een bewonderenswaardig apostel met enkele zeer onaangename uitlatingen over vrouwen. Daarvóór was de oud-testamentische tijd wijs en mild. Alleen het hoereren komt er slecht af, vooral in de betekenis van het ontrouw aanhangen van afgoden. Ook Christus veroordeelde niet en nam het op - als steeds - voor gedupeerden.

Nee, de nariigheid komt uit de heidense hoek. Vaticaan, Kamper dominees, de E.O. en hele happen uit het CDA, Dries vooraan, moet dit vandaag nog per telex worden gemeld. Het onheil is uit de Grieken. Deze oversexte schuimers hebben het waandenkbeeld van scheiding tussen lichaam en ziel opgebracht. Misschien was Paulus hun eerste slachtoffer. De z.g. kerkvaders t/m Augustinus gingen ook vreselijk te keer, helaas niet met maar omtrent vrouwen die ze zagen als duivelinnen. Dat Augustinus dan misschien nog een paar gemene meiden tegen het lijf is gelopen, zoals wordt beweerd, dat gun ik hem van harte.

Al deze idiote overpeinzingen leven natuurlijk nog volop bij dat vreemde stelletje in het Vaticaan, dat zich steeds meer bezondigt aan "ethische criminaliteit". Wat daaronder valt is het eindeloos rekken van fysiek gekraakte mensenlevens in ziekenhuizen, het opschroeven van het aantal geboorten uit een vrouw, tot ver voorbij de tijd dat er nog gezonde kinderen kunnen komen, het strikt verbieden van effectieve voorbehoedsmiddelen en van alle gevallen van abortus.

Ik heb een onuitroeibare verdenking dat de geestelijkheid wordt gekweld door jaloezie op non-celibatairen, wat zich dan moet uiten in een gruwelijke wraakneming. Je mag, maar dan zul je ook alle gevolgen moeten dragen.

Pornografie wil in die kringen ook niet goed van de grond komen. De Griekse afstand tussen de zuivere abstracte ziel en het ontuchtige lichaam is de "echte" christen te machtig geworden; zijn eigen lijf kan hij nauwelijks verdragen; kortom, hij wil zijn menselijke staat verloochenen. Alle biologie moet eruit en de sex het eerst. Dat zou een hele opluchting geven. Het geeft natuurlijk een hele opluchting als het hele gegeven gewoon en redelijk open kan meedoen in het menselijk bestaan. Als de sex noch wordt verknepen noch wordt overtrokken. Als er ruimte en inperking is, zoals met alles. Dat is beter dan een zekere hoek van de kerk het wil hebben (Beter nog een kerk dan de overheid. Die moet zich voorál onthouden).

K O M T E R W E L E E N T W E E D E K A B I N E T
D E N U I J L ? Z O N I E T , W A T D A N ?

Door

F. Egter van Wissekerke

Schrijven voor een maandblad als PEPERBEK is altijd een hachelijke zaak, omdat de intentie tot actualiteit herhaaldelijk gefrustreerd wordt door de ontwikkelingen in het tijdverloop tussen schrijven (door ons) en lezen (door U). En deze keer valt daarin in elk geval nog het congres in Utrecht. Maar hoe dan ook: de door Jan Terlouw gevraagde nieuwe leden en de 66.000 handtekeningen zijn er. En dus heeft D'66 zijn lijsttrekker. Bovendien leveren de gestaag verbeterende cijfers van de verschillende enquetes goede verwachtingen voor de verkiezingen. En dat is iets waar zelfs een onverbeterlijk optimist als bovengetekende een jaar geleden nauwelijks op durfde rekenen.

ACHT-ACHT PLUS = VAN AGT.

Toch zijn er bepaalde ontwikkelingen buiten D'66 die nog grote zorg moeten baren. Allereerst is daar de resolutie van PvdA en PPR, die nu inmiddels met veel misbaar van vele kanten in aangepaste vorm toch maar door de beide progressieve bondgenoten is aanvaard. De vrolijk babbelende PPR-kabouter heeft zich daarbij zo overschreeuwd, dat zelfs de meest duffe socialisten het hebben gemerkt. De 8-8+1 formule is door Den Uijl binnengeloodsd en daarmee is een tweede progressief-confessioneel kabinet na mei dit jaar in ieder geval niet geheel onmogelijk. Toch hebben Van Agt, Kruisinga en Aantjes natuurlijk het volste recht erop te wijzen dat eerst maar eens overduidelijk moet worden aangetoond dat de kiezer inderdaad zo'n kabinet wil. Eerlijk gezegd lijkt het op dit moment vrij onwaarschijnlijk dat CDA en progressieven (ongeveer) even sterk uit de verkiezingen zullen komen. Ook niet als men D'66 meerekent. En ik moet nog zien dat een CDA met b.v. tien of zelfs al vijf zetels meer, de 8-8 +Den Uijl-formule zal slikken. In een dergelijke situatie zal de PvdA òf al haar grote woorden moeten inslikken òf in de oppositie moeten gaan. Het eerste is het kleinste kwaad, maar ik denk dat PPR en het grootste deel van de PvdA-achterban in dat geval het grootste kwaad zullen kiezen. En dan is een CDA-VVD-kabinet al geformeerd voordat Van Agt en Wiegel elkaar zelfs maar gesproken hebben.

Er is ook nog zoiets als een programma

Tot dusverre hebben we het alleen maar gehad over getallen: verkiezingsresultaten en ministerszetels. Programmatisch ligt het voor een tweede kabinet Den Uijl zo mogelijk nog moeilijker. Het PPR-programma is zo radicaal, dat men nauwelijks meer van een politieke partij kan spreken, althans niet van een politieke partij die ernstig van plan is met andere partijen in een regering te gaan zitten.

Maar ook het PvdA-congres heeft - je zou bijna denken met opzet - een aantal wijzigingen doorgedrukt, die voor het partijbestuur hoogst lastig maar voor het CDA onacceptabel zullen zijn. Men denke aan grondnationalisatie, defensiebezuinigingen, inkomensnivellering. Als inderdaad uit beide programmas nu een regeerakkoord van 15 beleidspunten moet worden gebrouwen, dan zijn daarvoor twee oplossingen: Men richt zich op regeren en doet dus net of beide congressen ontoerekeningsvatbaar zijn ofwel men richt zich op de congresbesluiten en dan valt er niets meer te regeren, met of zonder regeerakkoord. Ook dan is een CDA-VVD-kabinet zo zeker als een huis. Net zo zeker overigens zullen de frustraties zijn, bij al diegenen die dan PvdA hebben gestemd in de hoop van Wiegel gespaard te blijven.

D'66 in de bruggenbouw

Wat betekent dit alles nu voor D'66? Voorzitter Glastra van Loon zegt dan wel dat we onafhankelijk de verkiezingen ingaan, maar hoe staan we dan tegenover de bovengeschetste dreigende ontwikkelingen, die echt niet overdreven pessimistisch mogen worden genoemd? Natuurlijk biedt in de huidige situatie een zelfstandig opererend D'66 de mogelijkheid tot brugslag. Brugslag tussen CDA enerzijds en (15 beleidspunten van) de PvdA/PPR-tandem anderzijds. Een zevental zetels is dan wel vereist. En afhankelijk van de sterkte van de PPR zullen dan de progressieve zetels in het kabinet in een verhouding 5-2-1 of 4-2-2 over respectievelijk PvdA, D'66 en PPR moeten worden verdeeld. En wat het programma betreft, zal D'66 wel moeten eisen dat haar lange termijn maatschappijvisie - eigenlijk de enige in zijn soort binnen de huidige politieke partijen - een duidelijke plaats krijgt in een regeringsprogramma. Tot zover de mogelijke bijdrage van een hersteld D'66 - en dat is in mijn hele verdere verhaal als uitgangspunt genomen - aan een tweede kabinet Den Uijl. En tot zover zullen er binnen D'66 wel geen grote meningsverschillen bestaan.

Afscheid van de PPR ?

Maar er zijn nog andere mogelijkheden. De eerste variant is dat - wellicht mede door het brugleggen van D'66 - de PPR afhaakt. Ik roep dan niet heel hard hoera, maar wel heel duidelijk verstaanbaar. Ik denk zelfs dat de kansen op een tweede kabinet Den Uijl zonder de hinderlijke en onrustverwekkende PPR-kabouters bepaald groter zijn dan met. En zonder dat D'66 daar nu op aan moet sturen, zou elke poging in de andere richting maar het best achterwege kunnen blijven. Ook op dit punt zie ik binnen D'66 geen scheuring pro of contra PPR ontstaan. Terecht ook, want zo hemelschokkend zijn de werkelijk substantiële bijdragen van deze PPR aan de hedendaagse politiek nu ook weer niet geweest.

Ook over een noodsprong kun je beter tevoren nadenken

Maar de tweede variant wordt andere koek. Ik aarzel om haar aan de orde te stellen. Maar vooruit, ik ben maar een eenvoudige PEPPERBEK-redacteur en ik zal er geen ontwerp-resolutie voor het congres van

maken. Wat niet wil zeggen dat ik het niet mogelijk acht dat D'66 voor de hierna beschreven keus zou kunnen worden gesteld: Wat te doen als er met name door een doordrijverig optreden van PPR en PvdA geen combinatie met het CDA mogelijk blijkt? Moeten we dan met opheffen hoofd de oppositie in? Ook als de kiezers ons met zeven - of misschien zelfs meer - mannen en vrouwen in de Tweede Kamer hebben gezet? Meedoen aan een confessioneel minderheidskabinet lijkt me zonder meer tegenover de kiezer onduidelijk en derhalve onjuist. Maar hoe staat het met deelname aan een CDA-VVD combinatie? Is dat met een behoorlijke vertegenwoordiging in kamer - en dus in kabinet - een onmogelijke optie? Natuurlijk hangt het af van de inhoud van een dan te sluiten regeerakkoord. Maar gesteld dat daar op belangrijke punten nog progressieve accenten aan een anders vermoedelijk nogal behoudend en terugdraaiërig beleid kunnen worden gegeven? Is dat dan niet te verkiezen boven een beleid zonder die accenten? Sociaal/economisch vienden we dan zeker linkse CDA'ers aan onze zijde, de vrijheidsrechten en de abortus maken een samenwerking met de nog aanwezige redelijke liberalen binnen de VVD tot een haalbare kaart. Kortom, het is een optie die niet zonder meer lachend kan worden weggewoven. Ik vind op zijn minst dat er binnen D'66 over moet worden gedacht. En ik vind ook dat de potentiële D'66 kiezers vóór 25 mei moeten weten of en onder welke voorwaarden een dergelijke samenwerking mogelijk is. Ik geef toe het lijkt een wonderlijke noodsporang. Maar als om welke reden dan ook een progressief/confessioneel kabinet er niet zou komen, zou het wel eens next best kunnen zijn, omdat alle andere alternatieven nog erger zijn.

Maar laat er geen misverstand over bestaan: het blijft een noodsporang. D'66 moet er alles aan doen om die sprong niet te hoeven maken. Maar daarom juist moeten wèl alle ins and outs ervan overdacht en besproken worden. B.v. in PEPERBEK. Bovengetekende stak zijn nek uit. Mederedacteuren, lezers en partij-ideologen mogen van mij hun gang gaan.

Heemskerckstraat 43
's-Gravenhage

1877
1878
1879
1880
1881
1882
1883
1884
1885
1886
1887
1888
1889
1890
1891
1892
1893
1894
1895
1896
1897
1898
1899
1900

Port betaald
Port Payé
's-Gravenhage

Peperbet

3
77



onafhankelijk politiek maandblad

Peperbek

10e jaargang nummer 3

maart 1977

REDAKTIE:

Freek Egter van Wissekerke (EW)
Harry Geelen (HG)
Harry Jongedijk (HJ)
Gé J.C. Mulder (GM)
Frans W.H. Vink (FV)
Pieter W. van Baarsel (vB)

REDACTIE-ADMINISTRATIE:

HEEMSKERCKSTRAAT 43

D E N H A A G

070 - 454874

UITGEVER :

STICHTING PEPERBEK

ABONNEMENT :

f 22.- per jaar (11 nummers)
postgiro: 707800 ten name van
penningmeester Peperbek, Voorburg

Kopij voor het april nummer uiterlijk 31 maart bij RED-ADM.

Peperbek wordt uitgegeven door de Stichting Peperbek. Het is een 'onafhankelijk' blad, in die zin dat er een redaktiestatuut is, waarin de verhouding tussen het stichtingsbestuur enerzijds en de redactie anderzijds geregeld wordt en waardoor de redactie haar redactionele onafhankelijkheid gewaarborgd weet.

De artikelen zijn in het algemeen geschreven vanuit de ideeënwereld van D'66.

Het middenkatern, onder verantwoordelijkheid van de Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66, bevat bijdragen van kamerleden aan debatten in de Kamers, redevoeringen, mededelingen over werkgroepen van de Stichting en andere informatie.

Samenstelling bestuur Stichting Peperbek :

H.A. Goudsmit, Rijswijk (voorzitter);

A.J. Krom, Voorburg (penningmeester)

E. Denig, Oegstgeest

H. Jongedijk, Wassenaar

W. Maarse Nzn, Aalsmeer

N.F.I. Schwarz, Den Haag

door
H. Jongedijk

Nee, een socialistenhater ben ik niet. Toch begin ik steeds meer moeite te krijgen met dit volkje. Misschien doordat ik een dagje ouder ben geworden sinds 1966? (14 jaar ouder naar de beste schatting van v.d. Burg, zie vorige Peperbek).

't Gaat eigenlijk maar om een paar irritatiepunten, vooralsnog. Allereerst het idee van het PvdA bestuur om hoge bestuurders van die partij flink te laten afdragen - verplicht - aan de partijkas. Zo: op onze rug groot geworden, nu dokken. Of: laat eens wat zien van nivelering.

Er is genoeg over geschreven, ook door socialistenhaters. Het PvdA idee is volgens mij opperste bedillerij, wantrouwen in de eigen brave bestuursborsten, machteloosheid en naijver.

(Het ergste in de PvdA vind ik wel het bestuur, Ien voorop).

Het tweede ergerpunt is niet de Resolutie met de PPR, want dit is een oud en goed D'66 idee.

Het is de socialistische onmacht om kleine onderdelen van hun economische ideeën - die vandaag al kunnen starten - van de grond te krijgen. Ik bedoel vooral socialistische modelbedrijven. De coöperaties zijn in Nederland mislukt. Dom bestuur is m.i. de hoofdoorzaak. En nieuwe initiatieven zijn er niet of nauwelijks. Dat zou allemaal niet hinderen, als de socialisten niet zo'n grote waffel hadden.

Nu ja, het zijn reformisten bij ons. Ze reformeren dus liever de bestaande bedrijven, waarbij ook het hele marktstelsel op de helling moet.

Dat kan wel zo zijn maar intussen heeft de sociaal-democratie weinig lef om er echt in te springen, weinig zin voor efficiëncy (die voor de klant zeer belangrijk is) en weinig overtuigingskracht op dit soort punten.

En stel nu dat het hele marktstelsel op de helling gaat - een mooie wensdroom van de PvdA - wat wordt de consument daar wijzer van? Die moet er ook niet wijzer van worden zou de PvdA zeggen, want de consument moet terug naar de soberheid, etc., moet dit, moet dat, moet zus, moet zo. Dat soort eigenwijsheid mag ik nou niet. Overigens: de progressieven doen 't weer goed in de enquêtes en de PvdA is daaronder nog steeds de grootste. Kan dat anders worden? Ik vrees van niet.

Het CDA zal straks toch niet met drie minister-presidenten komen?

Japie: Gaat de Hond straks de echter verkiezingsuitslag ook corrigeren?

Binnenkort worden ook hoogleraarsplaatsen verloot onder de gegadigden.

Trekt Gruyters zich na de verkiezingen terug op de Olympus?

O N V E R T E E R B A R E H A A N

door
H. Geelen

Na vorige maand de duidelijke groei van D'66 gemist te hebben (het weg corrigeren van niet-bewezen uitschieters) is dan nu ook de NIPO-Rooie Haan verkiezingsenquête met winst voor D'66 te voorschijn gekomen. Een flinke sprong, terecht, eerlijk verdiend.

Voorspelbaar verloopt de reactie van de "socialistische familie". Eerst telde D'66 niet meer mee, U weet wel, als PvdA en PPR samen weer 50 zetels haalden was alles koek en ei. Toen er enige groei bij D'66 leek te zijn bleek plotseling toch weer meegerekend te moeten worden, ja, er kan zelfs een plaatsje in het volgende kabinet af, als het zo uitkomt. Nu is D'66 weer helemaal in, zoals helaas uit het volgende blijkt.

Het volgende commentaar in de Rooie Haan op het enquête-resultaat maakte me namelijk goed kwaad. De PvdA kan na het verlies van de PPR (in 2 maanden van 5 naar 3 zetels) en het eigen herstel (terug naar 43) nu de lastige PPR op zijn nummer zetten. Bovendien, de terugkeer van D'66 betekent dat de PvdA zich nu meer tot deze partij moet richten. Er moet nu meer met D'66 wensen dan met PPR wensen rekening gehouden worden, want dat is kennelijk wat kiezers trekt.

Uit de brand ben je ! Zodra je in een opiniepeiling wat verliest laten ze je in de kou staan, en win je iets dan mag je weer meedoen. Gezellige partners!

Nee, mijn lust om met de PvdA samen te werken wordt door dit soort commentaar wel vernield. Ik zie alleen maar samenwerking in een eventueel kabinet, omdat een aantal wensen parallel lopen. Maar verder geen serieuze toezeggingen over verdere samenwerking, die zijn het papier niet waard waar ze op geschreven worden.

Hoeveel PvdA topfiguren zullen zich geroepen voelen om het volgende D'66 congres te bezoeken ? Reserveer maar wat extra stoelen, HB !

Ik ben Nederlander en eet kaas. Bij voorkeur franse.

door

F. Egter van Wissekerke

Het optreden van minister van der Stoel in Praag is in ons land verschillend beoordeeld. Sommigen hebben zijn gesprek met een woordvoerder van Charta 77 een logisch uitvloeisel genoemd van de accoorden van de CEVS in Helsinki, anderen - waaronder het toch bepaald niet pro-communistische NRC/Handelsblad - meenden dat hij noch de ontspanningspolitiek noch de zaak van de dissidenten een dienst had bewezen. Nu wordt er nogal eens een positief verband gelegd tussen ontspanning en verbetering van de positie van dissidenten, doch een dergelijk verband is nog nimmer duidelijk aangetoond. Sterker nog: verschillende dissidenten zelf hebben erop gewezen, dat het Westen door al te veel aandacht voor de eigen voordelen aan ontspanning verbonden, de dissidenten als betaalmiddel gebruikt. Het lijkt daarom realistischer beide doelstellingen geheel los te koppelen. En daarbij te bedenken dat het Westen een harde duidelijke opstelling in de kwestie van de mensenrechten alleen al aan zijn eigen democratische politieke beginselen verplicht is. Vandaar dat van der Stoel niets valt te verwijten, integendeel.

D'66: ONAFHANKELIJK, MAAR NIET KLEURLOOS

door

L.J. Brinkhorst

Het is verheugend dat van VVD-zijde zo intensief is gereageerd op mijn bijdrage over de plaatsbepaling van D'66 en de VVD in de Nederlandse politiek. Minder verheugend is de wijze waarop VVD secretaris de Korte dat in de NRC van 10 februari j.l. heeft gedaan. In feite is hij aan de kern van mijn betoog geheel voorbij gegaan, te weten dat de VVD anno 1977 is geworden tot de conservatieve volkspartij in Nederland en daardoor de aansluiting met de meer hervormingsgezinde Europese liberale stromingen is gaan verliezen. De Korte heeft zelfs niet geprobeerd aan te tonen dat de VVD wel degelijk een liberale partij is. Dat is des te meer te betreuren omdat na een jarenlange ideologische windstille rond het liberalisme in Nederland een zakelijk-politieke discussie zeer noodzakelijk is geworden. Mijn betoog komt kort samengevat hierop neer:

1. In Europa bevinden de meeste liberale partijen zich in het middenveld en werken vanuit hun eigen uitgangspunt samen met socialisten van verschillende signatuur, of wijzen althans samenwerking met hen niet zonder meer af.

2. In Nederland is deze situatie anders doordat het CDA dit middenveld beheerst en zich, gezien zijn maatschappelijke verbinding met achtergebleven groepen, door de VVD niet van dit middenveld zal laten verdringen.
3. De VVD is hierdoor programmatisch en politiek in toenemende mate gedwongen de rechterzijde van het electoraat op te zoeken.
4. In dit proces is een polarisatie opgetreden met het socialisme en is de VVD steeds verder van een hervormingsgezind liberalisme afgedreven.

Als "radicaal liberaal" betreur ik deze ontwikkeling zeer, maar het is niet anders. Voor de goede orde wil ik het misverstand rechtzetten als zouden zich geen liberalen in de VVD bevinden. Natuurlijk is dat het geval, maar zij vormen een kleine minderheid. Naar schatting, na de jarenlange kiezerswinst, niet meer dan een kwart. Zij zijn veroordeeld die minderheid te blijven en daarmee slechts een zeer geringe invloed op de opstelling van de VVD uit te oefenen, zolang deze niet duidelijk van koers verandert. Maar dat kan alleen ten koste van het rechtse electoraat. Hun keus is derhalve binnen de VVD tegen de stroom op te blijven roeien, dan wel bewust te kiezen voor een critische, hervormingsgezinde liberale groepering.

D'66 heeft gekozen. Het plaatst zich bewust onafhankelijk in het politieke krachtenveld. Het streeft de individuele ontplooiing van de mens na, maar in solidariteit met anderen. Maar onafhankelijkheid betekent geen kleurloosheid. Vandaar dat wij ons hebben uitgesproken voor samenwerking met andere maatschappijhervormende krachten in de PvdA en in het CDA. Een onafhankelijkheid zonder politieke keuzebepaling is in feite ook kiezen, maar dan voor de status quo. Dat zou werkelijk opportunistisch zijn en niet langer pragmatisch.

Wat de door de Korte genoemde punten betreft, nog enkele kanttekeningen. Steun aan Keerpunt '72 gaf D'66 o.a. om enkele goed liberale programmapunten te kunnen bereiken, zoals: bestuurlijke openheid, bedrijfsdemocratisering, rechtvaardige inkomensverdeling, inkomensopenbaarheid, afschaffing van de discriminatie tussen fonds- en particuliere patiënten en een goed ruimtelijk orderings- en milieubeleid. De VVD heeft het voeren van een verantwoord regeringsbeleid op deze punten vrijwel steeds trachten te blokkeren. De staatkundige voorstellen van D'66 hebben niets te maken met concentratie van macht. Integendeel. Het voorstel om een vorm van districtenstelsel in te voeren beoogt allereerst de afstand tussen kiezer en gekozene te verkleinen en is derhalve juist gericht op grotere controle op de macht. De gedachte van een gekozen Minister-President komt tegemoet aan de in brede kringen levende wens om de invloed van de kiezer op de samenstelling van de regering te vergroten. Ook hier gaat het dus om de versterking van de democratie aan de basis. Beide, naar het voorkomt, honorabele liberale oogmerken.

Tenslotte nog dit: of het electoraal winstgevend is voor D'66 de discussie over de aard van het liberalisme in Nederland aan de orde te stellen is nog zeer de vraag. Daarvoor heeft de VVD dit begrip te lang gemonopoliseerd en door zijn eigen politieke opstelling in discredit gebracht. Over opportunisme gesproken!

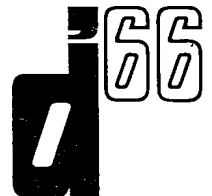
WERKGROEPEN

samenstelling
werkwijze
aktiviteiten

DV 6

maart 1977

**stichting
wetenschappelijk bureau**



Javastraat 6 Den Haag tel: 070_453271

VERANTWOORDING

Met de spectaculaire herleving van de partij is het nodig dat (nieuwe) leden, die mee willen "denken en doen" binnen D' 66, zich snel kunnen oriënteren.

Daarvoor is dit rapport.

De samenstellers verwachten dat er al heel spoedig wijzigingen en aanvullingen zullen moeten worden aangebracht. Dat is niet verontrustend. Integendeel.

De samenstellers:
P.W. van Baarsel
Mw P.J.M van Kleffens

I N F O R M A T I E O V E R W E R K G R O E P E N

Hieronder volgt een overzicht over de werkgroepen die ofwel sinds lange tijd functioneren of waarvan heroprichting wordt voorbereid.

Het volgende letterschema is daarbij aangehouden:

- a. naam en adres van de voorzitter of coördinator.
- b. naam en adres van de plaatsvervangend voorzitter of secretaris.
- c. Namen en adressen van de leden.
- d. Tweede Kamerkandidaten die zichzelf bij hun presentatie voor het betreffende beleidsonderdeel hebben opgegeven.
- e. stand van zaken; verslag van werkzaamheden in het laatste jaar en/of te bespreken onderwerpen in de naaste toekomst.

STAATSRECHT

- a. voorzitter: J. van den Hazel, Zonegge 07-8, Zevenaar, tel.08360-30735
- b. plv. voorzitter: R.P. van Baaren, Oude Velperweg 61, Arnhem
tel. 085-616823
- c. H. Kuyper, Jagerslaan 3, Doorwerth
R.L.M. Verhagen, Bleulandweg 134, Gouda
M.F.F.A. de Nerée to Babberich, "Camphuysen", P.B.1, Babberich
- d. L.J. Brinkhorst, Wildhoeflaan 2, Den Haag
- e. De werkgroep is in de nieuwe samenstelling nog niet bijeen geweest. Er lijkt behoefte te bestaan aan bespreking van een aantal onderwerpen, verband houdend met het Beleidsprogramma 1977-1981. In de naaste toekomst zal aan de orde moeten komen de bespreking van de "Kaderwet voor het specifiek welzijn", eventueel samen met de wg. "Binnenlandse Zaken".

JUSTITIE

- a. coördinator : Mw. G.E. Oosterbaan, Mauritsstr. 40, Utrecht,
tel.030-520239
- b. -
- c. Th. van Mierlo, St. Jorisstraat 49, Brugge (België)
M.G.J. ter Hoek, Catharijnesingel 72, Utrecht
Mw. A. Blaauw-Meyer, Engweg 3, Bunnik
Mw. H.J. Winkler-Ekel, P. Lastmankade 37, Amsterdam
N.F.I. Schwarz, Schoutenstraat 9, Den Haag
N.H. Biegman, v. Wouwstraat 18, Den Haag
J.H. Saelman, Dillenburgstraat 72, Breda
G. van Dijk, Avondsterlaan 128, Groningen
- d. H.J. Zeevalking, Evert Cornelislaan 28, Utrecht
Mw. J.J. Lambers-Hacquebard, Ontginningsweg 1, Opende (Gr.)
G.J.M. Derksen, Gruttosingel 54, Capelle a/d IJssel
A. Bestman, Roerdompstraat 17, Baarn
H. Limper, Meer en Vaart 364, Amsterdam
- e. De werkgroep Justitie is in zijn nieuwe samenstelling één keer bij-
een geweest. Na een reorganisatie van de werkgroep ligt het in de
bedoeling in de naaste toekomst over enige onderwerpen, o.a.
- organisatie van de rechterlijke macht
- rechtspositie van minderjarigen
- alimentatie
- alternatieve gevangenisstraf
beleidsvoorstellen te doen.

BINNENLANDSE ZAKEN

- a. voorzitter: M.G.F. Kempers, Oude Boomgaardstr. 14, Den Haag
tel. 070-608407
- b. plv. voorzitter: H.M.C. Oosterbeek, Madurastr. 19 hs. Amsterdam
tel.020-935609
tevens vertegenwoordiger van de "werkgroep 7
september" (Raad- en Statenleden)
- c. M.J.M.E. de Jager, Fr. Léharlaan 146, Heemstede
J.E.C.M. van Oerle, St. Geertruidenstr. 8, Nijmegen
E.J.K. Lekanne Deprez, Boelewijk 15, De Wilp (Gr.)
J. de Waard, Oosterloostr. 3, Voorburg
D. Eisma, Kinkelenburg 15, Apeldoorn

- d. H.J. Zeevalking, Evert Cornelislaan 28, Utrecht
W. Dik, Lage Driesstraat 23, Helvoirt (N.Br.)
J. van den Hazel, Zonegge 07-8, Zevenaar
J. de Lange, Prins Bernhardlaan 51, Diemen
J. Feenstra, Cattepoelseweg 206, Arnhem
F.K.L. Rogier, Kennedysingel 11, Reeuwijk (Z.H.)
H. Potman, Raadhuislaan 46, Eemnes (U.)
G.J.M. Derksen, Gruttosingel 54, Capelle a/d IJssel
A. Bestman, Roerdompstraat 17, Baarn
H.C.M. Oosterbeek, Madurastraat 19 hs, Amsterdam
W. Schouten, Pieter Wariuslaan 32d, Midwoud (N.H.)
P.W.A. Overdiep, Prins Hendrikkade 101 A, Amsterdam
H. Limper, Meer en Vaart 364, Amsterdam
A. van Geest, 2e Rozendwarsstraat 2 IV, Amsterdam
J.H.J. Sieverding, Kaar 54, Poortugaal (post Hoogvliet)
- e. De werkgroep is in nieuwe samenstelling nog niet bijeen geweest.
Op korte termijn zal aan de orde moeten komen het wetsontwerp
"Reorganisatie Binnenlands Bestuur".

EMANCIPATIE

- a. coördinator: Mw. M. Cohen Jehoram- van der Horst, Bachmanstraat 28
tel. 070-464131
- b. voorzitter: Mw. E. van Doorne, Reestraat 19-1, Amsterdam
tel. 020-237944
- c. C. Kool, Pr. Beatrixlaan 195, Rijswijk
J. Kohnstamm, Goudsbloemstr. 136, Amsterdam
J.J. Vis. 't Wit 6, Eext (Dr.)
Mw. W. Wolsak-Eybergen, Vermeerlaan 31, Bilthoven
- d. Mw. M. van Beek, van Aerssenstraat 17, Den Haag
Mw. E.K. Wessel - Tuinstra, W. de Zwijgerlaan 43, Oegstgeest
Mw. S.C. Bischoff van Heemskerk, Dunne Bierkade 12, Den Haag
F.K.L. Rogier, Kennedysingel 11, Reeuwijk
- e. De werkgroep heeft bijdragen geleverd voor het beleidsprogramma
en het verkiezingsprogramma.

VOLKSHUISVESTING, RUIMTELIJKE ORDENING

- a. voorzitter: H. Blankenstijn, Zeeburgstraat 19, Weesp, tel.02940-13200
- b. Mw. T. de Willigen-Vriens, Elpermeer 205, Amsterdam, tel.020-272326
- c. P.J. van der Broek, Mr.Gr. v. Prinstererlaan 163, Amstelveen
Mw. B. Coolen, J. v.d. Waalsstraat 50, Amsterdam
Mw. H.M. Gelderblom-Lankhout, Riënzistraat 27, Den Haag
Mw. W. Hartemink-Trouw, Buitenruststraat 4, Voorburg
Mw. M. Spanjer, Quelijnsstraat 137-III, Amsterdam
J.W. v.d. Scheer, Oosteinderweg 234, Aalsmeer
H.J. Rang, Plasoord 24, Rotterdam
G. Nooteboom, Hazelaarlaan 13, Leidsendam(post Voorburg)
A.C. de Goederen, Vogellaan 28, Boskoop
L. Schothorst, Leuvenumseweg 2, Harderwijk
H.H. Apotheker, Wirdumerweg 27, Loppersum
L. Velleman, Bovenover 143, Amsterdam(Nieuwendam)
F. Bodisco, Gregoriuslaan 26, Bilthoven
C.D. Buitenwerf, Pisanostraat 190, Eindhoven
A. de Jong, Lekdijk 124, Ammerstol
H.P. Vervoorn, Adm. Helfrichsingel 60, Rijswijk
J.C. Schalkwijk, Griegplein 133, Schiedam
C. Sigmond, v. Hasseltlaan 598, Delft
M.J.M.E. de Jager, Frans Léharlaan 146, Heemstede
Mw. B. Hellebrekers-Cotterell, G. Borgesiuslaan 6, Amstelveen
- d. E. Nypels, Cederlaan 11, Rijswijk
Mw.J.J.Lambers-Hacquebard,Ontginningsweg 1, Opende (Gr.)
P.W. van Baarsel, Heemskerckstraat 43, Den Haag
P.H.B. Wessels, Voorhoevepark 22, Gennep
M.M.P. Korsten, Dr. J. Röntgenlaan 68, Bilthoven
H. Potman, Raadhuislaan 46, Eemnes (U.)
M. Verwey, Julianalaan 1, Monnickendam
R.P. ten Have, Boomstraat 62-III, Amsterdam
A. Bestman, Roerdompstraat 17, Baarn
J.E.P. Zuidhoff, Wiel 7, Brielle
C.R. Cornelisse, Bruggertstraat 340, Usselo
- e. Sinds de oprichting van D'66 zijn alle onderwerpen die in de Kamers aan de orde zijn geweest:
- begrotingsbehandelingen
 - wetsontwerpen
 - nota's
- vooraf besproken en bestudeerd binnen de werkgroep.
Daarnaast heeft de werkgroep conceptparagraafs voor de onderscheiden beleids- en verkiezingsprogramma's opgesteld.
Onderwerpen die in de naaste toekomst aan de orde zullen komen zijn:
- de verstedelijkings nota
 - een uitwerking van het beleidsprogramma 1977-1981
- De werkgroep heeft haar studies neergelegd in diverse rapporten.

VERKEER EN VERVOER

- a. voorzitter: H. van Persie, Ockenburg 10, Dordrecht, tel.078-77876
- b. vacant
- c. D.H.J. de Jongh, Burg. Hogguerstraat 297, Amsterdam
W. Wessels, Bredeweg 16-I, Amsterdam
J. van Marissing, Westerstraat 266, Amsterdam
A. Martini, Zuideinde 58, Landsmeer
A.H.M. Geerdink, Pisanostraat 198, Eindhoven
- d. H.J. Zeevalking, Evert Cornelislaan 28, Utrecht
S. Schuijjer, Campuslaan 28, Enschede
G.B. van Dijk, Ged. Oude Gracht 60 B, Haarlem
E.C. Bakker, Fr. van Mierisstraat 111, Amsterdam
M.M.P. Korsten, Dr. J. Röntgenlaan 68, Bilthoven
W. Maarse, Roerdomplaan 94, Aalsmeer
J.B. Coorengel, Antillenstraat 24-I, Amsterdam
J.E.P. Zuidhoff, Wiel 7, Brielle
W. Haartman, Beatrixstraat 3, Breda
- e. De werkgroep is in nieuwe samenstelling nog niet bijeen geweest.

LANDBOUW, BOSBOUW, VISSERIJ

- a. voorzitter : J.F. Jansen van Tuikwerd, Kon. Julianalaan 98,
Delfzijl, tel.05960-12145
- b. plv. voorzitter: E. Denig, Hofdijk 49, Oegstgeest, tel.071-152928
- c. C. Ammerlaan, Kijfhoek 3, Oud Beyerland
Mw. J.L.A. Boogert - Quaak, Kon. Willem IIIweg 2, Zaamslag
Mw. A. Dijkstra-Hoogeveen, Nieuweweg 35, Renkum
M. Dijkstra, Hazzeleger 22, Beetsterzwaag
D. Eisma, Kinkelenburg 15, Apeldoorn
G. Vlug, Dorpsstraat 860, Oudkarspel
J.P. Suidgeest, Botweg 6, Biddinghuizen
S. Schaap, Duinweg 6a, Blokzijl
F.H.F. Oldenburger, Zuiderlingedijk 97, Spijk (Z.H.)
J.J. de Bie, Oranjestraat 47, Assen
- d. J. Feenstra, Cattepoelseweg 206, Arnhem
W. de Jonge, Kamperlandpolder 3, Wissenkerke (Zld.)

- e. In de periode 1972 - 1975 heeft de D'66 werkgroep Landbouw steeds gezamenlijk vergaderd met de sectie Landbouw van de Wiardi Beckman Stichting (PvdA). Circa drie maal per jaar werd gesproken over actuele landbouwvragen en werden adviezen voor de volksvertegenwoordigers opgesteld. In de loop van 1976 werd weer een afzonderlijke werkgroep Landbouw binnen D'66 gevormd. Deze heeft in 1977 zijn eerste vergadering gewijd aan de samenstelling van een landbouwhoofdstuk voor het beleidsprogramma. In de nabije toekomst ligt er een breed arbeidsveld voor de beoordeling van de door de regering uitgebrachte structuurvisies op de landbouw, de bosbouw en de landschapsbouw, de advisering over de ingediende en nog in te dienen landinrichtingswetten, de noodzakelijke aanpassingen in het grond- en pachtbeleid en het toepasbaar maken van beheersvergoedingen op grond van de zgn. Relatienota.

SOCIALE EN ECONOMISCHE ZAKEN

- a. voorzitter: P. van Schilfgaarde, Schelmseweg 31, Oosterbeek,
tel.085-333159
- b. secretaris: J.J.A. Janssen, Storm van 's-Gravesandeweg 51, Wasse-
naar, tel.01751-17187
- c. J. Nagtegaal, Leeuweriklaan 8, Rotterdam
J.H.M. Pieters, Akkerhoornbloem 46, Leiden
J.G. v.d. Beek, Vliet 57, Zwolle
H.J. Rang, Plasoord 24, Rotterdam
K.H. Klaver, Nieuwe Geer 56, Mijnsheerenland
P.J.G. v.d. Hoeven, Muntstraat 5, Wijk bij Duurstede
R.A. Heyting, Emmalaan 5, Emmen (Dr.)
W.B. Tets, Oranjelaan 9, Hilversum
A.J. Oskam, Dorpsstraat 62, Bennekom
A.W. de Ruyter van Steveninck, Nobellaan 3, Pijnacker
A. Kapteijn, De Sitterlaan 55, Leiden
J.A. Heemskerck, Wilgenlaan 31, Zwanenburg
J. van Ginkel, Dedelstraat 23, Den Haag
P. van Yperen, Dorpsstraat 12, Nieuwkoop
W.A. Wagtendonk, Naarderstraat 318, Huizen (post Bussum)
J. Glastra, Maarsbergenstraat 99, Den Haag
P. Pappenheim, v. Hoogendorplaan 11, Maasdam
C. Ammerlaan, Kijfhoek 3, Oud-Beijerland
Mw. J.A. Kok-Timmer, Frankenstraat 50, Den Haag
J. van Marissing, Westerstraat 266, Amsterdam
N.F.I. Schwarz, Schoutenstraat 9, Den Haag
H. Strijker, Patrijzenlaan 20, Maarn
C. Talen, Stationsstraat 38, Epe (Gld.)

- d. J.C. Terlouw, Mauritslaan 3, Amersfoort
E. Nypels, Cederlaan 11, Rijswijk
M.B. Engwirda, Tour Avant-Seine appt.1310, 51 Quai de Grenelle,
Parijs
- Mw. M.M. van Beek, van Aerssenstraat 17, Den Haag
W. Dik, Lage Driesstraat 23, Helvoirt (N.Br.)
Mw. S.C. Bischoff van Heemskerk, Dunne Bierkade 12, Den Haag
J.B. Coorengel, Antillenstraat 24 I, Amsterdam
L.A. Welters, Irenelaan 23, Bussum
W. Schouten, Pieter Wariuslaan 32 d, Midwoud (N.H.)
P.B. Verschuur, Platteweg 28, Scharendijk (Zld.)
H.L. van der Wende, Gezichtslaan 4, Doorn
J.H.J. Sieverding, Kaar 54, Poortugaal (post Hoogvliet)
- e. Bijeenkomsten van de werkgroep hebben plaatsgevonden over de
Vermogensaanwasdeling en het 1% beleid. In de toekomst zal gewerkt
worden aan één of meer van de volgende onderwerpen:
- macro-economisch beleid
 - openbare financiën
 - monetair beleid
 - industrie beleid
 - loon- en prijsbeleid
 - inkomens- en vermogensbeleid
 - fiscaal beleid
 - sociaal verzekeringsbeleid
 - consumentenbeleid
 - arbeidsmarkt beleid
- Een en ander in overleg met de deelnemers van de groep.

DEMOCRATISERING ARBEIDSBESTEL

- a. coördinator: J.L.J.M. van der Does de Willebois, J.W. Frisolaan
51, Voorschoten, tel.01717-2625
- b. vacant
- c. R. van der Spek, Ruysdaelstraat 110-III, Amsterdam
H.P.R. Prins, Loridanshof 8, Leiden
zie voorts lijst namen onder c.wg. Sociale en Economische Zaken
- d. zie lijst namen onder d. wg. Sociale en Economische Zaken
- e. De werkgroep is in nieuwe samenstelling nog niet bijeen geweest.

CONSUMENTENZAKEN

- a. voorzitter: H. Jongedijk, van Montfoortlaan 20, Wassenaar,
tel. 01751-15970
- b. H.M.C. Oosterbeek, Madurastraat 19 hs, Amsterdam, tel.020-935609
- c. J. Kohnstamm, Goudsbloemstraat 136, Amsterdam
G.J. Wolffensperger, Haringvlietstraat 63, Amsterdam
zie voorts namen onder c. van lijst wg. Soc. en Econ. Zaken
- d. zie lijst namen onder d. van lijst wg. Sociale en Econ. Zaken
- e. De werkgroep heeft voor het beleidsprogramma en het verkiezingsprogramma de desbetreffende paragrafen in concept geschreven.

CULTUUR, RECREATIE EN MAATSCHAPPELIJK WERK

- a. coördinator: P.H. Frankfurter, Sloterweg 1212, Amsterdam,
tel. 020-152080
- b. vacant
- c. J. van Ginkel, Dedelstraat 23, Den Haag
E.D. Klinkert, Het Karwiel 42, Muiden
N.H. Biegman, van Wouwstraat 18, Den Haag
J.F. Glastra van Loon, Bazarstraat 15, Den Haag
- d. H.J. Zeevalking, Evert Cornelislaan 28, Utrecht
Mw. M.M. van Beek, van Aerssenstraat 17, Den Haag
Mw. A.E.M. Desain, Watertuin 12, Oud Ade
Mw. I. Schoutsen, Zeeburgerpad t/o 46, Amsterdam
H. Geelen, Laan van Poot 318, Den Haag
J. van den Hazel, Zonegge 07-8, Zevenaar
G.B. van Dijk, Ged. Oude Gracht 60 B, Haarlem
P.W. van Baarsel, Heemskerckstraat 43, Den Haag
P.H.B. Wessels, Voorhoevepark 22, Gennep
P.C.M. Peperkamp, Julianaplantsoen 30, Diemen
A. Bestman, Roerdompstraat 17, Baarn
E. Schiks, Koningsmantelhof 18, Nijmegen
L.A. Welters, Irenelaan 23, Bussum
P.W.A. Overdiep, Prins Hendrikkade 101 A, Amsterdam
M.G. van Kleef, Tinbergenplantsoen 20, Papendrecht
P.B. Verschuur, Platteweg 28, Scharendijk (Zld.)
H.L. van der Wende, Gezichtslaan 4, Doorn
P.J.H. de Roo, Louise de Colignystraat 81, Den Haag
- e. De werkgroep is "telefonisch" bijeengeweesd en heeft concept paragrafen ingeleverd voor het beleidsprogramma.

a. -

b. coördinator: Mw. J.J. Lambers-Hacquebard, Ontginningsweg 1, Opende
tel. 05946-9123

c. P. van Heynsbergen, Josef Israëlslaan 26, Bussum
J. Kips, Menno ter Braaklaan 51, Delft
M.J.M.E. de Jager, Frans Léharlaan 146, Heemstede
Mw. M.A. van Meurs- Carpentier Alting, v. Hogenhoucklaan 28, Den Haag
J.N. Herbschleb, Prins Mauritslaan 7, Werkhoven
F.J.W.M. van Dooren, S. de la Valléstraat 17, Rotterdam
A. Kruithof, Lothariuslaan 54, Bussum
F.Y.A. Vintges, Hendrinaland 49, Den Haag
A.H.M. Geerdink, Pisanostraat 198, Eindhoven
H.P.R. Prins, Loridaanshof 8, Leiden
G. van Dijk, Avondsterlaan 128, Groningen

d. J.C. Terlouw, Mauritslaan 3, Amersfoort
C. Mertens, Torenven 10, Zunderdorp/Amsterdam
M.B. Engwirda, Tour Avant-Seine Appt. 1310, 51 Quai de Grenelle,
Parijs

Mw. E.K. Wessel-Tuinstra, W. de Zwijgerlaan 43, Oegstgeest
W. Dik, Lage Driesstraat 23, Helvoirt (N.Br.)
H. Geelen, Laan van Poot 318, Den Haag
P.H.B. Wessels, Voorhoevepark 22, Gennepe
M. Verwey, Julianalaan 1, Monnickendam
J.B. Coorengel, Antillenstraat 24-I, Amsterdam
J.E.P. Zuidhoff, Wiel 7, Brielle
P.J.H. de Roo, Louise de Colignystraat 81, Den Haag

e. De werkgroep heeft in de afgelopen jaren met grote regelmaat de Kamerfracties begeleid door het geven van reacties op wetsontwerpen etc.

De werkgroep heeft ook concept paragrafen opgesteld voor beleids- en verkiezingsprogramma's.

Aan de orde moet o.a. komen het "Structuurschema Electriciteitsvoorziening".

Het voorzitterschap van de werkgroep is vacant. Mw. Lambers heeft de wens te kennen gegeven haar taak vóór de zomer over te willen dragen.

- a. coördinator: Mw. S.F. Schildhuis - van der Wal, Prins Hendriklaan 47, Bilthoven, tel.030-782542
- b. voorzitter: bij toerbeurt
- c. B. Zweers, Beekweide 39, Epe (Gld.)
A.W.O. Bemelmans, Kalverdans 18, Boskoop
C.W. Rietdijk, Pinellaan 7, Bloemendaal
E.H. Schuyer, Gr. Hoefijzerlaan 50, Wassenaar
Mw. J.M. Carol, Mgr.v. Steelaan 329, Voorburg
G. van Dijk, Avondsterlaan 128, Groningen
Dr. J. Borst, Ruysdaellaan 21, Bilthoven
Mw. E. Borst-Eilers, Ruysdaellaan 21, Bilthoven
J.B.M. Veenhuys, Nassaukade 168, Amsterdam
H.D. Jans, van Montfoortlaan 6, Wassenaar
J.G. Best, Dr. Ruyschlaan 175, Amstelveen
A.L. van Dalen, Prof.Dr. Zernickeweg 66, De Bilt
P.J.C. Korver, Sumatralaan 48, Hilversum
Mw. N.J. Akerstaff-Rotte, Provincialeweg 7, Montfoort
J.E.C.M. van Oerle, Broerdijk 13, Nijmegen
Mw. J.A. Witte-Bulten, Rhijngeesterstraatweg 76, Oegstgeest
J. Kohnstamm, Goudsbloemstraat 136, Amsterdam
Mw. M. ter Spill-Witteveen, Hart Nibbrigkade 120, Den Haag
G. Essers, Nieuwe Daalstraat 33, Utrecht
- d. C. Mertens, Torenven 10, Zunderdorp/Amsterdam
Mw. E.K. Wessel - Tuinstra, Willem de Zwijgerlaan 43, Oegstgeest
Mw. I. Schoutsen, Zeeburgerpad t/o 46, Amsterdam
H. Geelen, Laan van Poot 318, Den Haag
J. van den Hazel, Zonegge 07-8, Zevenaar
J. Feenstra, Cattepoelseweg 206, Arnhem
G.B. van Dijk, Ged. Oude Gracht 60 B, Haarlem
P.H.B. Wessels, Voorhoevepark 22, Gennep
H. Potman, Raadhuislaan 46, Eemnes (U.)
L.A. Welters, Irenelaan 23, Bussum
A.H. van Wijk, Keyserbosch 18, Weert
F.A. Kortz, Ahornlaan 6, Rotterdam
A. van Geest, 2e Rozendwarsstraat 2-IV, Amsterdam
- e. De werkgroep is in de nieuwe samenstelling enige keren bijeen geweest voor de bespreking en de opstelling van hoofdstukken voor het beleidsprogramma 1977-1981 en het verkiezingsprogramma. Het voornemen bestaat de werkgroep in regio-verband bijeen te laten komen ter bespreking van een aantal actuele onderwerpen zoals:
- middenschool
 - tertiair onderwijs
 - ouderparticipatie
- en voorts de wetsontwerpen die in de Kamers aan de orde worden gesteld.

- a. voorzitter: J.W. Gruyters, Dahliastraat 5, Didam, tel.08362-1937
- b. coördinator: Mw. A.W. Klinkert-Blokhuis, Konijnenbergerweg 2,
Hattem, tel.05206-2234
- c. P. Bierenbroodspot, Wilhelminapark 23, Haarlem
Mw. J. Deys-Trijssenaar, Veensegrindweg 50, Rhenen
Mw. M.A. Melief-Knuppe, Verveldhorst 43, Enschede
Mw. E.J.M. Wintermans-Kersten, Grameystraat 4, Nijmegen
Mw. G. Takken, Palestrinalaan 753, Zwolle
W.A. Kaasjager, H.Roland Holststraat 57, Zwolle
F. Engel, Hofbeek 17, Zwolle
A.G.P. Cremers, Ter Pelkwijkpark 13, Zwolle
R.A. de Melker, Frederik Hendriklaan 63, Zeist
J. Kips, Menno Ter Braaklaan 51, Delft
W. Vasbinder, Vordenseweg 36, Warnsveld
Mw. J.H. Kam, Pres. Kennedylaan 349, Amsterdam
J. Sollewijn Gelpke, Bilderdijklaan 8, Amersfoort
E.F. Vogelaar, Marskramersbaan 17, Bunnik
B. Daniels, van Deldensweg 10, Hattem
Mw. Y.E.M. Potman, den Textstraat 34 III, Amsterdam
B.M. Goslings, p/a Acad. Ziekenhuis, Rijnsburgerweg 10, Leiden
J. Pool, Essenpark 18, Leiderdorp
F.J.W.M. van Dooren, S. de la Valleestraat 17, Rotterdam
F.A. Bol, Lomboklaan 12, Leersum
- d. Mw. M. van Beek, van Aerssenstraat 17, Den Haag
Mw. A.E.M. Desain, Watertuin 12, Oud Ade
P.W. van Baarsel, Heemskerckstraat 43, Den Haag
A.H. van Wijk, Keyserbosch 18, Weert
H.L. van der Wende, Gezichtslaan 4, Doorn
A. van Geest, 2e Rozendwarsstraat 2 IV, Amsterdam
- e. De open werkgroep Volksgezondheid fungeert sinds 1970 als een ge-
kanaliseerd inspraak- en contactorgaan ten behoeve van onze samen-
leving en onze politieke partij D'66.
Zij gaf een constante wetenschappelijke en professionele begelei-
ding van de Kamerfractie en zorgde voor een verantwoorde onderbouw
van haar bijdragen inzake diverse wetsontwerpen, begrotingsbehan-
delingen, etc.
Ze hield zich vooral bezig met herstructurering van de gezondheids-
zorg en het daaraan verwante maatschappelijk werk, dat o.a. resul-
teerde in een interim wetsontwerp "Herstructurering Gezondheids-
zorg" dat veel in gang heeft gezet.
Haar bijdragen vonden een goed onthaal zowel binnen als buiten het
parlement.

VREDE EN VEILIGHEID

- a. Coördinator landelijke werkgroep: H.A. Schaper, Rijnsburgerweg 54,
Leiden, tel.(ktr.) 070-465926
- b. Coordinator regionale werkgroepen: B.J. van Eenennaam, Postdam 1,
Warmond, tel.01711-10732
- c. N.H. Biegan, van Wouwstraat 18, Den Haag
H. Gajentaan, Mauvelaan 10, Leidschendam
J. van Ginkel, Dedelstraat 23, Den Haag
H.A.F.M.O. van Mierlo, Herengracht 38, Amsterdam
J. Ringnalda, Laan van Poot 230, Den Haag
R.J. Akkerman, Kerkstraat 61, Voorburg
J. Th. Hoekema, Fakkelgras 28, Leiden
Mw. H.C. van Dijk, C. Houtmanstraat 57, Den Haag
L.J. van der Veen, Buitenplaats 107, Lelystad
R. v.d. Spek, Ruysdaelstraat 110-III, Amsterdam
H.J. van der Graaf, Kruiswater 139, Zoetermeer
- d. L.J. Brinkhorst, Wildhoeflaan 2, Den Haag
M.B. Engwirda, Tour Avant-Seine Appt. 1310, 51 Quai de Grenelle
Parijs
C. Mertens, Torenven 10, Zunderdorp/Amsterdam
Mw. S.C. Bischoff van Heemskerk, Dunne Bierkade 12, Den Haag
Mw. A.E.M. Desain, Watertuin 12, Oud Ade
W. de Jonge, Kamperlandpolder 3, Wissenkerke (Zld.)
P.C.M. Peperkamp, Julianaplantsoen 30, Diemen
W. Maarse, Roerdomplaan 94, Aalsmeer
H.M.C. Oosterbeek, Madurastraat 19 hs, Amsterdam
M.G. van Kleef, Tinbergenplantsoen 20, Papendrecht
F.A. Kortz, Ahornlaan 6, Rotterdam
P.J.H. de Roo, Louise de Colignystraat 81, Den Haag
J.H.J. Sieverding, Kaar 54, Poortugaal (post Hoogvliet)
- e. Het werkterrein van de werkgroep "Vrede en Veiligheid" bestrijkt drie onderwerpen, t.w.:
- buitenlandse politiek
 - ontwikkelingssamenwerking en
 - defensie.
- De werkgroep is van mening dat deze onderwerpen niet meer los van elkaar gezien kunnen worden, maar alle drie aspecten zijn van het probleem hoe vrede en veiligheid te bereiken.
- Dit houdt ook in dat er een samenhangend beleid t.a.v. deze drie gebieden gevoerd moet worden. De werkgroep heeft hierover vorig jaar een rapport uitgebracht, getiteld "Samenhang en Samenspel", waarin bepleit wordt dat deze samenhang gevonden moet worden in het benadrukken van de Europese integratie en samenwerking.
- Tevens heeft de werkgroep teksten geleverd voor het beleidsprogramma (Hoofdstuk 8: Buitenlands Beleid) en het verkiezingsprogramma (Hoofdstuk 1: Vrede en Veiligheid). Daarnaast formuleert de werkgroep standpunten over actuele onderwerpen als de "kwestie Almelo".

In de toekomst zullen er sub-groepen opgericht worden waarin de onderwerpen ontwikkelingssamenwerking en defensie verder besproken zullen worden met de bedoeling uiteindelijk tot een rapport te komen.

Wat de organisatie betreft is gebleken dat het snelst gewerkt kan worden en dat de meeste mensen aanwezig kunnen zijn als er vergaderd wordt in lunchtijd. Dit kon ook omdat bijna alle leden van de werkgroep in Den Haag werken. Om in de toekomst ook aan nieuwe belangstellenden de mogelijkheid te geven aan de activiteiten van de werkgroep deel te nemen is een lid van de werkgroep belast met de opbouw van regionale werkgroepen. Om hiermee een begin te maken zal eind april/begin mei een vergadering voor alle geïnteresseerden georganiseerd worden in Utrecht. Hierover volgen nog nadere mededelingen.

ACHTERGRONDEN D'66

- a. voorzitter: P.G. Blok, Joost v.d. Vondellaan 51 a, Zeist,
tel. 03404-23660
- b. secretaris: S. Schaap, Duinweg 6 a, Blokzijl
- c. J. van Ginkel, Dedelstraat 23, Den Haag
Mw. N. van Lijf - van Leeuwen, Lasondersingel 86, Enschede
M.E. van den Berg, Dotterbloem 5, Leiden
J. Wilgenburg, A. Duyckstraat 99, Den Haag
D.P. Lub, Westlandseweg 69, Delft
F. Movig, Fattenbergstraat 15, Neerbeek (L.)
Mw. L. Gay - Balmaz - v. Sijll, Huydecoperweg 19, Zeist
A.M.A. Ehren, Talingstraat 15, Papendrecht
A. Veldkamp. Spuienwoustraat 26, Hengelo (O.)
E. van Elburg, Hermannus Elconiusstraat 12, Utrecht
A.M. Arts, Wierdensestraat 36, Almelo
O. Heezemans, Noordstraat 40, Tilburg
P. Captijn, Duinoordstraat 33, Haarlem
J.F. Glastra van Loon, Bazarstraat 15, Den Haag
G. Massier, François Mauriacstraat 7, De Bilt
- d. L.J. Brinkhorst, Wildhoeftaan 2, Den Haag
C. Mertens, Torenven 10, Zunderdorp/Amsterdam
H. Limper, Meer en Vaart 364, Amsterdam/Osdorp

e. Deze werkgroep is opgericht naar aanleiding van een oproep tijdens het congres van 5 februari 1977.

De initiatiefnemer schrijft in de introductiebrief aan de leden: "Een van de oorzaken van het herstel van D'66 is het feit dat de partij zich niet langer automatisch vereenzelvigd met andere partijen maar onafhankelijk en met een eigen gezicht de komende verkiezingen in zal gaan. Volgens een m.i. steeds groter aantal partijleden (en niet-partijleden) is dit een liberaal gezicht (zie o.a. enige artikelen in de NRC). Echter, uit deze en andere artikelen blijkt, dat er wel eens grote verschillen van mening zouden kunnen bestaan over de vraag wat "het" liberalisme is, ook binnen D'66. Daarnaast is niet duidelijk of D'66 aansluit bij, of zijn wortels vindt in liberale stromingen uit het verleden (zie b.v. de opmerking van Heldring in de NRC over de vrijzinnig liberalen) en, indien ja, wat deze stromingen nu nog betekenen. Ook de vraag wat de positie is van een actueel liberalisme t.o.v. andere denkrichtingen (Christendom, socialisme, communisme, anarchisme) is niet beantwoord.

Op grond van bovenstaande overwegingen leek het nuttig een werkgroep "Achtergronden D'66" op te richten. Deze werkgroep zou als doel kunnen hebben:

- het peilen van de mening van D'66 leden t.a.v. de wenselijkheid dat de partij zich als liberaal afficheert;
- het onderzoeken wat door partijleden wordt verstaan onder de term: liberalisme. Dit om tot een mogelijke definiëring van het "D'66 liberalisme" te komen;
- een onderzoek instellen of historische liberale stromingen ten grondslag liggen aan D'66 en, indien ja, welke die stromingen zijn en wat zij nu nog voor de partij betekenen;
- het onderzoeken wat de positie is van "het" liberalisme t.o.v. andere denkrichtingen zoals: christendom, socialisme, communisme, anarchisme.

Met opzet is in bovenstaande alinea gekozen voor de ambivalente constructie "zou als doel kunnen hebben", omdat het uiteraard mogelijk is dat onder degenen die belangstelling hebben getoond voor de werkgroep andere ideeën leven."

"FLEXIBLE RESPONSE"
GEEN FLEXIBEL ANTWOORD?

door

F. Egter van Wissekerke

De 2e Kamerfractie van de PvdA heeft in haar nota "Vrede en Veiligheid in Europa" een lans gebroken voor een herbezinning op de vigerende NAVO-strategie van de flexible response. Hoewel de ideeën van Dankert c.s. op het recente partijcongres nauwelijks weerklank vonden, is het toch denkbaar dat ze langer zullen doorwerken dan de wonderlijke bokkesprongen van een doordrammerige achterban, die niet gehinderd door politiek benul en kennis van zaken, haar traditionele zeepbellen blies. Het is echter te hopen dat de nota een duidelijke strategisch/tactische follow-up krijgt. Het gebruiken van de kreet dat een "defensieve strategie" nodig is, doet geen recht aan het huidige concept, dat ook alleen maar defensief is. Belangrijk is ook in te zien, dat er niet al te gemakkelijk een verband kan worden gelegd tussen de nucleaire en de conventionele capaciteit. Een veel gebezigde doelstelling door extra conventionele inspanning de zgn. atoomdrempel te verhogen, geeft niet zonder meer garanties dat een oorlog zal uitblijven. Het tegengestelde zou wel eens waarschijnlijker kunnen zijn. Nuttiger lijkt het nastreven van pariteit op beide terreinen. Wat dat betreft kan de NAVO nucleair nog wel het een en ander inleveren, op conventioneel gebied is zelfs een geheel defensieve optie voor het huidige onhaalbaar. Verbetering daarvan kost geld, heel veel zelfs. Maar veiligheid krijgt men niet op een koopje.

ASPECTEN VAN DEMOCRATIE EN HAAR
TEGENDELEN (III)

door

W.S.A.N. Gorter

In voorgaande beschouwingen (dec.'76 en febr.'77) waarin het democratische bewind als onderwerp centraal was gesteld, zijn wij in de geschiedenis van Griekenland - in het bijzonder in die van de stad Athene - en in die van de Franse Revolutie gestuit op bepaalde gevolgen die de desbetreffende vormen van superdemocratisering hebben opgeleverd. Dat was voor Athene z.g. ochloratie, een regering door het laagste volk onder leiding van demagogen (volksmenners) die de Staat nog slechts zagen als geldgever, als verzorgingsinstelling. Daar kwam nog bij de vorming van een lokaal-nationalisme dat geen kans zag samen met andere Griekse steden aan de militaire staat Macedonië het hoofd te bieden, zodat de onafhankelijkheid van de Griekse gebieden verloren ging.

De Franse Revolutie liep, via terreur, burgeroorlog, oorlog en het centralisme van Napoleon, uit op de vorming en het huidige bestaan van de nationalistisch-democratische staten in West- en gedeeltelijk in Zuid- en Midden-Europa. Nederland is thans nationalistisch in zijn pogingen tot uitvoer van "denkbeelden".

De liberale economische theorieën hebben vervolgens in de vorige eeuw de opkomst van de particuliere industriële ondernemingen begeleid. Daarnaast heeft, in zeer verdunde oplossing, het marxisme - genoemd naar zijn schepper Karl Marx - een belangrijke rol gespeeld ter verbetering van het lot van de arbeider. Geheel tegen de theorie en verwachting van Marx in heeft zijn leer zich echter uit eigen kracht niet van de staatsmacht van belangrijke sterk-geïndustrialiseerde landen meester kunnen maken, maar wèl van destijds grote landbouwlanden als Rusland en later China. De industrialisatie is in Rusland pas na de verovering van de macht door de communisten tot ontwikkeling gebracht. De tegenstelling tussen hetgeen werkelijk gebeurde en dat wat Marx leerde laat zich gedeeltelijk begrijpen uit het volgende. Karl Marx nam abstracte denkmethoden over van de Duitse filosofie (voornamelijk Hegel) die weer afgeleid kunnen worden van die van oude Griekse filosofen. Om zich rekenschap te kunnen geven van dit z.g. "idealistische denken" kan men voorlopig ermee volstaan kennis te nemen van één enkele passage uit het geschrift "Het Gastmaal" van de Griek Plato (\pm 400 jaar voor Chr.). Nadat P. heeft aanbevolen "mooie mensen lief" te hebben zegt hij: "Maar wat zullen wij menen, wanneer iemand ertoe komt dat schone-zelf rein, louter en onvermengd te zien, niet eerst vol menselijk vlees en kleuren, maar het Goddelijk-Schone zelf in zijn eigenvorm..." De menselijke praktijk is er echter toe gekomen om aldus allerlei abstracte ideaalbeelden te ontwerpen en dan te trachten deze beelden te verwezenlijken of te bestrijden zonder naar de werkelijke middelen daarbij en gevolgen daarvan om te zien. Onmenselijkheid in allerlei vormen is hiervan het resultaat (geweest), b.v. in de dictaturen van links en rechts. Deze ontlenen hun macht niet aan het resultaat van een democratisch kiesrecht in concurrentie met andere mogelijkheden van inrichting van Staat en economie, maar aan militaire overwinningen en voorts aan coöptatie (zelfaanvulling) van hun groep en partij, waarbij wel gebruik wordt gemaakt van verkiezingsvormen, maar niet van vrije verkiezingen. Over de rechtse dictaturen behoeft in Nederland nauwelijks meer iets te worden gezegd na onze ervaringen in de Tweede Wereldoorlog: voor toepassing in Nederland zelf is nauwelijks een enkele serieuze "volksgenoot" te vinden. In de Nederlandse verhoudingen is wel plaats voor een communistische politieke partij van bescheiden afmetingen. Deze stem van onder-op moet hoorbaar blijven. Bij een per slot niet-onmogelijke groei van een zodanige partij die uiteindelijk en logischerwijs een linkse dictatuur op het oog moet hebben, zou, via polarisatie, aan de rechterzijde kans voor het groeien van een tegen-partij zijn. Een zodanige ontwikkeling zou onwenselijk wezen.

Nu, militair dus ook politiek gezien, een Sovjet-Russische bezetting van de rest van Midden-Europa en van West- en Zuid-Europa tot de realiteiten behoort - temeer waar er ook in Nederland niet te verwaarlozen krachten zijn die uit pacifistische of opportunistische

overwegingen zichzelf en hun landgenoten niet met militaire middelen wensen te verdedigen, waardoor de liefhebberij van de V.S., zulks wèl te willen helpen doen, niet wordt aangewakkerd, dient aan de regeringspraktijk van de zwaar-nationalistische communistische gangmaker Sovjet-Rusland, die geheel gegrond is op een voortdurende studie en verheerlijking van het marxisme, nader te worden herinnerd. Deze feiten zijn alom bekend voor wie ze kennen wil en zij zullen hier niet worden herhaald. Wij zullen echter opnieuw wijzen op enig historisch voorspel dat het naspel ineens veel duidelijker maakt. Sovjet-Rusland met zijn eindeloze onderdrukking door geheime politie, concentratiekampen enz. is een historische voortzetting van de militaire inrichting, door de tsaren, van het Russische rijk dat zich moest verdedigen tegen voortdurende invallen van Aziatische horden en later zelf een enorm Aziatisch gebied als kolonie veroverde en zodoende uiteindelijk ook de rest van Europa tegen de horden beveiligde. De instelling van de geheime politie is een prestatie van tsaar Iwan de Verschrikkelijke (1533 - 1613): "Hij handelde zozeer in overeenstemming met de Russische mens dat de herinnering aan hem, die ons telkens ontstelt en met afgrijzen vervult, bij het volk in verering en liefde voortleeft." (Dr. H.A.E. van Gelder in het geschiedeniswerk "Rusland" deel I, blz. 93, uitg. Elsevier). In dit beeld past ook tsaar Peter de Grote (1672 - 1725), die zijn gehele opstandige lijfgarde op het grote plein van Moskou liet onthoofden, daarbij persoonlijk meehielp en bij zijn hof geaccrediteerde ambassadeurs daartoe ook uitnodigde. Dit alles neemt niet weg dat Rusland b.v. in de vorige eeuw schitterende muziek en literatuur heeft voortgebracht. Tenslotte heeft Stalin alle Russische troepen die in Duitse krijgsgevangenschap waren geraakt, bij hun terugkeer in Rusland laten neermaaien. Tegenover een ideologie als het marxisme, dat zich in een zodanig land uitverkoren ziet, past de grootste terughoudendheid en argwaan.

In Peperbek nr. 12 van 1976 betoogden wij dat de mens(heid) zich slechts één enkele instelling als richtlijn voor de maatschappij kan voorstellen en dat is de natuurvorm van het gezin. Maar dat gezin moet dan wel allerm minst als een "ideaal" in de zin van Plato worden opgevat en behandeld: elke mogelijk denkbare strijd heeft zich in dat verband vertoond tot en met gezins- en broedermoord. In het verband van de menselijke samenleving in nationale staten kunnen deze, als supergezinnen, zich niet veroorloven in de werkelijke gezinnen (daaronder gerekend: bedrijven en ondernemingen, enz.) alles te laten afspelen wat daar "natuurlijkerwijze" kan en zal gebeuren. En het grootste gezin, de wereldgemeenschap, waarvoor we slechts de Verenigde Naties als ver van ideale vorm bezitten, kan zulks niet aanvaarden van de nationale staten. En zo leven deze drie kringen onder voortdurende spanning tussen en uitwisseling met elkaar voort...

Wat zullen die Russen een boter op het hoofd krijgen.

door
H. Geelen

In de laatste Peperbek schrijft van den Burg over de mythe van het liberalisme, waarbij hij m.i. terecht bepleit dat het maar het beste is om met een grote boog om het woord "liberalisme" heen te lopen. Maar aan het slot maakt hij naar mijn gevoel een aantal opmerkingen over het verleden en heden van D'66 die doen denken aan de opmerkingen van het oude baasje dat het vroeger allemaal zoveel mooier en beter was dan nu.

Als het inderdaad zo is dat de gemiddelde D'66 er al zo'n tien jaar meeloopt en is toegetreden tot het establishment, dan zijn pogingen tot herleving zinloos. Echter, de goede ideeën die in 1966 D'66 deden ontstaan blijken ook vandaag weer aan te spreken. D'66 heeft in ons verouderde bestel (om die term maar weer eens te gebruiken) nog steeds een unieke vernieuwingsgedachte te bieden. De spelregels en de wijze van politiek bedrijven in Nederland moeten veranderen, daar schijnt ook de nieuwe generatie zo over te denken. Want de weer groeiende aanhang van D'66 onder jongeren is makkelijk te onderkennen, en de ware reden van de wederopstanding van D'66.

Zeg Ton, misschien zijn dat wel de tieners van tien jaar geleden, die toen D'66 zo geweldig vonden! Uiteindelijk zijn de ideeën van toen dan toch goed terecht gekomen !

Laten we maar hopen dat deze verjonging ook binnenkort in de top van de partij tot uitdrukking komt, met een eigen visie en een eigen waardering van de geschiedenis van D'66. Hopelijk worden wij dan niet opzij geschoven als twintigste eeuwse fossielen, die alleen maar over de fouten gemaakt in het verleden wauwelen.

(N.B. U gelieve deze tirade ook te beschouwen als een uiting van afkeer tegen de ouderen die nu weer zo nodig een D'66 jongerenvereniging willen oprichten. Het is dan beter de oudjes in een seniorenclub op te sluiten, met "Het Kunstgebit" i.p.v. "Peperbek").

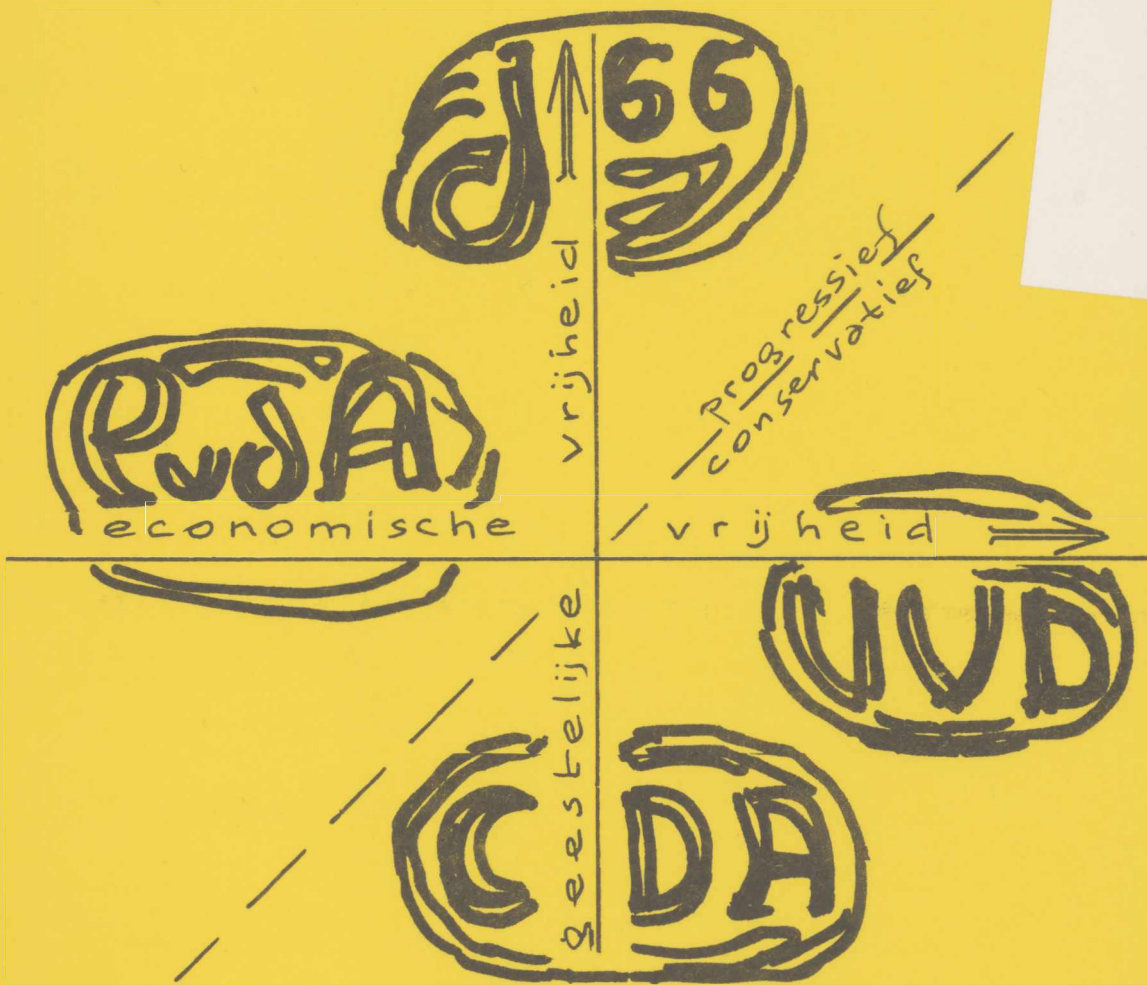
● Westerterp: Geef het Openbaar Vervoer een krans.

● VVD : Wij willen Vermogens Verlies Deling

● Het CDA is de ideale middenpartij: zit zowel in de regering als in de oppositie. Dat moet zo blijven !

Peperbet

4
77



onafhankelijk politiek maandblad

Peperbek

10e jaargang nummer 4
april 1977

REDAKTIE:

Freek Egter van Wissekerke (EW)
Harry Geelen (HG)
Harry Jongedijk (HJ)
Gé J.C. Mulder (GM)
Frans W.H. Vink (FV)
Pieter W. van Baarsel (vB)

REDACTIE-ADMINISTRATIE:

HEEMSKERCKSTRAAT 43
D E N H A A G
070 - 454874

UITGEVER :

STICHTING PEPERBEK

ABONNEMENT :

f 22.- per jaar (11 nummers)
postgiro: 707800 ten name van
penningmeester Peperbek, Voorburg

Kopij voor het volgende nummer inzenden uiterlijk op 28 april

Peperbek wordt uitgegeven door de Stichting Peperbek. Het is een 'onafhankelijk' blad, in die zin dat er een redaktiestatuut is, waarin de verhouding tussen het stichtingsbestuur enerzijds en de redactie anderzijds geregeld wordt en waardoor de redactie haar redactionele onafhankelijkheid gewaarborgd weet.

De artikelen zijn in het algemeen geschreven vanuit de ideeënwereld van D'66.

Het middenkatern, onder verantwoordelijkheid van de Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66, bevat bijdragen van kamerleden aan debatten in de Kamers, redevoeringen, mededelingen over werkgroepen van de Stichting en andere informatie.

Samenstelling bestuur Stichting Peperbek :

H.A. Goudsmit, Rijswijk (voorzitter);
A.J. Krom, Voorburg (penningmeester)
E. Denig, Oegstgeest
H. Jongedijk, Wassenaar
W. Maarse Nzn, Aalsmeer
N.F.I. Schwarz, Den Haag

Vrij Nederland en D'66

(HJ) VN is D'66 nooit goed gezind geweest. Dat is best, maar kom niet aanzetten met verkeerde observaties en scheve vergelijkingen. "D'66 draagt het moderne mombakkes van Giscard". Slecht geobserveerd, scheef vergeleken. Wat Giscard noodgedwongen moest doen als conservatief terwille van de maatschappelijke evolutie (links een beetje de wind uit de zeilen nemen, heel nuttig, zie elders), is iets heel anders dan de eigen bijdrage aan hervormde politiek die D'66 van meet af aan leverde en ook straks wil geven. Een opinievormend weekblad is ondanks alle journalistieke aankleding verplicht om een basis aan juiste informatie te geven.

De VVD zal de werklozen puin laten ruimen.

D O E M E E

De redactie nodigt de lezers uit de uitslag van de verkiezingen van 25 mei te voorspellen en deze uitslag in te zenden.

Degene die het dichtst de werkelijkheid benadert ontvangt een boekenbonc ter waarde van f 25.--

De berekening geschiedt op basis van de som van de kwadraten van de verschillen van geschat en juist zeteltal voor iedere partij. Voorspellingen inzenden vóór 28 april as.

L I B E R A A L R E V E I L O F G E R E T A R D E E R D
H U M A N I S M E ?

door

A.R. van der Burg

Enige nummers terug schreef ik over de nieuwe uitvinding van enige voormannen van D'66 om deze partij aan te duiden als liberaal. Hoe aardig dit misschien mag zijn als vorm van wiegeltje pesten, het is onjuist en onverstandig. Niet in Peperbek, maar wel mondeling ben ik nogal bekritiseerd over dat stuk.

Mijn afkeer van het liberalisme zou nodeloos groot en zelfs geheel onterecht zijn. Aanleiding om nogeens op het onderwerp terug te komen is echter vooral een artikel van W.L. Brugsma in de Haagse Post van 28 februari, getiteld "Het Liberaal Reveil". Hij tracht daarin een omschrijving van liberalisme te geven. Enige relevante citaten volgen.

"Misschien is het voor D'66 daarom het handigste het woord liberaal eens grondig door te spoelen, het te reinigen van alle bedorven kliekjes uit vroeger tijden en het met een nieuwe inhoud te vullen op basis van het uitgangspunt: een zo groot mogelijke vrijheid voor alle mensen." (onderstreping van mij; vdB). "de werkelijke toetssteen voor het liberalisme ligt op economisch gebied. Want naast de politieke vrijheden die we al hebben en de geestelijke vrijheid die we zuinig moeten bewaren, wordt over iemands vrijheid beslist door de economische omstandigheden waarin hij verkeert. En wie nou zegt dat het liberalisme het streven betekent naar een zo groot mogelijke vrijheid voor alle mensen, komt er niet omheen daaraan toe te voegen dat een vrije economie met die economische vrijheid in voortdurend conflict komt."

Na te hebben toegelicht dat vrije, particuliere ondernemingsgewijze productie betekent dat een klein groepje mensen aan de grote resterende groep in hoge mate het gedragspatroon voorschrijft, vervolgt hij: "Het liberalisme van de economische vrijheid, die strijdig is met de vrije economie, zou moeten betekenen dat de mens wordt gevrijwaard voor een bevelstructuur die is gebaseerd op geldelijke macht, dat zijn vrijheid niet wordt bedreigd door een tekort aan sociale zekerheid, door angst voor wat hem zou kunnen worden aangedaan."

Tot zover Brugsma. Ik heb er eigenlijk alleen nog maar dit aan toe te voegen.

1. Als liberalisme zou zijn wat Brugsma meent dat het moet zijn, zou ik er weinig moeite mee hebben.
2. Een van de meest verwarring stichtende en discussieverlengende gewoonten van veel mensen is om privé een nieuwe inhoud aan een bestaand en gangbaar woord te geven. In dat gewone spraakgebruik is een liberaal iemand die voorstander is van vrije, particuliere ondernemingsgewijze productie. Als Brugsma dan komt met de mededeling dat een liberaal juist iemand is, die daartegen is, dan kan dat hoogstens een grappig effect hebben, maar het draagt niets bij tot een zakelijke discussie. Hij had net zo goed een verhaal over het communistisch réveil kunnen schrijven: Het wordt tijd het communisme te zuiveren van Stalinistische kliekjes. Het ware communisme betekent zeggenschap voor iedereen, vrijheid van arbeid, van meningsuiting, enz. enz.
3. Ik daag Glastra van Loon, Brinkhorst en consorten uit openlijk te verklaren dat zij, als ze over liberalisme praten, daaraan de inhoud te geven zoals Brugsma dat doet.
4. Zelfs als dat inderdaad zou gebeuren, moet worden geconstateerd dat de kiezers daar in overgrote meerderheid geen kennis van zullen nemen. Zij zullen slechts het woord 'liberaal' opvangen en daaraan de enige gangbare betekenis toekennen, nl. de opvatting dat het water van de God der machtigen over der laatsten akker moet vloeien. Degenen die het daarmee eens zijn, maar wel vinden dat die rijken en machtigen de armen soms moeten laten meedelen, zullen D'66 i.p.v. VVD stemmen. Wie uit deze kring zijn kiezers wil trekken moet het maar zeggen.

Antwoord aan Van der Burg

door

J.F. Glastra van Loon

Het spijt me wel maar ik voel er niets voor me te onderwerpen aan de botte messen waarmee taal-chirurg Van der Burg aan de gang wil. Immers:

1. Ik moet nog zien, dat in het "gewone spraakgebruik" onder een liberaal wordt verstaan iemand die een voorstander is van een vrije, particuliere ondernemingsgewijze productie.
2. Ik meen, dat in het politieke spraakgebruik in Nederland sedert 1945 met een liberaal gewoonlijk een VVD-er wordt bedoeld.
3. Anno 1977 hebben we echter ook wat de verhoudingen tussen de politieke partijen betreft niet meer alleen te maken met Nederland. Er zijn verkiezingen op komst voor het Europese parlement.
4. Voor mij is liberalisme niet een etiket of merk waarop iemand een exclusief gebruiksrecht kan doen gelden, maar een politieke en maatschappelijke stroming die erop is gericht op een niet-geweldadige manier de belemmeringen uit de weg te ruimen voor de vrije ontplooiing van mensen.
5. Het is mij niet opgevallen, dat de VVD daar veel aan doet. Of zelfs, dat de VVD oog heeft voor de problemen die onze maatschappij oplevert voor de vrije ontplooiing van mensen.
6. Blijkens ons beleidsprogramma is D'66 voorstander van een particuliere ondernemingsgewijze productie als een vorm van decentralisatie in een gedemocratiseerde markteconomie.
7. In mijn ogen zet D'66 zich op een zinnigere en meer bij de problemen van onze tijd passende manier in voor de ontplooiingsvrijheid van mensen dan iedere andere partij in Nederland. En valt er op dit punt meer te bereiken met de PvdA en de PPR dan met de VVD. Al zou ik me ook aan die partijen niet graag uitleveren.

Nieuwe zegswijze: "Hij lacht als Aantjes die kiespijn heeft"

Voor de lezers van Heer Bommel zij vast onthuld dat achter De Grote Onthaler niemand minder dan Steenkamp schuil gaat.

Zo te horen heeft die grondpolitiek Van der Stee altijd al dwars in de mond gezeten.

Van Agtjes, het lijsttrekkertje van het CDAatje

Een korte reactie op het artikel van Harry Geelen in Peperbek 3/77

Harry Geelen heeft een afkeer van "de ouderen die nu weer zo nodig een D'66 jongerenvereniging willen oprichten" en geeft er daarmee blijk van niets van die ontwikkeling begrepen te hebben. In de eerste plaats zijn het niet de ouderen die een jongerenvereniging oprichten: een jongerenvereniging kan, zoals vanzelf spreekt, alleen door jongeren opgericht worden - en dat is ook het geval bij de huidige pogingen tot oprichting van een D'66-jongerenvereniging. In de tweede plaats is een D'66 jongerenvereniging zo niet broodnodig, dan toch zeer gewenst. Zoals ik al eens heb geprobeerd uiteen te zetten (zie de "Democraat" van eind januari) zitten er voor D'66 verschillende belangrijke voordelen vast aan zo'n jongerenvereniging, o.a. het gericht vormen van een kader en het openen van een mogelijkheid voor jongeren om voor hun specifieke problemen (militaire dienst, onderwijs, huisvesting, jeugdloon om er slechts enkelen te noemen) vanuit hun eigen optiek oplossingen in D'66-trant te ontwikkelen en zo een eigen bijdrage te leveren aan de steeds weer veranderende (door Harry Geelen terecht zo geroemde) "unieke vernieuwingsgedachte" van D'66. Misschien is Harry Geelen een oude tiener en net als onlangs Hans Wiegel bang voor te vooruitstrevende ideeën van de eigen jongerenvereniging?

Met vriendschappelijke democratische groeten,

Hans van Oerle,
St. Geertruidestraat 8
Nijmegen.

B R A Z I L I E ' S B E H O E F T E A A N
E L E C T R I S C H E E N E R G I E

door
H.D. Coster

Brazilië ligt tussen 74° en 35° W.L., en tussen 5° N.B. en 34° Z.B.. Op de atlas zien we dat slechts een deel van het land door het spoorwegnet bestreken wordt. Dáár woont natuurlijk het grootste deel van de bevolking. Dit is een strook langs de Atlantische Oceaan van ruwweg 1200 km breed en 3400 km lang. In deze strook is de regenval gemiddeld ongeveer 1,2 meter per jaar (Times Atlas Plate 4 toont enkele minima beneden 0,5 m in het uiterste noordoosten, op diverse plekken elders maxima boven 2 m per jaar). De verdamping is volgens de Times Atlas ongeveer 0,9 m per jaar. Er blijft dus 0,3 m per jaar die naar zee afstroomt. Uit de genoemde bewoonde strook is dat 1200 km^3 per jaar oftewel 40.000 m^3 per seconde. Weten we nu ook nog de hoogte waarop die regen valt, dan kunnen we de maximaal winbare hoeveelheid waterkracht uitrekenen. Een duidelijke orhydrografische kaart is b.v. Atlas Mira pl. 260-261. Een groot deel, minstens de helft, van die bewoonde strook van Brazilië blijkt iets meer dan 500 meter boven de zeespiegel te liggen. Stel dat de regen gemiddeld valt op 300 meter boven de zeespiegel. Aangezien 1 m^3 die 100 m omlaag stroomt bijna 1 MW opwekken kan, vinden we hier een theoretisch maximum van 120.000 MW. Stel eens dat één à twee tiende deel hiervan werkelijk geëxploiteerd werd, en dat er 120 miljoen Brazilianen waren, dan is dat 100 à 200 Watt electrisch per inwoner. Dit is verenigbaar met een heel redelijk welvaartspeil. Die één à twee tiende lijkt mij geen overschatting, want Brazilië heeft een gunstige topografie voor ontwikkeling van waterkracht. De Atlas Mira laat duidelijk zien dat vele rivieren vol met watervallen en stroomversnellingen zitten. Ik merk ook op dat de grote Sao Francisco rivier op de laatste 500 kilometer van zijn loop 300 meter hoogte verliest. Dat soort dingen is slecht voor de scheepvaart maar erg goed voor waterkrachtelectriciteit.

Naast de aantrekkelijke hoeveelheden potentiële waterkracht in het bewoonde oostelijke deel van het land heeft Brazilië nog extra waterkrachtreserves in het thans nog bijna onbewoonde binnenland. De twee zuidelijke zijrivieren van de Amazone: de Tapajos en de Xingu, benevens de iets naast de Amazone uitmondende Tocantins voeren tesamen een hoeveelheid water af die ik schat op meer dan 10.000 m^3 per sec., met een verval van circa 200 meter. Dat is een potentiëel van nog eens 20.000 MW. Deze drie rivieren en hun stroomversnellingen liggen echter op 1500 tot 2500 km van de meest bevolkte gedeelten van het land. Met de huidige hoogspanningsgelijkstroomtechniek kan men electrische energie op zinvolle manier overbrengen over 1000 km en in uitzonderlijke gevallen nog iets meer (bv. Inga - Katanga, in Zaire, over 1900 km). Vooralsnog zijn de genoemde afstanden in Brazilië nog net iets groter dan wat kabeltransport overspannen kan. Maar er zijn

andere manieren om deze extra elektrische energie "uit de binnenlanden" te benutten. Men hoeft de waterval electriciteit van Tapajos en Xingu over slechts enkele honderden kilometers te vervoeren om de bevaarbare Amazone te bereiken. In fabrieken, aan diens oever op te richten, zou de elektrische energie omgezet kunnen worden in chemische energie (productie van aluminium, magnesium, koper, zink, natrium, chloor, etc., misschien zelfs waterstof en ammoniumnitraat). Per schip kan de energie in de gedaante van nuttige chemicaliën verder vervoerd worden.

Het militaire regiem van Brazilië wenst nu kernenergie te ontwikkelen op basis van uranium, waarvan gehoopt wordt dat Brazilië er veel van in zijn bodem heeft (dit is niet geheel zeker, wèl zeker is dat Brazilië veel thorium heeft, aan thoriumkweekreactoren wordt echter niet gedacht). Zoals ik hierboven liet zien kan het motief niet zijn: om electriciteit voor de bevolking van Brazilië voort te brengen, want er is waterkracht zàt. Dus moet er een ander motief zijn. Kernenergie geeft cachet aan een regiem, vooral een militair regiem zal gevoelig zijn voor de militaire macht die met kernenergie samengaat. Ik herinner er nog eens aan dat het Braziliaanse regiem er niet over peinst het nonproliferatieverdrag te tekenen.

In Science, Vol. 195, no. 4278 en 4279, 11 en 18 februari 1977, pag. 564, 566, 657 staan artikelen over Brazilië's energie-politiek die dit artikelje mooi aanvullen. Boeiend vond ik vooral het verhaal over het alcoholproject op p. 564: vloeibare brandstof uit recente foto-synthese (onuitputtelijk) in plaats van uit de fotosynthese uit het geologisch verleden (uitputbaar).

● Agt, Vader, niet méér

● We zullen het voorlopig zonder grondwet moeten doen

● Gek eigenlijk dat niemand geïnteresseerd lijkt in het vrouwtje van Wiegel.

● Het wachten is nog steeds op de exegese van dat assenstelsel buitenop Peperbek.

● Vallen de projectontwikkelaars van de KVP ook onder minister Pronk ?

● Telkens als Den Uijl op de televisie komt zie je hem denken: "Laat ik er toch voor zorgen niet te veel op Wim Kan te lijken"

secretariaat: Javastraat 6, Den Haag. Telefoon: 070 - 453271

B I J D R A G E

van N.F.I. Schwarz

aan het D E B A T I N D E E E R S T E K A M E R

betreffende de

R I J K S B E G R O T I N G 1 9 7 7 J U S T I T I E

(zonder Politie)

Dit wordt een nostalgisch verhaal. Het is bijna zes jaar geleden dat deze Minister van Justitie en de fractie van D'66 ongeveer gelijktijdig hun intrede in deze Kamer hebben gedaan. Onze fractie zal hier althans tot 1980 niet meer terugkeren, terwijl 's Ministers politieke carrière blijft stijgen als een komeet.

Nostalgie bevangt ons ook als wij overzien hoeveel de fractie van D'66 in de afgelopen zes jaar gevraagd, gehoopt en verwacht heeft, ook hoeveel haar beloofd is en hoe weinig zij gekregen heeft.

De maatschappelijke ontwikkelingen zullen door de wetgever moeten worden gevolgd, zij het op enige afstand en na verkregen redelijke mate van maatschappelijke consensus. Dat heeft de Minister ons vorig jaar nog voorgehouden (Handelingen I, 6-4-1976, blz. 759), maar naar ons gevoelen heeft de wetgever de ontwikkelingen vrijwel niet gevolgd behalve dan door initiatiefwetten.

Toch is er wel iets bereikt.

- Er is een wettelijke scheiding gemaakt tussen hard drugs en henneproducten, al was de wetgeving al verouderd op het moment dat zij tot stand kwam.
- Op het gebied van de adoptie en het vreemdelingenbeleid zijn duidelijke verbeteringen aangebracht.
- Zelfs de naaktstranden zijn tot stand gekomen en wel op Koninginnedag 1975: Nadat de Minister een motie van mij in juni 1974 onuitvoerbaar had geacht heeft hij vrijwel letterlijk dezelfde motie van de heer Geurtsen aan de overzijde uitgevoerd. Hij verklaarde deze merkwaardige ommezwaai (Handelingen I, 23-4-1975, blz. 738) door de combinatie van de motie Geurtsen met het aanhangig maken van wetswijziging op dit gebied. Van dit laatste is nog niets terecht gekomen, maar de naaktstranden zijn er wel. Gaarne onze waardering voor de besluitvaardigheid van de Minister.

Soms is wetgeving niet tot stand gekomen, zonder dat de Minister blaam treft, bijvoorbeeld de abortuswetgeving. De besluitvorming in deze Kamer is zo inefficiënt geweest, dat ik daar even op in wil gaan. Voor alle duidelijkheid: de vrijheid van ieder lid om naar zijn geweten te stemmen zonder last of ruggespraak staat bij mij voorop en te dien aanzien treft mijns inziens niemand enig verwijt.

In 1975 kwam er een wetsontwerp van V.V.D. zijde, waarin geen 3-maands termijn was opgenomen. Van commentaar van de V.V.D.-Eerste Kamer-fractie is toen niet gebleken. In het voorjaar 1976 kwam er het gecombineerde V.V.D./P.v.d.A.-wetsontwerp waarin geen 3-maands-termijn was opgenomen. Evenmin bleek van commentaar van de Eerste Kamer-fractie. In september 1976 vond het debat in de Tweede Kamer plaats. De V.V.D.-Eerste Kamer-fractie verzuimde op dit moment de indieners tijdig op andere gedachten te brengen.

Op 9 november 1976 drong de V.V.D.-fractie in de commissie-vergadering hier erop aan te volstaan met een zeer summier eindverslag. In tegenstelling tot het goede gebruik in deze Kamer verzuimde zij melding te maken van de fundamentele bezwaren die een meerderheid van haar fractie tegen het wetsontwerp had.

De stemverhouding werd volstrekt geheim gehouden, in tegenstelling tot het C.D.A. S.G.P. en B.P., die hierover aan duidelijkheid niets te wensen overlieten.

Nogmaals, ik geef geen enkel commentaar over het individuele stemgedrag, maar wel heb ik de scherpste afkeuring voor de geheimzinnige zwijgzaamheid waarin de V.V.D.-Eerste Kamer-fractie gedurende het jaar 1976 zich heeft gehuld. Het is ondenkbaar dat men zich geen mening heeft kunnen vormen tot na de tweede termijn op 14 december. Ik weiger te geloven dat de leden van de V.V.D.-fractie na de zes jaren dat dit onderwerp in discussie is en na 5 wetsontwerpen die hierover zijn ingediend, in september 1976 nog niet wisten dat zij overwegende bezwaren hadden tegen het ontbreken van een 3-maands-termijn. Met de N.R.C. van 11-1-1977 vragen wij ons af: Was dit "scenario of een gebrek aan management" ?

Nu een kleine bloemlezing en stellig geen limitatieve opsomming van wat er wel van de Minister had moeten komen en er niet kwam.

- a. Daar is de wetgeving over de rechten van de jeugd volgens het uitstekende rapport Wiarda uit 1971, speciaal de hoofdstukken V en VI, waaronder het recht van een tiener om een opleiding te kiezen en om over zijn gezondheidszorg te beslissen (Handelingen I, 25-1-1972, blz. 232, 18-6-1974, blz. 933, 30-3-1976, blz. 707).
- b. Daar is de zedelijkheidswetgeving, in het bijzonder de artikelen 239 en 240 van het Wetboek van Strafrecht, over de eerbaarheid en de aanstotelijkheid, ter uitvoering van de voorstellen van de Commissie Melai. In 1973 verklaarde de Minister in de Tweede Kamer dat het wetsontwerp voor september 1974 zou worden ingediend. In 1974 (Handelingen I, 18-6-1974, blz. 1010, aanh. Handelingen I, 1974/75, vraag 48) verklaarde de Minister "dat de zaak was vertraagd door het noodzakelijke overleg met andere departementen o.a. betreffende de filmkeuring, het toezicht van burgemeesters en dergelijke". Nou, daar zijn wij sinds de nieuwe wet op de filmkeuring gelukkig vanaf.

In februari 1975 heeft de Minister in de Tweede Kamer gezegd: "een groeiende weerzin te ervaren tegen het geven van prioritaire aandacht aan het slopen van strafrechtelijke belemmeringen tegen de negotie in wansmakelijke blaadjes en het houden van de mens ontluisterende voorstellingen". Dit is tenminste een duidelijke prioriteitenstelling.

- Op de prioriteitenstelling bij het opsporings- en vervolgingsbeleid hebben de heer Brongersma en ik herhaaldelijk aangedrongen (Handelingen I, 25-1-1972 blz. 228, blz. 249, 18-6-1974 blz. 932, 22-4-1975 blz. 687). De commissie die de Minister daartoe had ingesteld is inmiddels al jaren bezig.

En wat gebeurt er, nu de initiatiefwet over de filmkeuring het Staatsblad heeft bereikt?

- Met toestemming van de Minister wenden de procureurs-generaal na overleg met de hoofdofficieren van Justitie zich tot de Bioscoopbond en dreigen met vervolging van porno-films.
- Er komt een commissie van deskundigen die de films gaat nakijken; vraag: wie komen er in de commissie te zitten, zijn dat de gepensioneerd leden van de huidige filmkeuringcommissie?
- Er komt een enquête bij alle gemeentebesturen; vraag: welke vragen worden er bij die enquête gesteld en welk onderzoek door de gemeenten is daarvoor vereist?
- In bioscopen met minder dan 50 zitplaatsen mogen pornografische films worden vertoond. Vraag: Hoeveel politiemannen moeten worden vrijgemaakt om de stoelen in de bioscopen te tellen?
- De bioscoopbond bindt een proefproces aan.
- De gemeenteraad van Amsterdam vergadert erover.
- De sex-bioscopen verheugen zich erover.
- Politieaanvoerder Kalma debatteert erover.
- Het publiek lacht erom.

Kan de Minister schatten hoeveel man-uren aan dit alles zijn besteed en nog zullen worden besteed? Hoe rijmt zich dit met de prioriteitenstelling van de Minister die geen tijd aan deze onzin wenst te besteden?

Was dit bedoeld met de opmerking van de Minister dat "Justitie en politie een hoge mate van wijsheid betrachten bij het tot gelding brengen van oude omstreden geworden strafbepalingen" (Handelingen I, 6-4-1976 blz. 760) ? Verwacht de Minister van deze maatregelen een vermindering van de harde criminaliteit?

- d. Vorig jaar had de Minister nog geen gelegenheid gehad "een avond in een stil hoekje diep en diep na te zitten denken" (Handelingen, zitting 1975-1976, blz. 425, midden) om zich een voorlopig standpunt te vormen over de euthanasie. Is hem dat dit jaar wel gelukt of werd hij teveel in beslag genomen door het toezicht op het tellen van de bioscoopplaatsen ?

e. Herhaaldelijk hebben de heer Brongersma en ik gepleit voor wettelijke regelingen en non-discriminatie van andere samenlevingsvormen van het huwelijk (Handelingen I, 25-1-1972, blz. 163, 22-4-1975, blz. 688). Blijkens het Algemeen Dagblad van 11 februari 1977 is aan mevrouw Gardeniers van de overzijde gevraagd "of zij akkoord gaat met het advies van de Commissie Muntendam, dat de Regering de maatschappelijke hindernissen voor andere samenlevingsvormen dan het huwelijk uit de weg moet ruimen". Zij antwoordde: "Natuurlijk! Dat wij, met van Agt voorop, daartegen zouden zijn is een volstrekte misvatting".

Hoe valt deze uitspraak te rijmen met die van de Minister gedaan op 18 oktober in Elst (Haagsche Courant 19 oktober 1976): "Het gezin moet voor de wet niet gelijk geschakeld worden met andere vormen van samenwonen".

Zou hij eens met mevrouw Gardeniers daarover willen praten als tenminste het toezicht op het tellen van de bioscoopplaatsen hem daar tijd voor laat?

Mijnheer de Voorzitter, met een zekere nostalgie herinneren wij ons dit tolerante lid van de Coornhert-Liga van 6 jaar geleden met de beroemde uitspraak: "Het recht is geen rustig bezit meer". Wij hebben hem inmiddels gadeslagen in het samenspel Minister/Parlement: als zij het eens zijn gebeurt er wat het parlement vindt, als zij het oneens zijn, gebeurt er wat de Minister vindt. Dit is niet onze opvatting van democratie.

Op de heer Broeksz (Handelingen I, 23-4-1975, blz. 755) maakte de Minister twee jaar geleden de indruk dat hij de laatste jaren minder tolerant is geworden en dat hij zich teveel wilde laten meeslepen door de polarisatie, vooral in de Katholieke kerk. Ook op D'66 maakte hij toen deze indruk. Helaas is deze indruk sindsdien eerder toe dan afgenomen. Wij betreuren dit in hoge mate. Wij hebben het gevoel dat deze minister meer en meer zijn ethiek en zijn normen wil opleggen aan alle andere inwoners van dit land. Dat benauwt ons.

W I J Z I G I N G E N E N A A N V U L L I N G E N O P D V 6

Werkgroepen, samenstelling, werkwijze, activiteiten

blz. 4.

Binnenlandse Zaken

Toe te voegen onder c.: J. Traag, Dr. J.C. Hartoglaan 16 ^I, Arnhem

blz. 4.

Justitie

Wijzigen: a. Voorzitter (tijd.): H. Cohen Jehoram,
Koninginneweg 127 bis, Amsterdam, tel. 020-728843
b. coördinator/secr. Mw. G.E. Nolet-Oosterbaan,
Mauritsstraat 40, Utrecht, tel. 030-520239

blz. 7.

Landbouw, Bosbouw, Visserij

Wijzigen: a. contactpersoon: J.F. Jansen van Tuikwerd

Schrappen onder c: M. Dijkstra, Beetsterzwaag
J.J.de Bie, Assen

Toevoegen onder c: H.H. Warrink, Herikerbergweg 1, Markelo
J. Ritsema, Nieuwe weg 48, Groningen
J.T. Bonjer, Oranje Nassaulaan 15, Warmond
A. van Ittersum, Dillenburgsingel 29, Leidschendam

blz. 7.

Verkeer en Vervoer

Toevoegen onder c: F. Vintzes. Hendrinaland 49, Den Haag

blz. 8.

Sociale en Economische Zaken

Toevoegen onder c: F. Vintges, Hendrinaland 49, Den Haag

blz.10.

Consumentenzaken

Toevoegen onder c: A. Feberwee, Zwaluwlaan 21, Leidschendam

blz. 10.

C.R.M.

Toevoegen onder c: P.H. Frankfurther, Sloterweg 1212, Amsterdam-Sloten
E. van Altena, Drakenstein 56, Landsmeer
Mw. J. Bolk-Rempt, Oostkanaalkade 9, Ter Aar (Z.H.)
H. Cohen Jehoram, Koninginneweg 127 bis, Amsterdam
Rein Dool, Wolwevershaven 22, Dordrecht
E. Flor, Joh. Verhulststraat 103, Amsterdam
Mw. R. de Jager-Ruiter, Crayenesterlaan 2, Haarlem
E.D. Klinkert, Het Karwiel 42, Muiden
Jac. Kohnstamm, Goudsbloemstraat 136, Amsterdam
E.F. Maas, van Heemstralaan 4, Arnhem
N.F.I. Schwarz Schoutenstraat 9, Den Haag
Toevoegen onder d: J.v.d. Hazel, Zonegge 07-8, Zevenaer
L.J. Brinkhorst, Wildhoeftaan 2, Den Haag
Ch. Mertens, Torenven 10, Zunderdorp/Amsterdam

blz.11.

Gezondheidsbescherming, Milieu en Technologie

Toevoegen onder c: Ch. T. van Voorst Vader, Oude Delft 96 A, Delft
A.J.C. Vierling, Aert v.d. Goesstr. 12, Den Haag
K. Leeffers, Waalsdorperweg 26, Den Haag

blz.12.

Onderwijs en Wetenschappen

Toevoegen onder c: J. Biemans, Koninginnelaan 76, Nijmegen
G.G. van Blokland, Jan Steenlaan 27, Voorhout
J.A. Hollemans, Massenweg 24, Rheden
J. Savenije, Palmstraat 26 bis, Utrecht
F. Vintges, Hendrinaland 49, Den Haag

blz.13.

Volksgezondheid

Toevoegen onder c: K.F.N. Nieuwenhuis, Luxemburglaan 567, Heemskerk

blz. 14.

Vrede en Veiligheid

Toevoegen onder c: A. de Liefde, Catharinahoeve 24, Gouda
F. Vintges, Hendrinaland 49, Den Haag
G.H.P. Beekers, Joh. Vermeerstraat 73^{III}, A'dam
G.D. Dales, Top Naefflaan 41, Groningen
J.A. Brandt, Da Costalaan t/o 83 A, Amsterdam
A.P. Hamburger, Spechtlaan 385, Leidschendam
J. Reyntjes, Turfmarkt 4 R, Haarlem

blz. 15.

Achtergronden D'66

Wijzigen: b in b₁: Coördinator en postontvanger:
H. Limper, Meer en Vaart 364, A'dam/Osdorp
tel. 020-191347

b₂: S. Schaap, Duinweg 6a, Blokzijl

Schrappen: H. Limper onder c.

Toevoegen onder c: J. Kingma, Zandhofsestraat 19, Utrecht
R. v.d. Kerke, Oude Looiersstr. 55-I, Amsterdam
H. Korver, Bos en Duinlaan 23, Bloemendaal
A. Vroom de Groot, Rooseveltlaan 84, Delft
Hr. & Mw. F. Honig- v. Melsen, Dirk v. Hornelaan 13
Waalre
Mw. I. Bos - Drenth, Wildhoeflaan 4, Den Haag
J. v.d. Does de Willebois, J.W. Frisolaan 51,
Voorschoten
Mw. T.G. Vogelsang-Vegter, Manckestraat 117,
Den Haag

door
H. Jongedijk

De uitslagen van de gemeenteverkiezingen in Frankrijk doen me weer met schrik herinneren aan de beperkingen die de Westerse democratieën eigen zijn. Deze beperkingen worden niet opgelegd door de (grond)wet maar door het incasseringsvermogen van de burgers. Dat is niet zo groot dat een linkse of rechtse meerderheid haar meest eigenlijke bedoelingen er langs wettelijke weg met gemak door kan krijgen. Als dat het voornemen zou zijn, dan gaan er vreselijke mechanismen in werking treden. Zelfs als alleen maar het vermoeden zou leven. Ontzaglijke haatgevoelens wellen op, bundelen zich en duwen nobele zielen naar voren. Type Pinochet. Voorbeelden van links zijn moeilijker aan te wijzen. Het gewone volk heeft het lijden goed aangeleerd en heeft bovendien een uitlaapklep in demonstraties en stakingen die waarschuwend werken op rechts. Het menselijk soort is niet bestand tegen grote politieke veranderingen. Een 52 % voor Mitterand-Marchais is gevaarlijk voor Frankrijk en de wereld. Niet om de inhoud van hun politiek, waar Frankrijk m.i. hard aan toe is, maar om hun schrikwekkend imago voor rechts, dat nog weer iets anders is dan het Nederlandse rechts. Als zij er komen moeten ze een flink stuk van het midden mee zien te krijgen in hun regering. Zou Giscard meedoen? Methodisch is dat nodig anders loopt de democratie daar te pletter. En dat zou niet best zijn. Ondanks haar beperktheden is de democratie waard om te blijven. Soms vinden we grote en snelle veranderingen wel nodig, maar we moeten erin berusten dat kalmaan tenslotte een betere weg is. Het heeft te maken met het rijp maken van al te verwoede en onredelijke tegenstanders. Niet altijd zal daarvoor voldoende tijd zijn. Dan wordt het lastig.

25 H A N D T E K E N I N G E N

door
Seramus

Hekje openmaken ... paadje oplopen ... bellen en even kijken of de naam onder de brievenbus te lezen is. Nee ... te donker en koud bovendien. In mijn binnenzak een wat lullig gestencild formulier met regels voor handtekeningen.

Goeienavond mevrouw, mijn naam is Seramus, ik kom voor de handtekeningactie voor de lijsttrekkerschap van Jan Terlouw ... van D'66 ...

U weet wel ..., nee Seramus mevrouw, niet Erasmus ... Jan Terlouw wil 66.000 handtekeningen, anders ... U wilt het even aan Uw man vragen ? Zeker mevrouw, dan wacht ik even ... ik doe de deur wel even dicht, dan blijft de warmte ...

Uw man doet niet aan politiek ... uiteraard mevrouw, het is geheel vrijwillig ... wilt U misschien zelf wel een handtekening zetten ? ... Nee, U hoeft niet op D'66 te stemmen, het gaat alleen maar ... goed mevrouw, het spijt me voor het storen ...

Paadje af, hekje dicht Erasmus..? Volgende deur.

Verrek woont de melkboer hier.... nou nou Ha meneer Seramus, wat kan ik voor U doen? Handtekening? Natuurlijk,.... ha ... ha... komt U maar even binnen.

Nog 23 regels ... de melkboer en zijn vrouw, die van boven gehaald werd. Van politiek had ie geen verstand, riep ie me nog na.. en succes meneer Seramus.

Volgende deur. Na het indrukken van de bel gauw even gluren door een spleet van het gordijn van het zijraam. O hemel, ze hebben visite... Goeienavond meneer, ik hoop dat ik niet stoor, mijn naam is ... Nou, dat zou fijn zijn als U de visite ook zou willen vragen ... U bent die Gruyters goed zat zegt U ... maar U weet toch, dat hij ook van.... U vindt Terlouw geweldig ... ja, ja.... daar gaat het om ... das waar ... nou ja. Onder de huisgenoten gaat een hoeraatje op. Mijn lullig-gestencilde formulier ziet er nu beduimd uit ook nog 17 regels.

Goeienavond mevrouw ... nee hoor, dat geeft niet, ik heb ook een hond thuis... een teef.... vandaar misschien ... ik kom voor een handtekeningactie voor Jan Terlouw ... O ... U bent gemeenteraadslid nou dan weet U er alles van, dan hoeft ik U niet uit te leggen ... U vindt het maar een splinterpartij ... maar wel sympathiek. Nou, reuze bedankt mevrouw ... nee de hond zag ik weer naar binnen gaan....

Volgende bel Nee, daar ben ik tegen ...

Straat oversteken en de overkant aflopen Eindelijk een paar echte D'66 ers. Als ik wegga vraagt ie me nog of er nog amendementen op het beleidsprogramma kunnen worden ingediend ... Ja, maar dan wel vlug wezen. Een drukwerk-bezorgend scholier kijkt me argwanend na. Concurrentie zeker? Bij de volgende deur duw ik zijn reclame foldertje verder de bus in. Het op-de-grond vallen wekt ook argwaan... Mijn boodschap breng ik wat onzeker over ...mijn formulier wordt zonder commentaar mee naar binnen genomen. Het be- raad duurt lang en levert niettemin 4 handtekeningen op, waar ik pas bij het volgende adres achter kom ... Teruggaan kan niet ... misschien krijgt ze spijt heb ik wel duidelijk gezegd waar het voor was? Een links-liberale twijfel overvalt me.... die mijn volgende klant blijkbaar niet ontgaat. Hij stuurt me weg en onthult me - geheel ongevraagd - zijn politieke voorkeur. Dat werkt, want ik voel me nu weer de oude en overpeins, dat ook mijn politieke voorkeur - voor een deel - op n e e d a t n o o i t berust.

Nog 5 regels ... het begint te regenen wat mijn formulier geen goed doet. Goeienavond mevrouw (het zijn verdomme steeds vrouwen, die deuren moeten opendoen)... mijn naam is ik kom Nee, ik weet ook niet waarom Anneke Goudsmit er uit is gelopen ... ja, jammer ... er is veel bonje gemaakt in de partij maar ja, het ging zo snel en zo goed, misschien dat het nu wat beter lukt

Mensen leren nietwaar ... hartelijk dank en tot ziens, ja.
Bij het volgend adres is de verhuishwagen net vertrokken rommel
overal. Mijn formulier wordt op een medicijnkastje gelegd ... twee
handtekeningen en een luchtje rijker.

Voor mijn vertrek geef ik nog het adres van de melkboer op ... voor
wat hoort wat!!

Mijn laatste regel krijg ik van de scholier die door zijn wijk heen
is. Zijn argwaan is hij blijkbaar kwijt ... het is trouwens helemaal
geen scholier maar een wat klein uitgevallen mannetje. Ga nooit als
er voetbal op de televisie is, roept hij me nog na, dan halen jullie
er wel 90.000!

Het kabinet komt languit vallend over de eindstreep.

Gaat de Wetenschappelijke Peperbek Stichting binnenkort de
middenkatern van de "democraat" vullen ?

HET GEZIN ALS OERVORM VAN POLITIEKE, ECONOMISCHE, WETENSCHAPPELIJKE
EN GODSDIENSTIGE GROEPSVORMING (IV)

door

W.S.A.N. Gorter

Indien wij het zicht op onze afkomst nog verder willen verscherpen
dan de Geschiedenisbeoefening van de menselijke samenleving(en) ons
biedt, zullen we, naast de archeologische biologie, gebruik kunnen
maken van biologische kennis van onze naaste nog levende verwanten
onder de dieren. We komen dan terecht bij de mensapen, b.v. de go-
rilla's en de chimpancees. In de groepen en troepen waarin deze apen
samenleven speelt voor het vaderdier het gezin nauwelijks een rol,
omdat vorenbedoelde collectiviteiten in dit opzicht "communes" zijn
in die zin dat in het algemeen niet kan worden vastgesteld wie de
vader van een bepaalde nakomeling is. Onder de mannetjes bestaat
wel een leiders-hiërarchie met dikwijls eenhoofdige leiding. Af en
toe komen er revoluties voor, waaruit dan de brutaalste en slimste
als opperleider te voorschijn komt. Er wordt, behoudens misschien
enkele uitzonderingen, niet lichamelijk gevochten, het blijft bij
imponerhandelingen. De leiders eigenen zich wel in hiërarchische
volgorde de beste posities in materiële zin toe. In dit opzicht

lijken mensen wel sterk op hun verre neven en de geschiedkundige-ervaringsconclusie lijkt gerechtvaardigd dat van deze biologische trek door de menselijke leiders in de politiek, in de bureaucratie, de wetenschappen en andere culturele sectoren, nauwelijks afstand "kan" en zal worden gedaan. In religieuze groepen vindt men eerder leiders die van stoffelijke voordelen van hun leiderschap afstand doen. maar het is een vraag of hun invloed op het politieke enz. gebeuren werkelijk omvangrijk is (geweest). Het lijkt waarschijnlijk dat het "gezin" in dit verband een menselijke verworvenheid is. Wie verder kennis wil nemen van de levensvorm van onze vorenbedoelde verre neven (en nichten!), kan terecht bij b.v. "Mijn leven met chimpancees" van Jame van Lawick-Goodall (uitg. Elsevier) en "Bij de gorilla's thuis" van George B. Schaller (uitg. Het Wereldvenster, Baarn).

Bij de mensen heeft de strijd om het politieke leiderschap - dus om macht, inzicht, kennis en materiële voordelen (inkomen) - indien de desbetreffende volken er rijp voor waren, de vorm aangenomen van een kies- en stembodemocratie, waarin door de kiezers ten eerste de personen worden aangegeven die hen in het regeren vertegenwoordigen, en ten tweede - om het primitief uit te drukken - aan deze vertegenwoordigers onderling wordt overgelaten dit regeren tot een volgende verkiezing tot een (goed) einde te brengen. Een systeem van politieke partijen heeft daarbij altijd een belangrijke rol gespeeld om de diversiteit van belangen (ook in godsdienstige zin) en dus van opvattingen tot uitdrukking te brengen. Oorspronkelijk waren deze partijen niet veel meer dan kiesverenigingen, maar heden ten dage zijn hun congressen eigenlijk staatsinstellingen geworden. Bijgebracht door een leider(sgroep) die de gemeenschappelijke belangen en de wijze van optreden had geformuleerd, krijgen de kiezers in hun hoedanigheid van congresgangers (en veelal ook van kring- en afdelingsvertegenwoordigers op die congressen) een blijvende greep op "hun" vertegenwoordigers in parlement en regering. De opiniemakers in de politieke partij vormen slechts een klein percentage van de kiezers en daarin ziet men reeds een niet formele, maar wel materiële doorkruising van de vertegenwoordigende functie van de gekozen volksvertegenwoordigers. Aangezien in de oude Republiek der Verenigde Nederlanden de eenheid van de Staat door de in beginsel autonome provincies (en die weer door de kiessteden) was ondermijnd, kwam er na Napoleon een grondwet waarin werd bepaald, dat de afgevaardigden moesten beslissen, "zonder last of ruggespraak".

Heden ten dage, waar de leiders van omvangrijke politieke partijen - door wier initiatieven zij in politieke machtsstellingen zijn gekomen - door die congressen ter verantwoording worden geroepen en van welke zij opdrachten krijgen uit te voeren, ontstaat er een toestand, waarin staatsrechtelijk-onverantwoordelijken (kiezers en officieuze partij-eliten) een durende macht uitoefenen, waarvoor niemand ... hen ter verantwoording kan roepen. Het partijcongressysteem perkt de formele theoretische rechten van de kiezer sterk in, ook indien elk partijlid, ja elke kiezer van haar kandidaten na afloop van het tijdstek waarvoor de afgevaardigde is gekozen, in de gelegenheid zou zijn gesteld zijn goed- of afkeurende stem te geven. Het bloed kruipt waar het niet gaan kan: overal duiken hiërarchieën van al dan niet officiële partij-eliten op om de in het algemeen onwetende - en daarom onmachtige - kiezer te beïnvloeden ten aanzien van de richting

waarin hij zijn keuze- of oordeeluitdrukkende stem bezig is te oriënteren. De natuur heeft het hier weer eens van het intellectuele ideologische systeem gewonnen: elites duiken overal en ten allen tijde op. Er zijn zelfs elites die uit één enkele persoon bestaan.

Dit betoog komt erop neer dat "democratie" zonder meer een misleidende uitdrukking is en wel in die zin dat vanuit een in zichzelf verdeelde basis geen rechtstreekse grondslag voor regeren kan zijn gelegen, behoudens door middel van de "truc" der beslissing door meerderheid van stemmen.

Niettemin dient het begrip democratie te worden gehandhaafd in een uitwerking als van de volgende aard. Eerst dient te worden geconstateerd dat democratie niet behoorlijk functioneert - anders gezegd: niet aan zoveel mogelijk iedere richting het zijne geeft - indien zij niet de beschikking over duidelijke elites op verschillende niveaus en van uitnemende kwaliteit bezit, alsmede een, zij het van verkiezing afhankelijke eenhoofdige leiding. Vanuit een in zichzelf controversiële basis dient het staatsbestel uit te monden in een in de desbetreffende sector eenhoofdige top die het klaar moet spelen een zeker evenwicht van de onderliggende belangen tot stand te brengen en te handhaven. Een echte partij-man kan dus per definitie nooit in enige sector een goede regeerder zijn. Meerderheid van stemmen van de basis behoeft evermin zonder meer de absolute maatstaf te zijn voor de richting waarin goede oplossingen in bovenbedoelde zin door de democratie gezocht en gevonden worden. En daar zijn we dan weer bij de bonus pater familias terug. Eigenlijk voor alle elitaire pretenties.

*Als u afkies
gekomen bent, wilt
u dan alstublieft ook
aan het abonnementsgeld
denken!*

Bij wie claim ik mijn negatieve ontwikkelingschade
als na 25 mei Van Agt terugkeert ?

Heemskerckstraat 43
's-Gravenhage

1292
Dhr. B. de Boer
Kruis en 4
ZHSJ 2740

Port betaald
Port Payé
's-Gravenhage

PROGRESSIEF



vrijheid

66

progressief
conservatief



↓

Harry Geelen (HG)
Harry Jongedijk (HJ)
Gé J.C. Mulder (GM)
Frans W.H. Vink (FV)
Pieter W. van Baarsel (vB)

D E N H A A G

070 - 454874

UITGEVER :

STICHTING PEPERBEK

ABONNEMENT :

f 22.- per jaar (11 nummers)
postgiro: 707800 ten name van
penningmeester Peperbek, Voorburg

Kopij voor het volgende nummer inzenden uiterlijk op 31 mei

POSITIEVE TENDENSEN VAN VAN AGT?

door
F. Egter van Wissekerke

Ik heb lang zitten kijken naar onderstaande advertentie in het officieuze partijweekblad van het CDA: de TIJD van 22 april j. l. :

DE STICHTING MEDIA MUNDI
vraagt ten behoeve van haar
COMMISSIE POSITIEVE TENDENSEN VAN AGT
reacties, die de positieve aspecten van
het politieke optreden van de heer van Agt onderstrepen
Postbus 15018 Amsterdam

Even dacht ik aan een 1 April-grap, Maar dan wel drie weken over tijd. En dat is zelfs voor het zo dikwijls achter de ontwikkelingen aan struiklend CDA wat aan de erg late kant. Nee, ik hou het er toch maar op dat MEDIA MUNDI echt bestaat. Net als bij bv. een organisatie als COSA NOSTRA weet je alleen niet welke duistere figuren er achter zitten. Ik heb daar toch een beeld van trachten te vormen. Daar zit dan het geheime genootschap met de onmogelijke naam: COMMISSIE POSITIEVE ASPECTEN VAN AGT (CEPETEVEA) rond een met fanmail overladen tafel. Brieven geschreven door het ethisch uitgeslagen deel van ons volk. St...mp kraait triomfantelijk: "Hier is er wéér een uit Rolduc! ". Kr...ga kijkt tersluiks of er soms mooie postzegels op de enveloppen zitten.

An...en en Aa...es dragen broederlijk samen de zoveelste prullemand met negatieve reacties de gang op. En de chef van de CEPETEVEA, ja het is Zijne Politieke Knuligheid, de heer V. n A. t zelf, werpt met teurgestelde blik weer een onbruikbare brief in een nieuwe prullemand. Hij heeft niet eens gezien dat ook die reactie weer was ondertekend door ene Ed Reveil.

Op de uitnodiging vorige maand van de Redactie om uw verwachting aangaande de verkiezingsuitslag aan ons op te sturen hebben een aantal lezers gereageerd. Een aantal, maar nog te weinig.

De redactie wil graag u een handje helpen door:

1. de kaft gedeeltelijk als briefkaart uit te voeren.
2. de zetelverdeling van 8 groeperingen op de briefkaart te vermelden.

Blijft de prijsvraag: Schat de zetelverdeling bij de komende verkiezingen.

Winnaar/winnares wordt diegene waarvan " de som van de kwadraten van de verschillen tussen geschat en werkelijk behaald aantal zetels het kleinste is."

INZENDINGEN MOETEN 24 MEI IN ONS BEZIT ZIJN
(Zij die reeds inzonden, kunnen nog rectificeren!)

53
48
32
12
66
3
15
11

door

J. Traag

In een interview in De Tijd van 4 maart j.l. heeft Hans van Mierlo een interessante analyse gegeven van het nieuwe leven van D'66. Hij zegt ongeveer dat er twee opvattingen zijn over het functioneren van een kleine politieke partij:

- 1) Zo'n partij is een blijvend dak. Wat D'66 betreft voor zo'n 4 à 6 procent van het electoraat, die voor een progressieve, vrijdenkende, reformistische politiek willen kiezen.
- 2) De partij is een Gideonsbende, "die langs steile bergpaden klauwtert, halsbreekende toeren uithaalt, bliksemsnelle operaties in andere partijen verricht".

Van Mierlo zegt m.i. terecht dat D'66 thans geëvolueerd is naar het onder 1) geschetste beeld. Ook ik meen dat dat geenszins dramatisch of te betreuren is. Integendeel !

Verworpen moet echter worden de suggestie dat het erin heeft gezeten dat D'66 een CDA-achtige opstelling zou kunnen kiezen. Immers:

a. D'66 was en is een vooruitstrevende partij. Ze is dat vanuit haar program, karakter en historie. Het is daarom niet nodig dat steeds opnieuw te zeggen.

b. De PvdA is thans voor D'66 de eerst aangewezen regeringspartner. Het CDA kan dat niet zijn omdat het zichzelf niet als zodanig afficheert en ook niet als zodanig wordt gezien. Het CDA is evenwel een volstrelkt respectabele partij.

c. De geschiedenis wijst uit, dat een partij als D'66 het meeste invloed heeft als ze zich zo onafhankelijk mogelijk opstelt. Het is geen verwerping van ons verleden om in dat licht vast te stellen dat Keerpunt een historische vergissing was. Dat Van Mierlo er nog steeds achter staat siert hem, maar ontkracht de harde feiten niet.

Een enkele opmerking over de discussie rond het liberalisme.

Van Mierlo noemt dat "jacht maken op een vergeeld cliché".

Ik meen dat het liberale blazoën besmeurd is en dat het moet worden gerestaureerd en opgepoetst. Alle politikologen zijn het erover eens dat D'66 veel overeenkomst vertoont met de Vrijzinnig-Democraten van voor 1940. Deze tak van de liberale boom verdween in 1945 in de PvdA. De VDB vond een legitieme opvolger in D'66, een feit waarvoor democraten zich niet behoeven te schamen.

Evenals Van Mierlo betreur ik het dat Dick de Zeeuw en de zijnen niet zijn toegetreden tot D'66. Enkeligen hebben dat wel gedaan en zij zijn zeker niet de minsten van de vele nieuwe leden .

Van Mierlo zegt aan het eind van het interview dat De Zeeuw c.s. misschien in een verdere toekomst de PvdA ertoe kunnen brengen open te staan voor de vorming van een progressieve volkspartij.

Ik geloof, met alle respect, dat dit een illusie is. De PVP is

allang verdwenen in de nevelen van de geschiedenis en moet daar ook maar blijven.

Tenslotte hecht ik eraan te verklaren dat ik meen dat Hans van Mierlo zo niet een der bekendste dan toch een der origineelste politici was die dit land heeft voortgebracht. Ik hoop dat hij dat in lengte van jaren mag blijven !

BADPAK TRAGEDIE

door
H. Geleen

De regenten zijn nog steeds onder ons. Ik bedoel de waanzin dat het vandaag de dag nog mogelijk is dat een sportbond aan zwemsters kan voorschrijven een badpak van een bepaald merk te dragen. De betutteling van het jong talent is nog daar aan toe, zonder goede keiharde training en begeleiding komt men niet meer aan de top. Maar dat geeft de bestuurders nog niet het recht om der wille van de subsidie hun verslaafde consumentjes aan de op reclame beluste producent te verkopen.

Het toppunt vind ik eigenlijk dat daarna de voorzitter van de zwembond zich opwerpt als de grote beschermer van het amateurisme. Hoewel, toppunt, het zal wel logisch (psycho-logisch) verklaard kunnen worden als zichzelf bewijzen vrij te zijn van commerciële smetten.

Ook de uitspraak van de rechter in deze geschiedenis is enorm. Er is zorgvuldig gehandeld, dus Brigitha heeft geen gelijk. Met andere woorden, als je het maar netjes volgens de regels doet kun je als regent je gang gaan. Dat men qua mentaliteit helemaal verkeerd zit begrijpt men kennelijk niet en telt niet.

Hopenlijk is het antwoord van de gewone zwemmers duidelijk, slecht lopende handel is in dit soort affaires toch nog steeds het meest overtuigende argument.

● Als dank voor de CRM-subsidie moet de zwembond voorschrijven op badmutsen te zetten:
"De PPR houdt het hoofd boven water"

● DAC: WAN PIEPEL partij

● Mag je bij een stiptheidsactie niet verwachten dat het nog beter dan anders gaat ?

door

F. Egter van Wissekerke

Nog een paar nachtjes slapen en het is zover. Nadat maandenlang representatieve steekproeven het verkennend veldwerk hebben mogen doen, zullen we dan op 25 mei echt gaan stemmen. Ervan uitgaande dat die prognoses niet al te onbetrouwbaar zullen blijken, zal ook ditmaal de kiezer de regering krijgen die het Bestel goed voor hem acht. Zelfs een kabinet-crisis over het eerste hervormingsvoorstel, dat meer zou hebben betekend dan drie en een half jaar sleutelen in de marge, kan het Bestel zich kennelijk rustig veroorloven. Op een werkelijk schaamteloos doorzichtige manier wringen de voormannen van de drie grote politieke stromingen zich in allerlei bochten om de kiezer de illusie te geven dat ze diens oordeel op prijs stellen. Niets is minder waar. Als de dood zo bang zijn de heren van het Bestel dat de verkiezingsuitslag zo duidelijk zal zijn, dat een snelle en doelgerichte formatie kan plaatsvinden. Men heeft jaren lang polarisatie gepreekt, of daar althans lippendienst aan verleend, maar nu het erop aankomt, vindt het Bestel het toch veiliger de kiezer niet al te veel duidelijkheid te bieden. Stel je voor dat de traditionele koehandel achter de schermen, waarbij zonder controle van buitenaf het bekende afruilen van politieke beginselen en programmapunten plaats heeft, deze keer onmogelijk zou worden? En heus we moeten niet net doen alsof alleen het CDA zich in een rookgordijn heeft opgeborgen. Ook de beide flankpartijen, P. v. d. A. en VVD, moeten tot hun schade en schande vaststellen dat al hun gepolariseer maar tot één ding heeft geleid: een onbeweeglijke Janusfiguur in het midden, die nu naast de oude fictie dat uit het Christelijk geloof een directe politieke vertaling valt af te leiden, nu een tweede fictie hanteert, nl. dat er dan ook maar één vertaling mogelijk is.

Voor een kleine partij als D'66 rest maar één ding: zich zo duur mogelijk verkopen als zelfstandige partij met een goed programma.

Hou duidelijker de kiezers iets blijken te zien in het "Redelijk Alternatief", hoe meer wisselgeld we hebben. Maar meedoen in het verkoopspel of machteloos langs de kant toe blijven kijken, één van beide zal het moeten worden. Het voorbeeld van de PPR is niet aantrekkelijk, dus het zal wel op verkopen moeten uitdraaien. Jammer misschien, maar het Bestel laat niet anders toe.

● De CDA-stemmers merken later pas dat ze alternatief gestemd hebben

● D'66 : Post Industriële Romantici

door
H. Geelen

De reactie van Hans van Oerle in de vorige Peperbek over het al dan niet oprichten van een D'66 jongeren vereniging wil ik graag beantwoorden. Als veertig-plusser heb ik mij er natuurlijk maar bij neer te leggen als de jongeren het nodig vinden een eigen groep op te richten om hun belangen en meningen naar voren te brengen.

Toch zou ik het onjuist vinden als jongeren een actieve rol binnen de partijorganisatie zouden gaan vervangen door werk in een jongerenclub. Wij moeten zeker niet naar het systeem van de andere partijen, waarin men eerst een soort carrière maakt binnen de jongelingenvereniging en dan pas overstapt naar de "echte" partij.

Als ook Van Oerle de jongeren "vereniging" meer ziet als een jongeren "werkgroep", die de specifieke jongeren problemen bestudeert, denk ik dat het meningsverschil opgelost is.

Nu moet me ook van het hart dat ik een leeftijdsgrens van 30 jaar wel erg hoog vind. Een jongeren vertegenwoordiger van tegen de drie kruisjes werkt op mijn lach spieren !

Het is zowel voor de ouderen als voor de jongeren goed om in dezelfde organisatie te werken, men kan heel wat van elkaar leren.

Bovendien, het valt me op dat er zo enorm veel jongeren lid worden. Je kan toch moeilijk de helft van de partij in een aparte organisatie on-derbrengen ?

WE MOETEN WEL !

door
Willy Gouweloos

De discussie is aktueller dan ooit. Wie en wat is D'66? Waar stáát ze voor, waar staat ze áchter, waar staat ze eigenlijk?

"D'66? Sukkelt mee aan het rechterhandje van de P. v. d. A. "

"D'66? Aardige partij, maar in wezen hebben ze geen eigen plaats, pragmatisme is opportunisme"

"D'66? Vroeger wilden ze vernieuwingen, nu spelen ze 't spelletje mee, net als de rest"

Smalende opmerkingen, die ook in dit nieuwe tijdperk van veelbelovende opiniepeilingen regelmatig ons oor bereiken.

Aangezien we geleerd hebben op deze laatste niet al te zeer te vertrouwen, zullen we ons eens te meer bezig moeten houden met het waarheidsgehalte van de ons toegevoegde kwalifikaties. Bovendien is de ogenschijnlijk zo mild op ons neerdalende kiezersgunst een geschikte aanleiding om ons nader voor te stellen. Er zou iets moois uit kunnen groeien, nietwaar? En hier begint de ellende....

Wij staan dan wel niet helemaal, maar toch net iets te vaak met de mond vol tanden.

Wat we zeker niet zijn, daar hebben we geen moeite mee.

Niet socialistisch: andere mentaliteit, niet zo gelijkhebberig, minder staatsmacht, wij denken niet alleen in structuren.

Niet zoals 't C. D. A. : godsdienst moest voor ons altijd al buiten de politiek blijven, geen kladderige klodder, die altijd daarheen glibbert, waar macht te vinden is.

Geen V. V. D. : niet zo materialistisch, niet zo conservatief, niet hart en hand op de rechtse plaats.

Maar wat dan wel ??? En toen viel het ons uit de mond: Liberaal ! Hè, Hè het hoog bejaarde woord is eruit. En het klopt nog ook: het staat voor ontplooiing van het individu, voor vrijheid, redelijkheid en tolerantie.

Waar vindt men zulks nog? Bij D'66 !

Nu mag deze of gene, met het oog meer gericht op de opiniepeilingen, dan op de eigen inborst, denken dat de zaak nu geklaard is, anderen laten weten niet of nauwelijks overtuigd te zijn. En misschien terecht. Hopelijk is er meer aan de hand. Zo was pragmatisme voor velen méér dan enkel doen wat de hand vindt om te doen, maar stond het tevens voor: zo onbevooroordeeld en alert mogelijk om je heen kijken, zodat je problemen vroeg signaleert en ze probeert op te lossen zonder het raadplegen van welk ideologisch handboek dan ook, maar met gebruikmaking van veel gezond verstand.

En zo staan D'66 en het liberalisme natuurlijk voor al die vermelde mooie dingen, maar niet als proklamatie op zichzelf. Laat niemand in een onbezorgde bui z'n verrekijker opbergen in de veronderstelling op bekend gebied te zijn aangeland!

Liberaal ideeën van toen anno nu. Waarom? Waarvoor? en dan?

Wat we hebben te doen? Een paar dingen, zoals daar o. a. zijn:

Het ons bewust maken en omschrijven van de gezindheid, van waaruit wij politiek willen bedrijven.

Het gestalte geven aan een mentaliteit, zoals die ons eigen is in onze beste momenten, en die wij met gepaste onbescheidenheid omschrijven als redelijk, vasthoudend, niet voor één gat te vangen.

Het besef uitdragen van ieders persoonlijke en aller gezamenlijke verantwoordelijkheid, overal en altijd bezig zijn voorwaarden te scheppen, waardoor die verantwoordelijkheid ook beleefd kan worden.

Zodat, waarschijnlijk uiterst moeizaam maar zeker, en voorbij socialisme en liberalisme, ruimte komt voor inspiratie, vindingrijkheid, intuïtie, die weer weggetjes en openingen ontdekken en maken voor vernieuwingen, die nu nog niet mogelijk schijnen.

Hopelijk zijn er in de huidige situatie, waarin het politici al soms moeilijk valt te kiezen, genoeg mensen te vinden, die zich willen en kunnen vereenzelvigen met een dergelijke houding en inzet.

Want hoe gammel het huis van de democratie soms moge zijn en hoe graag we niet een aardige verbouwing zouden willen doorvoeren, wij hebben onszelf niet voor niets naar haar genoemd.

Wij zien dit huis graag bewoond door zoveel mogelijk burgers, wier dringende zorg het is, het steeds bewoonbaar te maken en daar met inzet van hun

(gelukkig verschillende) krachten het hunne toe bijdragen. Zeker geen luxe als het klimaat grimmiger wordt !

Niet enkel pessimisten en cynici zullen nu opmerken, dat dit mooi gedacht mag wezen maar dat de politieke werkelijkheid andere muziek voorschrijft. De trommel van het zeker weten, de toeter van het eigen gelijk brengen een vertrouwder deun voort, die eerder uitnodigt tot meezingen.

Zij mogen een stuk van het gelijk hebben, accoord.

Maar als het bovenstaande nu zo om en nabij, heel grof geschetst, datgene is, wat ons bezielt, wat staat ons dan anders te doen dan dat in alle toonaarden aan de kiezer ten gehore te brengen ?

CARTER'S ENERGIE BOODSCHAP

door
H. Geelen

Vrij vertaald: Mensen, zo gaat het niet langer. Een groei van het energieverbruik van bijna 6% per jaar kan onze economie niet aan, dat moet minder dan 2% worden anders moet er teveel olie geïmporteerd worden dat is te duur. Ook is het in de politiek niet aantrekkelijk afhankelijk van anderen te zijn. Daarom moet het afgelopen zijn met het verspillen van energie. Helaas is er maar één manier waarop dat geregeld kan worden: via de centjes. Daarom belasting op het verbruik van olie, zodat de prijzen vergelijkbaar worden met de rest van de wereld en verder subsidies voor degenen die investeren om te bezuinigen.

Ook steun voor industrieën die zowel oude als nieuwe energiebronnen in ontwikkeling brengen. En als dit niet helpt komt er nog een fikse belasting op benzine bij ook, benzine verbruik moet 10% terug.

Geen kernenergie, dat blijkt veel te duur, en nog veel duurder dan we dachten omdat het zo verschrikkelijk gevaarlijk is. Laten we de ideeën van enige jaren geleden, dat het energie-probleem wel met kernenergie kon worden opgelost, maar vergeten.

Het is maar te hopen dat het amerikaanse volk deze onpopulaire boodschap begrijpt. Ik vind Carter's start op dit terrein geweldig goed.

Een sinister bij-effect was echter wel, dat de koersen van de aandelen van de oliemaatschappijen omhoog vlogen. In schaarse artikelen is het goed handel te drijven en geld te beleggen, de consument zal wel betalen.

Het is goed dat Carter orde op zaken stelt met een nationaal energieprogramma. Hoe lang zal het nog duren voor er een internationaal systeem komt leidend tot een goede regeling van de multinationale handel.

Eugène: Jammer dat er geen machinerie bestaat die automatisch alle TV toestellen in Nederland aanschakelt als er zo'n zinnig programma wordt uitgezonden (ingezonden brief VARA-gids)

Japie: Hoe kan het CDA nu een alternatief voor zichzelf zijn ?

Nietstemmers: Wees jezelf. zei ik tot iemand, maar hij kon niet, hij was niemand (De Genestet)

IS DE PROGRESSIEVE VOLKSPARTIJ ONDERGRONDS ?

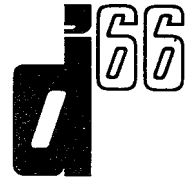
door

A. B. van der Burg

Een kleine 5 jaar geleden besloten P. v. d. A, D'66 en PPR tot het sluiten van een akkoord dat zou moeten leiden tot de oprichting van een Progressieve Volkspartij (PVP). Een aantal leden van D'66 - op het toenmalige kongres een kleine minderheid, maar in de partij als geheel waarschijnlijk procentueel meer - was het daar niet mee eens, omdat men meende dat dáártoe een aantal jaren eerder geen nieuwe partij had behoeven te worden opgericht. Omdat de toenmalige meerderheid zelfs niet op de onbelangrijkste punten aan de minderheid wilde tegemoet komen, bedankte een deel van die minderheid als lid, zodat de overblijvende leden vrijwel uitsluitend uit (kennelijk zeer fanatieke) voorstanders van de PVP bestonden.

Sinds dit zo warm toegejuichte akkoord is er een merkwaardige toestand ontstaan. Geen van de deelnemende partijen heeft ooit het akkoord opgezegd, maar aan de andere kant heeft ook niemand er ooit een hand naar uitgestoken. Het is een raadselachtige zaak. Het is nauwelijks aan te nemen dat de voorstanders destijds uit puur opportunisme hebben gehandeld, met de achtergedachte "dat doet het wel goed in de verkiezingen". Daarvoor was men veel te fanatiek. Of is het juist omgekeerd?: In het geheim wordt er aan de PVP gewerkt, maar dat valt niet zo goed bij de kiezers en daarom zwijgt men er maar over. Ook dit is niet in gemoede aan te nemen. Blijft de mogelijkheid dat men (met name bij D'66, want P. v. d. A. en PPR waren aanmerkelijk minder enthousiast) van mening is veranderd, maar dat men daaruit begrijpelijke schaamte tegenover de minderheid van destijds niet voor uit durft te komen, want dit bekennen betekent dat men ook toegeeft dat de toen als renegaat beschouwde minderheid achteraf gezien gelijk had. Een nadeel van dit "menselijk tekort" is natuurlijk wel dat er een blijvende vervreemding is ontstaan tussen twee groepen die elkaar althans op dit punt kunnen vinden.

stichting wetenschappelijk bureau



Javastraat 6 Den Haag tel: 070_453271

LIBERAAL OF DEMOCRATISCH

door
J. Halm

Gevolg gevend aan de oproep van de werkgroep "achtergronden D'66" in Peperbek 3-77, hieronder mijn mening over het gebruik van de term "liberaal". Wanneer in kranten en andere media de term "liberaal" wordt gebruikt in verband met de politiek van D'66, dan wordt daarmee bedoeld een politiek die stoelt op of verband houdt met het liberalisme als een politieke ideologie.

Nu heeft de term een dubbelzinnige klank. Wanneer gezegd wordt dat het regiem van Kadar in Hongarije wat liberaler is dan dat in Oost-Duitsland of het huidige regiem in Spanje liberaler wordt genoemd dan dat uit de tijd van Franco, dan wordt de term gebruikt als een vage aanduiding van een zekere mate van politieke en geestelijke vrijheid. In deze algemene betekenis heeft de term in ons land een sympathieke klank. De term is overigens afgeleid van het lateinse woord *libertas* dat vrijheid betekent.

Pas in het begin van de vorige eeuw heeft de term zijn politieke lading gekregen, toen de Spaanse vooruitgangspartij zich "los liberales" noemde.

De politieke term "liberalisme", liberale partij" heeft in ons land geen onverdeeld sympathieke klank. Voor veel mensen roept "liberalisme" herinneringen op aan censuskiesrecht, aan autoritair ondernemerschap, aan de arrogantie van welgestelden en de tot onderdanigheid gedoemde massa der armen, aan vrijheid voor weinigen, kort om aan de toestanden uit de vorige en het begin van deze eeuw.

Alleen al om deze reden zou D'66 zich er voor moeten hoeden de term "liberaal" in haar vaandel te voeren.

Hoewel onze tijd zich gelukkig mag prijzen dat het liberalisme voltooid verleden tijd is, zouden wij een ernstige beoordelingsfout maken door het in het politieke museum te plaatsen en er verder niet meer naar om te kijken.

Een bezoek aan de liberalistische afdeling van het politieke museum van onze Westerse cultuur is bijzonder leerzaam, vooral voor het kader van onze partij. Het valt daarbij al direct op dat "het" liberalisme strikt genomen niet bestaat, maar dat de term een aantal politieke stromingen samenvat, onderbouwd door filosofische en als wetenschappelijk bedoelde beschouwingen over mens en wereld. Stromingen die in sommige opzichten radicaal van elkaar verschillen en in praktisch-politiek opzicht soms lijnrecht tegen elkaar ingaan. Ondanks die verschillen berusten al die stromingen op een gemeenschappelijke filosofische of zo men wil, levensbeschouwelijke grondslag. Dit beeld van "het" liberalisme is te vergelijken met dat van "het" marxisme. Sociaal-democratie in zijn diverse vormen, Leninisme, Maoïsme en tegenwoordig Eurocommunisme hebben alle eenzelfde theoretische grondslag van historisch materialisme, van de "wetmatige" rol van de klassenstrijd en van het streven van individuen hun materiele belangen steeds tot nummer één te verklaren.

Sommige van deze marxistische stromingen staan niet alleen in machtspolitiek opzicht tegenover elkaar maar ook ideologisch, doordat zij de algemene marxistische grondslagen op verschillende manieren hebben uitgewerkt en aangevuld. Met het liberalisme is het op vergelijkbare wijze verlopen. Gemeenschappelijke grondslag van alle liberalistische stromingen werd gevormd door individualisme tezamen met zogenaamde natuurlijke mensenrechten, zoals die geformuleerd waren in de 18 de eeuw. De leuze "vrijheid, gelijkheid en broederschap" van de franse revolutie stond in het teken van die mensenrechten. In die zin kunnen wij de verschillende liberalistische stromingen als kinderen van de franse revolutie beschouwen, al waren er een paar bastaarden bij. Met het oog op die leuze kan het marxisme ook een kind van die revolutie worden genoemd. Het individualisme hield in dat alle beperkingen werden verworpen die het individu bij voorbaat beletten zich geestelijk en stoffelijk te ontplooiën met behulp van de hem van nature meegegeven mogelijkheden. Zo verwierp het liberalisme -althans in theorie- alle privileges, standenmaatschappij en absolutisme, erkende het geen inperkingen van de economische vrijheid en verklaarde het dogmatische bindingen van geloof en denken uit den boze. Kregen vrijheid en gelijkheid de volle aandacht, de broederschap werd in de meeste liberalistische stromingen stiefmoederlijk bedeed.

Pas met het sociaalliberalisme kwam het broederschapsidee wat meer aan zijn trekken. De gelijkheid kwam er in enkele stromingen trouwens ook vrij bekaaid af. Daar kreeg de onontwikkelde arbeider en de bevolking in koloniale gebieden bijv. geen kiesrecht omdat zij daartoe niet rijp werden geacht.

Opmerkelijk is dat het verschijnsel "macht" in de meeste stromingen geen of weinig aandacht kreeg. Dat vloeide voort uit de eenzijdigheid van het individualisme. De maatschappij was voor het liberale denken slechts interessant als speelveld van het individu. Het marxisme zou later net andersom redeneren; daar is het individu slechts speelbal van de maatschappij. Voorzover het liberalisme in sociaal opzicht vrijheid en gelijkheid voor iedereen erkende, had die erkenning alleen theoretische betekenis. Zij kwam erop neer dat de wolf -de ondernemer- tegen het schaap -de arbeider- zei: wij zijn aan elkaar gelijk en beide vrij, jij mag mij dus ook bijten. In deze

denksfeer bleef het feit dat de ondernemers het justitiele machtsapparaat op hun hand hadden, in het duister.

In sociaal opzicht was het liberalisme van Herbert Spencer bijzonder hardvochtig. Deze zag in het maatschappelijk gebeuren een natuurwet werkzaam. Hij meende dat het verloop van de geschiedenis bepaald werd door de strijd om het bestaan waarin de sterksten steeds overwinnen. Hij formuleerde hiermee een wet die een aantal jaren later door Darwin op biologisch gebied zou worden ontwikkeld. Volgens Spencer was algemeen kiesrecht, algemene leerplicht en iedere vorm van steun aan maatschappelijk zwakken een onding en in strijd met de natuur der dingen. De staat diende slechts een nachtwakersfunctie te hebben.

Van een heel andere geest was het liberalisme van John Stuart Mill. Deze achtte vrijheid en gelijkheid wel aan iedereen toe te komen. Hij ruimde in zijn beschouwingen ook ruimte in voor de idee van de broederschap. Doordat hij de maatschappij niet alleen als een speelveld van het individu beschouwde maar haar ook een zelfstandige, autonome faktor achtte, schiep hij theoretisch ruimte voor een sociale politiek. Mill propageerde de ondernemingsgewijze productie maar wilde een socialistische wijze van distributie. Hij steunde ook het werk van de vakbonden in hun strijd om erkenning. Marx vond dit alles een onzinnige ideeëncombinatie en noemde Mill een utopist.

Het sociaal liberalisme heeft een geweldige invloed in de westelijke wereld gehad. Bezien wij de huidige maatschappij, dan moeten wij constateren dat de ideeën van deze vorm van liberalisme zo ongeveer alle zijn verwezenlijkt - algemeen kiesrecht, algemene leerplicht, parlementaire democratie, volledige integratie van de vakbonden in het maatschappelijk leven, formele gelijkheid van kansen voor iedereen in de maatschappelijke competitie, ondernemingsgewijze produktie en een distributiewijze van een socialistische signatuur.

De andere, onsociale vormen van liberalisme zijn met de opkomst van de moderne consumptiemaatschappij ideologisch versleten. Wat ervan is overgebleven is te vinden in restanten van een 19 de eeuwse regentenmentaliteit en in de autoritaire verhoudingen zoals wij die nog in talloze ondernemingen en instituties aantreffen. Wij geven daar nu de naam van conservatisme aan en vinden dit in de grote partijen in het midden van ons politieke toneel, conservatisme dat in de rechtervleugels van die partijen verwantschap vertoont met reactie.

In het feit dat het sociaalliberalisme zijn ideeën zo ongeveer heeft verwezenlijkt ligt wel de verklaring dat in de westelijke wereld de politieke partijen van deze signatuur vrijwel van het toneel zijn verdwenen.

Met de vaststelling dat het sociaalliberalisme zijn doeleinden en idealen heeft bereikt - op zich een eresaluut aan deze stroming - is tevens de staf gebroken over deze ideologie. Want wat voor een wereld heeft het sociaalliberalisme achtergelaten.

En laten wij nu niet de schuld van de angsten en de kommer van onze wereld in de schoenen van het marxisme schuiven. De sociaal-democratische tak van het marxisme en het sociaalliberalisme zijn zeer nauw aan elkaar verwant. Mill bijv. noemde zich bij gelegenheid een socialist. Heeft Mill het

enge individualisme verruimd naar de zijde van de maatschappij als kollektivum, de sociaal-democratie heeft het enge kollektivisme van het orthodoxe marxisme verruimd naar de zijde van het individuele - denk daarbij aan Bernstein e. a.

Om de kwalen van onze wereld aan te kunnen pakken zijn andere ideeën nodig dan die beide ideologieën ons kunnen verschaffen. In hun basisfilosofie hebben marxisme en liberalisme een belangrijk element gemeen. Van de menselijke persoonlijkheid geven beide een schematische voorstelling, een abstraktie. De mens is voor hen een "individu" dat handelt uit overwegingen van materieel, economisch "nut". Het liberalisme nam verder aan dat ieder individu zijn eigen nut precies weet aan te geven en daarnaar handelt. Uit het evenwicht van krachten van de gelijke en vrije individuen zou dan een harmonische maatschappij voortkomen. Het marxisme nam aan dat een historische wet de maatschappelijke ontwikkeling beheerst die door middel van de klassenstrijd die harmonie van vrije en gelijke mensen tot stand zou brengen.

Met zulk soort van theorieën komen wij niet verder. De mens als abstraktie, als een eenheidsworst, is een voorstelling die volstrekt bezijden de werkelijkheid staat. Geen mens is gelijk aan zijn medemens als het gaat om de praktische dingen van het leven. Naar wat "nuttig" voor ons is kunnen wij doorgaans alleen maar gissen. Of wij onze ziel en zaligheid in dat "nut" leggen hangt wel heel erg van de omstandigheden af. Waar ligt voor een D'66er die zich het vuur uit de sloffen loopt om propaganda te maken voor zijn partij met de diepere bedoeling om een steentje bij te dragen aan een betere samenleving, wel zijn persoonlijk "nut"?

Het is noodzakelijk ons de onjuistheid van deze liberalistische grondstelling, de miskennis van de menselijke persoonlijkheid voor ogen te houden, als wij bijv. spreken over de ontplooiing van het individu. Wat bedoelen wij nu precies met deze leuze? Gaat het ons erom dat iedereen de kans krijgt zijn talenten en mogelijkheden te ontplooien om goed mee te kunnen doen in de competitie om economisch voordeel, om zijn prestaties op te kunnen voeren en óók een status te veroveren? Dit lijkt een belachelijke veronderstelling voor een partij die ernst wil maken met het welzijn van de burgers. De noden van onze tijd hebben met prestatie en inkomen maar zijdelings te maken of het moest zijn dat zoveel mensen van deze dingen hun voornaamste zorg lijken te maken.

Die belachelijke veronderstelling hoort thuis in de filosofie van het liberalisme. Als wij conservatieve liberalen horen spreken over ontplooiing van het individu dan bedoelen wij ontplooiing van het prestatievermogen. In de liberale filosofie ontbreekt het aan het ideeëngoed dat nodig is om het prestatie-wereldbeeld te verwijderen. De conservatieve liberalen zijn daardoor tot onmacht gedoemd en weten tegen het onbehagen en de gevaren van onze tijd maar één remedie: meer werk, meer welvaart, meer intellectuele scholing. Als dat onbehagen doorbreekt, vormen van geweldadigheid aanneemt, het druggebruik onze jeugd bedreigt en magische hocus-pocus de geestelijke volksgezondheid benadeelt, dan weten zij alleen nog maar om de sterke arm van strafwet en politiegeweld te roepen.

Hoe voorzichtig wij moeten zijn met die ontplooiingsleuze bleek wel uit het artikel van Brinkhorst in Peperbek 3-77. Hij schrijft daarin: D'66. streeft de individuele ontplooiing van de mens na, maar in solidariteit met anderen". De suggestie van deze zin is dat de ontplooiing een zaak is die op zichzelf staat, maar dat D'66 daarmee alleen niet tevreden is en vindt dat er ook solidariteit met anderen behoort te zijn. De zin past geheel in het gedachtengoed van het sociaalliberalisme; J. St. Mill zou die zin gezegd kunnen hebben.

Ik meen dat de partij beter zou kunnen zeggen: D'66 streeft een ontplooiingsvorm van mensen na die slechts in solidariteit met anderen is te verwezenlijken.

Tot eer van het liberalisme moet gezegd worden dat enkele van zijn grote denkers belangrijke politieke en maatschappelijke probleemvelden hebben onderkend, al misten zij het ideeëngoed dat nodig is om die problemen verder uit te werken.

Enkele van die problemen zijn:

a Door J. St. Mill is gezegd: "het principe van de vrijheid kan niet het recht bevatten niet - vrij te zijn."

Hiermee stelde hij de vraag of er een principe denkbaar is dat als een zedelijk beginsel boven het democratisch meerderheidsbesluit staat en hoe dat dan werkzaam zou kunnen zijn.

b Alexis de Tocqueville wees erop dat een democratie die eenzijdig de nadruk legt op de gelijkheid van de burgers, het gevaar van menselijke verkillig loopt. De liberale gelijkheidstheorie stelt dat alle burgers in gelijke mate hun eigen "nut" moeten kunnen zoeken (een van de theorieën spreekt hier van "lust"), plaatst hen naast elkaar zonder onderlinge band. Despotische invloeden, zei de Tocqueville, krijgen daardoor de kans de communicatie tussen de burgers over andere zaken dan de kleine zorgen van alle dag, verdacht te maken. Despotische regimes van onze tijd tonen aan hoe scherp hij de gevaren van ongenueanceerde, overtrokken gelijkheidsideeën heeft gezien. Het probleem dat hij stelde is hoe aan saamhorigheid tussen burgers is te bevorderen die nodig is om een democratie tegen despotische tendenzen te beschermen. Hierbij is op te merken dat de idee van gelijkheid voor de wet op het inzicht berust dat alle mensen ten aanzien van de intiem-persoonlijke verantwoording van hun eigen bestaansvoering in dezelfde positie verkeren en in die zin gelijkwaardig zijn. In hun hoedanigheden en omstandigheden zijn alle mensen elkaar ongelijk. In politiek verband is die ongelijkheid even belangrijk als de gelijkheid voor de wet.

c Dezelfde de Tocqueville onderscheidde twee vormen van politiek.

De ene is constant van aard, zei hij, en de andere is veranderlijk, elastisch. De constante vorm van politiek heeft zich te richten op eigenschappen en belangstellingen die eigen zijn aan het mens-zijn, hij sprak zelfs van instincten. Deze vorm geeft aan welke soort van wetgeving nodig is voor het behoud van de menselijke soort. Hij meende dat het ontwerpen van zulke wetten een zaak van wetenschap is.

Wij zouden daaraan toe kunnen voegen. . . . en van politieke filosofie.

De veranderde vorm van politiek heeft betrekking op de vraagstukken van de alledagspraktijk, op de voorbijgaande onderwerpen van belangstelling. Deze vorm van politiek, zei hij, vindt zijn gronden in de kortstondige hartstochten van de tijdgenoten. Hij noemde deze vorm van politiek de kunst van het regeren.

Het probleem dat hij aansneet is dat - om met Terlouw te spreken - van het uitzetten van de richting waarin de samenleving, terwijl zij de dagelijkse politiek bedrijft, de bocht om zou moeten gaan. Die richting kan alleen worden bepaald door alle burgers gezamenlijk. Voor een partij als D'66 die invloed wil uitoefenen op die te kiezen richting, is het zaak zicht te krijgen op de drijfveren van menselijk handelen, van menselijke levensverwachtingen, die uitdrukking kunnen krijgen in politieke maatregelen op lange termijn.

Voor D'66 die niet alleen een redelijk alternatief wil bieden maar ook een nieuwe vorm van politiek wil brengen die geen andere partij te bieden heeft, zijn al deze problemen van niet te overschatten betekenis. Net zo min als de genoemde grote denkers van liberale huize, zullen wij die problemen de baas kunnen worden met het beperkte ideeëngoed en het beperkte mensbeeld van de liberale filosofie.

Als de samenleving de bocht om moet, dan zal eerst ons denken over mens en maatschappij de bocht om moeten. Wat nodig is, is een nieuwe theoretische bezinning die grondslag kan zijn voor praktisch politiek handelen, een bezinning zonder dogma's en vooroordelen, zonder "ismen" derhalve.

Waarom zou D'66 zich zo nodig een ideologisch etiket uit een voorbij wereld moeten opplakken. Laten wij ons gewoon "demokraten" noemen. Het zal van ons, partij leden, afhangen om aan het begrip "demokratie" meer inhoud te geven dan die van een staatkundig-bestuurlijke stellingname. Een inhoud die een gezindheid weergeeft.

Voor zelfs maar een kleine aanzet van een beschrijving van die gezindheid is echter Peperbek veel te klein !

door

A. R. van der Burg

A. Woorden en hun inhoud

's-Mensen wegen zijn ondoorgrondelijk. Brinkhorst en Glastra van Loon plakken in NRC-Handelsblad D'66 het etiket "liberaal" op. Brugsma haakt daarop in in de Haagse Post. Hij zegt dat het liberalisme nu maar eens ontdaan moet worden van allerlei oude kliekjes. Het ware, zuivere, ontkliekte liberalisme is volgens hem hoeder van de economische vrijheid, en dit is strijdig met vrije, particuliere ondernemingsgewijze productie, want dat brengt de meeste mensen in een staat van onvrijheid. Vervolgens spreek ik er in Peperbek mijn twijfel over uit of Brinkhorst en Glastra van Loon wel hetzelfde met liberalisme bedoelen als Brugsma (na er ook bezwaar tegen gemaakt te hebben dat Brugsma een andere inhoud aan het begrip liberalisme heeft gegeven dan gangbaar is).

Glastra van Loon geeft daar in 7 punten antwoord op. Dat is rijkelijk veel, want hij had blijkens de relevante punten uit zijn antwoord kunnen volstaan met het volgende: "Inderdaad ben ik het niet met Brugsma's definitie van liberalisme eens, want in het beleidsprogramma van D'66 staat dat deze partij voorstander is van een particuliere ondernemingsgewijze productie en ik noem D'66 juist liberaal. Omdat ik dit beleidsprogramma aanhang, ben ik het dus ook oneens met Brugsma's politieke opvattingen".

Dit zou een correct en ter zake antwoord zijn geweest. Het merkwaardige zit hem er nu juist in dat hij dat allemaal wel bevestigt, maar het zodanig inkleedt alsof hij het juist geheel met mij oneens is over Brugsma's interpretatie van liberalisme.

Het begint al met zijn eerste zin, die niet ter zake is, kant noch wal raakt, uiterst onvriendelijk is en getuigt van een merkwaardige psychische reactie tegenover iemand die juist tracht de puntjes op de i te zetten: "Het spijt me wel maar ik voel er niets voor me te onderwerpen aan de botte messen waarmee taal-chirurg Van der Burg aan de gang wil." Alsof ik er wat aan kan doen dat Van Loon en Brugsma het niet met elkaar eens zijn! Van de dan volgende 7 punten zijn er 5 (t. w. 2, 3, 4, 5 en 7) die mijn volledige instemming hebben of simpele constatering van feiten zijn. Ik zie alleen niet de relatie tot mijn artikel. De overblijvende punten 1 en 6 zijn op het eerste gezicht in strijd met elkaar. Punt 1 zegt: "Ik moet nog zien dat in het "gewone spraakgebruik" onder een liberaal wordt verstaan iemand die een voorstander is van een vrije, particuliere ondernemingsgewijze productie." Welnu, hij ziet het al in punt 2, waarin hij constateert dat met een liberaal gewoonlijk een VVD-er wordt bedoeld, dus iemand die altijd als exponent heeft gegolden van dit gezichtspunt. Onder 6 volgt nu: "Blijkens ons beleidsprogramma is D'66 voorstander van een particuliere ondernemingsgewijze productie....." (volgt motivering).

Uit een vergelijking van de punten 1 en 6 kan ik maar één conclusie trekken: Glastra van Loon houdt zich niet aan het "gewone spraakgebruik". Gelukkig komen zijn ongewone spraakgebruik en het mijne met elkaar overeen. En wie weet zijn er onder de lezers van Peperbek wel meer mensen met een ongewoon spraakgebruik.

B. De draagwijdte van die woorden

We weten nu tenminste dat D'66 een liberale partij is, liberaal dan in de zin van Glastra van Loon, in die van mij en – naar ik nog steeds geloof – in die van de meeste mensen. Niet echter in de zin van Brugsma, die zegt: "Als dat het liberalisme is, dan mag Wiegel het hebben. Maar het is wel zonde van dat mooie woord." Door Van Loons stuk weet ik nu echter dat Wiegel het niet alléén mag hebben, maar moet delen met D'66. Andere politieke gegadigden van enige betekenis zijn er bij mijn weten niet. In ieder geval weet ik zeker dat zelfs het CDA het niet zou aandurven het dogma van de p. o. p. zo onverbloemd in zijn programma op te nemen.

Het aardige van D'66 was destijds dat het zonder "verleden" van start ging; het had dus in tegenstelling tot de reeds bestaande partijen niets van doen met een aantal inmiddels behoorlijk verkalkte 19e eeuwse politieke issues, waarmee die anderen in een voortdurende strijd waren gewikkeld, culminerend in vragen als: "Tot welk punt mag een VVD-er staatsinmenging toestaan?", "Ben je een goeie socialist als je niet in de 1-mei-optocht meeloopt?" en "Mag een Rooms Katholiek thuis komen bij een Christelijk Historicus?" Nu bij de D'66-ers het neo-burgerlijk kapsel (Koot en Bie) en het toogje in de doorgebroken suite hebben moeten plaats maken voor grootvaders stoel, het haarstukje, de gaslantaren en de saloondeuren, zie je ook in die kringen een duidelijk terugverlangen naar de politieke dagen van weleer. Ditmaal niet naar het eind van de 19e eeuw, maar naar de twintiger en dertiger jaren van deze eeuw, toen de Vrijzinnig Democraten hun glorie dagen beleefden, met 8 van de 100 zetels, tegen b. v. de Vrijheidsbond (nu VVD) slechts 4. De Vrijzinnig Democratische Bond (VDB), ook wel de professorenpartij genoemd vanwege het uitgesproken intellectuele karakter, droeg een sterk revisionistisch stempel. De p. o. p. stond niet ter discussie, maar op sociaal terrein wilde men belangrijke hervormingen. Samen met de SDAP en soms ook met de Vrijheidsbond stond men op de bres voor geestelijke vrijheid. Gerijpt door de ervaringen van de oorlog en door intensief contact met mensen uit andere leefmilieus onder barre omstandigheden kwam men in VDB en SDAP tot het inzicht dat oude stokpaardjes als p. o. p. en socialisatie maar beter met de mantel der P. v. d. A-liefde bedekt konden worden.

De parallel tussen verleden en heden is duidelijk. Toch lijkt het wel of het bandje ditmaal wordt teruggedraaid. D'66 begon zonder de klassieke stokpaardjes (1966 = 1966). Toen ging het met de P. v. d. A. praten over samen optrekken (1972 = 1945). Nu dienen D'66 voor mannen zich onverbloemd aan als klassieke Vrijzinnig Democraten (1977 = 1927). Kennelijk wordt de klok met circa $3\frac{1}{2}$ -voudige snelheid teruggedraaid. Om de lezer nodeloos rekenen te besparen: In 2017 is de Franse revolutie bereikt.

INDIVIDUELE ONTPLOOIING EN MENSENRECHTEN IN DE
DEMOCRATIE;
RHODESIË EN ZUID-AFRIKA

V en slot

door

W. S. A. N. Gorter

In verschillende Nederlandse politieke partijen (b. v. D'66, P. v. d. A en C. D. A.) speelt het begrip "ontplooiing van het individu" een aanzienlijke rol, waarbij hoe langer hoe minder wordt gedacht aan mogelijke voordelen van die individuele ontplooiing in het ruilverkeer van de maatschappij, algemeen gezegd: "voor anderen". Het lijkt bij de politieke propaganda in progressieve zin om deze ontplooiing te bevorderen speciaal te gaan om bevredigingen van de psyche, de ziel, het gemoed van het individu, zonder dat, zoals zulke bij liberale aanbevelingen tot individuele ontwikkeling wel pleegt te worden gesteld, het subsidiëren van individuele inspanningen en de daarbij behorende bevredigingen gerechtvaardigd is door hun waarde in het algemeen belang.

Maar de meer linkse politicus mikt hier op gratis uitdeling. . . . zonder tegenprestatie ?

Een onderwerp vergelijkbaar met hetwelk hierboven werd aangeduid ziet men in verschillende aspecten van de z. g. mensenrechten.

Deze mensenrechten, die in de grondwetten van vele staten zijn opgenomen, alsmede in internationale overeenkomsten en in het handvest van de Verenigde Naties (art. 55 onder letter c) vinden hun eerste vorm in de z. g. Magna Charta libertatum die de Engelse koning Jan zonder Land door zijn adel in 1215 gedwongen werd te aanvaarden. Deze Magna Charta, en alle daarop volgende regelingen en grondwetten met gelijke doelstelling, gaan er van uit dat regeringen, welke ook, in beginsel en in de praktijk een eigenlijk onbegrensde macht over de burgers uitoefenen. Deze principiële "natuurmacht", althans feitelijke macht, wordt dan echter juist ingeperkt door de Magna Charta, de grondwetten en verdragen. Zulks kan zó ver gaan dat het oorspronkelijke regeringsorgaan van de staat juridisch geen enkele macht, behalve slechts die der overtuiging, overhoudt. Men ziet dit in de West-Europese koninkrijken.

Maar ook de Ministers die zich zelf in sommige officiële stukken dan maar "regering" noemen - beginnen aan macht te verliezen ten behoeve van hun politieke-partijcongressen en, soms, van vakverenigingen, -bonden en-centrales.

Deze machtsverschuivingen naar beneden kunnen er op den duur op neer komen dat "de macht" (die evenmin verdwijnen kan als "elites", zie vorig artikel) in handen komt van vage massa's die de speelbal van activisten zijn of kunnen worden. Niemand is dan meer verantwoordelijk, wanneer de massa's "de wet stellen". Een zodanige toestand kan bezwaarlijk zich anders ontwikkelen dan tot omslaan in zijn tegendeel: de dictatuur. Hetgeen in de

politieke vormen, althans theoretisch, kan gebeuren en ook vroeger gebeurd is, kan dan óók gebeuren op het nauw aan de politiek verbonden sociaal economische gebied.

"De ontplooiing van het individu"- als te verwerklijken trekpleister van kiezersstemmen - in de vorm van individuele liefhebberij-beoefening ten laste van de belastingbetaler, evenals de ontwikkeling van steeds nieuwe mensenrechten ten laste van het regeergezag (en eveneens, van de belastingbetaler) dienen haar grensen te hebben. Men moet dus oppassen met het stimuleren van vernieuwingsideologieën die suggereren dat vernieuwing op zich zelf reeds een "goed" is. Weliswaar lopen de uit die ideologieën te verwachten moeilijkheden nog niet zo in de gaten met de westerse democratieën, (of misschien toch al wel?), omdat deze democratieën wel een stootje kunnen velen. Maar bij verdere afbrokkeling van haar economieën en verzwakking van het regeergezag, kunnen bovenbedoelde grenzen ineens blijken te zijn bereikt.

Mogen de westerse democratieën met haar zich steeds verder ontwikkelende individuele ontplooiingstendenzen en mensenrechten aldus nog wel een tijd in de ingeslagen richting kunnen verder gaan omdat een gemeenschappelijk gezond verstand hopelijk er nog de al te scherpe kanten afslijpt, zulks geldt niet voor de uitbreiding van de democratie op bevolkingen die de westerse cultuur (of een daarmee gelijk te stellen andere cultuur) niet, althans niet in geestelijke zin, hebben overgenomen - indien dit al mogelijk zou zijn - en die in één enkele staatsverband met uit het westen afkomstige minderheden aan de leiding van deze onderworpen zijn. Bedoeld zijn Rhodesië en Zuid-Afrika (reeds genoemd in Peperbek 2. '77), beschouwing II op blz. 8).

In Rhodesië lijkt de "Europese" minderheid te zwak in aantal individuen om een totale overdracht van de macht aan de oorspronkelijk - Afrikaanse groeperingen te voorkomen: er is trouwens daarin reeds in beginsel toegestemd en er valt in algemene zin niets meer over te zeggen.

Anders staat het met Zuid-Afrika. Hier staan vier miljoen oorspronkelijk-Europeanen die de politieke en economische "machten" hebben onderworpen en de hogere uitvoering verricht hebben en thans deze machten bezitten enerzijds en achttien miljoen grotendeels oorspronkelijk-Afrikanen (inclusief een kleine minderheid Aziaten) die deze machten niet hebben georganiseerd, doch wel de lagere uitvoering hebben verricht en deze "machten" niet bezitten, behalve in geval zij voorzien zijn voor de z.g. thuislanden die bestemd zijn om onafhankelijke staten te vormen voor oorspronkelijk-niet-Europeanen. Dit schematische overzicht wordt hier niet uitgewerkt; preciseringen vindt men desgewenst in elke encyclopedie. Hier gaat het uitsluitend om vast te stellen dat indien voor het gehele gebied van de republiek Zuid-Afrika de regels van de meerderheidsmacht van algemeen stem- en beslissingsrecht, zoals vastgesteld in de westerse democratieën, zouden worden toegepast, zulks tot burgeroorlog en chaos zou leiden en wellicht tot oorlog tussen interveniërende mogendheden: de in deze serie beschouwingen aangeduide principiële tekorten van het westers democratisch systeem, alsmede de onmacht van de verschillende niet-Europese bevolkingen in Zuid Afrika om het onderling blijvend eens te worden, zouden in volle omvang hun ontbindende rol spelen.

Gezien de hierboven behandelde problematiek, dient men zich welbewust te zijn dat de Verenigde Staten van Amerika slechts een minderheidsprobleem van negers hebben, waarbij de wezenlijke macht aan de oorspronkelijk-Europese bevolking blijft die de cultureel aangepaste negers in stijgende mate in haar kring opneemt en de overigen in staat stelt op langere of kortere duur te volgen.

Voorts laat het politieke twee-partijensysteem van Amerika nauwelijks een spoedige weg naar de oprichting van een eigen negerpartij met miljoenen leden en kiezers toe. Amerika dient dus wel heel grondig na te denken over een situatie die haar eigen theoretische benadering en praktische ervaring te buiten gaat, alvorens haar eigen systeem ongewijzigd aan Zuid-Afrika voor te houden. De beginselen van de Verenigde Naties, een westerse schepping, lijken hier volkomen onvoldoende. Een nieuwe theorie of ideologie geschikt om de moeilijkheden ontstaan uit het rassenprobleem in Zuid-Afrika werkelijk op te lossen, kan men niet uit zijn duim zuigen en is waarschijnlijk juist theoretisch (ideologisch) niet mogelijk of zinvol. Er zou echter wellicht fundamenteel wetenschappelijk werk kunnen worden verricht, uitgaande van de bestaande politieke en economische realiteiten die zowel in praktisch als in theoretisch opzicht in Zuid-Afrika worden aangetroffen bij de verschillende groepen en van haar te verwachten betrekkelijke duurzaamheid.

Het presidium van de daarvoor op te richten voorbereidend organisme zou, om de zaak snel op gang te brengen, voor korte tijd aan een kleine groep daarvoor speciaal uitgezochte niet-politieke buitenlanders kunnen worden toevertrouwd, ten einde elke schijn van lokale partijdigheid te vermijden, en het wereldbelang van het oplossen van de Zuid-Afrikaanse moeilijkheden te onderstrepen.

De hier gedane suggesties betreffen uiteindelijk slechts de organisatie van een gemengd Zuid-Afrikaans comité dat de stichting van een lichaam tot onderzoek en overleg betreffende het ontwerpen van een toekomstige staatsinrichting tot taak zou hebben. Het kan ook heel anders. Maar men moet "ergens" beginnen....

D ' 6 6 A L S M E T H O D E

door
H. Jongedijk

Er is alle reden om aan te nemen dat er in maatschappelijk opzicht veel meer moet gebeuren dan D'66 aangeeft. D'66 zegt wel dat "alles" dreigt vast te lopen, maar dat wordt dan niet gevolgd door een overeenkomstig program van actie. Heel verstandig, heel verstandig. Je moet vooral niet te veel willen als politieke partij, want anders wordt de burger dol.

En wie heeft er wat aan dulle burgers?

Ik heb dan ook twee politieke programma's: één van D'66 en één van mezelf. M'n eigen programma ligt in het verlengde van het partijprogramma. Het is als het ware het D'66-programma van 1981, ja mogelijk van 1985 of 1989. U zou er misschien van schrikken en zeggen: "Harry toch".

Uit agogische redenen ben ik nu dus lid van D'66. Om mee te beginnen Haar programma is een eerste inleiding tot hervormende (niet hervormde) politiek. Een redelijk alternatief, dat onredelijk is ten opzichte van alles wat op ons afkomt. Maar ja, wat wil je. De burger.

De Burger

Dat is een moeilijke figuur, voorzover hij een echte burger is, zwaar geketend aan bezit, positie en daarbij behorende denktrant. Geen figuur om mee te krijgen naar andere verhoudingen in de maatschappij. Hij moet er niet aan denken. Een democratie is natuurlijk niet geschikt om andere (betere) verhoudingen er snel door te krijgen, vooral omdat in zo'n democratie allerlei Wiegels gaan optreden, wier enige functie is om het beetje aarzeling en welmenendheid, dat in iedere burger nog wel aanwezig is, drastisch uit te roeien.

Ook van de kerk komt geen steun, althans via de mentaliteitskant. De preek van de dominee en de predikatie van de pastoor kunnen zonder enige moeite bij het uitgaan van de kerk al worden omgezet in onversneden Wiegeltaal, zo vrijblijvend is dat clericale gepraat. Terwijl de gerechtigheid één van de bijbelse hoofdthema's is. Grote offers en beperkingen zijn wel mogelijk in geval van oorlog. De burger wordt dan namelijk bevangen door grote gevoelens. Liever niet zo'n toestand natuurlijk, maar het is wel eens nodig voor een groot doel. (Als we dan die grote doelen eens nagaan in de geschiedenis dan blijft ook daar niets van over).

Tocht sta je paf wat er soms toch nog te doen valt met de burger. Dat zie je nu in de VS. Een politiek gestagneerd volk met een gestagneerde samenleving wordt zomaar even door z'n president aangezegd dat het straks afgelopen is met de overvloedige energie en dat er nu snel een eind moet komen aan de verkwisting. En ze schijnen er nog aan te willen ook. Maar Carter had het energie-rapport dan ook laten uitbrengen door de CIA en dan is het natuurlijk altijd goed.

Alle hoop is nog niet verloren. Er is ook nog een D'66, dat de ietwat lossere burger, de sportieve burger kan binden. Die groep is goed voor een zeteltje of 6, vooruit. Meer niet, maar misschien net genoeg om een enigszins progressieve regering te krijgen.

Enigszins, want het CDA heeft de hand aan de rem.

Heemskerckstraat 43
's-Gravenhage

2740
Kruisde 4
Dhr. B. de Boer

Port betaald
Port Payé
's-Gravenhage

Peperbet

6-7
77



vrijheid ↑

progressief
conservatief



economische

vrijheid →



geestelijke



onafhankelijk politiek maandblad

Peperbek

10e jaargang nummer 6/7
juni/juli 1977

REDAKTIE:

Freek Egter van Wissekerke (EW)
Harry Geelen (HG)
Harry Jongedijk (HJ)
Gé J.C. Mulder (GM)
Frans W.H. Vink (FV)
Pieter W. van Baarsel (vB)

Kopij voor het volgende nummer
inzenden uiterlijk
op 28 juli

REDACTIE-ADMINISTRATIE:

HEEMSKERCKSTRAAT 43
D E N H A A G
070 - 454874

UITGEVER:

STICHTING PEPERBEK

ABONNEMENT:

f 22,- per jaar (11 nummers)
postgiro: 707800 ten name van
penningmeester Peperbek,
Voorburg

Peperbek

Peperbek wordt uitgegeven door de Stichting Peperbek. Het is een 'onafhankelijk' blad, in die zin dat er een redaktiestatuut is, waarin de verhouding tussen het stichtingsbestuur enerzijds en de redactie anderzijds geregeld wordt en waardoor de redactie haar redactionele onafhankelijkheid gewaarborgd weet.

De artikelen zijn in het algemeen geschreven vanuit de ideeënwereld van D'66.

Het middenkatern, onder verantwoordelijkheid van de Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66, bevat bijdragen van kamerleden aan debatten in de Kamers, redevoeringen, mededelingen over werkgroepen van de Stichting en andere informatie.

Samenstelling bestuur Stichting Peperbek:

H.A. Goudsmit, Rijswijk (voorzitter);
A.J. Krom, Voorburg (penningmeester)
E. Denig, Oegstgeest
H. Jongedijk, Wassenaar
W. Maarse Nzn, Aalsmeer
N.F.I. Schwarz, Den Haag

HELDRING'S STEMADVIES

door

F. Egter van Wissekerke

Voor de verkiezingen gaf politiek commentator Heldring in NRC/Handelsblad aan zijn lezers een stemadvies. De zich als conservatief profilerende Heldring kwam via een lucide betoog tot een keuze voor D'66. Gezien de sociaal-economische problemen, welke oplossing staat of valt met een bruikbare verhouding tussen regering en vakorganisatie, zou een kabinet mét PvdA noodzakelijk zijn.

Van Agt's CDA wenste hij niet te steunen, socialist voelde hij zich niet en hij had zorg over het doordrammerige karakter van bepaalde PvdA-kopstukken, vandaar zijn behoefte aan een remfunctie door D'66.

Nu is elke stem er één en de reden die daarachter steekt niet altijd van hemel-schokkend belang, maar ik hoop wel dat Heldring's benadering niet representatief is voor meer D'66-stemmers. Nuanceren, verdiepen of aanpunten van de ideeën van beide partners in een tweede kabinet Den Uyl is een acceptabele functie, mits vooral ook de eigen visie daarin tot uiting komt.

Maar remmen als primaire taak zou voor D'66 niet alleen electorale zelfmoord betekenen, het zou ook verraad aan onze beginselen zijn. D'66 is er gewoon te goed voor.

- In de politiek moet je Aantje de voorste weten te zijn.
- Bijna was het Andries en Andriessen geworden, een moderne versie van Stiefbeen en zoon.
- Het kwam natuurlijk omdat Ria minder goeie hoeden droeg dan Bas.
- Japie: Gaat de PPR nu gedogen?
- Het CDA heeft iets weg van buitenechtelijk geslagts-verkeer.
- Uit de folder van een betonfabrikant: "Onze blokken zijn zo hard als Van Agt."

Zesendertig abonnées hebben meegedaan aan de prijsvraag-enquête over de uitslag van de Tweede-Kamerverkiezingen.

Wat D'66 betreft is de wens wel een beetje de vader van de gedachte geweest: één abonnée dacht ons 15 zetels toe al was er ook een pessimist die dacht dat D'66 er maar 5 zou krijgen. Maar het zwaartepunt lag bij 9 à 10 zetels, dus iets te hoog.

Bij het CDA raadde niemand 49 zetels, zelfs niet 48; het zwaartepunt lag bij 45 zetels.

Bij de PvdA waren de missers nog groter! niemand met 53, 52, 51; het zwaartepunt lag bij 47.

De VVD werd juist op waarde geschat - ik bedoel natuurlijk zetelwaarde -; het zwaartepunt lag bij 26-28.

De PPR en de CPN werden beide overgewaardeerd nl. gemiddeld 1, respectievelijk 4 zetels.

Tenslotte: DS'70 kreeg nog iets minder dan de gemiddelde abonnée verwachtte.

De Winnende reeks was:

CDA	PvdA	VVD	PPR	CPN	D'66	DS'70	overige
45	50	30	3	3	10	2	7

met de afwijkingen

-4	-3	+2	0	+1	+2	+1	+1
----	----	----	---	----	----	----	----

De uitkomst van de som van de kwadraten van de verschillen is 36.

Inzendster van deze reeks was:

Anka Mirjam Hoogland
Hogeweg 19, Heiloo

De redactie wenst haar van harte geluk; de boekenbon is onderweg.

Nog twee opmerkingen:

1. Anka heeft met haar voorspelling zelfs De (professionele) Hond verslagen. De uitkomst van zijn reeks is 49. Lagendijk kwam nog slechter uit de bus.

2. Onze partij-voorzitter, Jan Glastra van Loon, had in Co-productie met de campagne-medewerkster Marja van Empel het op één na beste resultaat met de reeks 47, 48, 28, 4, 5, 8, 1 en 9.

Aan hen ook gelukwensen, hoewel zij natuurlijk konden beschikken over veel "inside information".

○ De politici waren blij dat Glimmerveen het niet gehaald had, ondanks de reclame die ze voor hem gemaakt hadden.

○ Eugène: "Toch wel goed dat die Terlouw het volk duidelijk maakt dat je van geld nog niet gelukkig wordt."

door

H. Jongedijk

In het vorig nummer, schreef ik een stukje geheten "D'66 als methode". Het was een wat spijterig stukje. D'66 was me te midden geworden, maar ik zag er nog wel wat in als een methode om het misselijke middenvolk (dat ook zo graag "christelijk" stemt) stapje voor stapje mee te krijgen in een ietwat vooruitstrevende politiek.

Nu er bij de laatste verkiezingen een algemene opmars naar het midden is gebleken (er is nu weer één kolossaal midden ontstaan) moet er des te meer reden voor D'66 zijn om sleepboot naar links te worden. Vanzelfsprekend niet dat dogmatische leuzenlinks, dat onder diverse tinten rood wordt uitgedragen. Bij D'66 past het gewone zich zelfverklarende progressieve program en het dienovereenkomstige handelen in de praktijk.

Alles natuurlijk redelijk, alternatief, enz. enz.

Wat bedoel ik? Ik zal het kort maken. Ik bedoel:

1. Een accentuering van het democratiseringsprogram voor het bedrijfsleven, voor de ondernemingen e. d. Als altijd een redelijk streven.
2. Een benadrukken van de "aanzienlijke verhoging van de successierechten".

Op dit laatste punt ga ik nog even door.

Het is niet in het verkiezingsprogram opgenomen, maar het prijkt gelukkig nog in het beleidsprogram 1977-1981 (blz. 31) en het heeft dus nog enige gelding. Brugsma heeft D'66 ten onrechte beklad in de HP (D'66 zou het punt hebben geschrap; het is echter alleen wat verslapt).

Waarom is het belangrijk dat dit programonderdeel wordt opgevijzeld? Omdat het zo redelijk is. Het heeft heus niets met socialisme te maken, en met afpakken; dat bezweer ik U. Het is een fijn en zachtwerkend middel om onrechtmatige van ongelijke bezitsverhoudingen af te komen.

Bij leven mag de verwerper nog volop van z'n hebben genieten, maar wat hem méér door maatschappelijke omstandigheden dan door eigen verdienste in de portefeuille word geworpen moet zeker niet aan het nageslacht toevallen, vooral als 't om een grote poet gaat. Zoiets relativeert het bezitsdenken - een van de onzaligste en gevaarlijkste denkens ter wereld, zeer sterk verbonden met het geweld in de wereld.

Bovendien wordt zo de vrijheid van de ander vergroot. Veel bezit is toch in hoge mate macht. Welnu: een liberale partij als de onze smeert óók deze macht uit. Wij moeten dit vooral internationaal aanbinden, want nationaal begin je natuurlijk niks. Je hoeft maar in Brasschaat te gaan wonen en je bent overal van af.

Ik hoor nu het verweer al grommen. Maar velen zullen mij helpen het punt in ere te herstellen. Senator Schwarz Sr., eens zo tegen. Nu is hij voor. Het strekt hem tot eer. Het merendeel van m'n andere tegenstanders van weleer zit al lang weer bij de VVD. Ik heb nl. het onderwerp op het 1e congres in 1966 aan de orde gesteld. Het bracht schrik en ontsteltenis te weeg. Van Mierlo en Gruijters waren verbijsterd. Alle sociaal economische problemen waren immers al opgelost? De grote doelen waren de gekozen minister president (die we nu zo al hebben gekregen) en nog wat.

Het punt werd aangenomen met 56% vóór, meen ik. Het werd opeens een stuk frisser in de partij, die toch nog maar een paar uur bestond.

door
H. Geelen.

Een goochelaar met verkiezingscijfers van nationaal kaliber is staatssecretaris Marcel van Dam. In NRC- Handelsblad van 11 juni voorspelt hij al dat de PvdA de komende Provinciale Staten verkiezingen gaat verliezen met maar liefst 5,2%! Dit wordt dan volgens hem alleen veroorzaakt door dat de opkomst lager zal zijn dan bij deze Tweede Kamer verkiezing. Die opkomst was dit maal dan ook erg hoog, 87,5% van de stemgerechtigden bracht een geldige stem uit. In 1972 was dat 4,5% lager, namelijk 83%. Bij de laatste Provinciale Staten verkiezing kwam slechts 74,5% op. Uit opiniepeilingen is gebleken dat van de niet-opkomers in 1972, die nu wél stemden 41% voor de PvdA koos.

Uit deze gegevens berekent van Dam, aannemend dat degenen die volgend jaar wegblijven ook 41% PvdA (ex-)stemmers zijn en een opkomst van weer 74,5%, het geweldige verlies van de PvdA.

Ik ben er niet in geslaagd dit na te rekenen.

Volgens mij is het juiste sommetje:

1977:	87,5%	stemt voor	33,8%	PvdA =	29,575%	Kiesgerechtigden
verschil:	13 %	" "	41 %	=	5,330%	" "
1978	74,5%	" "	32,5%		24,245%	" "

Het antwoord is dus dat de PvdA 32,5% haalt, dat is een verlies van 1,3% en niet 5,2%.

Twijfelachtig is natuurlijk of het kiezersgedrag van de 4,5% nu wél opgekomenen aangenomen mag worden voor degenen die de kamerverkiezingen wel belangrijk genoeg vinden om te stemmen, maar de Provinciale Staten overslaan.

Het lijkt juister om het komende verlies te vergelijken met de winst die de PvdA nu behaalde door de extra opkomst:

1977:	87,5%	stemt	33,8%	PvdA =	29,575%	Kiesgerechtigden
verschil:	4,5%	" "	41 %	" "	= 1,845%	" "
	83 %	" "	33,4%	" "	= 27,730%	

Dus een magere $33,8 - 33,4 = 0,4\%$ is de winst van de PvdA door de betere opkomst!

U ziet maar weer, met de kunst van het groeperen van de cijfers kun je alle kanten op!

Van Dam heeft waarschijnlijk zijn voorspelling gebaseerd op de 5,33% van de kiesgerechtigden die volgens het eerste sommetje niet opkomt, bij de volgende verkiezing. Maar iedereen die spreekt over verlies/winst baseert dit uiteraard op het aantal uitgebrachte geldige stemmen, want dat bepaalt de zetels. Haal je de koekoek dat bij zo'n 15% minder opkomst de PvdA daar door ruwweg een derde of 5%, minder stemmen krijgt!

door

A. R. van der Burg

Ik heb mij bont en blauw zitten ergeren aan de karakterloosheid van de Vara, die zich verplicht voelde zijn excuses aan te bieden voor dat programmaatje over die in de buit meedelende politieagent. Het was dan ook mijn vaste voornemen hier iets over in Peperbek te schrijven, tot ik in Vrij Nederland van 21 mei een stukje van Grijs aantrof dat zo voortreffelijk mijn eigen gevoelens weergeeft, dat ik volsta met de kern eruit te citeren.

Ik heb er niets aan toe te voegen.

"Wat is de Vara toch een laffe omroep. Dat politiefilmpje vond ik qua satire wat zwak, maar voor zwakke programma's hoef je nu eenmaal geen excuses aan te bieden. Dat de politie in alle staten van schuimbekkendheid was, vind ik best en ik weet ook precies wie de verantwoordelijken zijn voor die lange politietenen. Dat zijn: de burgemeester van Amsterdam en de minister van Justitie die, keer op keer, jaar na jaar, elke klacht tegen de politie onderzoeken en zeggen: de politie deed het uitstekend, die bromfietsdief moest doodgeschoten, die jongen die voor dronken werd aangezien moest sterven in de cel, die advocaat moest meegesleurd, die honderd Amsterdamse burgers moesten neergeknuppeld, die Surinamer moest getrapt, die Surinamer moest in de boeien. Bij deze verantwoordelijken voegt zich nu ook de Vara-directie.

Een sociologisch onderzoekje zou hebben aangetoond dat de agenten even racistisch zijn als de rest van de bevolking. Dat wordt dan nota bene nog als gunstig voor de politie uitgelegd. Alsof de politie ook evenveel mag stelen en moorden als de gemiddelde Nederlander. Je zou wel een karakter van beton moeten hebben om, na al die jaren dat je bazen elke fout goedpraten, nog een woord van kritiek te kunnen hebben. Dat "De Telegraaf" zich achter de agenten opstelt is logisch, maar dat de socialistische omroep ook honderd maal zijn excuses aanbiedt is weerzinwekkend."

door

A. R. van der Burg.

Vóór de verkiezingen heeft het blad Adformatie, weekblad voor reclame en marketing, een aantal vragen aan de politieke partijen voorgelegd met betrekking tot hun houding en opvattingen over reclame en aanverwante zaken. De centrale vraag luidde: "Acht Uw partij reclame in de samenleving onontbeerlijk?" De meeste antwoorden, zoals b.v. die van de VVD en de PvdA, komen erop neer dat men voorlichtende reclame onontbeerlijk acht, maar dit is, zoals de PvdA terecht opmerkt, niet het doel van de reclame. Twee partijen kennen blijkbaar zulke begrenzingen niet, n.l. DS'70 en D'66.

Ziehier het volledige antwoord van de laatste: "Reclame is onlosmakelijk verbonden met particuliere ondernemingsgewijze productie, die totaal ondenkbaar is zonder reclame. Zelfs niet in een centraal geleide volkshuishouding! "

Als je deze volstrekte onzin leest, denk je met weemoed terug aan 5 jaar geleden, toen D'66 een van de pionierpartijen was op het gebied van consumentenzaken, reclame, enz. en er o. a. voor gezorgd heeft dat er een zinnige consumentenparagraaf in Keerpunt '72 kwam. De tijden zijn ook hier veranderd. Nu krijgt een of andere klerk, die niet gehinderd wordt door enig politiek inzicht of door enig vermogen tot waarneming, opdracht een antwoord op zulke vragen in elkaar te flansen. Toch zou ik me kunnen voorstellen dat er zelfs nu nog leden van D'66 zijn die zich niet helemaal gelukkig voelen met zulk een gang van zaken.

LIJSTVERBINDINGEN

door
H. Geelen

Ons kiessysteem dat als zo strikt eerlijk beschreven wordt bleek toch weer zijn neemde trekjes te hebben, zoals uit de lijstverbindingen bleek. Dat het op zich al mogelijk is lijsten te verbinden wil ik nu niet aanroeren, maar wel de gevolgen eens bekijken. Restzetels gaan door de toegepaste verdeelsleutel meestal naar de grotere partijen. Het ligt daarom voor de hand dat kleinere zich verbinden om ook een restzetel te bemachtigen.

Dit maal waren drie combines gemaakt. Twee hiervan waren op de boven aangegeven reden gebaseerd. De derde was op meer ideële basis, namelijk de combinatie PvdA, PPR en PSP. Het leverde een merkwaardig resultaat op, namelijk dat een restzetel in plaats van bij de PvdA bij de PPR terecht kwam. Met bovendien het wel zeer in het oog vallende feit dat de PPR een zetel méér kreeg dan de CPN met minder stemmen. Je vraagt je af wat de PvdA bezielt heeft deze lijstverbinding aan te gaan, het kan slechts bedoeld zijn als een eerste stap naar een gecombineerde lijst.

De combinatie van de drie kleine christelijke partijen had geen resultaat. Dit kwam omdat de nieuweling RPF een 2500 stemmen te kort kwam voor een zetel. Daardoor gingen alle stemmen voor de combinatie verloren, want wie de kiesdeler niet haalt is alles kwijt. Daar ook SGP plus GPV buiten een restzetel vielen was hiet het resultaat dat de combinatie met ruim $5\frac{1}{2}$ maal de kiesdeler slechts 4 zetels behaalde !

Ook de andere combinatie van kleine partijen deed het slecht. De voor behoud vechtende BP en RKPN verbonden hun lijsten. Samen haalden ze bijna 2 zetels maar aangezien Klaas Beuker de kiesdeler niet haalde vielen zijn stemmen weg.

De les voor de kleine partijen is mijns inziens dat het verbinden van lijsten niet zinvol is, als men dan zo dicht bij elkaar staat dat samenwerking mogelijk is, is het aanbevolen om een gecombineerde lijst te maken. Of je moet natuurlijk kans zien met een grote mee te doen, dan profiteer je mee van de voordelen die het kiessysteem hen biedt.

door

F. Egter van Wissekerke

Na de verkiezingen van 25 mei, waarbij D'66 zijn terugkeer op het politieke toneel met acht zetels wist te consolideren, zitten we dan nu midden in de formatieschermutselingen. Het CDA demonstreerde onmiddellijk zijn zwakke structuur door een fikse ruzie over het (toekomstig)fractieleiderschap. De eerste spijstimmers kunnen hun biezen gaan pakken.

Ook werd direct duidelijk dat het CDA geen moeite zal doen om D'66 in het kabinet te krijgen. De PvdA liet weten dat de opstelling van haar enig overgebleven progressieve bondgenoot juist wèl aanleiding was de samenwerking in een tweede kabinet-Den Uyl voort te zetten. Maar of er van die zijde méér te verwachten is dan een wat plichtmatige steun aan de verlangens van een kleine partij, die op zich voor een kamermeerderheid niet nodig is, staat nog te bezien. Reeds blijkt de 8-8+ formule - hoewel indertijd als minimale voorwaarde door Den Uyl bedoeld - meer het karakter van een boemerang te hebben.

Het CDA vindt de vier zetels verschil niet meer waard dan een premierschap voor Den Uyl. Eventuele ministerzetels voor D'66 zullen dus uit het PvdA-deel moeten komen. Of dat er één of twee zullen worden of helemaal geen: de komende weken - waarschijnlijk eerder maanden - zullen het leren. Toch is dit aantal niet de hoofdzaak. Het lijkt belangrijker in welke mate de ideeën van D'66 kunnen doorklinken in het regeringsprogram. Dat is niet zo gemakkelijk te kwalificeren, maar toch moet op dit punt op duidelijke wijze worden gescoord. Anders verliest het "redelijk alternatief" zijn geloofwaardigheid. Het zal toch al moeilijk genoeg zijn de komende jaren de eigen identiteit te demonstreren. Maar gezien de nu gebleken tendens tot schaalvergroting lijkt deelname - mits redelijk aan bovenstaande voorwaarden wordt voldaan - aan een tweede kabinet Den Uyl de beste weg om bij de eerstvolgende verkiezingen een appèl op de kiezer te kunnen doen de vierde "stroom" te verbreden. Uiteindelijke doelstelling van PvdA, D'66 en VVD voor de komende periode moet zijn: door gematigde confrontatie onderling geen ruimte geven voor een eigen gezicht aan het CDA.

Een mogelijk verlies door PvdA en VVD naar links resp. rechts wordt dan ruimschoots gecompenseerd door afbrokkeling van het CDA. De griezelige mentaliteit van die achterhaalde confessionele gedachtenwereld werd nog eens duidelijk weergegeven door Steenkamp, die vlak voor 25 mei opriep op het CDA te stemmen, omdat men aldus hoe dan ook op een regeringspartij zou stemmen. Wât voor regering was kennelijk niet belangrijk. Aan die vanzelfsprekende positie van het CDA moet zo spoedig mogelijk een einde komen. Niet in het minst omdat dan tegelijkertijd het voortbestaan - ja, zelfs de groei - van D'66, een gematigd-progressieve partij, die wèl ideeën heeft, gegarandeerd is.

- - De VVD pleit voor de belangen van de kleine middenstanders zoals V en D en Albert Heijn.

door
H. Geelen

Na de Tweede Kamer verkiezing ontstond enige verwarring over de waarde van de opiniepeilingen en de hieruit afgeleide voorspellingen. Had de alom bekende De Hond van VARA'S " In de Rooie Haan " door zijn bewerkingen van de NIPO peilingen een betere prognose bereikt dan de cijfers van de opiniepeiling puur? De Hond probeert de peilingen te corrigeren van uitschieters, door met gemiddelden van een aantal peilingen te werken. Bovendien, door vergelijking van de keuze bij de vorige verkiezingen met de toen verkregen uitslag wordt gecorrigeerd van over - of ondervertegenwoordiging bij de steekproef.

In de "Volkskrant" van 4 juni rekent Van Westendorp, directeur van de Nederlandse Stichting voor Statistiek voor goed af met het fabeltje dat de Hond's methode een uitstekende voorspelling heeft opgeleverd. Bij vergelijking van de Hond's prognose met de oorspronkelijke NIPO-enquete cijfers blijkt namelijk dat de correcties géén verbetering hebben opgeleverd. De som van de afwijkingen tussen voorspelling/enquete en de werkelijke uitslag bedraagt in beide gevallen 8 procent!

De Peperbek methode van som van de kwadraten van de afwijkingen toont het nog drastischer aan, NIPO scoort beter.

De oorzaak van het falen van de Hond is duidelijk. De laatste "trends" worden als uitschieters weggecorrigeerd. De Hond miste in januari/februari al de duidelijke terugkomst van D'66. In de laatste prognose werd de grote winst van PvdA en CDA gemist, d. w. z. weggecorrigeerd. Kijkt U maar naar de cijfers: Voor de PvdA gaf NIPO 31,5%, de Hond 30,9 en het werd 31,9; voor het CDA resp. 33,5; 31,8; 33,8. Deze grote winst voor de grote partijen, of liever onverbiddelijke race tussen Den Uijl en van Agt deed velen op het laatste moment beslissen toch op een van deze twee grootmachten te stemmen.

De pretentie dat men op wetenschappelijke wijze kan onderscheiden tussen uitschieter en trend is ook wel te hoog gegrepen.

(Tot slot. Uit de NIPO cijfers kan nog een ander interessante conclusie getrokken worden. Namelijk dat het niet waar is dat de kapingen bijgedragen hebben tot de grote winst van de "regering", dus Den Uijl en van Agt. Die winst was er al!).

- In het Westland schijnt men koffie in kassen te gaan kweken.

○ - Eugène: In ons land dreigt te weinig rekening te worden gehouden met wat reeds bereikt is.

○ - D'70: Drees Spijststemmers.

stichting wetenschappelijk bureau



Javastraat 6 Den Haag tel: 070_453271

zojuist verschenen het rapport :

KUNST IN DE SAMENLEVING

In deze nota vindt U:

- . Bij afnemende welvaartsgroei is een actief kunstenbeleid extra belangrijk.
- . De overheid heeft tot taak voorwaarden te scheppen voor creativiteits-ontplooiing.
- . Bij stilstand in de welvaart nièt het eerst op de kunsten bezuinigen.
- . Het huidige kunstenbeleid heeft de scheppende kunstenaars een maatschappelijke achterstand bezorgd.
- . Een kunstenbeleid dient voorwaardenscheppend te zijn. De overheid dient zich te onthouden van criteria van haar individuele smaak en opvatting.
- . Een objectieve keuze ('wie krijgt wat') dient bevorderd te worden door decentralisatie van de besluitorganen en openbaarheid van de criteria.
- . De overheid dient door haar beleid de kwaliteit impliciet te bevorderen.
- . De overheid kan en mag geen kwaliteit vaststellen of benoemen.
- . Vrijheid van keuze is hoofdbestanddeel van geestelijke vrijheid. Een kunstenbeleid dient daarom de (keuze-) vrijheid van de individuele kunstenaar te beschermen en de burger een zo ruim mogelijk keuzepakket aan te bieden.
- . Integratie van de kunst in de samenleving dient nagestreefd te worden, maar mag nooit gedwongen integratie van de kunstenaar tot gevolg hebben.
- . Benoeming van een afzonderlijk bewindsman voor Kunsten en Media, binnen een departement van O. K. W.
- . Utkeringen aan scheppende kunstenaars dienen te geschieden via vergelijkbare,

- gedecentraliseerde structuren. Aan de huidige ongelijkheid op dit gebied moet snel een einde komen.
- . Hoewel de B. K. R. -regeling voor beeldende kunstenaars principieel niet onder Sociale Zaken zou moeten vallen, maar in een samenhangend beleid uiteraard in de kunstenportefeuille thuishoort, mag deze verworvenheid op geen enkele wijze aangetast worden, vòòr nieuwe zekerheden zijn veiliggesteld.
 - . Invoering van een beroepsstatuur voor zelfstandige kunstenaars, waardoor ze dezelfde rechten verwerven als alle andere werknemers. Feitelijke werkgevers van zelfstandige kunstenaars dienen ook premieplichtig te zijn voor het werkgeversaandeel in de sociale premies.
 - . Erkenning van vakbonden van kunstenaars.
 - . Betere, vooral ook culturele contròle op collectieve incasso van auteursrechten.
 - . Invoering van een nieuw wettelijk statuut op de incasso-organisatie van rechten.
 - . Wettelijke erkenning van een vergoedingsrecht voor uitlening van auteursrechtelijk beschermde werken in bibliotheken, artotheken, dicotheken, videotheken en andere -theken. (leenrecht)
 - . Werken van auteurs die vijftig jaar of langer dood zijn, zijn in Nederland vrij van auteursrecht. In andere landen rust op gebruik hiervan de verplichting tot afdracht van een bestemmingsheffing t. b. v. sociale fondsen voor kunstenaars ('Betaland Publiek Domein'). Invoering hiervan in het kader van het harmonisatiestreven binnen de E. E. G. verdient sterke aanbeveling.
 - . Herhalingsrechten voor uitvoerende kunstenaars dienen (vooral t. b. v. de uitvoerende musici) erkend te worden door snelle ratificatie van de Conventie van Rome.
 - . Aansluitend bij de in sommige EEG-landen reeds bestaande praktijk, dient invoering van een zgn. "Volgrecht" voor beeldende kunstenaars bestudeerd te worden. Dit recht voorziet voor beeldende kunstenaars in een (bescheiden) aandeel in de waardeverhoging van hun werk bij doorverkoop door derden.
 - . Sterkere bewaking van het morele recht van de kunstenaar wanneer door maatregelen van collectieve aard hem de persoonlijke contròle op gebruik van zijn werk onmogelijk wordt gemaakt.
 - . Geen misbruik van wettelijke gereedschappen om verkapte censuurmaatregelen door te voeren. (De "stoelendans" in de kleine bioscoopzaaltjes)
 - . Aanstelling van uit de kunstwereld afkomstige culturele attachés bij een aantal ambassades, die in een afgebakende periode de promotie van de nederlandse cultuur ter hand nemen. (Naar succesvol buitenlands voorbeeld)
 - . Aan de wederkerigheid van culturele verdragen dient méér inhoud gegeven te worden.
 - . In het belang van een beter exportbeleid voor kunsten méér steun voor instellingen als Stichting voor de Vertalingen, Donemus etc. Méér coördinatie met Nederlandse Instituten in het buitenland, méér aandacht voor deelname aan internationale culturele projecten.
 - . Overdracht en verbreiding van cultuur is de fundamentele doelstelling van het onderwijs.
 - . Niet meer, maar béter professioneel kunstsonderwijs.

- . Kunstenaars opleiden tot een hoog ambachtelijk niveau en voorbereiden op strenge kwaliteitseisen.
- . Kwaliteitsverbetering kunstenonderwijs door meer ruimte voor individuele ont-plooiing .
- . Ontkoppeling verband tussen leerlingenaantal en subsidiehoogte bij kunstenon-derwijs. Vermindering aantal studenten per docent.
- . Scherpe selectie, terug naar klassieke kwaliteitseisen.
- . Snelle maatregelen voor verbetering kunstenonderwijs op scholen (expressie- vakken).
- . Breuk tussen publiek en kunst kan alleen geheeld worden door het onderwijs.
- . Activiteiten van beroepskunstenaars op scholen dienen uit het onderwijsbudget gefinancierd te worden.
- . Auteursrechten zijn géén rente uit fictief vermogen. Geen oneigenlijke vermo- gensbelastingaanslagen voor kunstenaars.
- . Beter vergelijkingsbasis bij vaststelling hoogte beloningen aan kunstenaars.
- . Wederinvoering van kasstelsel voor vrije kunstenaars.
- . Afschaffing gemakkelijksbelasting.
- . Invoering bestemmingsheffing t. b. v. nederlandse produktiefondsen.
- . Subsidie is beleidsinstrument. Van beleid naar erkend recht.
- . Huidige bezuiniging op CRM en automatiseren in budgetten voor uitvoerende kun- sten bedreigen budgetten voor scheppende kunsten.
- . Verhouding budgetten uitvoerende : scheppende kunsten = 90 : 10.
- . Bij begrotingsvaststelling prioriteit voor scheppende kunsten harder op tafel leggen.
- . Herverkaveling kunstenbudgetten dient onderdeel te zijn van bezinning op het gehele begrotingslandschap.
- . Meer financiële ruimte voor TV-componenten t. b. v. verspreiding kunsten.
- . Naast subsidie ook mogelijkheden tot zelffinanciering van kunsten, bij adequate overheidsmaatregelen (fondsvormingen via wetgeving).
- . Beter een actief opdrachtenbeleid dan automatische subsidies.
- . Actief opdrachtenbeleid vereist naast divers opdrachtaanbod ook controle op praktische uitvoering en toepasbaarheid.
- . Voorwaarden aan gesubsidieerde instellingen tot realisering van opdrachten.
- . Tijdelijke dienstverbanden voor zelfstandige kunstenaars.
- . Beter toezicht op 1% regeling bouwwerken.
- . Exploitanteninvloed in opdrachtenbeleid scherp begrenzen.
- . Geen overheidsbemoeienis met prijzen in "kunstcompetities".
- . Inschakelen kunstenaars in projecten van ruimtelijke ordening, esthetisch- ad- viserende functies enz. enz.
- . Opdrachtenbeleid kan en mag nooit geheel in de plaats treden van noodzakelijke sociale voorzieningen.

- . Toekomstig Rijksaankoopbeleid beeldende kunsten met kwaliteit als uitgangspunt.
- . Museumbeleid.
- . Steun aan boekuitgaven voor "kleinere publieken". Waakzaamheid tegen vervlakkende effecten concernvorming in uitgeverijbedrijf.
- . Formele beroepserkenning voor schrijvers.
- . Betere berekeningsbasis voor auteursrechten uit het gesubsidieerd toneel.
- . Budget voor Fonds voor de Letteren aanpassen aan maatschappelijke realiteit.
- . Opheffing discriminatie non-fiction auteurs en vertalers.
- . Modernisering productiefonds voor de film.
- . Studiofaciliteiten omroepen ook openstellen voor onafhankelijke filmers.
- . Verbetering filmfinanciering.
- . Stelselmatiger deelname aan filmmarkten.
- . Meer co-producties film (filmers-omroepen-overheid).
- . Evenredige beloning scenarioschrijvers.
- . Geen afstand auteursrechten bij filmopdrachten via RVD.
- . Verbetering uitvoeringskansen eigentijdse muziek.
- . Componisten in artistieke leiding orkesten.
- . Meer en beter gebruik nederlandse muziek bij TV, film en radio.
- . Geen ongelimiteerde kostengroei bij instituten uitvoerende kunsten.
- . Vooral voldoende aandacht voor de experimentele, ontwikkelende functie van de podiumkunsten.
- . Decentralisatie is niet : juist de meest kritische theatervormen uitsluitend onder de plaatselijke overheid brengen.
- . Geen "halve subsidies" voor marginale groepen als mimegezelschappen.
- . Betere studie van rol en invloed "vrije" toneelproducenten.
- . Spoedige realisering Nationaal Muziektheater.
- . Meer aandacht voor uitzonderingspositie balletdansers. Budgetten voor omscholing, toeslagen op jeugdloon voor jonge dansers, pensioenvoorzieningen.
- . Auteurs, componisten, auteurs betrekken bij amateurtoneel en -muziek.
- . Open ateliers, vrije akademies etc.
- . Vrijetijds kunstbeoefening.
- . Stimulering dwarsverbanden tussen beroeps- en amateurkunstenaars.
- . Verruiming budgetten lagere overheid voor alle zinvolle initiatieven vrijetijds-kunst.
- . Géén dictatoriale positie Centra voor kunstzinnige vorming.
- . Samenstelling Commissie Kunsten en Media D'66.

Fractie D'66
Dr. J. C. Terlouw

Aan de kabinetsformateur.

Zeer geachte heer Den Uyl,

Tijdens het gesprek, waarvoor U mij op dinsdag 7 juni hebt ontvangen, heb ik reeds te kennen gegeven dat ik mij in grote lijnen kan verenigen met de procedure van de kabinetsformatie die U voor ogen staat.

Ook heb ik U gezegd dat D'66 het op prijs stelt bij de formatie te zijn betrokken, omdat wij zitting hadden in het vorige kabinet, het kabinetsbeleid ook naar buiten hebben verdedigd en gedurende de verkiezingscampagne onze voorkeur voor de totstandkoming van een vergelijkbare regering hebben uitgesproken. Wij menen ons te kunnen beroepen op de instemming van de kiezer voor deze lijn, omdat wij immers met winst uit de verkiezingen zijn gekomen.

Ik hecht eraan hieraan nog toe te voegen dat D'66 er niet op uit is om in het te vormen kabinet zetels te verwerven ten koste van hetzij de PvdA, hetzij het CDA.

Als het mogelijk blijkt een regeerprogramma te formuleren waarin D'66 zich kan vinden, dan maken wij slechts aanspraak op plaatsen in het kabinet op grond van de stemmen die de Nederlandse burgers op ons hebben uitgebracht.

Op Uw verzoek stuur ik U hierbij een notitie over technologische vernieuwing. Mijn fractie is van mening dat de structurele werkloosheid nog zal toenemen als de overheid niet zo snel en doeltreffend mogelijk maatregelen neemt die beogen de concurrentiepositie van Nederland ten opzichte van vergelijkbare industrielanden te versterken.

De reden dat ik U dit nu al schrijf is erin gelegen dat U bij het formuleren van Uw voorstellen ten aanzien van de Wet op de investeringsrekening wellicht gebruik van wilt maken.

Met vriendelijke groet en
gevoelens van hoge achting,

w.g. J. C. Terlouw
fractievoorzitter D'66 in de
Tweede Kamer

TECHNOLOGISCHE VERNIEUWING

Structurele werkloosheid wordt veroorzaakt door structurele veranderingen, zoals

- veranderingen in de internationale verdeling van welvaart en arbeid;
- stijging van de kosten van grondstoffen en energie;
- strengere eisen ten aanzien van milieuhygiëne, veiligheid en werkomstandigheden.

Nederland moet de industriële ontwikkeling van arme landen bevorderen, maar tegelijkertijd zich staande houden in de concurrentieslag met vergelijkbare industrielanden (Bondsrepubliek, Frankrijk, USA, etc.)

Pluspunten

Onze belangrijkste pluspunten daarbij zijn

- diep zeewater
- aardgas
- een hoog onderwijsniveau.

Het aardgas werkt versluisend. Het effect ervan op de gulden en derhalve op het loonkostenniveau heeft tot gevolg dat alle arbeid in de productiesector die niet van een heel hoogwaardige soort is ons land dreigt te verlaten. Met andere woorden, onze industrie wordt als het ware gedwongen zijn activiteiten te beperken tot het eerste deel van de ontwikkelingscyclus van een produkt. Dat zou niet erg zijn, of zelfs heel gunstig, als de oorzaak was gelegen in innovativiteit. Helaas is dat niet zo. De oorzaak ligt in het aardgas, en dat raakt op.

De structurele veranderingen, ons hoge onderwijsniveau, een verslechterende concurrentiepositie ten opzichte van vergelijkbare landen en nog verschillende andere redenen maken het dringend nodig in Nederland technologische vernieuwing te bevorderen. Het gaat daarbij niet alleen om innovaties in de individuele sfeer. Ook in de collectieve sfeer leven behoeften die vernieuwing vragen, behoeften die dikwijls niet via de vrije markt kenbaar kunnen worden gemaakt.

Het middelgrote en kleine bedrijf (kleiner dan 500 werknemers, omvattend ongeveer de helft van de werknemers in de productiesector) is in moeilijkheden. Door de schaalvergroting, de snelle verandering van produkten, en andere structurele oorzaken, zijn zij nauwelijks meer in staat hun markten te verkennen.

Staatssecretaris voor technologie

Een en ander vereist een ombuiging van de huidige produkties in de richting van het vervaardigen van produkten en diensten met een hoge toegevoegde waarde. De actieve hulp van de overheid is daarbij onontbeerlijk. In verschillende concurrerende landen is die hulp heel wat doeltreffender dan in Nederland. Deze landen beschikken veelal over een ministerie van industrie en/of technologie en/of energie, waarvan sterke impulsen voor technologische vernieuwing uitgaan. Het is de hoogste tijd dat Nederland ten minste een staatssecretaris voor technologie benoemt, binnen het Ministerie van Economische Zaken, om een gericht innovatie-beleid tot stand te brengen.

Maatregelen en initiatieven

Innovatiebevorderende maatregelen kunnen zijn:

- 1) fiscale maatregelen inhoudende verhoogde afschrijving (120-130%) van de kosten van "Research en Development" (R en D) boven die van het gemiddelde van de voorafgaande drie jaren;
(Deze maatregel is vooral bedoeld om de grote bedrijven te stimuleren hun R en D-activiteiten in Nederland te blijven vestigen resp. uit te breiden.)
- 2) introductie van een overheidsaankoopbeleid; niet gericht op autarkie, maar op het tot stand brengen en behouden van nieuwe produkten en diensten in Nederland, om daarmee later ook op de buitenlandse markt te kunnen concurreren;
- 3) op grond van milieu- en veiligheidswetgeving zoeken naar, resp. introduceren van nieuwe (schone, veilige) productieprocessen;

- 4) het opzetten van een groot programma gericht op humanisering van de arbeid, inhoudend naast participatie vooral verbetering van werkomstandigheden;
- 5) het opzetten van een agentschap voor het overdragen van uitvindingen en ontwikkelingen uit het wetenschappelijk onderwijs naar het bedrijfsleven (zoals N. R. D. C. in Engeland en A. N. V. A. R. in Frankrijk);
- 6) het uitbreiden en omzetten van de huidige ontwikkelings-credieten voor prototypen-ontwikkeling naar bedrijfsontwikkelings-ondersteuning. Hieruit ware naast produktontwikkeling ook te financieren: marktonderzoek, marktontwikkeling, bedrijfsorganisatie-adviezen en produkt/markt strategie-adviezen;
- 7) het samenwerken van bedrijfsleven en overheidsinstanties bij het exporteren van kennisintensieve produkten en diensten naar het buitenland (slachthuizen, waterzuiveringsinstallaties e. d.), dat wil zeggen kennis waarover de publieke en private sector gezamenlijk in Nederland beschikken;
- 8) het plaatsen van industriële attachés aan de ambassades in de OPEC-landen;
- 9) het intensiveren van het consumentenonderzoek ten aanzien van produktleeftijd, doelmatigheid, energieverbruik e. a. Het intensiveren van de publicatie van de resultaten van dit onderzoek;
- 10) het richten van het energieonderzoek veel meer op toepassing en op demonstratieprojecten dan op onderzoek persé;
- 11) het uitvoeren van "technology assessment-studies" voor de introductie van nieuwe technologieën en bestaande technologieën op "gevaarlijke" plaatsen;
- 12) het bevorderen van het inzicht van de rol van de technologie in de economische ontwikkeling;
- 13) het opstellen van een lange-termijn-planning ten aanzien van de structuur van de Nederlandse industrie.

De Wet op de Investeringsrekening (WIR)

Een nadere interpretatie van de WIR zou voor dit type maatregelen een goed instrumentarium kunnen opleveren, essentieel voor bestrijding van de structurele werkloosheid die nog voor de deur staat. Daarvoor is dan o. a. nodig dat

- de selectiviteit in de WIR sterker tot uitdrukking wordt gebracht en
- het begrip investeren wordt uitgebreid tot o. a. speur- en ontwikkelingswerk, veranderingen in de produkt-organisatie, bevorderen van creativiteit, verbeteren van het management.

J. C. Terlouw
fractievoorzitter D'66 Tweede Kamer.

Onderstaande publicaties kunnen besteld worden bij de Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66 door een briefkaart met bestelnummer(s) te zenden naar het secretariaat van de SWB D'66, Javastraat 6, Den Haag

A 11	Maatschappij analyse	1976	f 2,--
A 12	Ondernemingsdemocratie	1976	f 2,--
A 13	Veiligheid als maatschappelijke waarde	1976	f 2,--
A 14	Industriebeleid	1976	f 2,--
A 16	Ondernemingsgewijze productie en sociaal ondernemerschap	1976	f 2,--
A 17, 18 en 19:	Ter discussie: inkomenspolitiek, wederkerend onderwijs, milieubeheer (samenvatting hoofdlijnen)	1976	f 2,--
A 20	Discussiedag 22 mei 1976	1976	f 2,--
B 5	Samenhang en samenspel	1976	f 2,--
CRM 6	Kunst in de samenleving	1977	f 4,--
E 1	Van oliecrisis op weg naar een optimaal energiebeleid	1973	f 3,--
E 2	Plan voor een warmte-isolatie project in Nederland	1973	f 3,--
E 3	Economische groei in het licht van de milieuproblematiek	1973	f 3,--
E 4	Energie op een laag pitje	1974	f 2,--
F 2	De omvang van de collectieve voorzieningen	1976	f 3,--
MV 7	Abortus, een oriënterende beschouwing	1975	f 3,--
S 3	Pre-advies inzake de herziening van het ondernemingsrecht, deel 2: ondernemingsraad of personeelsraad	1968	f 2,--
S 8	Gehandicaptenbeleid	1977	f 2,50
VRO 6	Vervolg-memorandum betr. de voorstellen tot verbetering van de inspraakprocedures bij de ruimtelijke ordening	1974	f 2,--
VRO 8	Op weg naar bewonerszelfbestuur	1975	f 2,--
VRO 9	Europees Zeehavenbeleid en het beleid van zeehavens	1975	f 4,--
VRO 11	Pensioen/woningplan	1976	f 2,--

Betaling dient te geschieden binnen 8 dagen na ontvangst van de zending op gironummer 3322213 t.n.v. penningmeester SWB D'66 te Maarn.

EEN VERKIEZINGSUITSLAG DIE NIEMAND GELUKKIG MAAKT

door
A. R. van der Burg

Eigenlijk kan niemand blij zijn met deze verkiezingsuitslag. De grootste dupe is het Nederlandse volk, dat in een argeloze bui zijn kleine partijen om zeep heeft geholpen, zodat het opgescheept zit met hetzelfde steriele twee- of driepartijensysteem als een aantal andere landen. Omdat die grote partijen vrijwel noodzakelijk gecorrumpeerd zijn door het Systeem, is er nog minder kans dan vroeger dat misstanden als de Bernhard- en Zwolsmanaffaires aan de kaak worden gesteld. Toegegeven: Aan de kaak stellen door een minderheid is nog niet veel, maar het is nu eenmaal het beste dat haalbaar is.

Dan de partijen. De verliezers zijn vanzelfsprekend in uiterst sombere stemming achtergelaten. De PSP is naar mijn smaak, gezien zijn activiteiten en bijdragen in het verleden, een waardevol element in de Kamer. Ook de steriele, scherpzinnige Drees zou met een wat sterkere fractie beter tot zijn recht komen. Bij de verliezers zit natuurlijk ook de VVD, die weliswaar in de Kamer wat zetels heeft gewonnen, maar t. o. v. Staten- en Gemeenteraadsverkiezingen flink is achteruit gegaan.

Het CDA (bijna had ik onderbewust willen schrijven: het CDA zaliger) heeft ook al geen reden tot juichen. Nu de enige reden die zin gaf aan het bestaan van het CDA - het voorkómen van de algehele instorting en het kunstmatig verkrijgen van de positie van grootste partij - in rook is opgegaan, blijft eigenlijk alleen nog de hervatting van de godsdienstoerlog als tijdpassering over. Niet helemaal, want er moet nog een moeilijk karweitje worden verricht: het zich geruisloos ontdoen van het politieke lijk van Van Agt.

D'66 verkeert zo'n beetje in dezelfde positie. Weliswaar heeft deze partij door zijn tweede paleisrevolutie een aantal VVD- en DS'70 stemmen "gewonnen", van mensen voor wie het Wiegelisme toch te ver ging, maar daar staat tegenover dat de politieke zwenking van D'66 tot steeds meer stemmers begint door te dringen, zodat kennelijk in de laatste weken voor de verkiezingen nog vele stemmen zijn afgevloeid naar de PvdA. Deze ontwikkeling zal zich de komende formatieperiode zeker nog voortzetten. In ieder geval beloven de politiek domme en (een veel voorkomende combinatie) arrogante opmerkingen van de voorzitter van deze partij op de verkiezingsavond niet veel goeds.

De enige partij waar men oprecht tevreden kan zijn is de PvdA. Vanuit hun technocratische denkwijze is het verdwijnen van een aantal kleine partijen een winstpunt, dat dubbel telt, omdat het zetelwinst voor de PvdA betekende. Toch zal ook daar de feestvreugde getemperd worden door een aantal achterafgedachten. Om te beginnen zal men beseffen dat dit geweldige resultaat tot stand is gekomen door een eenmalige samenvloeiing van omstandigheden. Men leeft dus in het zekere gevoel dat nu alleen nog achteruitgang staat te wachten, tenzij Den Uijl zich op wens van Heldring alsnog weet te ontpoppen tot de Nieuwe Heiland en Redder des Vaderlands, Wiens Woorden een Manna vormen dat neerdaalt op de zielen van Terneuzen tot Delfzijl.

Ten tweede ligt de levensgrote conclusie op tafel dat er ondanks de z. g. n. aardverschuivingen niets veranderd is. PvdA, PPR en CPN hebben samen evenveel zetels als in 1972. CDA + SGP + GPV + RKPN + BP zijn 3 zetels achteruitgegaan. VVD + DS70 wonnen 1 zetel, D'66 won 2 zetels. In feite zit de Nederlandse politiek dus muurvast op de oude stellingen, zonder uitzicht op een verandering ten gunste van de PvdA in de toekomst.

Het is niet uitgesloten dat ook de resultaten van de kabinetsformatie in de komende tijd nog voor heel wat spijststemmers in PvdA zowel als in CDA zullen zorgen.

Voor mij persoonlijk is het meest tragische dat de huidige en toekomstige economische problemen niet opgelost kunnen worden met de slappe en half zachte compromisoplossingen die door het stelletje middenpartijen waarmee we opgescheept zitten zullen worden aangedragen. Daarvoor is een progressieve, ondogmatische partij nodig, die helaas in Nederland niet bestaat.

E E N B R U G T E V E R

door
P.W. van Baarsel

Deze filmtitel kwam in mijn gedachten toen ik het artikeltje las in de Democraat over "Dubbellidmaatschappen".

Ik vind dat het hoofdbestuur van D'66 in zijn ijver de schaapjes bij elkaar te houden en zich tegen de boze wolven te verweren nèt te ver gaat met het voornemen ieder lid van D'66 te verbieden lid te zijn van een andere politieke club.

Dat het hoofdbestuur vindt dat Jan Terlouw of Jan Glastra van Loon en die honderd anderen die een functie hebben in fractie, hoofdbestuur, regiobestuur, afdelingsbestuur, VAR en andere hoge colleges van "de" partij zich duidelijk moeten manifesteren als D'66-er kan ik me voorstellen.

Maar dat geldt niet voor Jan met de pet of de stropdas. Zij mogen toch zeker ook wel een plaatsje in hun hart inruimen voor een andere partij? Goed, de PvdA sluit de mogelijkheid van een dubbellidmaatschap uit. Maar er zijn nog meer partijen.

Als iemand vindt dat de PSP zich in het Bernhard-debat goed opgesteld heeft mag die iemand de PSP toch wel steunen?

Ik vind dat D'66 voor de leden een open partij moet blijven. Geen aantasting van de privacy; trouwens, dat kan (dus wil?) het hoofdbestuur niet controleren.

Voor het overige: een pastoor is geen lidmaat van de Nederduits Hervormde Kerk

door
J. Halm

1. DE VERSCHOVEN ACHTERGROND.

De werkgroep "achtergronden" gaat blijkens haar publikatie in Peperbek 3-77 uit van de veronderstelling dat de partij een zekere verwantschap heeft met het liberalisme en dat de dienovereenkomstige achtergrond dient te worden afgegrensd van o. a. het socialisme. In mijn vorige bijdrage -Peperbek 5-77- heb ik betoogd dat D'66 er verstandig aan zou doen zich nadrukkelijk van het liberale denken los te maken en haar eigen achtergrond te ontwikkelen.

In feite heeft de partij reeds een eigen achtergrond. Die is echter niet duidelijk in begrippen omschreven maar is te vinden als "een fluïdum tussen de verschillende programmapunten". Deze uitdrukking gebruikte van Mierlo in een rede van Sept. 1968 toen hij sprak over de visie van waaruit het toenmalige partijprogramma was samengesteld. Met het huidige programma is het niet anders gesteld.

De visie op de politieke toekomst of, wat op het zelfde neerkomt, de achtergrond van het programma, verkeert nog steeds in het fluïdale stadium. Voor de kompasfunctie die de achtergrond heeft voor het politieke handelen, is dat onvoldoende. Over een achtergrond moet bovendien van gedachten gewisseld kunnen worden, intern, met de eigen kiezers en met anderen. Dat kan alleen als de achtergrond in duidelijke taal geformuleerd is, beeldend en zonder geleerde woorden. Die taal zal immers niet alleen tot de hoofden maar ook tot de harten van de mensen moeten spreken.

In de ruim tien jaren van het bestaan der partij is de fluïdale achtergrond der partij overigens duidelijk verschoven. Als wij het programma en andere documenten uit de begintijd nalezen vinden wij daarin uitdrukkingen als: levende democratie, rechten van de mens, vrijheidsrechten, geestelijke vrijheid, gelijkberechtigheid van alle geestelijke stromingen voor de overheid, sociale rechtvaardigheid, anti-rassendiscriminatie, solidariteit met de mens in nood.

In het huidige programma en andere recente literatuur vinden wij naast soortgelijke ook uitdrukkingen van geheel andere aard. Ik noem een aantal: de samenleving moet de bocht om, immaterieële groei, voortbestaan van de mensheid, individuen en groepen die op een andere manier inhoud proberen te geven aan hun leven, hervorming van ons maatschappelijk stelsel, tussenmenselijke verzorgingsrelaties, saamhorigheid, behoeften van maatschappelijk zwakken, vervreemding, vereenzaming.

Uit vergelijking van beide series geschriften blijkt dat in de achtergrond der partij de primaire aandacht verschoven is van die voor staatsrechtelijke, bestuurlijke en politieke structuren naar die voor de sociale, sociaalpsychologische en ethische aspecten van het politieke bedrijf. Daarmee is de individuele burger met zijn hoop en zijn vrees, zijn levensstrijd en zijn levensverwachtingen meer in het blikveld der partij gekomen. En dat betekent ook dat het gevoelsleven van de burger wordt erkend als een faktor die bij het overdenken van de politieke filosofie en van het praktisch politieke handelen niet mag worden veronachtzaamd.

Ik geloof dat dit een hoogst belangrijk winstpunt van het nieuwe programma is. Het is mij uit eigen waarneming -uiteraard van zeer beperkte omvang- gebleken dat onder de nieuwe elektorale aanhang der partij mensen voorkomen die voorheen steevast op een socialistische partij stemden.

Voorzover ik heb kunnen nagaan zijn voor deze mensen de waarden der socialistische idealen zodanig verbleekt dat de hoofdpunten van socialistische politiek hen gevoelsmatig minder zijn gaan aanspreken.

De consumptiemaatschappij lijkt op een breukpunt der geschiedenis te staan; ideeën van rechtvaardigheid, vrijheid, gelijkheid en broederschap krijgen andere dimensies dan in de socialistische voorstellingswereld voorkomen. Een duidelijke afgrenzing van het politieke beleid der partij van de doeleinden der socialistische politiek is dan ook noodzakelijk om de werfkracht van de democratische ideeën van D'66 te behouden.

2. HET GEESTELIJK KLIMAAT WAARIN HET MARXISME IS ONTSTAAN.

Hoewel "socialisme" niet identiek is met marxisme, kan voor ons land de achtergrond van het socialisme, zoals dit beleden wordt door de grote socialistische volkspartij, beschouwd worden als een aftakking van de oorspronkelijke Marx'sche theorie. Voor de andere socialistische en kommunistische partijen geldt in hoofdzaak hetzelfde. De uitdrukking "in hoofdzaak" is onvermijdelijk wat vaag, omdat de diverse partijen van hun achtergronden niet zoiets als een catechismus bezitten. Om de achtergrond van D'66 af te grenzen van die van de diverse socialistische partijen is eerst een kritische analyse van de achtergronden van de Marx'sche leer nodig.

Voor die analyse is in het bijzonder van belang het geestelijk klimaat waarin die leer is ontstaan. Als naar mijn mening voornaamste kenmerken van dat klimaat kunnen gezien worden (a) de overheersende positie van het natuurwetenschappelijk denken op o. a. de menswetenschappen en (b) de invloed van het deïsme. a. De grote ontdekkingen op natuurwetenschappelijk gebied en hun succesvolle toepassing op technisch terrein (stoommachine, telegraaf etc.) deden velen geloven dat de mens slechts de in de natuur aanwezig geachte wetmatigheden behoefde te ontdekken en toe te passen, om in snel tempo tot een betere wereld te komen. Dat "beter" stond voor hen in het teken van de hoorn des overvloeds. De ontstellende armoede, de ziektes, de meer dan slechte huisvesting enz. van grote delen der bevolking maakte inderdaad groei van de materieële voorziening der eerste levensbehoeften tot een ethisch dwingende eis voor al diegenen die begaan waren met het ellendig lot der armen.

Dat met het beeindigen van de materieële ellende àlle ellende van de samenleving zou zijn opgelost, was de grondtoon van de heersende mening in de vorige eeuw. Men zou deze gedachte het sociologisch misverstand kunnen noemen. En dat misverstand is blijkbaar nog lang niet de wereld uit. Zo kwam onlangs tijdens de stakingsakties voor het compensatieloon een staker op het TV-scherm, die in antwoord op een vraag waarom hij staakte voor een paar gulden meer loon, met enthousiasme zei: "voor een betere toekomst".

D'66 zal zich bij het uitwerken van haar achtergrond in het bijzonder hebben te beraden over de in socialistische kringen nog levende mythe dat geld als middel van bestaan een fetisj is voor het verkrijgen van een goede toekomst, waarin vooral de materieële verzorging het levensgeluk brengt. Overigens doet die mythe ook opgeld in liberalistische kringen, wat gezien de utilitaristische denksfeer, geen verwondering wekt. In die kringen schreeuwt men al gauw moord en brand als men alleen al wijst naar hun lieve geldje.

De verering van de natuurwetenschappen bracht in de vorige eeuw sommigen ertoe een wetenschapskultus te ontwikkelen. Zo ontwierp bijv. de Saint-Simon een systeem

dat hij Physiko-politiek noemde en dat o. a. de plaats van de theologie moest innemen voor het opstellen van ethische gedragsregels. Hij bedacht een kultus rondom de gravitatie wetten van Newton met geleerden als priesters.

Van de Saint-Simon is de leuze "alles voor en door de industrie" en ook dat "politiek de wetenschap van de produktie is". Marx zou later dit denkbeeld overnemen.

De resultaten van natuurwetenschappelijk onderzoek en van de industrialisatie namen in snel tempo toe in omvang en betekenis. Tezamen met wat ik noemde het sociologisch misverstand- misschien kan het beter bijgeloof worden genoemd- gaf dit voedsel aan een ongebreideld vooruitgangsoptimisme; een karakteristieke trek van vrijwel alle politieke en sociologische stromingen van de vorige eeuw.

b. Het deïsme.

Hieronder verstaat men een gedachtensysteem dat zegt dat godsdienst "van nature" slechts voor het verstand begrijpelijke zaken bevat - wat op een directe relatie met het natuurwetenschappelijk denken wijst- en dat alle onbegrijpelijke zaken zoals "wonderen", als bedrog en vervalsing van de "natuurlijke verstandsgodsdienst" zijn te beschouwen. Het deïsme, opgekomen in de 17de en 18de eeuw, tezamen met de moderne natuurwetenschappen en teruggrijpend op mythen uit de oudheid, komt neer op het geloof in een godenfiguur - een deüs- die de wereld en de mensen -met hun verstand!- heeft geschapen. Na in zijn schepping een principe of mechnisme te hebben aangebracht dat de wereld op een einddoel afstuurt, is hij verdwenen; in ieder geval onderhoudt hij geen relaties meer met de individuele mensen. Dat laatste zou immers toch weer een "wonder" zijn. In de grote Franse revolutie vond de verstandsgodsdienst een hoogtepunt toen de "rede" zelf tot godheid werd verheven.

In de filosofie van Hegel, de grote leermeester van Marx, vinden we in diens "Weltgeist" een permanent en onpersoonlijk werkend ideeël principe dat de loop der geschiedenis stuurt en aan het einde de grote vrijheid brengt; de Hegelse variant van het deïsme.

De Hegelse filosofie heeft grote invloed gehad op het denken van Marx. De voorstelling van een dia-ektisch principe dat de voortgang der geschiedenis stuurt, is aan Hegel ontleend. Opmerkelijk is dat marxisten veelal met enige trots vertellen dat Marx het ideal tisch principe van Hegel op zijn materialistische poten heeft gezet. Voor mensen die er geen behoefte aan hebben en het ook wetenschappelijk onjuist achten, een of ander sturend principe in de geschiedenis der mensheid aan te nemen, is die marxistische opvatting niet relevant. Want op men een ezel op zijn kop of op zijn poten zet, hij blijft een ezel.

3. DE ACHTERGROND VAN HET MARXISME.

Centraal in deze achtergrond staat het geloof aan het bestaan van een principe in de vorm van een historische wet die zegt dat de maatschappelijke ontwikkeling wordt bepaald door de ontwikkeling der economische relaties (produktieverhoudingen) tussen groepen (klassen) van mensen die dezelfde positie in het produktieproces innemen. Die economische groepsrelaties, verstaan als "tegenstellingen", bewegen zich volgens een dialektisch proces - de Hegeliaanse drieslag van these, anti- these en synthese- naar een eindfase waarin door een omslag van alle relaties een nieuwe vorm van relaties ontstaat. Er treedt dan weer een splitsing in tegenstellingen op enz.

Dit dialektisch proces zou zijn drijvende kracht vinden in het streven van mensen hun materieële belangen steeds voorop te stellen.

Deze theorie der wetmatige ontwikkeling komt neer op een predestinatieleer.

De ontwikkeling van wat Marx het kapitalistisch systeem noemde, moest noodzakelijkerwijs leiden naar een eindfase waarin de klassetegenstellingen tot een revolutie,

een ontploffing, zouden komen. Alsdan zou de mensheid van het rijk der noodzakelijkheid in het rijk der vrijheid treden.

Het is niet moeilijk in deze theorie de invloed van het deïsme te herkennen. Hoe verbreed deze invloed in die tijd ook onder economen was, blijkt uit de denkbeelden van een grote liberale voorganger van Marx, Adam Smith. Deze postuleerde een "onzichtbare hand" die de mensen bij de behartiging van hun materieële belangen zou leiden. De Marx'sche theorie kan door een model worden voorgesteld en wel in de vorm van een klok, gemaakt door een "deïst":

de tijdaanwijzing	-----	de stand van het historisch proces,
de mechanisme	-----	de economische verhoudingen, waarvan
het raderwerk	-----	de dialektiek van de klassenstrijd,
de aandrijvende kracht	-----	het streven van mensen naar behartiging van hun materieële belangen.

Een theorie die stelt dat de maatschappelijke ontwikkeling noodzakelijk volgens dit model moet verlopen, is in feite fatalistisch. Voor menselijk ingrijpen in dat proces, anders dan in de vorm van het bevorderen van hun materieële belangen, is in die theorie geen plaats.

Toen Marx 26 jaar was, schreef hij in een essay: "De kritiek der religie eindigt met de leer dat de mens het hoogste wezen voor de mens is, derhalve met de kate-gorische imperatief een einde te maken aan alle toestanden waarin een mens een ver-nederd, geknecht, verlaten, verachtelijk wezen is." Hiermee stelde hij een zedelijk gebod als aandriftsbron van politiek handelen en niet het streven naar materieel voor-deel. Hoe hij niettemin zijn verontwaardiging over de mensonterende toestanden van zijn tijd kon vertalen in termen van een materialistisch-causale theorie is als getuige-nis van een tragische tweespalt tussen gevoel en verstand, alleen te verklaren uit de beheersing van het europesche denken voor praemissen en methoden der natuurweten-schappen.

Het fatalisme der deïstische theorie doemde haar tot politieke steriliteit. Het zijn het revisionisme van Bernstein, Kautsky, Troelstra e. a. en het kommunisme van Lenin e. a. die Marx' theorie politiek bruikbaar hebben gemaakt door aan het menselijk initi-atief een plaats in te ruimen, zij het dat beide richtingen dat op geheel verschillende wijzen deden.

In ons land heeft de deïstische theorie zijn meest markante trekken verloren. In de socialistische politiek is een residu ervan echter nog duidelijk te bespeuren. Voornamelijk is dit het gericht zijn op groepsbelangen in economische zin, het hechten van doorslaggevende betekenis aan economische structuren voor het welzijn der burgers, de geringe afstand tussen welvaart en welzijn en een voorliefde voor macro-economische gezichtspunten. Maar ook een warme belangstelling voor de economische minder bedeelde, zij het dat die vooral de loontrekkers geldt en verder een oprecht streven naar een rechtvaardiger verdeling van goederen en diensten.

4. D'66 EN HET SOCIALISME

Dat de partij zich diepgaand met het socialisme heeft bezig te houden is niet alleen door het feit dat de socialistische volkspartij in ons land een machtige politieke fak-tor is. Voor het vormgeven van een eigen achtergrond zal de partij zich vooral heb-ben af te vragen of en in hoeverre het residu van het deïstisch model in het socialis-me een bedreiging vormt voor de toekomst der democratie zoals D'66 die ziet.

In mijn artikel over het liberalisme wees ik er al op dat ook het marxisme van een armzalig, ééndimensionaal-economisch mensbeeld uitgaat. Hierbij moet bedacht wor-den dat tussen een theoretische voorstelling van bepaalde zaken en het praktisch han-

delen met betrekking tot die zaken, vaak een wijde kloof gaapt. Zo is het een wonderlijke ervaring wanneer men het armzalig mensbeeld van de Marx'sche theorie plaatst tegen de achtergrond van de warme menselijke bewogenheid en de diepgang van gedachten in de talloze essays en artikelen van Marx. De kritiek op de leer van Marx staat dan ook onder het motto dat men een groot man niet erger kan miskennen dan door hem heilig te verklaren.

Een onrealistisch mensbeeld als grondslag van een politieke theorie kan tot niets goeds leiden. In zaken van politiek beleid kunnen de betrokken politici nog zoveel begrip voor de menselijke persoonlijkheid hebben, de theorie waaraan zij gebonden zijn zal hun politiek handelen een richting geven die aan die persoonlijkheid tekort doet. Dat het socialisme, ondanks zijn menselijk goede bedoelingen, nergens erin geslaagd is een in beide lagen der bevolking levende emotionele afkeer van zijn leer en beginselen te overwinnen, is daarvan een vingervijzing. "Het is niet het bewustzijn der mensen dat hun zijn, maar juist andersom is het hun maatschappelijk zijn dat hun bewustzijn bepaalt." Met deze beroemde definitie van het historisch materialisme gaf Marx aan de mens de rol van marionet in handen van een abstraktie; de maatschappelijke ontwikkeling. Een rol die geheel past in het model van de deïstische klok. Ook al wijzen wij het historisch materialisme af, vooral vanwege de ontwaarding van het mensbeeld en vanwege de metafysische achtergrond, de betekenis ervan voor het politiek-sociologisch denken mag niet onderschat worden. Die betekenis ligt in de idee dat de maatschappelijke omstandigheden een belangrijke vormgevende invloed hebben op denken en handelen van mensen.

Sedert de oudheid heeft het politieke denken sterk onder invloed gestaan van de theologie, in de westersche kultuurkring van christelijke signatuur. De theologische dogmatiek is bijzonder gecompliceerd en vol innerlijke tegenstrijdigheden; een blik daarop geeft bijv. Dostojewski's verhaal "de Grootinquisiteur".

Voor het theoretisch politieke denken is de theologische centraalstelling van de individuele mens van grote invloed geweest. Het onder die invloed staande politieke denken zag en ziet diens heil als uitkomst van maatschappelijk gedrag en persoonlijk lot, hetgeen eveneens een te schraal mensbeeld inhoudt.

In het deïstisch denken van Marx stonden klassen en de maatschappij als geheel centraal en werd ieders heil gezien en gegarandeerd als uitkomst van het gedetermineerde kollektieve gedrag.

Nadat het revisionisme het schrale mensbeeld had aangekleed met een min of meer autonoom wilsleven en de arbeidersklasse de morele verantwoording voor de goede afloop der geschiedenis- en daarmee de waardigheid van verlosser- gaf, is het vooral de idee van het kollektieve heil geweest die aan de socialistische beweging de bezieling en de werfkracht heeft gegeven.

Het is de grote verdienste van het marxisme dat in het politieke denken de idee van gelijktijdige invloed van de mens op de maatschappelijke ontwikkeling en van de maatschappij op de menselijke persoonlijkheid, gemeengoed is geworden. In die zin kan aan het marxisme dan ook een komplementair karakter ten opzichte van het onder invloed van de theologie staande denken worden toegekend.

Voor het politieke denken van D'66 betekent een en ander dat niet òf van de mens òf van de maatschappij moet worden uitgegaan, maar van beide tegelijk en in onderlinge samenhang. Dat maakt het denken over politiek er niet gemakkelijker op, maar wel boeiender.

Die verdienste van het marxisme neemt niet weg dat tussen de socialistische en de onder invloed van de theologie staande denkwijze een gat is overgebleven. Het is dit "gat in het midden" dat opgevuld moet worden met twee, inderdaad centrale fenomenen van het politieke denken: de volheid van de menselijke persoonlijkheid en het daarmee ten nauwste verbonden verschijnsel "macht".

Dat in het theologisch denken dat verschijnsel altijd is verdonkeremaand geweest, is begrijpelijk omdat de macht van de priesterkaste - die eeuwenlang de europesche politiek heeft beheerst- om principieel theologische redenen niet ter discussie kon worden gesteld.

Zo kon ook Macchiavelli niet verder komen dan een beschrijving van tactiek en strategie van de machthebber en een techniek van machtsuitoefening. Voorzover uit zijn verhandeling menselijke strevingen met betrekking tot "macht" om de hoek komen kijken, is het mensbeeld erg armetierig, hebberig en zonder diepgang.

In het marxistisch denken is het fenomeen macht miskend door het te zien als alleen een economische categorie, behorend tot de zogenaamde "bovenbouw". Gezien dat denkkader is dit op zich wel begrijpelijk. Want de eendimensionale mens van het marxisme mist de dimensies van waaruit wij het begeren, het hebben en het uitoefenen van macht alsook het zich voegen onder en het zich verzetten tegen macht, zouden kunnen verstaan.

In de achtergrond van D'66 zal in de eerste plaats dit gat zijn op te vullen. In het bijzonder zal stelling genomen moeten worden tegen de in het hedendaagse socialisme nog onmiskenbaar voorkomende kollektivistische tendenzen. Door dit "isme" worden burgers die in de socialistische voorstelling van zaken tot eenzelfde economische groep behoren, teveel beschouwd als gelijkgerichte "individueen", die alleen dezelfde behandeling dienen te hebben. Dat wordt dan al gauw als ook nog rechtvaardig beschouwd.

Verder zal de partij zich hebben af te zetten tegen rationalistische tendenzen in het socialistisch beleid. Die verering van de "ratio" blijkt steeds weer in de neiging de betekenis van de "wetenschap" en van kennis in het algemeen, te verabsoluteren. Dat niet alleen spreiding van kennis nodig is maar ook bezinning op de aard van de kennis is een gedachte die bij mijn weten nog niet is opgekomen in de hoofden van socialistische politici. En dat geldt evenzeer voor de al even rationalistische liberale politici.

Als erfenis van het marxisme is in het socialisme nog de idee te bespeuren dat daar "de grote historische waarheid" in pacht is gegeven. Gevoegd bij de behoefte het heil te brengen is dat een bron van heerszucht en hoogmoed. En weinig dingen zijn zo besmettelijk als "de zonde der concupiscentia", hetgeen bij het aangaan van een coalitie met de socialisten, een gezichtspunt is dat in acht ware tenemen.

Nu wil met al deze dingen niet gezegd zijn dat alle politici in onze grote socialistische partij beladen zijn met alle lasten van het oorspronkelijke marxisme. Maar toch, ik zou niet graag hen de kost willen geven die het tikken van grootvaders deïstische klok nog in de oren klinkt en die behagen scheppen in de wierrookgeuren van de macht.

Samenvattend stel ik voor in de achtergrond van D'66 de gedachten te verankeren:

- dat het politieke denken niet gericht moet zijn op het vinden van een "heilige waarheid" over het "zijn", maar op de mogelijkheden van het "worden", namelijk de mogelijkheden om op het maatschappelijk gebeuren met democratische middelen zodanige invloed uit te oefenen dat de maatschappij zich gaat bewegen in een richting van meer verbondenheid van de burgers,
- dat het "zorg hebben om" de medemens boven het "zorgen voor" de medemens staat omdat de laatstgenoemde zorg in de eerstgenoemde is begrepen,
- dat het bevorderen van saamhorigheid en zorg om de medemens doel van alle politiek behoort te zijn. Alleen dan zal de heerszucht ondergraven en de onzalige leuze dat het doel de middelen heiligt ontkracht worden.

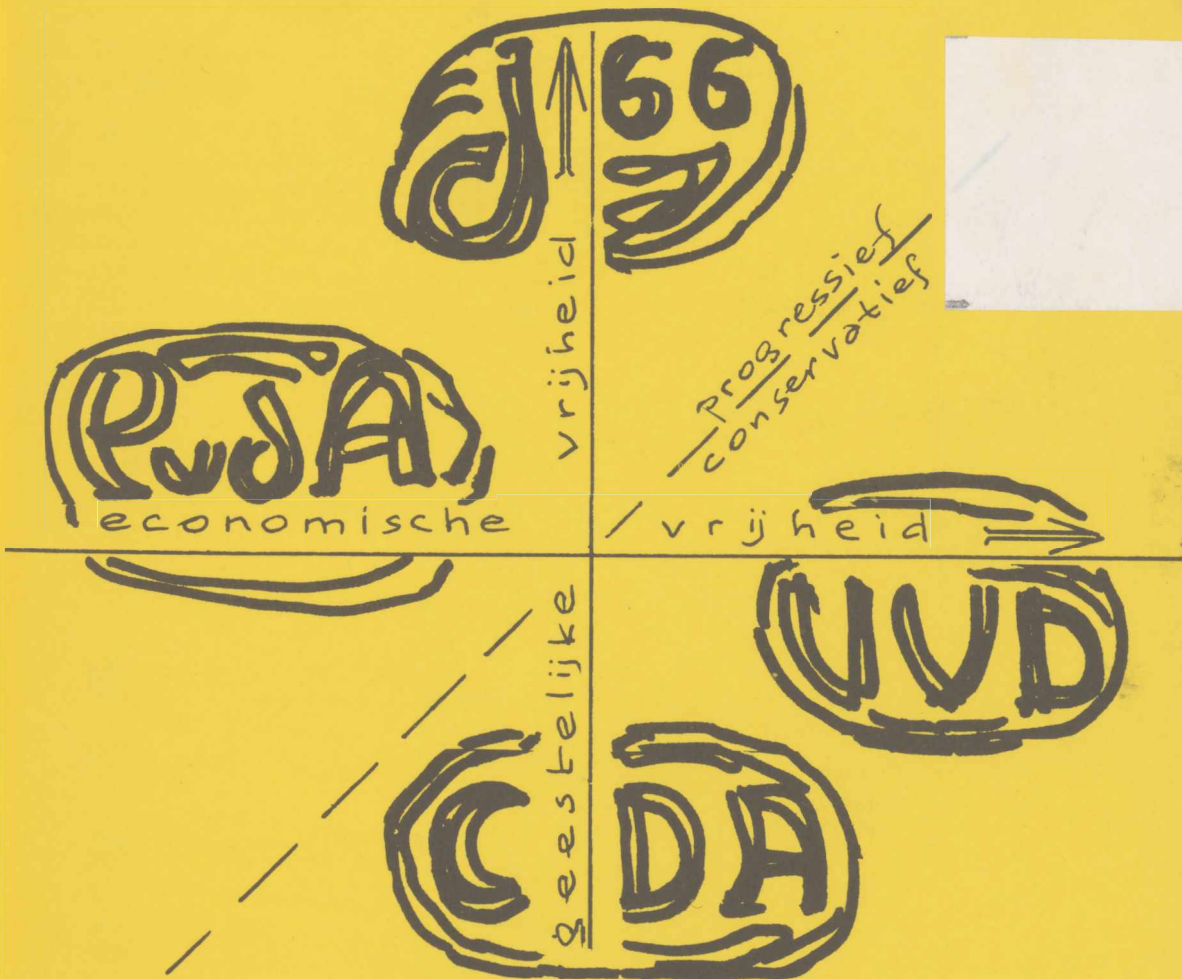
Heemskercksstraat 43
's-Gravenhage

B. de Boer
Kruillelaan 4
ZEHST 2740
292

Port betaald
Port Payé
's-Gravenhage

Peperbet

8
77



onafhankelijk politiek maandblad

Peperbek

10^e jaargang nummer 8
augustus 1977

REDAKTIE:

Freek Egter van Wissekerke
Harry Geelen
Harry Jongedijk
Gé J.C. Mulder
Frans W.H. Vink
Pieter W. van Baarsel

REDAKTIE-ADMINISTRATIE:

HEEMSKERCKSTRAAT 43
D E N H A A G
070 - 454874

UITGEVER:

STICHTING PEPERBEK

ABONNEMENT:

f 22.- per jaar (11 nummers)
postgiro: 707800 ten name van
penningmeester Peperbek,
Voorburg

Kopij voor het volgende nummer
inzenden uiterlijk
op 1 september

Peperbek

Peperbek wordt uitgegeven door de Stichting Peperbek. Het is een onafhankelijk blad in die zin dat er een redaktiestatuut is, waarin de verhouding tussen het Stichtingsbestuur enerzijds en de Redactie anderzijds geregeld wordt en waardoor de redactie haar redactionele onafhankelijkheid gewaarborgd weet.

De artikelen zijn in het algemeen geschreven vanuit de ideeënwereld van D'66

Het middenkatern, onder verantwoordelijkheid van de Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66, bevat bijdragen van kamerleden aan debatten in de Kamers, redevoeringen, mededelingen over werkgroepen van de Stichting en andere informatie.

Samenstelling bestuur Stichting Peperbek:

H.A. Goudsmit, Rijswijk (voorzitter);
A.J. Krom, Voorburg (penningmeester)
E. Denig, Oegstgeest
H. Jongedijk, Wassenaar
N.F.I. Schwarz, Den Haag

Door
H. Jongedijk

Steeds weer lees je van gevallen van corruptie door politici en ambtenaren - en anderen zou ik haast zeggen - maar daar heet het geen corruptie maar zaken doen of zo iets dergelijks. Je kunt over corruptie van alles wel denken en schrijven lijkt me. Ik heb me over dit onderwerp alleen afgevraagd bij welk soort politici en ambtenaren corruptie hoort en dan praat ik alleen maar over westerse landen. Elders schijnt corruptie zo normaal te zijn dat je er niet eens over hoeft na te denken. Hoe dat dan weer komt dat is een verhaal op zichzelf.

Ik heb wel eens horen zeggen dat corruptie hoort bij rechtse politici. Dat lijkt me stug. Ik ken vele rechtsen en die zijn eerlijk als goud. Bovendien zijn in menig land allerlei socialisten corrupt bevonden.

Welke voorwaarden zijn gunstig voor corruptie? 't Is maar een gooi:
- persoonlijke vatbaarheid door welke oorzaak dan ook, w.o. geldnood;
- macht/invloed. Zonder dat kun je 't niet bedrijven. Ook:
- contacten met corruptieve bronnen, zoals sommige firma's;
- een zekere cultuur.

Als je dit onvolledige rijtje naloop, kom je misschien toch eerder bij rechts dan bij links terecht en dan alleen bij links als het macht heeft en gevestigd is, dus een stuk van het establishment, dus eigenlijk geen links. En al zou het eerder bij rechts liggen, daarmee kun je nooit bewerken, dat daar de mensen slechter zijn. Ze zijn wel eens wat meer cynisch of sceptisch. Ook voorwaarden voor corruptie?

● En Den Uyl hervadde zijn werkzaamheden

● Het CDA is eigenlijk zelf een bedrijfsongeval

● Formeren is vooruitzien

● Eugène: Ik wil best geheime afspraken maken, maar dat moet wel geheim blijven

● Westerterp schijnt een veiligheidsgordel bedacht te hebben waardoor je niet uit het kabinet valt als dat door de bocht gaat

door
H. Jongedijk.

Ondanks mijn bezwaren tegen de auto ben ik nog steeds een gebruiker van dat afschuwelijke apparaat. Een zeer matig gebruiker weliswaar, maar toch nog gebruiker. Ik mag dan ook niet zeggen: anderen moeten de auto nu maar afschaffen

Ik moet mij ertoe bepalen, dat ik een sterke beperking van het autogebruik bepleit. Hierbij hoort ook het weren van de auto uit centra van steden en dorpen. Ook op m'n vakantie in Engeland en Ierland heb ik weer gemerkt wat voor een ziekte, ja pest en schurft het is, dat gestuntel en gestink in die meestal nauwe straten. Het is schadelijk en onaangenaam in de eerste plaats voor de rijders zelf; laat ik daarmee maar beginnen. Dat is psychologisch het beste. Voor de wandelaar zal het ook niet prettig zijn, zal ik maar voorzichtig zeggen en waarschijnlijk voor het zakenleven ook niet. Toch is het zakenleven het enige soort leven dat echt tegen "decentralisatie" van auto's is. Maar, in plaatsen waar deze "decentralisatie" plaats vond, is van schade voor de kassa's niets gebleken.

Ja, dus, maar hoe komt het ervan? Straks alle D'66 gemeenteprogramma's met dit punt opzadelen? Hou het eens in gedachten? 't Is ook goed voor de werkgelegenheid, al die afsluitingen en die pleintjes buiten 't centrum. In plaats van grote nieuwe asfaltstroken door het land.

● Japie: Volgens mij vindt Den Uyl formeren veel leuker dan regeren

● Zou die Postbank opgericht worden om al die besparingen van het nieuwe kabinet te gaan beheren ?

● Duysenberg: Wie met geld omgaat wordt ermee besmet

● Maakt Paul de Groot er een bende van ?



stichting wetenschappelijk bureau

BIJDRAGE ELIDA WESSEL-TUINSTRAL (D'66) AAN HET DEBAT OVER DE GIJZELINGEN
IN BOVENSMILDE EN VRIES - 23 JUNI 1977

Ook de fractie van D'66 wil hier haar deelneming uitspreken met de nabestaanden van hen die bij het gijzelingsdrama om het leven kwamen.

Het volgende wil ik heel duidelijk namens de fractie van D'66 stellen:

- a) daden zoals nu door de Zuid-Molukse kapers zijn verricht keuren wij volstrekt af;
- b) dergelijke daden kunnen door geen doel gerechtvaardigd worden;
- c) wij gaan er geheel van uit dat in deze zaak de regering weloverwogen na zorgvuldige afweging heeft gehandeld en al hetgeen ik hierna zal opmerken moet in het licht van deze waardering bezien worden.

Een belangrijke vraag is welke de rechtsgrond is geweest waarop de regering tot het inroepen van militaire assistentie is overgegaan. Dit lijkt een juridisch-technische vraag - dat is het in zekere zin ook -, maar de vraag moet gesteld worden, omdat in dit debat het handhaven van de rechtsorde centraal staat. In dit verband is de vraag naar de rechtsgrond van fundamenteel belang en moet daarover volstreekte duidelijkheid bestaan. Het gaat mij daarbij niet primair om de vraag of bij het militair ingrijpen gehandeld werd ter handhaving van de openbare orde of teneinde bijstand te ontvangen bij de opsporingstaak van de politie.

Van regeringswege is destijds artikel 146, lid 2 en 3 van het wetboek van strafvordering naar voren gebracht. Dit kan wellicht een basis vormen voor het inroepen van militaire assistentie van een zuiver preventief karakter. Wanneer het echter gaat om het inzetten van militairen met de opdracht om te doden, zal een deugdelijk wettelijk fundament aanwezig moeten zijn. (Dit is onder meer door mr. Pop gesteld in een artikel in Intermediair 1974, nr.51.) De Ministers van Binnenlandse Zaken en van Justitie hebben enige jaren geleden verklaard dat wetswijziging, met name van de Politiewet (men zou ook kunnen denken aan de Wet Buitengewone Bevoegdheden Burgerlijk Gezag) gewenst is.

Is de conclusie gewettigd, dat is gehandeld krachtens buitenwettelijk staatsnoodrecht? Het is van belang hierover opheldering te krijgen, waarbij ik ten overvloede nog eens herhaal dat de fractie van D'66 het ingrijpen als zodanig niet afkeurt, maar vraagtekens zet bij het verslag terzake aan de Kamer. Indien inderdaad is gehandeld krachtens een buitenwettelijk staatsnoodrecht, dan past terzake een extra verantwoording aan het parlement, een verantwoording die wij hier vandaag moeten vragen.

Commissie Köbben

Na Wijster is dus wel de commissie Köbben ingesteld. In deze commissie hebben zitting mensen uit de Nederlandse en Zuid-Molukse gemeenschap. Mijn fractie wil U vragen welke criteria zijn aangelegd bij de keuze van de personen die zitting hebben in deze commissie. Was dat representativiteit of was dat deskundigheid? Wie moesten zich in deze commissie herkennen of over welke deskundigheid moesten deze mensen beschikken. Mijnheer de voorzitter, ik heb hier voor mij de staatscourant van 28 mei 1976, waar onder het hoofd Justitie de instelling van deze commissie wordt aangekondigd.

Mijn vraag voor alle duidelijkheid: valt deze commissie onder Justitie, of valt zij onder de vice-ministerpresident?

Hoe het antwoord ook uitvalt, enige toelichting van de zijde van de regering is ons inziens toch wel gewenst.

Dan de samenstelling van de commissie. Hoofddoel is het verbeteren van de verhouding tussen Nederlanders en Zuid-Molukkers. (Dat lijkt mij een prima doel.) De samenstelling van de commissie dient dan een afspiegeling te zijn van de twee gemeenschappen waar het om gaat, de Nederlandse en de Zuid-Molukse, waarbij het meegenomen is als ook nog enkele personen daarvan enige deskundigheid bezitten, bijvoorbeeld over volkenrechtelijke vraagstukken. De Nederlandse zowel als de Zuid-Molukse gemeenschap bestaat uit een rijke schakering van personen en groepen. Wie vinden we daarvan in de commissie terug: van de vijf Nederlanders zijn er drie hoogleraren, één doctorandus en één jurist. Dit lijkt mij een oververtegenwoordiging van ons academisch volksdeel. Van de Zuid-Molukse vertegenwoordigers vraag ik mij af wie hier de jongere generatie vertegenwoordigt. Bij onze feitelijke vraag hierover verwijst de regering naar haar antwoord op eerder gestelde vragen. Ter plekke wordt echter, dacht ik, niet over Zuid-Molukse jongeren gerept en ik herhaal daarom bij deze mijn vraag: worden er in de commissie ook mensen opgenomen van de Zuid-Molukse jongeren?

Mijnheer de voorzitter, in één van de vele stukken zegt de Minister van Justitie dat het moeite heeft gekost de commissie te "bemannen". Nu, ik geloof dat de Minister wel met een zeer eenzijdige blik heeft rondgekeken voor de "bemanning" van de commissie. Zij bestaat namelijk alleen uit mannen. Toch kan ik uit ervaring mededelen dat zowel de Nederlandse als de Zuid-Molukse gemeenschap uit mannen en vrouwen bestaat. Dit geldt te meer waar de positie van de vrouw in de Zuid-Molukse samenleving bijzonder belangrijk is. Kortom: welke criteria, waarom geen jongeren en waarom zo uni sex? Ik vraag dit vooral met het oog op de representativiteit.

Grote waardering wil de fractie van D'66 uitspreken over de aanpak van de psychologische en medisch-sociale kanten aan deze gijzelingszaak. Mijn fractie vindt, dat de regering hierin van grote zorgvuldigheid blijkt heeft gegeven.

Positie van de Zuid-Molukkers in de Nederlandse samenleving

Mijnheer de voorzitter, D'66 is één van de weinige partijen die in een hoofdstuk in haar beleidsprogramma over minderheden een aparte paragraaf over Zuid-Molukkers heeft opgenomen. Dat is uitdrukkelijk niet omdat wij hen zouden steunen in hun politieke idealen; wij delen deze idealen niet;

aar dat is wel, omdat wij hen zien als gelijkwaardige medeburgers die ons inziens ook als zodanig tegemoet getreden moeten worden. Wij vragen ons af of het beleid van bijvoorbeeld het ministerie van CRM, hoe goed ook van intentie, niet te veel verzorgend is, toch niet te veel het accent heeft gelegd op materiële zaken. Wij vragen ons met name af, of dit beleid, ongetwijfeld vol goede bedoelingen, niet wat al te paternaliserend heeft gewerkt en te weinig heeft kunnen bijdragen tot behoud van bevordering van het zelfrespect.

Uitgever de voorzitter, het woord identiteit is vandaag al enige malen gevallen. Toch wil ik ook onze opvatting daarover geven. Ieder mens, ieder individu heeft behoefte aan iets van hemzelf, iets geheel eigens. Dat eigene ontleent hij aan de groep waartoe hij behoort, aan het verleden, heden en toekomst van die groep. Wij zien die behoefte aan identiteit toenemen, naarmate men meer het gevoel heeft geen erkenning van die eigenheid te vinden.

Zo heeft ook de identiteit van de Molukkers drie wortels:

1. de positieve band met het verleden;
2. het zinvol functioneren in de samenleving nu;
3. het zicht hebben op de toekomst.

In hoeverre zijn deze drie aspecten in het beleid tot nog toe verdisconteerd?

Ad 1) Mogelijk komt toch het verleden te weinig ter sprake. In de Nederlandse samenleving vindt men hiervoor weinig gesprekspartners. Hoe men ook tegen dit verleden aankijkt, in elk geval kan het zwijgen over dit verleden dit verleden niet uitvlakken. De gevolgen van dit verleden worden steeds meer voelbaar. Een bespreekbaar worden van dit verleden was en is gewenst. Niet door het feit van de kaping ontstaat deze noodzaak. Ik zou haast zeggen, ondanks en niet dankzij deze kaping, blijft de noodzaak die in het verleden evenzeer bestond, ook nu aanwezig. Gelukkig zijn de publiciteitsmedia ons hierin voorgegaan. Ik denk hier met name aan de uitstekende documentaire van IKON en VPRO.

Als de tweede wortel van de identiteit van de Zuid-Molukkers noemde ik: 2) het zinvol functioneren in de samenleving nu. Door voorgaande sprekers is hierover reeds een en ander gezegd. Aansluitend bij het verwerven van identiteit neem ik als voorbeeld het belang van het kunnen verwerven van een identiteit via het hebben van een beroep: goede scholing. Daarnaast het verwerven van identiteit door de erkenning als volwaardige staatsburger. Wij denken aan het inspraak geven (en krijgen) in beslissingen ten aanzien van de woongemeente. Dit vraagt ook heel duidelijk een stap van de kant van de Zuid-Molukkers. Hun grote angst voor identiteitsverlies mag niet leiden tot ontkenning van het feit dat ook zij deel uitmaken van de Nederlandse samenleving. Dat brengt mij op het punt van de ordediensten. De fractie van D'66 heeft reeds nadrukkelijk gesteld dat het verbod van wapenen en het oefenen daarmee nadrukkelijk gehandhaafd moet worden. De ook door ons sterk afgekeurde terreurdaden zouden immers zonder wapens veel minder gemakkelijk kunnen plaatsvinden. Toch waardeert onze fractie het bijzonder, dat het verslag van de regering niet over een absoluut verbod van iedere ordedienst spreekt. Deze ordediensten nemen namelijk toch een bepaalde plaats in deze gemeenschap in. Zij dienen tot het bewaren van de vrede, de naam zegt het ook: korps pendjagaan keamanan. Zij geven een zekere verantwoordelijkheid aan sommigen onder hen en dragen zo bij tot zelf-

respect. Wij zijn blij dat de regering, als wij het goed begrijpen, begrip heeft voor dit psychologisch effect van het geheel verbieden van ordediensten en zij deze dus in ongewapende beperkte vorm in stand wil laten.

3) Tenslotte de identiteitsverwerving door middel van zicht hebben op de toekomst. Het zicht op de toekomst kan niet gedacht worden zonder vermelding van het ideaal van velen, althans van de in Nederland levende Zuid-Molukkers, op de R.M.S. Het is al gezegd, D'66 deelt dit ideaal niet, maar heeft respect voor idealen van anderen, zoals ook de regering met name heeft gesteld.

Voor het beleid van de Zuid-Molukkers lijkt het ons echter van belang hun ideaal niet te negeren. Dat ideaal maakt immers deel uit van hun identiteit.

In het debat dat in een later stadium zal plaats vinden moet deze zaak dan ook bespreekbaar gemaakt worden. Onder andere ook door het verstrekken van goede en betrouwbare informatie. Wij zouden het op hoge prijs stellen wanneer van regeringswege - en wij denken hierbij speciaal aan de Minister van Buitenlandse Zaken - daartoe een nota zou worden voorbereid.

Gelukkig is het toekomstperspectief in het algemeen gesproken voor de Zuid-Molukkers veel ruimer dan alleen het door ons niet gedeelde R.M.S.-ideaal. Bij het in het vooruitzicht gestelde debat zal hier zeker aandacht aan worden gegeven.

Met alle waardering voor het beleid terzake van de Zuid-Molukkers, vragen wij of het mogelijk is juist met dit verlangen naar identiteitsversterking in de toekomst meer rekening te houden.

Positie van de Nederlanders in de Zuid-Molukse samenleving

Mijnheer de voorzitter, dit is het meest opgewekte deel van mijn betoog. Ik heb veel respect voor al diegenen die na Wijster en ook nu zich zo positief zijn blijven opstellen ten aanzien van de Zuid-Molukkers onder ons. De negatieve reacties ook van hen die zo direct via familie en/of gezinsleden bij deze zaak betrokken waren zijn toch eigenlijk erg klein in verhouding tot de ernst van de situatie. Het lijkt in tegendeel veel eerder of men is wakker geworden en uit een besef van "we hebben ons wellicht te lang niets van hen aangetrokken" zien we juist aan de basis, op het grondvlak kleine gespreksgroepjes ontstaan van jonge maar toch ook veel oudere mensen die zoeken naar contactmogelijkheden met Zuid-Molukkers. Dit geldt voor losse groepen, vrouwenverenigingen, kerken e.a. Ook onderwijzers die plotseling beseffen wellicht te veel aandacht aan Nederland alleen te hebben gegeven. Dit geldt ook voor het Comité Bevolking Boven-Smilde. Ook deze hebben zich op hun wijze in principe toch positief opgesteld ten aanzien van de Zuid-Molukkers. Het is mijns inziens te gemakkelijk zich kritisch uit te laten over de opzet van bij voorbeeld een door hen gehouden enquête. Men moet dit zien als een duidelijke noodkreet van mensen die door de loop van de gebeurtenissen gewoon bang zijn geworden. Ik vind dat heel begrijpelijk, ik zou ook bang zijn geworden. Des te meer bewonderenswaardig dat het Comité nadrukkelijk stelt te hopen ook Zuid-Molukkers in hun midden op te nemen.

DE GEVOLGEN VAN DE TOETREDING VAN GRIEKENLAND, SPANJE EN PORTUGAL TOT DE ECONOMISCHE GEMEENSCHAP VOOR DE GASTARBEID IN NEDERLAND

door
Irene van Lier

De gastarbeider in Nederland

De aanwezigheid van grote groepen buitenlandse werknemers in ons land is het gevolg van onevenwichtigheid in de verdeling van het aanbod van arbeidskrachten over de verschillende gebieden van de wereld enerzijds en de vraag naar arbeid anderzijds. Gastarbeiders zijn werkzaam in functies, voor de bezetting waarvan onvoldoende binnenlands aanbod voorhanden is, hetzij door de aard of het aanzien van het werk, dan wel door het ontbreken van goede perspectieven voor de toekomst.

De internationale migratie heeft verschillende voordelen: voor het land van herkomst brengt zij een verlichting van het werkloosheidprobleem met zich mee en de betalingsbalans ervan wordt positief beïnvloed. Bovendien zal de arbeider scholing en ervaring opdoen, wat tot grotere arbeidsproductiviteit kan leiden. In het gastland wordt produktieverlies door onderbezetting van de aanwezige kapitaal-installatie voorkomen. De gastarbeider zelf geniet hier een inkomen, wat veel hoger is dan het inkomen thuis, zo hij daar niet werkloos was.

De internationale migratie heeft echter ook nadelen: als bij grote werkloosheid in minder-ontwikkelde gebieden de arbeiders wegtrekken, draagt dit niet bij tot een structurele verbetering in die gebieden. Bovendien is het nog maar de vraag, of de arbeiders, verrijkt met kennis, terug zullen keren. Ook bij ons worden structurele veranderingen tegengegaan, doordat bedrijven die hun continuïteit nauwelijks kunnen handhaven, of waar de geboden arbeid niet meer aan de eisen van onze tijd voldoet, gastarbeiders aantrekken. Ook liggen de totale kosten van de gastarbeid aanzienlijk hoger dan de kostenraming waar men bij de werving van uitgaat; er worden immers ook maatschappelijke kosten gemaakt zoals scholing, verkeersvoorzieningen en recreatie, naast de wel ingecalculerde kosten van behuizing en reiskosten. Deze maatschappelijke kosten nemen toe, naarmate er meer gezinsherenigingen plaatsvinden.

Het belangrijkste bezwaar is echter gelegen in de situatie van de gastarbeider zelf. De meeste arbeiders komen hier om later weer thuis te gaan wonen en het geld wat zij hier verdiend hebben daar te investeren. Dit is echter in de meeste gevallen onmogelijk, omdat de economie van de landen van herkomst daartoe ongeschikt is. Daar de weg terug afgesloten is, blijft de man dan maar hier, waar hij echter geen perspectief heeft dan het blijven doen van ongeschoold "minderwaardig" werk. Er zijn in Nederland op dit moment zelfs ± 7500 kortstondig werkloze gastarbeiders, die zolang zij nog een verblijfsvergunning krijgen bij gebrek aan perspectief thuis niet naar huis gaan, hoewel zij daar liever zijn dan hier. In Nederland hebben zij immers, zoals iedere arbeider recht op W.W., bijstand en kinderbijslag, ook voor de kinderen thuis. Ze kunnen nooit langer dan twee jaar hier werkloos blijven, omdat ze dan meer één keer een verlenging van hun éénjarige verblijfsvergunning krijgen.

De toelating van gastarbeiders

De vreemdeling, die hier langer dan drie maanden wil blijven, moet in het bezit zijn van een verblijfstitel (art.9 Vreemdelingenwet). Hij kan deze vragen aan onze konsulaire vertegenwoordiger in zijn land. Ook kan hij hem slechts een machtiging tot voorlopig verblijf vragen en zich in Nederland zelf van een verblijfstitel voorzien.

Voor grensoverschrijding heeft de arbeider minimaal een machtiging tot voorlopig verblijf nodig. Het doel van deze machtiging is: de ongecontroleerde

binnenkomst van vreemdelingen af te remmen en te bevorderen dat zij geworven worden volgens de procedure van de verschillende wervingsovereenkomsten. Dergelijke overeenkomsten werden in 1960 gesloten met Italië (nadat art.48 EEG van kracht werd is deze overeenkomst buiten werking gesteld), in 1961 met Spanje, in 1964 met Portugal en in 1967 met Griekenland. Per 1 november 1970 zijn er nieuwe richtlijnen van het ministerie van Sociale Zaken van kracht, die met zich mee brengen dat, indien de stand en de ontwikkeling van de werkgelegenheid zich daartegen niet verzetten, voor een machtiging tot voorlopig verblijf in beginsel alleen die buitenlandse werknemers in aanmerking komen, die o.a. met toestemming van de Nederlandse overheid aangeworven zijn in een land, waarmee Nederland een wervingsovereenkomst heeft gesloten. Sinds 1974 vinden er geen officiële wervingen meer plaats bij gebrek aan werk. Van de verplichting tot bezit van een machtiging tot voorlopig verblijf zijn o.a. onderdanen van EEG-landen vrijgesteld.

Wil de gastarbeider hier blijven werken, dan heeft hij een verblijfsvergunning nodig. Deze wordt voor één jaar verstrekt. Begunstigde EEG-onderdanen krijgen hem voor vijf jaar. Voor verschillende EEG-onderdanen gelden andere criteria, volgens welke verblijfsvergunningen verstrekt worden. Het voert binnen het kader van dit stuk te ver om de hele regeling te behandelen. Begunstigde EEG-onderdanen zijn zij die, grofweg gezegd, een paspoort hebben van een EEG-land en het recht om in dat land te wonen. Bovendien moeten ze in Nederland vast werk hebben. Het is niet van belang hoe ze aan dat werk zijn gekomen. Het is mogelijk, dat een EEG-onderdaan na een verblijf van drie maanden ons land moet verlaten. Als hij geen werk heeft krijgt hij namelijk geen verblijfsvergunning. Minister Polak heeft bij de parlementaire behandeling van de Nota inzake de Vreemdelingenwet verklaard, dat toelating in Nederland alleen behoort te geschieden, wanneer een Nederlands economisch of cultureel belang is gediend (of er humanitaire redenen zijn).

Bij het verlenen van de verblijfsvergunning wordt een belangrijke rol gespeeld door de arbeidsvergunning. De in 1969 van kracht geworden Wet Arbeidsvergunning Vreemdelingen (WAV) van 1964 verbiedt de vreemdeling arbeid te verrichten zonder een vergunning van de minister van Sociale Zaken. De arbeidsvergunning wordt niet verleend als de vreemdeling geen verblijfsvergunning heeft. De verblijfsvergunning wordt slechts verleend als de vreemdeling een arbeidsvergunning heeft of zal krijgen. De regering hanteert dit vergunningensysteem zo, dat de meeste gastarbeiders via de procedure van de officiële werving binnenkomen. Echter, omdat de WAV niet strafrechtelijk wordt gehandhaafd werken er velen op de zwarte markt onder zeer slechte omstandigheden. Op grond van richtlijn 1612/68 van de Raad inzake het vrije verkeer van werknemers binnen de gemeenschap en art.10 van de WAV, hoeven EEG-onderdanen zich niet in het bezit te stellen van een arbeidsvergunning.

Vrij verkeer van personen in de EEG

Het vrije verkeer van werknemers wordt volgens art.48 lid 1 EEG-verdrag binnen de gemeenschap uiterlijk aan het einde van de overgangperiode tot stand gebracht. Aan deze eis voldoet verordening 1612/68 van de Raad, die op 8 november 1968 tot stand kwam. Deze geeft de onderdanen van lid-staten het recht op het grondgebied van andere lid-staten te werken in loondienst. Tegelijkertijd werd richtlijn 360/68 uitgevaardigd, inzake de opheffing van beperkingen van de verplaatsing en het verblijf van de werknemers en hun familie binnen de gemeenschap. Door deze regelingen kan een gastarbeider uit een EEG-land bij ons werken als hij een geldig identiteitspapier of paspoort heeft en hij ook werk heeft. Hij krijgt dan een verblijfskaart, die voor vijf jaar geldig is, op grond van richtlijn 64/220 van de Raad. Bovendien kent verordening 1251/70 van de Commissie hem het recht toe hier te blijven wonen, nadat de betrekking is afgelopen.

Deze regeling kwam pas tot stand na afloop van de overgangperiode. In de eerste vier jaren ervan ging de nationale arbeidsmarkt nog voor. In de tweede vier jaren niet meer, maar er was een ontsnappingsclausule. In de definitieve verordening is

de ontsnapingsclausule in art.20 teruggebracht tot een mogelijkheid bij ernstige verstoringen van de arbeidsmarkt de Commissie te verzoeken het communautaire arbeidsbemiddelingsstelsel geheel of gedeeltelijk te schorsen. Rechtstreekse contacten tussen werkgevers en werknemers kunnen echter altijd tot wettige arbeidsovereenkomsten leiden.

Met Griekenland en Turkije sloot de EEG associatieverdragen in 1961 en 1963. In art.44 van het associatieverdrag tussen Griekenland en de EEG is de grondslag gelegd voor de regeling van het verkeer van Griekse werknemers naar en binnen de EEG, met de regeling van art.48 en art.49 EEG als uitgangspunt. Er is een tijdelijke associatie-raad ingesteld, die het verkeer voorlopig zou regelen in samenwerking met de nationale diensten voor de arbeidsvoorziening van de lid-staten en het Europees coördinatiebureau. Na 12 jaar zou er een vrij verkeer van werknemers komen. In 1967 is ten gevolge van de staatsgreep in Griekenland deze termijn bevroren. Op 17 september 1974 is door een verklaring van de Raad het ontwikkelingsproces weer op gang gebracht, zodat de termijn nu weer loopt en in zijn negende jaar is. Ook is bepaald in het associatieverdrag, dat bij een eventuele omzetting van het geassocieerd zijn in een volledig lidmaatschap ook de gehele regeling van art.48 en art.49 voor Griekenland direkt van kracht wordt.

De gevolgen van de toetreding

Het is moeilijk te voorspellen wat het gevolg zal zijn van de toetreding van Griekenland, Spanje en Portugal, vooral omdat wij nu nog niet weten hoe te zijner tijd de economie zowel hier als daar zich zal hebben ontwikkeld. Toch heb ik geprobeerd om gegevens te vinden waar ik verwachtingen op zou kunnen baseren.

In de eerste plaats heb ik gekeken naar de gevolgen van het invoeren van het vrije verkeer van werknemers voor Italiaanse gastarbeiders in 1968. In 1967 waren er 57.909 buitenlanders in Nederland, waarvan 11.927 Italianen. In 1968 waren 12.640 van de 74.091 buitenlanders Italiaan en in 1969 13.192 van de 97.307¹⁾. Procentueel gezien liep het aantal Italianen t.o.v. het aantal buitenlanders terug van 20,5% in 1967 tot 17,5% in 1968 en 13,6% in 1969. Het is denkbaar, dat een aantal Italianen terug is gegaan omdat de economische situatie in Italië beter werd.

Ook zou het aantal geweigerde arbeidsvergunningen en verblijfsvergunningen een indicatie kunnen zijn. Maar: een arbeidsvergunning wordt meestal slechts aangevraagd als de kans dat men deze ook krijgt groot is, zodat er meer arbeiders zijn die willen komen dan arbeiders die een arbeidsvergunning aanvragen. Het verstrekken van verblijfsvergunningen gebeurt niet centraal. Bovendien worden ze vaak mondeling geweigerd, zodat ook langs deze weg geen duidelijk beeld verkregen kan worden.

In de derde plaats heb ik me gewend tot het Bureau Buitenlandse Werknemers te Utrecht en ik heb daar naar de te verwachten gevolgen gevraagd. Men verwacht daar voor wat de arbeiders zelf betreft geen grote migratie. Het aantal Spaanse arbeiders in Nederland loopt op dit moment al terug, gezien de verbeterde situatie in het land zelf. Omdat er in Griekenland meer bekend is geworden over het bestaan van gastarbeiders hier en omdat de verbondenheid van een Griek met zijn vaderland erg groot is, verwacht men ook geen grote toeloop van Grieken. Portugese arbeiders komen niet veel naar Nederland. Zij werken veel in Frankrijk. Wél zou het aantal Turken toenemen als er met dat land een vrij verkeer van werknemers zou komen. Het grootste deel van hen zou echter naar Duitsland gaan. Binnen de EEG zijn Duitsland en Frankrijk de landen die met de grootste gastarbeidersproblemen te kampen hebben. In Nederland is 2,5% van de arbeidskrachten buitenlander en in Duitsland 10%. Wat men wél verwacht is dat het aantal gezinsleden dat naar Nederland zal komen zal toenemen. Dit zal leiden tot problemen rond huisvesting en scholing.

¹⁾ Gastarbeid in Nederland, Stichting Maatschappij en Onderneming, Den Haag.

Een totaal ander aspect vormt de illegale arbeid. De WAV wordt niet strafrechtelijk gehandhaafd. Wordt een werkgever betrapt op het in dienst hebben van illegale arbeiders, dan wordt hij niet gestraft. Hij verliest alleen zijn werknemer, die het land uit wordt gezet. Omdat de werknemer hier wil blijven, kan de werkgever hem laten werken onder slechte arbeidsvoorwaarden, zoals tegen een te laag loon. Bij vrij verkeer van werknemers is de gastarbeider verlost van de dreiging van uitzetting. Daardoor zal de kans op uitbuiting wat betreft Grieken, Spanjaarden en Portugezen afnemen.

Het is mogelijk, dat het aanbod van arbeid uit Griekenland, Spanje en Portugal zal veranderen omdat, ten gevolge van de toetreding, de economie van de thuislanden zal veranderen. Het is denkbaar, dat dankzij EEG-steun er meer wordt geïnvesteerd in die landen en er daardoor minder werkloosheid zal zijn. Bovendien kunnen de werkomstandigheden thuis, danzij de integratie op sociaal- en economisch terrein ook verbeteren. Hierdoor zal de prikkel tot immigratie voor Grieken, Spanjaarden en Portugezen kleiner worden.

Conclusie

De gevolgen van de toetreding van Griekenland, Spanje en Portugal tot de EEG zullen, wat betreft de gastarbeid, afhangen van de economische situatie in de verschillende landen. Gezien het associatieverdrag met Griekenland en het belang van het vrije verkeer van werknemers voor het integratieproces, is het niet waarschijnlijk, noch wenselijk, dat er een overgangsregeling komt. Voor een toeloop van werkelozen hoeven wij hier niet te vrezen, omdat werkeloze EEG-onderdanen voor Nederland geen verblijfstitel krijgen.

Omdat migratie door de meeste arbeiders zelf als een noodzakelijk kwaad gezien wordt, is alleen bij grote economische verschillen een toevloed van gastarbeiders te verwachten. Het is te hopen, dat de economische verschillen tussen de betreffende landen danzij de toetreding juist kleiner zullen worden. Op de lange duur is een terugkeer van arbeiders naar hun vaderland te verwachten. Vóórdat deze terugkeer plaats zal vinden, moeten we echter rekenen op de komst van familieleden, met alle problemen van dien.

Het lijkt mij, dat de economie van de drie landen baat zal vinden bij de veranderde situatie na de toetreding. De toetreding kan bijdragen tot een structurele oplossing voor het werkloosheidsprobleem ter plekke, danzij investeringen en daardoor in Nederland het ontstaan van twee "arbeidersklassen", met alle gevaren van dien, tegengaan. Degeen die het meest gebaat is bij een structurele oplossing is wel de gastarbeider zelf. Het lijkt me voor hem het beste als hij thuis aan de slag kan. Omdat de kans op een structurele oplossing door de toetreding vergroot wordt, vind ik dat D'66, wat dit onderwerp betreft, positief tegenover toetreding van Griekenland, Spanje en Portugal moet staan!

Utrecht, juli 1977.

Informatiebronnen:

Inleiding tot het recht van de Europese Gemeenschappen, prof.mr.P.J.G.Kapteyn en prof.mr.P.Verloren van Themaat, Kluwer 1974.

Gastarbeid in Nederland, Stichting Maatschappij en Onderneming, Den Haag, september 1972.

Gastarbeiders à la carte, Ars Aequi Libri, Utrecht, 1975.

Voorlichtingsdienst E.G., Den Haag.

Bureau Buitenlandse werknemers, Utrecht.

Directie Arbeidsvoorzieningen, Den Haag.

S T A A T S R E C H T

J. van den Hazel, Zonegge 07-8, Zevenaar. 08360-30735

J U S T I T I E

mw G.E. Nolet-Oosterbaan, Mauritsstraat 40, Utrecht. 030-520239

B I N N E N L A N D S E Z A K E N

M.G.F. Kempers, Oude Boomgaardstraat 14, Den Haag. 070-608407

E M A N C I P A T I E

mw M. Cohen Jehoram-van der Horst, Bachmanstraat 28, Den Haag.
070-464131

V O L K S H U I S V E S T I N G / R U I M T E L. O R D E N I N G

H. Blankenstijn, Zeeburgstraat 19, Weesp. 02940-13200

V E R K E E R E N V E R V O E R

H. van Persie, Ockenburg 10, Dordrecht. 078-77876

L A N D B O U W, V I S S E R I J, B O S B O U W

J.F. Jansen van Tuikwerd, Julianalaan 98, Delfzijl. 05960-12145

S O C I A L E E N E C O N O M I S C H E Z A K E N

P. van Schilfgaarde, Schelmseweg 31, Oosterbeek. 085-333159

D E M O C R A T I S E R I N G A R B E I D S B E S T E L

J.L.J.M. van der Does de Willebois, J.W. Frisolaan 51, Voorschoter
01717-2625

C O N S U M E N T E N Z A K E N

H. Jongedijk, Van Montfoortlaan 20, Wassenaar. 01751-15970

K U N S T E N E N M E D I A

P.H. Frankfurther, Sloterweg 1212, Amsterdam. 020-152080

M I L I E U, (gezondheidsbescherming), T E C H N O L O G I E

A.W. de Ruyter van Steveninck, Nobellaan 3, Pijnacker. 01736-3873

O N D E R W I J S E N W E T E N S C H A P P E N

mv S.F. Schildhuis-van der Wal, Prins Hendriklaan 47, Bilthoven
030-782542

V O L K S G E Z O N D R E I D

J.W. Gruyters, Dahliastraat 5, Didam. 08362-1937

V R E D E E N V E I L I G H E I D

H.A. Schaper. Riouwstraat 52 b, Den Haag. 070-465926

A C H T E R G R O N D E N D ' 6 6

P.G. Blok, Joost v.d. Vondellaan 51 a, Zeist. 03404-23660

G E H A N D I C A P T E N

C.W. Boon, Marsmanstraat 20, Doetinchem. 08340-30257

L U C H T V A A R T

V.R.E. Kant, Van Clevepark 72, Amstelveen. 020- 432206

C U L T U R E L E M I N D E R H E D E N

P. Wessels, Voorhoevepark 22, Gennep. 08851-2580

L A N D E L I J K E W E R K G R O E P G E H A N D I C A P T E N

In de afgelopen periode heeft U heel wat binnen D'66 kunnen vernemen over een door D'66 te voeren gehandicaptenbeleid, ondanks het feit dat ons beleidsprogramma op zich hierover weinig spreekt. Dit is begrijpelijk, want het probleem is zó complex en er zijn zoveel zaken die hiermee samenhangen, dat alleen na grondige studie een volledig integraal gehandicaptenbeleid geformuleerd kan worden. Daar gaat het echter nu wel om.

Het gaat om zaken als: gehandicapten in het onderwijs, maatschappelijk werk, sociale wetgeving en verzekering, rechtspositieregelingen, werkgelegenheidsproblematiek, financieel-ekonomische omstandigheden van gehandicaptenenz. enz..

Als coördinerend secretaris treedt voorlopig op de heer C.W.Boon, Marsmanstraat 20, Doetinchem, tlf.0834/30257 en als voorlopig voorzitter ondergetekende. Doet U mee? O ja, vergaderingen zullen echt tot een minimum beperkt worden en hoe meer D'66-ers meedoen des te beter kunnen we de taken verdelen. U kunt zich bij de heer Boon aanmelden, of bij het secretariaat SWB D'66, Javastraat 6, Den Haag, tlf.070/453271, of bij Ad Bestman, Roerdompstraat 17, Baarn, tlf.02154/15994. Zodra er voldoende werkgroepsleden zijn, zal een bijeenkomst worden belegd. Een ieder is zeer welkom!

Ad Bestman,
voorlopig voorzitter,
landelijke werkgroep gehandicaptenbeleid D'66.

Ineke Lambers
over

D'66 LANDELIJKE WERKGROEP - MILIEUBEHEER
- GEZONDHEIDSBESCHERMING
- TECHNOLOGIE

Aan: alle oude en nieuwe leden en belangstellenden van de werkgroep.

Betreft: VERNIEUWDE OPZET MILIEU-WERKGROEP.

Door alle wederwaardigheden voor en na de verkiezingen was het mij helaas niet mogelijk eerder op de - verheugend vele - aanmeldingen voor de milieu-werkgroep te reageren. Het is de bedoeling, dat na de zomer de werkgroep weer tot leven komt.

Hopelijk een bloeiend leven, want er ligt werk genoeg in het algemeen en in het bijzonder is er de functie van advisering van de Tweede Kamer-fractie op het punt van milieuzaken, waarvan ik, als degene die milieuzaken zal doen, een spoedige start enorm op prijs zou stellen! De zomerperiode lijkt een goede tijd voor iedereen om vast eens over het toekomstig reilen en zeilen van de werkgroep na te denken, zodat na de vakanties spijkers met koppen kunnen worden geslagen. Om een aanzet hiertoe te geven, geef ik hieronder wat informatie en suggesties. Het is uiteraard aan de werkgroep-in-nieuwe-samenstelling zelf om de eigen werkwijze en keuze van onderwerpen te bepalen!

U ontvangt daarover aan het einde van de zomer nader bericht.

Coördinatie

Deze wordt van mij overgenomen door Albert de Ruyter van Steveninck

Nobellaan 3
Pijnacker, tel.01736 - 3873.

Deze coördinatie-functie loopt, tot de werkgroep zijn definitieve bestuur heeft samengesteld.

Leden

In het verleden werd gewerkt met een indeling in algemeen actieve leden, leden die alleen op een specifiek terrein actief wilden zijn en belangstellenden die alleen toezending van de stukken van de werkgroep wilden. Verder zal een nieuwe inventarisatie van belangstelling en specialisatie nuttig kunnen zijn voor een efficiënte werkverdeling.

Mogelijke taken

Voor de werkgroep zie ik ruwweg de volgende taken (aan welke men de voorrang geeft, hoe men een en ander uitwerkt, is vanzelfsprekend een zaak van de werkgroep zelf; het gaat hier om het geven van enig beeld over de werkgroep in antwoord op de diverse verzoeken om nadere informatie):

- het uitzoeken van min of meer algemene onderwerpen van eigen keuze en het eventueel opstellen van nota's hierover, die door de SWB kunnen worden uitgegeven;

- het geven van adviezen en commentaren over wetsontwerpen, nota's en wat dies meer zij op verzoek van de fractie, ter ondersteuning van de D'66-inbreng op milieugebied in de Tweede Kamer; zo mogelijk een vergelijkbare functie op provinciaal en gemeentelijk vlak als 'achtervang' van deskundigen;
- voorbereiding van bijdragen aan beleidsplan en programma's;
- het aanvatten van concrete problemen, het zo nodig doorspelen van informaties daarover (fractie, regio, etc.), het informeren bij instanties, enz.;
- het uitzoeken van vanuit de partij/fractie ingebrachte concrete vragen of problemen.

Voor een idee over welke onderwerpen er spelen, kan men te rade gaan bij de milieu-onderdelen van beleidsplan en programma: daarin staan diverse punten waarvan een verdere uitwerking erg nuttig zou zijn. Om er enkele te noemen: de relatie milieu-economie (werkgelegenheid, selectieve groei), energieproblematiek (met name al dan niet kerncentrales in Nederland, energiebeleid en energiewetgeving, uraniumverrijking, rol UCN), milieu en landschap (o.a. de nota landelijke gebieden), natuurbeschermingsbeleid, problematiek Biesbosch, enz. enz. Voorts zou het onderdeel 'technologie' nader uitgewerkt kunnen worden. Wat betreft het onderdeel 'gezondheidsbescherming', dat formeel onder de werkgroep-activiteiten valt: in het verleden is hier nooit veel aan gedaan, te overwegen valt dit over te dragen aan de werkgroep volksgezondheid.

Organisatie en werkverdeling

Gezien de ervaringen in het verleden kan die er, bij voldoende leden, ongeveer als volgt uitzien (alweer: de werkgroep kiest zelf hoe men dit in de toekomst wil doen):

Voor het bespreken van de algemene lijn van het werk en van 'grote' onderwerpen worden bij voorbeeld om de twee maanden plenaire werkgroepvergaderingen gehouden; daarnaast wordt een aantal subgroepen gevormd voor verschillende taken/onderwerpen, liefst van mensen, die niet te ver van elkaar wonen, die frequent contact hebben en snel op zaken kunnen inspringen. Naast slagvaardigheid is een goede doorstroming van informatie belangrijk; daarvoor is een centraal adres nodig van waaruit ook verzoeken om advies e.d. aan de daarvoor in aanmerking komende leden of subgroep kunnen worden doorspeeld. Verder valt te denken aan een kerngroep van mensen die relatief veel tijd aan de werkgroep kunnen besteden (van elke subgroep één vertegenwoordiger bijvoorbeeld) en die het overleg tussen de plenaire vergaderingen gaande kunnen houden.

Ik zal op mijn beurt zorgen dat er spoedig een lijst komt van wat er in de komende tijd in de Kamer aan de orde kan komen.

Ik hoop hiermee de meeste vragen uit diverse brieven - die ik noodgedwongen voorlopig met het bovenstaande gezamenlijk beantwoord - te hebben opgelost. Desgewenst kan nadere informatie in augustus worden ingewonnen bij de nieuwe coördinator.

In de hoop, dat er weer een even florerende milieu-werkgroep ontstaat als destijds,

met vriendelijke groet,

Ineke Lambërs.

door
H. Geelen

Wat moet er gebeuren met de restanten van progressieve samenwerking? Hoe gaat D'66 zich opstellen bij de komende Staten-een Gemeenteraadsverkiezingen ?

Het ligt voor de hand dat velen de weg van de onafhankelijke opstelling, die zo succesvol is gebleken bij de laatste verkiezingen, verder willen gaan bewandelen. Er zijn wel argumenten voor te vinden. Ook de huidige getalsverhouding PvdA, CDA en D'66 dwingt praktisch gesproken D'66 in een onafhankelijke positie. Want het CDA heeft duidelijk laten blijken geen harde combinatie PvdA/D'66 tegenover zich te willen.

Het grote verlies van de kleine linkse partijen maakt ze minder aantrekkelijk voor samenwerking, die moeten dus zelf eerst maar eens beslissen of ze nog wel door willen gaan. Dan de PvdA, door de grote winst zal die er weinig voor voelen op basis van gelijkheid samen te werken, zij zien samenwerking meer als een eerste stap naar opslokken-

Een weinig aantrekkelijk beeld dus voor degenen die nog wèl met de samenwerking van progressieven op gemeentelijk en provinciaal niveau willen doorgaan.

De nieuwe geest in D'66 is toch wel geworden: als ze het met ons eens zijn laten ze dan ook maar op ons stemmen; wij doen mee als het enige echte D'66.

Samenvattend, de progressieve samenwerking is praktisch dood en begraven; PVP, PAK en andere progressieve samenwerkingsverbanden kunnen naar het museum.

Dat betekent wel dat D'66 een politieke partij als andere geworden is, zich geheel conformerend aan de politieke situatie van nu. We zijn de vierde partij geworden en proberen ons als " middelgrote " partij te consolideren.

Daar zit naar mijn gevoel toch een ongewenste kant aan. Ik zou nl. namelijk zo graag de stickers met "Het Redelijk Alternatief" blijven gebruiken. Waarbij mijn interpretatie van alternatief wel iets meer is is dan het bieden van een vierde keus naast drie andere. Het alternatief dient te zijn een andere wijze van politiek bedrijven, zowel formeel door te streven naar zinvolle wijzigingen in de staatsrechtelijke regels en het partijstelsel, als meer ideëel in de uitgangspunten van politiek handelen, namelijk uitgaande van ieders eigen persoonlijke inzichten en wensen in een harmonieuze samenleving.

Wat betekent dat voor de gemeentelijke en provinciale verkiezingen. Ik dacht dat we er vooral op uit moeten zijn van onder af (de basis) programma's samen te stellen met veel aandacht voor de wensen die binnen de leefgemeenschap bestaan. Ongetwijfeld zullen er dan tegenstrijdigheden in de programma's van verschillende plaatsen te voorschijn komen, bijvoorbeeld op het gebied van werkloosheidsbestrijding, industrialisatie, milieubeleid, groei, ruimtelijke ordening, spreiding rijksdiensten, enz.

In plaats van proberen van boven af deze verschillen in een algemeen programma weg te werken dient m.i. het kenmerk van D'66 juist te zijn dat het als vanzelfsprekend wordt aanvaard dat er verschillen bestaan, dat belangen vaak tegenstrijdig zijn.

Dan is er eigenlijk niet meer één landelijk D'66 meer dat aan de verkiezingen deelneemt maar een groot aantal plaatselijke groeperingen die het eigen belang (wat klinkt dat onaangenaam) nastreeft. Een logisch gevolg zal zijn dat men samen kan gaan werken met de plaatselijke werk- en actiegroepen van gelijkgezinden.

Wat mij betreft, en nu pleeg ik een voor enkelen onaanvaardbare ketterij, mag dan de naam D'66 plaats maken voor een meer zinvolle.

Een zeer gewenst bij-effect zou zijn dat men niet langer de provinciale en gemeentelijke verkiezingen kan hanteren als graadmeter voor landelijke verkiezingen. Anders kunnen we net zo goed in één keer alle vertegenwoordigende lichamen op alle niveau's kiezen.

Voor de democratie op plaatselijk niveau lijkt het me dus alleszins gewenst daar meer het eigen karakter, de directe plaatselijke belangen naar de voorgromd te brengen en uit het starre partijverband los te komen.

Wie heeft commentaar op bovenstaande opvatting? Ben ik teveel vastgegroeid in de idee dat samenwerken beter is dan bekeren ?

door
V.R.E. Kant

De werkgroep Luchtvaart moet nieuw leven worden ingeblazen en worden uitgebreid. De groep roept de volgende deskundigen op:

- vliegers (IATA en non-IATA);
- verkeersleiders (Acc, tower en approach);
- meteorologen (bij voorkeur General Aviation);
- planologen;
- geluidshinderdeskundigen;
- vliegtuigbouwers;
- passagemedewerkers;
- juristen(luchtvaartwetgeving);
- + enz. enz.

Bovendien kan een ieder die geïnteresseerd is in luchtvaartproblematiek meedenken en meedoen.

Opgaven graag bij de voorlopige coördinator:

V.R.E. Kant
C.van Clevepark 72,
Amstelveen,
tlf.020/432206.

OPRICHTING WERKGROEP CULTURELE MINDERHEDEN

Paul Wessels en Cees Spigt verzoeken de SWB D'66 op korte termijn een werkgroep Culturele Minderheden op te richten.

Zij merken op, dat er al enkele leden uit onze partij zich de afgelopen maanden met de problematiek van de Zuid-Molukkers hebben bezig gehouden.

Zoals o.a.: G.Mik, J.Glastra van Loon, Elida Wessel-Tuinstra, E.Bakker, J.Terlouw, Henk Zeevalking en groepen in Assen en Gennep.

Coördinatie en bundeling van deze activiteiten is, mede met het oog op het komend Kamerdebat, zeer gewenst. Dit op 23 juni jl. aangekondigde debat zal nog voor Kerstmis 1977 worden gehouden. Inhoudelijk zal dan de Zuid-Molukse problematiek in al haar facetten aan de orde moeten komen. De D'66 inbreng zal in dit debat een zeer wezenlijke rol moeten gaan spelen. Immers, het was toch D'66 die het aandurfde om een hoofdstuk "Culturele minderheden" in het beleids- en verkiezingsprogramma op te nemen.

Belangstellenden kunnen zich opgeven bij: Paul Wessels,
Voorhoevepark 22, Gennep,
tlf.08851/2580

of bij het secretariaat van het SWB van D'66, Javastraat 6, Den Haag,
tlf.070/453271.

Heemskerckstraat 43
's-Gravenhage

B. de Boer
Kruillelaan 4
ZEIST 27AO
292

Port betaald
Port Payé
's-Gravenhage

Peperbet

9
77



onafhankelijk politiek maandblad

Peperbek

10^e jaargang nummer 9
september '77

REDAKTIE:

Freek Egter van Wissekerke
Harry Geelen
Harry Jongedijk
Gé J.C. Mulder
Frans W.H. Vink
Pieter W. van Baarsel

REDAKTIE-ADMINISTRATIE:

HEEMSKERCKSTRAAT 43
D E N H A A G
070 - 454874

UITGEVER:

STICHTING PEPERBEK

ABONNEMENT:

f 22.- per jaar (11 nummers)
postgiro: 707800 ten name van
penningmeester Peperbek,
Voorburg

Kopij voor het volgende nummer
inzenden uiterlijk
op 30 september

Peperbek

Peperbek wordt uitgegeven door de Stichting Peperbek. Het is een onafhankelijk blad in die zin dat er een redaktiestatuut is, waarin de verhouding tussen het Stichtingsbestuur enerzijds en de Redactie anderzijds geregeld wordt en waardoor de redactie haar redactionele onafhankelijkheid gewaarborgd weet.

De artikelen zijn in het algemeen geschreven vanuit de ideeënwereld van D'66

Het middenkatern, onder verantwoordelijkheid van de Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66, bevat bijdragen van kamerleden aan debatten in de Kamers, redevoeringen, mededelingen over werkgroepen van de Stichting en andere informatie.

Samenstelling bestuur Stichting Peperbek:

H.A. Goudsmit, Rijswijk (voorzitter);
A.J. Krom, Voorburg (penningmeester)
E. Denig, Oegstgeest
H. Jongedijk, Wassenaar
N.F.I. Schwarz, Den Haag

door
H. Geelen

Zo langzamerhand moet er eens een beslissing worden genomen hoe het nu verder moet met Peperbek en de publicaties van de Wetenschappelijke Stichting.

Even als oprisser het volgende. Peperbek is in 1967 begonnen door een aantal Haagse D'66 leden, maar stelde zich al direct geheel onafhankelijk van de officiële organen op. Men wilde het gehele gebeuren kritisch begeleiden, wel vanuit de ideeënwereld van D'66, maar ongebonden. Vaak scherpe kritiek op establishment-trekjes binnen D'66 kenmerkte de bijdragen. Ook discussie over achtergronden met plaats voor verwante opinies die niet de signatuur van D'66 konden verwerven. Met andere woorden, men deed de naam eer aan.

In de moeilijke jaren van D'66, na het echec van de Progressieve Volkspartij, kwam de tijd dat het officiële D'66 zich niet meer kon permitteren een eigen blad uit te geven. De Democraat hield op met verschijnen. Het laatste bastion, de Wetenschappelijke Stichting, had echter wel behoefte aan een spreekbuis.

Na discussies en aarzelen besloot Peperbek een "monster" verbond aan te gaan met de Wetenschappelijke Stichting. Peperbek werd dualistisch, witte bladzijden voor de onafhankelijke redactie en een middenkatern met gele bladzijden gevuld met bijdragen van de Stichting. Daarnaast werd de toon van de redactie toch wel duidelijk conformerend aan de officiële D'66 standpunten, men zag toch wel dat eenheid de enige mogelijkheid was om weer een club van politieke betekenis te worden.

Dat is dan weer gelukt, D'66 is weer terug en het partij-apparaat wordt weer opgezet.

Het ligt voor de hand dat ook de W.S. zich weer inpast in deze weer tot leven komende organisatie. Iedereen is het er wel over eens dat een herlevende Democraat (d.w.z. meer dan een mededelingblaadje met congresstukken) ook de bijdragen van de W.S. moet gaan bevatten.

Mijns inziens kan dit niet anders betekenen dan dat de band tussen Peperbek en W.S. wordt doorgesneden.

Drie mogelijkheden zie ik:

1. Peperbek gaat terug naar de oude, geheel onafhankelijke positie, als kritische stem in de Democratische wereld. Geen enkele binding met officiële structuren. D'66 leden (zelfs kamerleden en HB leden) kunnen natuurlijk wel lid van de redactie zijn, maar als persoon.
2. Peperbek gaat, samen met de W.S. bijdragen, op in een nieuwe Democraat, die naast officiële mededelingen ook de vele stemmen in en om de partij laat horen. Ja, zelfs zo nu en dan enige humor toelaat!
3. Peperbek houdt, na 10 jaar bestaan, gewoon op.

Om met het laatste te beginnen, misschien is na 10 jaar toch wel

het enthousiasme en het hemelbestormen voorbij. Misschien is het tijd om jongeren de zaak, eventueel met een nieuwe opzet, over te laten nemen.

Mogelijkheid twee ziet er aantrekkelijk uit, maar houdt toch ook wel de erkenning in, dat het oude kritische Peperbek zich overleeft heeft. Want na enige tijd zal het onafhankelijke verloren raken; Democraat zal bij de buitenstaanders toch altijd als partijblad worden beschouwd. Dus terug naar het "oude" Peperbek als onafhankelijk, progressief, kritisch blad? Dan moet er wel een vernieuwing en verjonging van de redactie plaatsvinden, en de officiële top weer ingekrompen tot een administratieve samenwerking zonder binding met W.S. of D'66.

Mijn mening? Een volgende maal, na Uw reacties!

● Japie: Zijn die kinderen in Arnhem met te veel lood in het bloed nu klopvast geworden?

● Abortus: Laissez faire, laissez aller

D'66 E N D E F O R M A T I E S

door
H. Jongedijk

Er spelen zich opnieuw verschrikkelijke tonelen af in de vaderlandse politiek, want het is weer formeren geblazen. Het is ook verschrikkelijk: wat een gestuntel. De confessionele groepering is zoals steeds de spil van het feest.

Vreemd genoeg heb ik nooit veel op gehad met de oude D'66 ideeën van het gekozen district en het stelsel van de minister-president. Toch ga ik nu verlangen naar deze dingen.

Nee, gekheid, deze middelen zijn niet effectief (gebleken!), het zijn middeltjes, als doelen verkocht. Ze houden geen rekening met sociologische processen.

Toch, en dat is ernst, moet Terlouw straks, na afloop, zeggen: We hebben eraan meegedaan, maar we moeten er echt vanaf, want het is zo geen doen voor het land, voor de Koningin, voor den Uyl, voor mij en voor buurman!

DE AVANCES VAN TERLOUW,
EEN POGING TOT ANALYSE

door
F. Egter van Wissekerke

Bij aanvang van dit stuk past als uitgangspunt dat Jan Terlouw inderdaad in het Accent-interview van 13 augustus goed is geciteerd. Zo heeft hij dan de gedenkwaardige uitspraak gedaan dat hij in de verdere toekomst een coalitie met de VVD en de PvdA best zag zitten en dat het CDA dan in de oppositie zou kunnen. Ook zei hij: "Het is jammer dat D'66 en de VVD zo'n smalle gespreksbasis hebben. Zonder vreugde stel ik vast dat de liberalen zich in hun oppositierol buitenspel hebben gezet en nu bij de kabinetsformatie niet aan de bak komen."

Hans Wiegel gaf in hetzelfde nummer van Accent als reactie dat niet zijn partij maar de Democraten samenwerken met de andere groepering hadden uitgesloten, zodat hij Terlouw's idee nogal bevreemdend vond. Intussen is nu de formatie-Den Uyl definitief mislukt. Veringa is doende de stukken te lijmen, maar het is vooralsnog onduidelijk waar hij de moed vandaan haalt aan de klus te beginnen. Het lijkt er immers op dat de verhoudingen tussen de "tot elkaar veroordeelde" partijen grondig verziekt zijn.

ENKELE KANTTEKENINGEN.

Tot zover een blik op het slagveld. Wat valt er nu over de situatie te zeggen? Ik wil mijn kanttekeningen beginnen met de opmerking dat Terlouw het grootste gelijk van de wereld heeft met zijn streven de eeuwige regenten van het CDA eens naar de oppositiebanken te dirigeren. Een tijdje geleden heb ik in een artikeltje over het zgn. Vierstromenland in dit blad al eens gesuggereerd dat het stupide polariseren tussen VVD en PvdA naast stemmenwinst uit (ongewenst) extreme hoek tevens in het vrijvallend niemandsland als vanzelf ruimte verschaft aan een partij die de traditionele confessionele onduidelijkheid als enig politiek beginsel hanteert. Maar het CDA is er gekomen en voorlopig zitten we er tenminste vier jaar mee opgescheept. Wat is er nu op langere termijn over Terlouw's proefballonnetje te zeggen? Natuurlijk heeft Wiegel voorlopig groot gelijk met zijn verwijzing naar de anti-VVD-motie van D'66. Wonderlijk is echter wèl dat hij met geen woord rept over de eigen anti-PvdA-motie. En daar gaat het óók om: In hoeverre zijn straks na een/ de volgende verkiezing de genoemde drie partijen bereid elkaar op te zoeken i.p.v. te verketteren? En die bereidheid moet gebaseerd zijn op een zekere gemeenschappelijkheid in beginselen en belangen, die duidelijk het CDA isoleert. Ik vind het jammer - neen, ik vind

✘ In de politiek is nooit iets definitief; de inhoud van het verdere stuk wordt door deze opmerking van EvW overigens niet aangetast

het onjuist -dat Jan Terlouw daar in het Accent-interview niet over heeft gesproken. Want zonder een dergelijk gezamenlijk vertrekpunt is de hele operatie "Verlos ons van Van Agt" geen haalbare kaart. Ik wil daar straks nog iets over zeggen, maar nu eerst nog beklemtonen hoe onwrikbaar zelfs een uitgesproken onhandig politicus als Van Agt in een onverdiende machtspositie vastgebakken zit. Wat dat betreft geloof ik dat al het gejerimieer over de abortus-strategie van het CDA irreëel is. Natuurlijk heeft een politieke partij het volste recht haar deelname aan een coalitie duur te verkopen. Dat het CDA daarbij tracht een parlementaire beslissing over de abortus, die niet strookt met zijn beginselen, onmogelijk te maken, is logisch. Hoe zou de PvdA hebben gereageerd als het CDA zou hebben aangekondigd samen met een oppositionele VVD een voor de socialisten onaanvaardbare VAD-regeling door het parlement te jagen? Dergelijke démarches zijn nu eenmaal tussen coalitiepartners onbestaanbaar. En niemand heeft de progressieve partijen bevolen tot een coalitie met het CDA over te gaan. Maar als men die coalitie verkiest, moet men er kennelijk de vrije abortus voor inleveren. Dan wordt het een kwestie van afwegen tussen een meerderheidskabinet zonder abortuswetgeving, een minderheidskabinet dat wisselend op steun van progressieve confessionelen of idem liberalen mikt en tenslotte een keuze voor de oppositie. Maar wat men ook doet: men kan niet regeren alsof er in dit land een progressieve meerderheid bestaat, die is er nu eenmaal (nog) niet. En derhalve kost regeren compromissen.

PROGRESSIEF-LIBERALE COALITIE: IDEEAAL OF WAANIDEE ?

Terug naar Terlouw's suggestie. Zoals gezegd op zoek gaan naar een gezamenlijk vertrekpunt. De abortus, porno-wetgeving en alternatieve samenlevingsvormen dienen zich als voorbeelden aan. Helaas zijn dit uiterst wankle en smalle bruggetjes over een gigantische kloof die tussen PvdA en VVD gaapt: de sociaal-economische politiek. En toevallig is het wel zo dat die vraagstukken op het terrein van de geestelijke vrijheid op dit moment geheel in de schaduw staan van de economische crisis. En voorlopig zal dat ook wel zo blijven. Is er dus sprake van een waanidee bij Terlouw? Ik meen van niet. Een strategie om op termijn het CDA kwijt te raken zou er als volgt kunnen uitzien:

1. Vaststellen dat de sociaal-economische problemen dermate van buiten op ons afkomen, dat woorden als klassestrijd en vrij ondernemerschap onzinnige kreten zijn geworden. M.a.w. ons land kan alleen maar overleven als een gezamenlijke - en dus gematigde - sociaal-economische politiek, gesteund door kapitaal, arbeid, management en consument, wordt gevoerd. Wat dat betreft is Wiegel's idee dat de crisis eigenlijk een "nationaal" kabinet eist, niet onlogisch. Ook D'66 heeft getuige zijn programma elementen voor een dergelijke benadering van de crisis aangedragen: het sociaal-economisch terrein niet meer te beschouwen als een nationaal strijdtoneel tussen groepen met belangentegenstellingen, maar als een nationale probleemstelling, die we - overigens ook weer samen met andere naties - tegemoet moeten treden.

stichting wetenschappelijk bureau



Javastraat 6 Den Haag tel: 070.453271

S U B S I D I E R E G E L I N G

Vóór de verkiezingen van 25 mei jl. zijn er besprekingen geweest tussen vertegenwoordigers van de wetenschappelijke stichtingen van politieke partijen over een wijziging in de subsidieregeling voor die stichtingen.

De huidige regeling deelt de politieke partijen in drie groepen volgens het aantal tweedekamerzetels, nl. een eerste groep van 1 - 9 zetels, een tweede groep van 10 - 25 zetels en een derde groep van 26 en meer zetels.

De verhouding van de bijdragen voor de genoemde groepen is als 2:3:4.

Tot nu toe heeft de SWB D'66 (nog) niet aan dat overleg deelgenomen. Nu er door -in hoofdzaak- de grote partijen een voorstel is gedaan, verwoord in een brief van de Dr Abraham Kuijperstichting, aan de Minister van Binnenlandse Zaken, waarop commentaar wordt gevraagd, is het onderstaande als reactie van D'66 ingezonden.

Aan de Minister van Binnenlandse Zaken

Betreft: subsidieregeling voor wetenschappelijke instituten van politieke partijen.

Excellentie,

Door omstandigheden zijn wij nu pas in de gelegenheid aan de meningsvorming betreffende bovengenoemd onderwerp deel te nemen.

1. De nu bestaande regeling geeft ons, vanuit de praktijk gezien, geen aanleiding voor bijzondere kritiek.

2. Het werk dat door de wetenschappelijke instituten wordt verricht is vrijwel onafhankelijk van de grootte van de kamerfrakties; er is wel enige afhankelijkheid, maar die kan niet worden weergegeven met een lineair verband, ook al is daarbij een "basis" ingebouwd. In bijgaande figuur zijn aangegeven:
- de bestaande regeling;
 - het lineaire verband - met basis-, zoals vervat in de Brief van de Doctor Abraham Kuyperstichting dd. 20 mei j.l.;
 - een logaritmisch verband, waarbij het maximale subsidiebedrag bij toenemend zeteltal relatief afneemt. In de figuur is als voorbeeld voor zo'n logaritmisch verband getekend:
 $S = 50.000 (1 + \ln n)$ waarin:
S het maximale subsidiebedrag en $\ln n$ de natuurlijke logaritme van het aantal kamerzetels voorstelt.
3. Met betrekking tot de argumenten in bovengenoemde brief, die het voorstel voor wijziging van de subsidieregeling moeten rechtvaardigen, merken wij op:
- a. Wij kunnen ons aansluiten bij het eerste argument; de trapsgevijs verloopende subsidielijn is uiteraard minder soepel dan de logaritmische.
 - b. Wij kunnen ons niet vinden in het tweede argument; fusie van partijen wordt niet "afgestraft", maar fusie van partijen vermindert relatief het werk van het gecombineerde wetenschappelijk instituut, tenzij men er van uitgaat dat er in de partij meer groeperingen zijn die elk voor zich een eigen identiteit hebben, dus elk een eigen program/beleidslijn moeten opstellen met alle daaraan verbonden studies, enz.
Voor steun aan Kamerleden dienen de bijdragen aan de frakties, die dan ook, terecht, het rechtlijnige verloop - met een extra basisbedrag - vertonen.
 - c. Het moge waar zijn, dat het bedrag volgens de huidige regeling voor kleine partijen zo hoog is, dat het maximum nooit behoeft te worden uitgekeerd, maar dan getuigt dat slechts van wijs beleid van die kleine partijen dat zij niet trachten uit opportunistische motieven het maximum bedrag in de wacht te slepen. Overigens komt het door ons voorgestelde logaritmische verband aan het argument gedeeltelijk tegemoet.

4. Samengevat:

Wij staan een regeling voor volgens de formule:

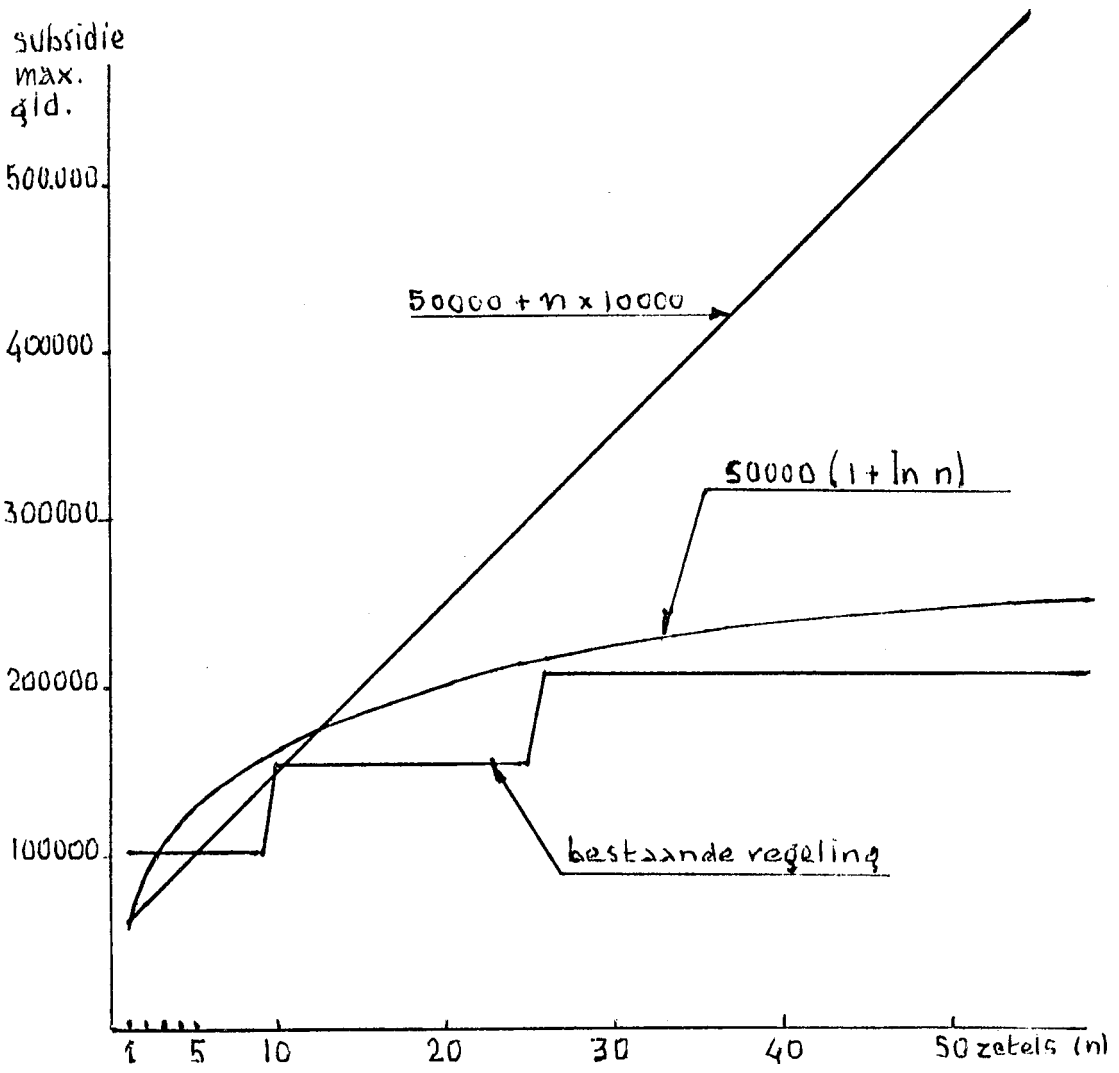
$S = c (1 + \ln n)$, waarbij c, in de figuur 50.000 periodiek bijgesteld kan worden en waarbij de vorm $1 + \ln n$ in een tabel kan worden ondergebracht.

Hoogachtend,

Namens het bestuur van de
Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66,

De secretaris:

w.g. P.W. van Baarsel



Aantekening ten behoeve van de werkgroep "Vrede en Veiligheid" van D'66

door
H.A. Schaper

In onderstaand stuk wordt geen uitgewerkt standpunt t.a.v. de problematiek van de uitbreiding gegeven; bedoeling is slechts een aantal handvaten aan te reiken voor de discussie binnen D'66.

Uitgangspunt bij deze aantekening is de vraag in hoeverre de uitbreiding tot gevolg zal hebben dat de Gemeenschap zelf wezenlijk van aard verandert. De gevolgen voor de toetredende landen of voor Nederland zullen slechts zijdelings aan de orde komen.

Met de "uitbreiding" wordt bedoeld de toetreding tot de EG van Griekenland, Portugal en Spanje. Momenteel zijn alleen onderhandelingen met Griekenland gaande. (Portugal en Spanje hebben beide onlangs een aanvraag tot toetreding ingediend). Aangezien de drie landen grotendeels identieke economieën hebben, zullen de toetredingsvoorwaarden voor Griekenland echter waarschijnlijk niet veel verschillen van die van de andere twee, zodat het gerechtvaardigd is de problematiek van de toetreding van de drie landen als één geheel te beschouwen.

Alle drie landen zijn nog midden in het ontwikkelingsproces. Enkele kenmerken: een grote landbouwsector; snelle economische groei (behalve in Portugal); vooral in Spanje een sterk industrialiseringsproces (Spanje is nu de tiende industriële macht ter wereld); lage loonkosten; gebrekkige sociale infrastructuur. Enkele cijfers: BNP per hoofd (1975): Spanje 2.840 US dollar (ter vergelijking: Italië: 3.030); Griekenland: 2.320 (ter vergelijking: Ierland: 2.500); Portugal: 1.520 (dus duidelijk het armst).

In het licht van het bovenstaande zijn vijf belangrijke probleemgebieden aan te geven:

- de verschillen in welvaartspeil: de oorspronkelijke Gemeenschap van Zes streefde op economisch gebied naar de voordelen van een optimale arbeidsverdeling in een zo groot mogelijke markt van geïndustrialiseerde landen. T.g.v. de toetreding wordt de EG definitief een unie van industrie- en zich nog ontwikkelende landen. Daardoor verandert ook de economische functie van de Gemeenschap: niet meer alleen het optimaliseren van de levensstandaard in de hoog-geïndustrialiseerde lidstaten, maar ook het ondersteunen en het optrekken van minder ontwikkelde landen tot die standaard. Dit zal de rijke landen (w.o. Nederland) aanzienlijke hoeveelheden geld gaan kosten, waartegen aanzienlijke binnenlandse oppositie te verwachten zal zijn.

- de gemeenschappelijke markt (voor industrieproducten): t.g.v. de recessie doen zich binnen de EG in vele sectoren (textiel, scheepsbouw) nu al grote problemen voor, die zich zullen verscherpen na de toetreding van drie lage lonen-landen als er geen verbetering in de wereldeconomie optreedt. Deze problemen zullen leiden tot een toenemende binnenlandse aandrang tot een versoepeling van de strikte regels van de gemeenschappelijke markt door vrijwarings- en uitzonderingsbepalingen (dus niet alleen voor de toetredende, maar ook voor de huidige lidstaten), waardoor de gemeenschappelijke markt gevaar zou kunnen lopen.

- de gemeenschappelijke landbouwpolitiek: de Fransen en Italianen zullen wat betreft hun mediterrane producten sterke extra concurrentie ondervinden (b.v. de Spaanse prijzen liggen soms 40% onder de Franse, bij gelijke kwaliteit). De Fransen proberen zich hier tegen te beschermen door voor te stellen de gemeenschappelijke landbouwpolitiek zodanig te veranderen dat de mediterrane landbouw (zowel die van de huidige als die van de toetredende lidstaten) extra gesteund wordt. Zij stellen hierbij dat de "noordelijke" landbouw (zuivel, graan e.d.) tot nu toe bevoordeeld is en dat de mediterrane landbouw op gelijke wijze gesteund moet worden. Aangezien dit erg veel geld zal gaan kosten is te verwachten dat van bepaalde zijde (waarschijnlijk de Bondsrepubliek) druk uitgeoefend zal worden om de gemeenschappelijke landbouwmarkt te herzien en gedeeltelijk af te bouwen, zodat zowel geld bezuinigd zal worden op de steun aan de "noordelijke" boeren als minder extra steun hoeft te worden gegeven aan de "zuidelijke" boeren.

- de economische betrekkingen met het buitenland: in het algemeen zullen de nieuwe lidstaten minder bereid zijn tot het gemeenschappelijk omlaagbrengen van tarieven (b.v. in de GATT-onderhandelingen) omdat zij t.g.v. de toetreding al een gedeelte van hun huidige hoge tolmuren zullen moeten afbreken.

De betrekkingen met de overige (grotendeels politiek belangrijke Arabische) Middellandse Zee-landen zullen belast worden omdat deze landen dezelfde agrarische en dikwijls ook industriële producten leveren als de toetredende landen. Met bijna al deze landen heeft de EG accoorden gesloten. Te verwachten is dat de toetreding zal leiden tot uitholling van de daarin aan deze landen gegeven preferenties, zodat compensaties nodig zullen zijn.

Wat betreft de relaties van de EG met de ontwikkelingslanden wordt gevreesd dat als de EG zelf een aantal zich nog ontwikkelende landen als lidstaat krijgt, dit de aandacht van Brussel en de rijke landen zal afleiden van de ontwikkelingsproblematiek in de Derde Wereld en dat een gedeelte van de ontwikkelingsbegrotingen gebruikt zal worden om de economieën van de toetredende landen te ondersteunen. Daarnaast zou een Gemeenschap van twaalf autarkische neigingen kunnen krijgen en een meer introverte politiek kunnen gaan voeren.

- de instellingen (Raad van Ministers, Commissie plus bureaucratie e.d.): deze zullen extra op de proef gesteld worden t.g.v. het toe-

genomen aantal belangentegenstellingen (nog afgezien van het probleem van de extra talen).

Is dit alles nu reden om tegen de uitbreiding te zijn? Geenszins. Ten eerste zijn bovengenoemde problemen grotendeels van economische aard, waartegenover zwaarwegende politieke en morele argumenten staan die voor de uitbreiding pleiten: - via de toetreding wordt het democratiseringsproces in de drie nieuwe lidstaten ondersteund en versterkt; - de economische en financiële hulp aan deze landen is een wenselijkheid op zichzelf uit solidariteitsoverwegingen; - door de toetreding wordt de politiek-strategische positie van het democratische Europa versterkt.

Het is volstrekt geoorloofd deze niet-economische argumenten te gebruiken: van de oorsprong af aan heeft het Europese integratieproces een primair politieke bedoeling gehad: - het voorkomen van nieuwe oorlogen; - een oplossing voor het Duitse probleem; - een versterking van de positie van West-Europa in de Koude Oorlog. De Europese eenwording is nooit geweest en mag nooit worden een proces dat slechts op economisch eigenbelang gericht is.

Ten tweede is het de vraag in hoeverre de bovengenoemde problemen bij de toetreding werkelijkheid zullen worden. De aangegeven richting waarin de economische problemen zich zullen ontwikkelen zal op zichzelf waarschijnlijk wel juist zijn; onduidelijk is echter nog de mate waarin zij zich zullen voordoen. Hiervoor is verder rekenwerk vereist. Daarnaast zal veel afhangen van de ontwikkeling van de wereldeconomie: in een situatie van stijgende groei en dalende werkloosheid zullen veel van bovenstaande problemen aanzienlijk minder ernstig lijken. Omgekeerd is het dus de vraag of men de toetredende landen het slachtoffer mag laten zijn van de internationale recessie door ze te weigeren of zeer strenge toetredingsvoorwaarden op te leggen.

Ten derde zal het feit dat het wezen en het werken van de Gemeenschap zelf t.g.v. de uitbreiding ter discussie zal komen te staan een stimulant kunnen zijn om met extra energie en vindingrijkheid oplossingen te zoeken voor de problemen waar de Gemeenschap van Negen mee worstelt. Ook nu al wankelt de gemeenschappelijke landbouwpolitiek, verloopt de besluitvorming moeizaam, is verdere economische en monetair-integratie onhaalbaar, etc., t.g.v. de uitbreiding komen de probleemgebieden binnen de Europese samenwerking plotseling in alle duidelijkheid op de voorgrond. De uitbreiding is echter niet zelf de oorzaak van deze problemen. Misschien is dit een goede gelegenheid om het ideaal van supranationale besluitvorming, de landbouwpolitiek en andere belangrijke kenmerken van het Europese integratieproces, zoals die in de jaren vijftig en zestig zijn opgezet, ter discussie te stellen. Dit is niet zonder risico's: bepaalde groepen zullen hun belangen in het geding zien komen en de Europese gedachte zal voor sommigen misschien minder aantrekkelijk worden. Zelf geloof ik echter dat een discussie over het karakter en het functioneren van de Gemeenschap n.a.v. die uitbreiding een aansporing tot het vinden van nieuwe wegen kan zijn voor degenen (als ikzelf), die overtuigd zijn van de noodzaak van verdere Europese samenwerking en integratie.

Litteratuur:

Mr. L.J. Brinkhorst: "Uitbreiding: Verdieping of verwatering, of spiegel van een Gemeenschap in wording", Intern. Spectator, aug. 1977; Drs. H.H.J. Labohm e.a.: "Uitbreiding van de EG: op hoop van zegen?", Intern. Spectator, aug. 1977; U. Everling: "Tien stellingen over de uitbreiding", Europese Gemeenschap, no. 204, aug. 1977; R. Morawitz: "Die wirtschaftlichen Problemen einer Beitritts Griechenlands zur Europäischen Gemeinschaft", Europa Archiv, 25-4-1977, no.8.

D'66 EN DE ENERGIE

D'66 heeft wat betreft de energieproblematiek een naam hoog te houden. Voor de werkgroep Milieu en Gezondheidsbescherming geef ik hieronder een Inventarisatie van punten die bestudeerd zouden kunnen worden:

I N V E N T A R I S A T I E

1. VERMINDEREN VERBRUIK OP BASIS VAN HUIDIGE BEHOEFTE
 - 1.1. Het "huishoudelijk" verbruik verminderen.
 - 1.1.1. Isolatie bestaande gebouwen verbeteren.
 - 1.1.2. Isolatiенorm voor nieuwe gebouwen verhogen.
 - 1.1.3. Het verbeteren van de beheersing van de ventilatie in bestaande gebouwen.
 - 1.1.4. Norm opstellen voor beheersen ventilatie in nieuwe gebouwen.
 - 1.1.5. Bestaande (verwarmings)installaties zuiniger maken.
 - 1.1.6. Rendementsnorm (verwarmings)installaties verhogen.
 - 1.1.7. Overgang van benzine op LPG en dieselolie voor auto's.
 - 1.1.8. Snelheidsbeperking auto's.
 - 1.1.9. Huishoudelijke apparaten zuiniger maken.

1.2. Het procesverbruik in industrie en landbouw verminderen.

1.2.1. Het verbruik in de industrie verminderen.

1.2.2. Het verbruik in de landbouw verminderen.

1.3. Rendement elektrische centrales opvoeren.

2. VERMINDEREN ENERGIEBEHOEFTE IN DE TOEKOMST

2.1. Gedragswijziging bevorderen.

2.1.1. Bevolkingsgroei verminderen.

2.1.2. Energiebehoefte per persoon verminderen.

2.1.3. Penetratie energieverbruikstoestellen verminderen.

2.1.4. Vrijtijdsbesteding met laag energieverbruik bevorderen.

2.1.5. Selectief autogebruik bevorderen (openbaar vervoer, fiets).

2.1.6. Zuiniger auto's ontwerpen.

2.2. Ruimtelijke ordening richten op laag energieverbruik.

2.2.1. Wonen-werken mengen.

2.2.2. Recreatie dicht bij woning mogelijk maken.

2.2.3. Plaats en soort van energiecentrales herzien in verband met gebruik afvalwarmte.

2.2.4. Woningen en andere gebouwen (complexen) energiebewuster ontwerpen.

3. NIEUWE ENERGIEBRONNEN EN -TECHNIEKEN

3.1. Toepassing warmtekrachtcentrales.

3.2. Toepassing "total-energy"-systemen.

3.3. Toepassing warmtepompen.

3.4. Toepassing zonne-, wind-, golf- en geothermische energie.

P.W. van Baarsel

Het verschil tussen ontwikkelde en ontwikkelingslanden is dat je in het één buitenlandse werknemers hebt en in de andere buitenlandse werkgevers.

vervolg van blz 4

2. Duidelijk maken dat de kwaliteit van het bestaan in een hoog ontwikkelde technische samenleving niet meer in de eerste plaats materieel bepaald wordt. Met een macro-variant op Maslow's theorie van niveaus van behoeften, zal een technisch en sociaal-complexe maatschappij, welke beperkte economische keuzevrijheid in structurele zin ter beschikking heeft, doch wèl een redelijke materiële welvaart kan (blijven) leveren, zijn menselijke waarde alleen kunnen uitbouwen in niet-materiële richting. Dan krijgt een maximale bewegingsruimte op geestelijk/cultureel gebied centrale betekenis. Dan dient werkelijke democratisering van de maatschappij en haar deelsectoren aan de orde te zijn. Op dat punt zouden liberalen en socialisten elkaar moeten vinden. Door hun conservatisme los te laten. Niet alleen veranderingen van de samenleving zijn vereist, ook marxistisch geïnspireerde theorema's om tot maatschappijverandering te komen zijn achterhaald. Ook veranderingsstrategieën zelf dienen derhalve te worden veranderd. Het is niet toevallig dat hier nu juist de denkwereld van D'66 zich onderscheidt van het conservatisme van socialisten, liberalen en confessionelen, zonder op PPR-wijze zweefbewegingen te gaan maken.

3. PvdA moet af van haar socialistische drammerigheid, haar traditionele solidariteit met alléén "werknemers" (alsof anderen niet werken), haar geloof in collectiviteit als panacé voor alle kwalen, haar negatie dat uiteindelijk elke mens een unieke waarde vormt, die niet "optelbaar" is met die van anderen; VVD moet af van haar "werkgevers"- annex "verdieners"-image, moet duidelijk naar links schuiven en het echte conservatieve electoraat aan het CDA toeschrijven, de liberalen dienen niet alleen de naam maar ook de vooruitstrevendheid van hun 19e eeuwse voorlopers voort te zetten. En het CDA? Dat hoeft niets. Als het blijft zitten waar het zit, wordt het automatisch en historisch verantwoord de Conservatief Democratische Actiegroep waar het land op zit te wachten.

4. En D'66? Allereerst is duidelijk dat bijwagens geen bruggen kunnen bouwen. Terlouw's idee gaat impliciet uit van de ongewenstheid van een progressieve meerderheid. D.w.z. hij zet niet alleen definitief een punt achter het idee van een Progressieve Volkspartij maar wijst ook het streven naar zetelmeerderheid voor PvdA met D'66 (en misschien PPR) af. Dat lijkt een nogal fundamentele koerswijziging. Die is dan ook alleen te verkopen als D'66 niet alleen de VVD uit haar conservatieve stellingname weet los te praten, doch tegelijkertijd het conservatisme van de PvdA aanpakt. En als er dus onverhoopt toch een tweede kabinet-Den Uyl met D'66 (en eventueel CDA) komt, dienen de Democraten niet van '66 maar van '86 (of daaromtrent) te zijn. D.w.z. progressief zijn anno '66 of '77 is iets fundamenteel anders dan progressief worden in de jaren '80.

door

H. Jongedijk

De kerken hebben bij mij een slechte naam als het gaat om kwesties van oorlog en vrede, andere zaken van leven en dood, verdeling van macht en geld, enz. Want om deze zaken gaat het juist zo vaak. En dan zien we de kerken dus een verkeerde kant op gaan, al heel wat eeuwen achter elkaar. Gewoon verraad aan het wezen van de christelijke leer.

Maar nu zie ik goeie dingen. Bisschoppen in Z. Amerika - nog maar een paar - nemen het op voor de paupers. De Wereldraad van Kerken zet zich krachtig in voor de vrijheid van de negers in Z. Afrika. De gewone kerkelijke burgermansgenootschappen in Nederland en elders weten van die nieuwe activiteiten maar weinig, want de pastoors en dominees praten daar maar niet over, althans de meesten niet. En voorzover men iets weet is men tegen. 't Riekt naar communisme, etc. Je buurman kan je op een referaat van Vorster tracteren, en dat in een vreedzaam Nederlands straatje.

Dat kan dan mooi worden straks, als het Interkerkelijke Vredesbeeraad een actie gaat voeren tegen de atoombom in het algemeen en die in Nederland in het bijzonder. Een heel goeie, nodige actie. Had er al lang moeten zijn. Hoe lang is het al geleden dat de Nederlands Hervormde Kerk een fors neen uitsprak tegen het gebruik van atoomwapens? In 1962. Het Vaticaan heeft alleen het woord schandelijk uitgeroepen en liet maar weer 'n paar miljoen onvakkundige abortussen in Italië gebeuren.

Dus nu het Nederlandse IKV aan bod. Strategisch foute boel, zullen de meesten zeggen. Ik vind van niet. De aanwezigheid van die bommen in steeds groter getal en kracht is een krankzinnige zaak met straks een krankzinnige afloop. Het grote wijze verstandige denken bij Oost en West en straks ook elders is een nog nooit vertoonde stupiditeit. Het zal een controversiële vredesweek worden van het IKV, want buurman Luns en vele andere wakkere geesten en heldere denkers zijn straks paraat.

Ik vind het een prima actie. De kerken beginnen me mee te vallen. 't Zal wel niets uithalen, maar 't geluid is goed. Het moet vèr dragen. Misschien dan toch nog een ander effect dan het knaleffect.

● Wiegel wil een nationaal kabinet om het neutrale VVD programma uit te voeren.

● Waaraan merk je nu eigenlijk dat we met een gevallen kabinet zitten?

door
H. Geelen

De Cuba-techniek werd bij de laatste verkiezingen door de VVD in vele discussies toegepast. Op de vraag naar het standpunt van de VVD over ontwikkelingshulp werd door de spreker zo snel mogelijk de hulp aan Cuba ter sprake gebracht. Onmiddellijk, soms zelfs bij interruptie, begonnen dan de sprekers van andere partijen deze hulp vol vuur te verdedigen. Op honderden forums in den lande werden deze punten steeds beter geformuleerd en verfijnd. En de VVD-ers maar in hun vuistje lachen want hun standpunt hoefde niet meer verdedigd, zelfs niet genoemd. De ander verdedigde een extreem geval, hoe meer argumenten nodig hoe zwakker het overkomt.

Slechts op een enkel forum heb ik een hardnekkige D'66 er door deze verdedigingstechniek heen zien breken, met als gevolg een enorme afgang van de VVD-man die gedwongen werd toe te geven dat de VVD niet zo weg loopt met ontwikkelingshulp en liever minder steun wil geven.

Voor de fijnproevers, in het TV debat tussen Wiegel en den Uyl probeerde Wiegel het ook even, maar den Uyl trapte er niet in en ging niet verloren in lange Cuba-hulp verhalen.

Na deze lange inleiding dan het Nationaal Kabinet dat Wiegel aan de Koningin aanbevolen heeft. Volgens mij een variant van de bovenomschreven techniek. Speel je tegenstanders een extreem standpunt toe, waarover ze diepgaand kunnen argumenteren, zodat de werkelijke kern van de zaak buiten de discussie blijft.

En die kern is en blijft natuurlijk dat de PvdA en D'66 niet samen met de VVD kunnen regeren omdat de sociale en economische visies te ver uit elkaar lopen, om niet te zeggen tegenstrijdig zijn.

● Het merkwaardige van die formatie-akkoorden is dat de volgende dag iedereen zegt dat nu gaat gebeuren wat hij wil.

● Eugene: Geen kabinet is eigenlijk nog beter dan een tweede kabinet den Uyl.

E E N L A C H W E K K E N D E E N D U S B E S C H A M E N D E
F O R M A T I E

door
H. Geelen

Terugblikkend op de eerste honderd dagen van de formatie kan ik slechts schouderophalend grimlachen. De Nederlandse politiek weer in optima vorm. Het begon al met de geweldige overschatting dat er direct een formateur aan de gang kon, en een informatieperiode niet nodig was. Het was een misverstand te menen dat de verkiezingsuitslag uitgelegd kon worden als steun aan het zittende (?) kabinet, zodat de vorming van het tweede kabinet den Uyl slechts een formaliteit was. Er was, in tegendeel, een polarisatie tussende partners in een enorm gevecht om de meeste zetels en dus macht. Daardoor hebben we nu ook twee charismatische leiders, op handen gedragen door hun volgelingen en die geen fouten kunnen maken. Miskleunen worden gezien als gewiekste slimmigheden, die voor de gewone leek ondoorgrondelijk zijn. Dus, het tweemaal afbreken van de formatie en het verschijnen van informateurs toont hoe gewiekst den Uyl wel is. En het kneuterige principerijden van Van Agt moet voor de buitenstaander doorgaan voor hard onderhandelen.

Gelukkig schijnt Jan Terlouw zich op het standpunt te stellen, dat je maar het beste nuchter kan blijven, gedachtig aan het spreekwoord dat het met hoge heren slecht kersen eten is. Beter maar op redelijke afstand de kibbelende goeroe's het maar samen uit te laten zoeken.

Deze formatie toont toch weer dat we geen goede methode hebben om een nieuwe regering te vormen. Een beschamende vertoning, die de Nederlandse politiek geen goed doet.

Een van de opvallende zaken vind ik de rol van de Koningin. Vroeger nam ze altijd ruimschoots de tijd voor ze een volgende stap, het benoemen van een formateur of informateur, nam. Dan werden vele adviseurs geraadpleegd en men wachtte in spanning af wat de conclusies zouden zijn. Nu lijkt het wel alsof ze het allemaal al van tevoren gezien heeft, als een schaker die de hele serie zetten van de combinatie al vooruit bedacht heeft.

Aan haar zal het niet liggen als deze formatie lang duurt, onmiddellijk worden beslissingen genomen. Eigenlijk toont ze daarmee ook, dat ze een snelle formatie, en wel van een driepartijen kabinet als de beste oplossing ziet.

● Nederland en Aruba, de twee kolonies van Curaçao

● Het Weekblad Accident zoekt zeker een nieuwe partij die met de VVD wil samenwerken nu DS-70 weg is.

Heemskerckstraat 43
's-Gravenhage

292

B. de Boer
Kruislaan 4
ZEIST 2740

Port betaald
Port Payé
's-Gravenhage

Peperbet

10
77

DROP OF

DRONDER

zie blz 1

onafhankelijk politiek maandblad

Peperbek

10^e jaargang nummer 10
oktober '77

REDAKTIE:

Freek Egter van Wissekerke
Harry Geelen
Harry Jongedijk
Gé J.C. Mulder
Frans W.H. Vink
Pieter W. van Baarsel

REDAKTIE-ADMINISTRATIE:

HEEMSKERCKSTRAAT 43
D E N H A A G
070 - 454874

UITGEVER:

STICHTING PEPERBEK

ABONNEMENT:

f 22.- per jaar (11 nummers)
postgiro: 707800 ten name van
penningmeester Peperbek,
Voorburg

Kopij voor het volgende nummer
inzenden uiterlijk
op 10 november

Peperbek

Peperbek wordt uitgegeven door de Stichting Peperbek.
Het is een onafhankelijk blad in die zin dat er een
redaktiestatuut is, waarin de verhouding tussen het
Stichtingsbestuur enerzijds en de Redactie anderzijds
geregeld wordt en waardoor de redactie haar
redactionele onafhankelijkheid gewaarborgd weet.

De artikelen zijn in het algemeen geschreven vanuit de
ideeënwereld van D'66.

Het middenkatern, onder verantwoordelijkheid van de
Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66, bevat
bijdragen van kamerleden aan debatten in de Kamers,
redevoeringen, mededelingen over werkgroepen van de
Stichting en andere informatie.

Samenstelling bestuur Stichting Peperbek:

H.A. Goudsmit, Rijswijk (voorzitter);

E. Denig, Oegstgeest

H. Jongedijk, Wassenaar

N.F.I. Schwarz, Den Haag

DROP OF DRONDER

Lezer, wat is uw reactie op blz 2,3,4 & 16?

Zie ook blz 7, 8, 9 & 10

U Y L O F O B I E

(EW) Meer en meer ontmoet ik lijdens aan uylofobie, een geheimzinnige ziekte die wel eens besmettelijk zou kunnen zijn, getuige de steeds frequenter confrontatie met bedoeld syndroom. De typische uylofoob vertoont navolgende ziekteverschijnselen, die overigens slechts optreden zodra Den Uyl op TV te zien is of zijn naam in het gesprek valt: het gelaat wordt rood, de oogopslag verwilderd en de woordenschat uiterst beperkt. Scheldwoorden worden snel achtereen uitgekreten, soms afgewisseld met korte uitingen over de misstanden en problemen die veroorzaakt zijn door Den Uyl en zijn bentgenoten in het kabinet, dat zijn naam draagt. Ik heb de arme man in het bestek van enkele weken de schuld horen krijgen van o.m. het feit dat de Rote Armee Fraktion nu ook in Nederland actief is, dat Cuba nog steeds een democratie is, dat de koffie zo duur is, dat Prins Bernhard in burger de troonrede moet aanhoren, dat het strand in Noordwijk deze zomer zo vol lag met glasscherven, dat de bediening in Griekse en Portugese vakantieoordens niet meer is, wat hij vroeger was, enz. enz. Zou Den Uyl nu echt niet zo populair zijn als de officiële opiniepeilingen aangeven? Of verkeer ik continu in verkeerd gezelschap? Beide mogelijkheden blijven verontrustend.

● Is Pien al bij Ien op bezoek geweest?

● 50 % minder atoombommen betekent voor Carter het ruimen van verouderde modellen.

● Vorster verbiedt zwarte kranten. Logisch, die zijn toch niet te lezen.

V E R S L A G van de 5^e bestuursvergadering van de STICHTING PEPERBEK op donderdag 8 september 1977 in hotel Corona in Den Haag. (uitgestelde vergadering van 2 juni 1977)

Aanwezig: Goudsmit, Jongedijk, Schwarz, alsmede Van Baarsel
Afwezig: Denig en Krom (met bericht)

1. Opeming en vaststelling van de agenda konform het concept

2. Goedkeuring verslag 4^e vergadering

3. Bestuurssamenstelling:

Er is een schrijven van Krom binnengekomen, waarin hij bedankt voor zijn bestuursfunctie. Jongedijk is bereid ad interim het penningmeesterschap waar te nemen. Geelen zal worden gevraagd in het bestuur zitting te nemen namens de redactie. Er zal een oproep in Peperbek geplaatst worden voor de opvolging van Krom als penningmeester. Denig, Goudsmit, Jongedijk en Schwarz worden herbenoemd. ① →

4. Financiën

Krom heeft schriftelijk meegedeeld geen mogelijkheid te zien de jaarstukken 1976 en 1977 en de begroting 1978 rond te maken. Jongedijk en Van Baarsel zullen deze taak op korte termijn overnemen, zodat ook de akkountantsverklaring kan worden gevraagd. De abonnementenregistratie en -betaling blijkt wel in orde te zijn. Achterstallige posten zullen tot betaling worden gemaand. Het saldo op de giro is per 1.9.1977 : f 2754,05 ② →

5. Verschijning Peperbek

In verband met de andere opzet en functie van de Democraat komt de bestaansgrond van Peperbek in discussie. De mogelijkheden voor informatie van de Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66 en voor discussie van individuele leden lijken in de nieuwe opzet van de Democraat gewaarborgd, terwijl de Democraat ook een grotere verspreiding heeft. De samenstelling van Peperbek legt steeds een zware druk op enkele redactieleden, terwijl ook de verschijning een steeds kostbaarder zaak wordt. Nu men goede argumenten heeft van een "doublure" te gaan spreken, wordt in principe besloten tot opheffing. Dit standpunt zal aan het HB van D'66 en de SWB D'66 bekend worden gemaakt. Na een reactie van deze kanten gehoord te hebben en ook een polsing onder de abonnées, zal een definitief besluit worden genomen. De verplichtingen voor 1977 zullen in ieder geval worden nagekomen. ③ →

6. Verhouding Peperbek - SWB D'66

In verband met punt 5 wordt hangende deze beslissing in deze niets gewijzigd.

7. Volgende vergadering

Deze wordt vastgesteld op dinsdag 15 november 1977, ook in Corona, om 20.15 uur

Agendapunten: o.a. 1) financiën 2) voortbestaan Peperbek ④ →

8. Sluiting

1. O P R O E P voor de functie van P E N N I N G M E E S T E R
in het bestuur van de S T I C H T I N G P E P E R B E K .

Wie is bereid de penningen van Peperbek te beheren ? ?

Geschat tijdsbeslag: anderhalf uur per week

Honorering: de erkentelijkheid van de overige bestuursleden, de
redactie en de lezers.

Aanmeldingen: Redactie/administratie, Heemskerckstraat 43 Den Haag

2. Als u nog niet betaald hebt, doe het dan nu, meteen !
T O E N O U

3. Zie middenpagina's

4. U kunt de vergadering bijwonen, in het bijzonder als u het voort-
bestaan van Peperbek op prijs stelt en daar ook bestuurlijk,
redactioneel of administratief een bijdrage aan wilt leveren.

T I S D R O P O F D R O N D E R

● Zou het niet PEPERKONT moeten zijn ?

door

P. Hans Frankfurth

Hoewel slechts te-hooi-en-te-gras-lezer van Peperbek veroorloof ik mij een reactie op het stuk waarmee Geelen het septembernummer opent: Wat Nu ?

Door zijn Haagse afkomst had Peperbek oorspronkelijk een Haagse lezerskring. Maar de inhoud droeg een geenszins Haagse signatuur, zodat Peperbek ook buiten Den Haag de aandacht trok, lezers kreeg. Herhaaldelijk stonden er bijdragen in, die in de toenmalige Democraat niet zouden hebben misstaan. En omgekeerd. Beide bladen werden en worden immers vanuit de ideeënwereld van D'66 samengesteld. En zo ontstond dan de paradoxale situatie dat waardevolle kopij niet verder kwam dan de Peperbek-elite, terwijl algemenere teksten -omdat die toevallig naar Democraat waren gestuurd- de hele partij bereikten. Ik heb di. vaak ondoelmatig gevonden.

O ja, Democraat zal bij de buitenstaanders altijd als partijblad worden beschouwd, en er bestaán ook partijen die in hun bladen geen woord zullen tolereren dat niet eerst alle officiële partij-zeven is gepasseerd. Maar ten eerste wordt Democraat pas in de laatste plaats op buitenstaanders afgestemd. In de tweede plaats bestaan er wel méér verschillen tussen D'66 en de andere partijen. En tenslotte bestaan er ettelijke manieren om aan te geven welke bijdragen voor verantwoordelijkheid van het hoofdbestuur komen, en welke niet.

Juist discussie over achtergronden moet alle D'66-leden onder ogen komen.

Dit impliceert geenszins dat alle bijdragen uit het septembernummer van Peperbek rijp waren voor het septembernummer van Democraat. Sommige artikelen kenmerken zich door een wijldropigheid, sommige 'grapjes' door een meligheid dat men al geneigd is om zich af te vragen hoe het toch wel kan komen dat ze van voldoende gewicht werden gevonden om in gedrukte vorm vers. eid te worden.

De werkelijkheid gebiedt nu eenmaal te erkennen dat de overgrote meerderheid van de leden van D'66 door Peperbek niet wordt bereikt. Onder die omstandigheden zal het geen verbazing wekken dat ik pleit voor realisering van mogelijkheid twee: opgaan in een nieuwe Democraat. Daarbij lijkt het mij een aantrekkelijke gedachte om de rubriek die 'de vele stemmen in en om de partij laat horen' toe te vertrouwen aan de huidige Peperbek-redactie, en met de titel Peperbek te blijven aanduiden. Misschien zouden er in iedere Democraat drie pagina's voor kunnen worden gereserveerd. En daarmee zij tevens voldaan aan het verzoek dat voorzitter Glastra van Loon doet in de beide onderste regels van het stuk waarmee hij het septembernummer van Democraat opent.

(EW) Bisschop Gijsen van Roermond heeft de kranten en de radio weer eens "gehaald". Volgens deze meer dan 200 jaar te laat geboren prelaat dient de seksualiteit allereerst gericht te zijn op de voortplanting. Het maakt altijd een wat belachelijke indruk als men meningen verkondigt over zaken waar men geen eigen praktische ervaring kan theoretische beginselen (en omgekeerd). Maar als je dan ook nog levensgevaarlijke, ja bijna misdadige theorieën verkondigt die anderen zouden moeten toepassen, wordt het van belachelijk alleen maar dieptreurig. Ecologen van naam (o.a. Ehrlich) hebben begroot dat ons land, gezien de beschikbare agrarische ruimte niet meer dan 5 miljoen mensen kan voeden. De 8 miljoen die er nu te veel zijn, worden in leven gehouden met geïmporteerd voedsel. Bovendien verpesten ze met z'n allen de toch al veel te beperkte ruimte door milieuvijandige productie- en transportmiddelen. Er is weinig kans dat die ideale 5 miljoen Nederlanders op afzienbare termijn vanzelf tot stand komt. Een atoomoorlog of een doelgerichte bevolkingspolitiek lijken de enige praktische wegen. De eerste weg heeft niemand's voorkeur. Maar dan moet er wèl iets aan de tweede weg worden gedaan. En dan moet Gijsen zich verder niet bemoeien met dingen die hem niets aangaan. Wat andere mensen met hun seksualiteit voorhebben is daar één van.

M O E T E N W I J W E E R A N T I - D U I T S W O R D E N ?

door
F. Egter van Wissekerke

Het is in sommige zich graag progressieve etiketten opplakkende kranten en omroepen "bon ton" geworden zich druk te maken om de "nazificering" van de Bondsrepubliek. Nu wil ik niet suggereren dat de terreur van de RAF geen ernstige gevolgen heeft voor de West-Duitse samenleving. Hetgeen overigens ook exact de doelstelling is van die terreur. Zeker is ook dat er nog steeds "gelovige" nazi's in het wild rondlopen in dat land. De schattingen van hun aantal variëren van 30.000 tot een kleine 100.000. Getalsmatig op een bevolking van 56 miljoen niet indrukwekkend.

De verontrusting richt zich ook veel meer op de wijze waarop de West-Duitse autoriteiten de terreur trachten te bestrijden. Naar mijn bescheiden mening heeft dat niets van doen met oplevend nazisme. Het gaat om een principieel probleem, waar elke echte democratie mee kan worden geconfronteerd, las er maar enkele politieke fanatici in haar midden zijn, die terreur als doelgeheiligd middel wensen te beschouwen. Dat principieel probleem is snel geformuleerd, doch oplossingen lijken niet even snel gevonden. De vraag is eenvoudigweg hoe ver de vrijheid in een democratie zich dient uit te strekken over hen, die het er juist om te doen is die democratie om zeep te helpen of die op zijn minst aan die democratische samenleving geen enkele boodschap hebben.

De RAF is een voorbeeld van de eerste soort, net als het Japanse Rode Leger. IRA, PLO en Zuid-molukse treinkapers behoren tot de tweede groep. En daarmee zijn we weer thuis, want heus, onze reactie op de zuid-molukse terreur is niet van andere orde dan die op de RAF-acties in West-Duitsland. Het verschil is alleen dat onze tegenspelers (op dit moment!) wat minder ver gaan dan hun duitse collega's. Maar ik weet niet hoe men hier zou reageren op duidelijke medeplichtigheid van advocaten, op hongerstaking, op bv. een geslaagde moordaanslag op VNO-man Van Veen. Zelfs zonder dat, blijkt nu al gauw kans op een overreactie, getuige de stuitende tonelen op stations, waar indischogende jongelui op menonwaardige manier werden gefouilleerd. Of het stompzinnige "misverstand" in Assen, waar een buurtcomité dat juist doende was bij te dragen aan een depolariserende tendens, volslagen ongemotiveerd van een soort samenzwering werd verdacht.

Daarmee wordt al iets van de begrenzing van een antwoord op bovenstaande principieel kernvraag zichtbaar. Met opzet neem ik vele slagen om de arm bij de vorige zin. Ik denk dat de democratie qualitate qua ondemocratisch mag, ja moet optreden tegen degenen, waarvan vast staat dat ze terreur hebben gebruikt c.q. zullen gebruiken. Doch de dan te nemen maatregelen dienen een alleen tegen bedoelde terroristen gerichte doelstelling te hebben. De overlast en vrijheidsbeperking die men de rest van de samenleving aandoet, dient minimaal te zijn. Bovendien dient een alerte parlementaire controle voortdurend de te nemen en genomen maatregelen te begeleiden. En tenslotte -alleen van toepassing op terreur vanuit de tweede categorie, waarvan de politieke doelstelling extern is, dus niet gericht op de democratie "as such"- doet men er goed aan de politieke lading achter de terreur zo duidelijk mogelijk op tafel te brengen, d.w.z. geen niet-inlosbarebeloften doen, zo die in het verleden wel zijn gedaan, er duidelijk afstand van nemen; anderzijds al het mogelijke doen om vanuit een realistische inschatting van de mogelijkheden tot alternatieve of tijdelijke politieke oplossingen te komen. Voor een dergelijke "ontspanningspolitiek" is tijd nodig en ook relatieve rust. Het minst geschikte moment voor dergelijke acties is tijdens of vlak na een escalatie. Wat dat betreft is er een parallel met internationale verhoudingen. Ontspanningspolitiek is alleen geloofwaardig in een relatief ontspannen sfeer. Het is wel duidelijk dat West-Duitsland en Nederlandeenzelfde probleem aan de hand hebben, dat dat van hen principieel moeilijker ligt en dat wij het onze voorlopig nog geen haar beter hebben opgelost dan zij het hunne.

VERVLAKKEND PERSPECTIEF

door
Ruud Stam ^x

De drie Groene Nota's van Minister Van der Stee en de Structuurvisie Openluchtrecreatie van Staatssecretaris Meijer

Het is een verheugend verschijnsel, dat de bevolking tegenwoordig inspraak heeft in de Planologische Kernbeslissingen (PKB's) en dat de overheid deze PKB's expliciet aan de bevolking voorlegt. Hiermee is tenminste een brok duidelijkheid geschapen over de ontwikkelingen die ons te wachten staan. Duidelijkheid ook in de nota's van Van der Stee en Meijer. De indruk ontstaat dat een totale verarming van wat nu nog rest van onze natuur en ons landschap zal optreden bij uitvoering van deze nota's. Veel natuurbeschermingsorganisaties hebben dan ook hun stem laten horen tegen deze nota's.

De landbouw tot heden.

De traditionele landbouw heeft samen met de geologische, bodemkundige en biologische eigenschappen van de verschillende delen van ons land in sterke mate het 'gezicht' van ons land bepaald. De boer is altijd als landschapsbouwer actief geweest. In vroeger tijden was het ingrijpen van de boer beperkt en divers. Hij heeft een duidelijke differentiatie bewerkstelligd en ons land verrijkt. Men denke aan de heide, blauwgraslanden, drinkpoelen voor het vee enz. De veranderingen gingen langzaam, waardoor er stabiliteit in de tijd en diversiteit in de ruimte optrad. Een zeer gunstige situatie om tot rijke en gedifferentieerde levensgemeenschappen te komen.

De laatste decennia is er een stroomversnelling te zien geweest op het gebied van de landbouw. Herbiciden, kunstmest, ontwatering, mechanisatie en egalisatie hebben reeds sterk verarmend gewerkt op veel levensgemeenschappen. Ruilverkaveling, landschapsbouw en de uitvinding van prikkeldraad enz. hebben veel houtwallen en heggen doen verdwijnen. Drinkbakken voor de koeien maakten waterpoelen overbodig. Vroeg maaien en mechanisatie maakten grootscheepse ontwatering noodzakelijk en dat zorgde weer voor het verdwijnen van veel van onze weidevogels. De bioindustrie zorgde voor sterke vervuiling en visuele aantasting van het landschap. Hoogstamboomgaarden werden onrendabel en verdwenen in de open haard.

^xRuud Stam, sinds 15 september directeur van de Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66 is hier als bioloog aan het woord.

Dit alles is bepaald niet te wijten aan onachtzaamheid van de boer. Neen, een dwingend prijsbeleid en landbouwstructuurbeleid zorgde voor zo'n moordende concurrentie in de landbouw, dat elke boer zich alleen nog maar kon handhaven door schaalvergroting, verhoging van de arbeidsproductiviteit (dus o.a. mechanisatie) en grondproductiviteit.

In deze jaren stierf een goed deel van ons landschap de gelijkvormigheidsdood en werd dat percentage van onze beroepsbevolking werkzaam in de landbouw teruggebracht van 30 % in 1900 tot 6 % in 1976. Gelukkig kon niet ons gehele landschap in deze jaren tot eenheidsworst vermalen worden. Er zijn nog gebieden met weidevogels, er zijn nog blauwgraslanden. Er zijn nog beken en waterlopen die niet mechanisch tot rechte sloten met een standaardtalud verloederd zijn. Deze elementen zijn echter schaars geworden.

Ook de energie gebruikt voor de productie steeg enorm. Nu reeds wordt in de totale Nederlandse landbouw 1,6 maal zoveel energie gebruikt als de landbouw aan voedingswaarde oplevert. Een slecht energierendement dus.

De geplande ontwikkeling in de landbouw.

Het beleid in de landbouw voor de rest van deze eeuw is gebaseerd op een modelberekening met als voornaamste uitgangspunt: "Een ongewijzigd landbouwbeleid bij een voortgaande -zij het wat trager verlopende- economische groei". Hierbij is een vermindering van de economische groei op maximaal 1 % geschat. Is dit al niet erg optimistisch? Zal door verzadiging van de markt, hogere energieprijzen en hogere grondstoffenprijzen niet eerder een nul-groei in de jaren 1980 - 1990 bereikt worden? Dit beleid moet mede geëffectueerd worden door het landbouwstructuurbeleid en het markt- en prijsbeleid.

Van der Stee richt zich wat betreft het markt- en prijsbeleid op:

- a. "Een inkomen van de agrariër dat in de eerste plaats uit de markt moet komen".
- b. "Een rendabele exploitatie van doelmatig gevoerde bedrijven".

Op de wijze ~~waarop~~ dit verwezenlijkt moet worden is veel kritiek mogelijk:

1. Als het inkomen van de agrariër uit de markt moet komen of in ieder geval voor een groot deel, dan betekent dit, dat ook de consumptieprijzen omhoog moeten en dat dit niet enkel gerealiseerd wordt door een hogere arbeidsproductiviteit. Het is dunkt mij niet nodig nu nog steeds even veel voor een ei te betalen als in mijn jeugd. Ons voedselpakket is de laatste jaren aanzienlijk goedkoper geworden in verhouding tot andere kosten. Dit hebben wij betaald met een geringere belevingswaarde en natuurlijkheid van ons landschap. Dit kan beslist niet zo doorgaan.
2. Het inkomen van de boer kan, behalve zoals nu gepland in enige relatie-gebieden (omwille van natuurbehoud minder aan te tasten gebieden), in grotere delen van ons land, gehaald worden uit subsidies op onderhoud van natuurlijke elementen in het landschap. Dit kon wel eens een voor de overheid noodzakelijke investering blijken te zijn als, zoals uit de nota van Staatssecretaris Meijer blijkt, grotere delen van het agrarisch gebied mede een recreatieve

bestemming krijgen. Het landschap zal dan toch voor de recreant een belevingswaarde moeten hebben.

3. Over de rendabele exploitatie is nog wel wat meer te zeggen: als de energie-prijzen verder stijgen, en dat gebeurt zeker, dan is een verdere daling van het energierendement onaanvaardbaar. Immers verdergaande mechanisatie zal het energierendement steeds verder omlaag brengen. Juist door een energie-rendement dat erg laag ligt zullen dan bij hoge kosten van energie de landbouwproducten onbetaalbaar worden. Groter energieverbruik in de landbouw is onaanvaardbaar, temeer daar de hollandse boer nu reeds werkt met een van de ongunstigste energierendementen ter wereld ! Toch is te vrezen dat, bij uitvoering van de plannen van Van der Stee, het energierendement hier nog eens aanzienlijk zal dalen.
4. Bij uitvoering van de beleidsvoornemens van Van der Stee, zal om de landbouw rendabel te houden, ongeveer 3 % van de beroepsbevolking in het jaar 2000 in de landbouw werkzaam zijn. Dit is nu 6 %. Dit wil zeggen 3 % meer werklozen. Dit is nauwelijks voor te stellen ! Wat kosten deze werklozen de maatschappij ? Zou het niet nuttiger zijn om deze toekomstige werklozen in de landbouw te handhaven ? Dit temeer daar er in andere bedrijfstakken eerder meer dan minder werklozen te verwachten zijn. Er is immers werk genoeg in de landbouw: al waren het alleen de beheerstaken t.o.v. het landschap. Deze leveren immers arbeidsplaatsen en kosten geen arbeidsplaatsen zoals minister Van der Stee suggereert, met de kennelijke bedoeling om op demagogische wijze hinderlijke argumenten van zijn tegenstanders te ontzenuwen.
5. De huidige overschotten in de landbouw stellen ons nu reeds voor grote problemen. Men denke aan de boterberg, doordraaien op de veilingen, enz. Sanering van de landbouw in een meer milieuvriendelijke zin zou mede betaald kunnen worden uit de zes à zeven miljard die nu in een EEG-pot zitten om de overschotten weg te kunnen werken.
6. De toekomstige Mondriaan-achtige landschappen die Van der Stee voor ons in petto heeft zijn verre van aantrekkelijk en naar mijn smaak onaanvaardbaar. Schaalvergroting, verdergaande ontwatering, ruilverkaveling, boerderijverplaatsing en verdergaande mechanisatie en bemesting zullen ons nu nog vrij rijk geschakeerde landschap steeds verder terug brengen tot een gemiddeld standaardlandschap met een relatief lage landschappelijke en een eveneens geringe biologische waarde. Weg met alle zeldzame planten, weg met diversiteit, natuurlijkheid en verscheidenheid in structuur van vegetatie en fauna. Dat enige gebieden (zoals in de relatie-nota aangegeven) hiervan gedeeltelijk gevrijwaard blijven doet niets af aan de vernietiging van de rest van ons landschap zoals dit door de eeuwen gevormd en verrijkt is door onze boeren.
Dat zelfs de relatie-gebieden niet geheel gespaard blijven blijke uit het volgende citaat: "Modernisering en areaalvergroting zullen in de beheersgebieden evenzeer noodzakelijk blijven als daarbuiten".

Met een paar citaten wil ik u deze Mondriaan-achtige visie van Van der Stee aantonen: "Aangenomen mag worden dat in 1990 naar vrijwel alle landbouwbedrijven een verharde weg zal leiden". Weg met alle zandweggetjes dus! "De afwateringssituatie zal dankzij ruilverkaveling vooral verbeteren". Weg met de weidevogels dus. "Ook draagt

de hedendaagse bedrijfsvoering bij aan de verzorging en vernieuwing van het landschap". Zeker, alle elementen die voor de productie niet meer aanvaardbaar zijn dienen verwijderd.

Zo staan de Landbouwverkenning en de Structuurvisie Landbouw vol met dit soort griezeligheden

Structuurvisie op Bos en Bosbouw

Hierin wordt de noodzaak tot uitbreiding van ons bosareaal tot uitdrukking gebracht. De aan te planten bossen in deze structuurvisie hebben een duidelijke economische functie: houtproductie en recreatie. De praktijk zal zijn dat veel van deze nieuwe bossen op voor landbouw minder rendabele gronden gepoot zullen worden. Dit zijn lang niet altijd ook de ecologisch minst interessante gebieden. Als deze stukken land dan met productie-bossen volgezet worden dan is dit weer een extra aanslag op de ecologische elementen in ons landschap. Productie-bossen zijn immers standaardbossen met een zeer beperkt aantal soorten. Bovendien zullen veel van deze bossen zelf nooit tot waardevolle elementen kunnen uitgroeien als ze gepland worden bij de grote bevoeringscentra en voor recreatie opengesteld worden.

De Structuurvisie Openluchtrecreatie

De structuurvisie dient te worden 'ingepast in het totale welzijns-beleid". "Een belangrijk beleidsdoel is vergroting van het percentage van de bevolking dat aan openluchtrecreatie deelneemt". Een emancipatorische tendens in elk beleid is natuurlijk erg belangrijk en wezenlijk. Te vrezen is echter dat, gezien de druk die de recreatie nu reeds op de natuur uitoefent er weinig ruimte zal zijn voor een verdere expansie van de recreatie in waardevolle natuurterreinen. We zullen moeten beseffen dat door dit beleid veel vrijheid die er nu nog is verloren zal gaan. Slechts onder voorwaarde dat een deelname van een groter deel van de bevolking aan de openluchtrecreatie gepaard gaat aan een scherper openstellings- en toelatingsbeleid, is deze ontwikkeling aanvaardbaar. De vrijheid van

toelatingsbeleid, is deze ontwikkeling aanvaardbaar, De vrijheid van de ene mens beperkt immers de vrijheid van de ander. Dit idee is nauwelijks in deze structuurvisie te vinden. Openluchtrecreatie dreigt hiermee ook een van de grote verarmers van ons landschap te worden.

Conclusie

Samenvattend kan men stellen dat de uitvoering van deze nota's en visies als hierboven behandeld, tot een nationale ramp zullen leiden. Verarming en verschraling tot een eenheidsworst zal het gevolg zijn en wij zullen onze kinderen opzadelen met een land waar niets meer aan te beloven valt.

De verschraling en verarming van ons landschap, door de overheid kennelijk gepland is deste triester daar Staatssecretaris Meijer in de structuurvisie Natuur- en Landschapsbehoud van 28 maart 1977 zelf toegeeft dat de overheid onvoldoende middelen en mogelijkheden heeft om over de gehele linie een gericht en consistent beleid te voeren, dat in verhouding staat tot de druk op de natuur en landschap en de daarmee samenhangende noodzaak tot veiligstelling, bescherming en beheer. Dus ondanks een tekort aan middelen om natuur en landschap veilig te stellen worden nu nog eens extra verschralende en schaalvergrotende middelen aangedragen.

Is dit nodig? Of kiezen wij nu voor een beleidsombuiging?
Het is tenslotte een keuze.

Deze keuze: tussentijdelijk iets goedkoper leven of een land waar nog iets te beleven én te zien is, is UW keuze.

SCHMELZER EN DE VREDESWEEK

door
H. Jongedijk

Als ik het ANP-berichtje in NRC-HB van 5 okt. jl. goed heb begrepen is Schmelzer bij de aartsbisschop wezen klagen over de vredesweek van dit jaar.

Deze "week" gaat ieder jaar uit van het Interkerkelijk Vredesberaad-IKV en produceert meestal een paar schuchtere zuchtjes over de stand van de vrede in de wereld.

Het thema was dit maal: Help de kernwapens de wereld uit, om te beginnen uit Nederland. Een krachtiger geluid dus en doordoor naar veler mening onzinniger dan de kernbewapening zelf. Ik moet aannemen ook volgens Schmelzer, als steeds getuigend van een verbluffend talent om van alle kwaad ter wereld nog iets moois te maken. Lees maar: Volgens S. en oud-premier de Jong "is over dit initiatief grote verontrusting ontstaan met name bij vele rooms-katholieken in de krijgsmacht, die hun beroepsmotivatie in het geding zien gebracht".

En wat is het antwoord van kardinaal Willebrands: "dat de r.k. kerk officieel samenwerkt in het IKV. maar dat betekent niet dat zij onmiddellijk instemt met ieder initiatief of elke actie van dit beraad". De kop van het NRC-HB artikel kon dan ook gladweg luiden: "Bisschoppen neutraal over Vredesweek". Van de andere kerken werd geen kik vernomen. De kerken vallen mij dan toch weer zwaar tegen. Wat er ook mocht mankeren aan het thema van het IKV, de kerken kunnen zich niet zó van dit probleem afmaken. Neem dan het onderwerp over met een beter thema en laat daarbij de beroepsmilitairen niet onbezocht; om méér dan een reden.

door

F. Egter van Wissekerke

In het vorige nummer van Peperbek lanceerde Harry Geelen drie mogelijkheden voor de toekomst van het blad: terug naar de oude, onafhankelijke formule, opgaan in de Democraat of ophouden te bestaan.

Ik onderschrijf zijn stelling dat de samenwerking met de Wetenschappelijke Stichting haar langste tijd wel zal hebben gehad, maar ik denk dat er een belangrijker aanleiding is voor een bezinning op de toekomst. Het laatste nummer is daarvan het bewijs; acht bladzijden redactionele tekst door drie redacteuren manmoedig volgeschreven is toch wat mager. Naar mijn mening krijgt de abonné daarmee voor zijn ƒ 22.- te weinig waar voor zijn geld. Anderzijds is het huidige abonné-bestand groter dan het in de "stille jaren" van D'66 ooit is geweest en dat aspect is dus geen reden tot bezorgdheid.

Maar terug naar Geelen's drie opties. Opgaan in de Democraat als een soort partijclown zie ik in het geheel niet zitten. Dan maar beter direct ophouden. Dat laatste lijkt me inderdaad de meest praktische oplossing. Tenzij er aan twee voorwaarden wordt voldaan:

1. Er blijkt ook in het herrezen D'66 behoefte te bestaan aan een blad als Peperbek, een blad dat een 10-jarige traditie van onafhankelijke en onbevangen politieke critiek paart aan een zekere lotsverbondenheid met de partij D'66, maar niet meer dan dat. Of die behoefte echt bestaat kan de huidige redactie niet beslissen. Dat zou moeten blijken uit een wervingscampagne, met name via de Democraat. Een groter aantal abonneés zou wellicht een abonnementsprijsverlaging mogelijk maken. Hoe dan ook, het woord is aan de partij. Als die een Peperbek wil, blijft Peperbek.
2. Dat wil zeggen, als ook aan de tweede voorwaarde wordt voldaan. De redactie moet worden verbreed qua samenstelling, de oude getrouwen vertonen duidelijke tekenen van leeggeschrevenheid, er is dringend behoefte aan nieuw bloed. Bovendien moeten er meer bijdragen van buiten de redactie komen. De doodse stilte die vrijwel altijd volgt op zelfs de meest geprononceerde redactionele uitspraken, is op den duur aanleiding tot de vraag: " H a l l o , l e z e r , b e n t U e r n o g ?

De redactie kan in de huidige situatie niet veel meer doen dan hoopvol (of gelaten) afwachten. Het woord is aan U, lezer ! Maar niet alleen aan u, ook aan de leden van D'66, die nog geen lezer zijn, aan de leiding van de partij, van de Democraat, van de W.S. Kortom, de redactie wacht op de dingen die komen gaan.

Heemskerckstraat 43
's-Gravenhage

292

B. de Boer
Kruillelaan 4
ZEIST 2740

Port betaald
Port Payé
's-Gravenhage

- Toch een stukje openheid, dat VVD-CDA hun regeerakkoord publiceerden
- De modale liberaal weet nu ook niet meer of hij rechts of links staat
- In mijn bibliotheek staat een boek over Aruba bij de S van Suriname: een briljant idee
- DCA-VVD regeerakkoord: functioneel naakt
- Binnenkort krijgen bedrijven subsidie om een subsidioloog aan te trekken
- Is de volgende stap een Volkspartij voor Christelijke Vrijheid ?

Peperbek

10^e jaargang nummer 11
november 1977

REDAKTIE:

Freek Egter van Wissekerke
Harry Geelen
Harry Jongedijk
Pieter W. van Baarsel

REDAKTIE-ADMINISTRATIE:

HEEMSKERCKSTRAAT 43
D E N H A A G
070 - 454874

UITGEVER:

STICHTING PEPERBEK

ABONNEMENT:

f 22.- per jaar (11 nummers)
postgiro: 707800 ten name van
penningmeester Peperbek,
Voorburg

Kopij voor het volgende nummer
inzenden uiterlijk
op 22 december

Peperbek

Peperbek wordt uitgegeven door de Stichting Peperbek. Het is een onafhankelijk blad in die zin dat er een redaktiestatuut is, waarin de verhouding tussen het Stichtingsbestuur enerzijds en de Redactie anderzijds geregeld wordt en waardoor de redactie haar redactionele onafhankelijkheid gewaarborgd weet.

De artikelen zijn in het algemeen geschreven vanuit de ideeënwereld van D'66

Het middenkatern, onder verantwoordelijkheid van de Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66, bevat bijdragen van kamerleden aan debatten in de Kamers, redevoeringen, mededelingen over werkgroepen van de Stichting en andere informatie.

Samenstelling bestuur Stichting Peperbek:

H.A. Goudsmit, Rijswijk (voorzitter);
E. Denig, Oegstgeest
H. Jongedijk, Wassenaar
N.F.I. Schwarz, Den Haag

- ✘ Duw Duys over de streep !
- ✘ De Partij van de A-omroep
- ✘ Ieder land krijgt de regeringsformatie die het verdient
- ✘ Binnenkort geeft de radio verkeersinformatie aan op welke wegen géén files staan
- ✘ Zou Andriessen dan echt het zoontje van Andries zijn?
- ✘ Nijhoff, de jonge jonge Drees
- ✘ Eigenlijk verwacht je niet eens een beginsel programma bij D'66
- ✘ Is de kiezer gevierendeeld?
- ✘ Eugène: D'66 en de VVD zijn het helemaal eens, alleen wil D'66 veranderingen wat sneller realiseren.
- ✘ Japie: Wordt van der Grinten nu president-commisaris van het nieuwe kabinet?
- ✘ Het D'66 congres was op een steenworp afstand van Van Agt's huis, maar ze hebben niet raakgegooid.
- ✘ Goede Partijraad is duur.
- ✘ Binnenkort zijn pepillen de goedkoopste energiebron

H. Geelen
 Laan van Poot 318
 Den Haag

Aan het Bestuur van
 de Stichting Peperbek

9 november 1977

Mijne Heren,
 Hierbij wil ik U een schriftelijke toelichting geven op mijn weigering om tot uw bestuur toe te treden. Deze beslissing is voornamelijk gebaseerd op uw mening dat de uitgave van Peperbek gestaakt dient te worden omdat er een "doublure" ten opzichte van de DEMOCRAAT zou zijn ontstaan.

Mijns inziens bestaat er echter een duidelijk verschil tussen het officiële D'66 partijblad Democraat en de onafhankelijke PEPPERBEK. Het is toch duidelijk dat de publicaties in de Democraat toch altijd

beschouwd zullen worden als de officiële partijvisie. Het karakter van Peperbek is juist altijd geweest een kritische instelling ten opzichte van de partijlijn van D'66 en verwante partijen, en door het naar voren brengen van onafhankelijke meningen te dienen als platform voor open discussies.

De laatste jaren heeft Peperbek inderdaad een lijn gevolgd die zeer positief was ten aanzien van de wederopstanding van D'66. Daarom werd er ook plaats ingeruimd voor de SWB D'66, tot groot verdriet van enkelen die het verlies van de onafhankelijke positie van Peperbek het begin van het einde vonden. De gevormde Stichting Peperbek zou echter het voortbestaan van deze onafhankelijke positie waarborgen !

Ik ben van mening dat het Stichtingsbestuur in het laatste schromelijk te kort is geschoten. Er heeft een te ver gaande vermenging van belangen van Democraat, SWB en Peperbek plaats gevonden. Daardoor zijn de belangen van Peperbek te veel afgewogen tegenover de D'66 partijbelangen. Onbegrijpelijk is het feit dat een van de leden van uw bestuur is toegetreden tot de redactie van Democraat en dat u er geen bezwaar tegen maakt dat de eindredacteur van Peperbek tevens is gaan optreden als eindredacteur van Democraat. Het zal u zijn opgevallen dat inmiddels stilzwijgend de mededelingen van de SWB naar de Democraat zijn overgeheveld. Deze vermenging van belangen maakt de onafhankelijke positie van Peperbek inderdaad ongeloofwaardig, zo niet onmogelijk. Deze verwarring leidde dan ook tot uw betreurenswaardige conclusie van "doublure"

Het is verder jammer dat weinig activiteit is ontplooid ter vernieuwing en uitbreiding van de redactie. Ook is een kans gemist bij de propaganda voor Peperbek onder de geweldige toevloed van nieuwe D'66 leden.

Mijns inziens is er nog steeds een ruime plaats voor Peperbek als onafhankelijk progressief blad en kan Peperbek doorgaan. Echter dan is noodzakelijk dat:

1. Het Bestuur van de Stichting Peperbek zich krachtig inzet voor een onafhankelijke opstelling
2. Volledige scheiding tussen de redacties van Democraat en Peperbek plaats vindt
3. Vernieuwing van de redactie van Peperbek wordt nagestreefd
4. De administratie en uitgave langzaam maar zeker weer onafhankelijk gemaakt worden van de D'66 administratie.

Uit het bovenstaande kan wel geconcludeerd worden dat ik vind dat de desintegratie al te ver is doorgezet, zodat de plannen tot opheffing wel niet meer gestopt kunnen worden. Mijnerzijds zal ik dan ook geen actie beginnen om Peperbek door te laten gaan, maar ik zal een dergelijke actie wel van harte steunen.

Het lijkt mij weinig zinvol uw bestuursvergadering bij te wonen.

Tot slot deze opmerking. Wat zegt het Redactiestatuut over staking van de uitgave resp. opheffing ? Kan dat zomaar, dat het Stichtingsbestuur een dergelijke principiële beslissing neemt zonder overleg met de redactieleden en de lezers ? Had de enquête in de laatste Peperbek niet veel eerder plaats moeten vinden ?

Met vriendelijke groeten,
w.g. H. Geelen.

P.W. van Baarsel
Heemskerckstraat 43
Den Haag

Den Haag, 6 dec.'77

Aan Harry Geelen

Beste Harry,

Ik heb je brief van 9 november j.l. aan het Bestuur van Stichting Peperbek gelezen. Ik wil er graag wat commentaar op geven.

Allereerst dit: ik zit zelf niet in het bestuur van de Stichting Peperbek maar als verantwoordelijk redakteur voor het gedeelte van de Stichting Wetenschappelijk Bureau en als "opmaker" en "administrateur" ben ik wel nauw bij Peperbek betrokken.

Wat de eerste twee alinea's van je brief betreft: je zult het niet met me eens zijn dat als de Democraat een soort "vrije tribune" gaat krijgen er toch van een "doublure" kan worden gesproken.

Wat de derde alinea betreft: de Stichting Peperbek heeft tot nu toe de onafhankelijke positie van Peperbek niet in het minst aangetast. Aan jou aan te geven dat het stichtingsbestuur een censuur in welke vorm ook heeft opgelegd aan de redactie. Dat enkelen de middenkatern van de S.W.B. ongaarne zagen is juist, maar zonder die overeenkomst zou Peperbek al twee jaar geleden ter ziele zijn geweest.

In de volgende alinea komen een paar aanvallen voor op Stichting, Denig en mij. Je kunt natuurlijk niet aan de S.W.B. D'66 het recht ontzeggen mededelingen te doen in het partijblad Democraat. Vergeet niet: anderhalf jaar geleden had de partij zeg 500 leden en verstuurd Peperbek 600 exemplaren: 250 aan abonnee's en 350 aan potentiële abonnees en leden; aan de laatste groep in de hoop dat daarmee het abonnee- resp. het ledenbestand kon worden opgevoerd. Dat heeft succes gehad.

Nu is de situatie anders: Het ledental bedraagt 8300 en het aantal abonnees 500. Voor de S.W.B. is het noodzakelijk dat zij zich richt op de 8300 en niet alleen op de 500.

Wat mezelf betreft: ik ben geen eindredakteur van Peperbek. Ik heb wel die taak verricht maar heeft er zich ooit iemand anders gemeld?

Jouw klacht dat er niet genoeg pogingen zijn gedaan om de redactie uit te breiden slaat ook op jouzelf terug. Je zou toch niet willen dat het stichtingsbestuur van Peperbek redacteuren aanwijst? Dat zou de onafhankelijke positie van de redactie eerst recht in gevaar brengen !

Het bestuur van de Stichting Peperbek en ik zijn het met je eens dat de desintegratie waarschijnlijk al te ver is voortgeschreden. Wat de eventuele opheffing betreft: Het stichtingsbestuur, waarin één redakteur zitting heeft, moet dat in eerste instantie doen met algemene stemmen van alle bestuursleden. Je had zelf de opheffing kunnen tegenhouden als je wél was toegetreden tot het bestuur. Jammer, dat je dat laatste geweigerd hebt.

Met vriendelijke groet,
Piet van Baarsel

door
Hans van Oerle

Nu er de laatste tijd door prominente VVD-ers (Wiegel, Vonhoff, de Vries) zo vaak publiekelijk gesproken wordt over een samenwerking met D'66 (in alle mogelijke coalitieregeringen: VVD-CDA-D'66-PvdA òf VVD-PvdA-D'66 òf VVD-CDA-D'66) lijkt het me zinvol, dat daar vanuit D'66 eens serieus op wordt ingegaan. Wat we ook van de VVD denken, hoe groot ook onze afkeer van die partij mag zijn, niet alleen die partij, maar ook de PvdA en het CDA en vooral onze kiezers hebben het recht te weten waar D'66 nu eigenlijk staat. Mijsns inziens ligt de zaak erg simpel. De VVD heeft de "nationale kabinet"-idee gelanceerd om een VVD-CDA regeing te bereiken. Men beseft echter wel dat een dergelijke regering een te smalle basis in het parlement heeft en probeert daarom D'66 bij die coalitie te betrekken om zo de parlementaire basis van het te vormen kabinet op 85 zetels te brengen. Daarbij haakt men in op geluiden, zoals die het laatste halfjaar, vooral uit een groeiende weerzin tegen het CDA, binnen D'66 te horen zijn geweest (o.m. in Peperbek): op lange termijn moet gestreefd worden naar een regering van een minder rechtse VVD, D'66 en PvdA. Vonhoff, voorwaar niet de beroedste VVD-er, getuigde onlangs in AVRO's Televisier van dezelfde visie.

Prima, ware het niet, dat de rechtse VVD van het moment dus streeft naar een regering van VVD-CDA-D'66. Vonhoff liet weten dat naar zijn mening D'66 zijn congres-uitspraak van vlak voor de verkiezingen "geen samenwerking met deze VVD" in het landsbelang maar moest laten varen. En op dit punt moet het antwoord van D'66 komen: NEE. D'66 zou een dubbel kiezers-verraad plegen door zitting te nemen in een kabinet met CDA en VVD: niet alleen zou een belofte overboord gegooid worden, maar door deelname aan een rechtse regering zou D'66 haar progressieve karakter verloochenen. In alle redelijkheid kan dit niet van D'66 verlangd worden; per slot van rekening valt D'66 geen enkele schuld aan de huidige situatie aan te wrijven. Interessant wordt wel de vraag aan de VVD en de JOVD inhoeverre de VVD de toenadering serieus meent: ziet men D'66 intussen toch wel als een liberale partij? Wat is er gebeurd met de verhalen over D'66 als bijwagen van de PvdA? Op welke punten ziet de VVD overeenkomsten tussen het D'66 beleidsplan en de eigen ideeën? Het wordt misschien tijd dat de begin van dit jaar door Laurens Brinkhorst in de NRC begonnen discussie over het liberale karakter van D'66 t.o.v. het karakter van de VVD weer eens aangezwengeld wordt (bij voorkeur weer in het NRC; Peperbek is hier te klein voor).

door H. Jongedijk

Natuurlijk zou ik in zo'n blad als Peperbek nooit over godsdienstige zaken schrijven als dat niet in verband kan worden gebracht met politiek.

Zo, ik kan er nu dus op los rammen. Misschien komt er dan voor het eerst sinds lange tijd een ractie van een lezer en wel van een rooms-katholieke lezer. Welan!

Wat verbeeldt die Paus Paulus VI zich eigenlijk met zijn schrobbering op 17 november 1977 van vijf brave Nederlandse bisschoppen en zijn lof voor twee misselijke Nederlandse bisschopsfiguren. Van het roomse leven hier te lande deugt niet veel meer, aldus de Heilige Vader. Alleen onder Simonis en Gijsen gebeuren er af en toe en hier en daar nog lofwaardige dingen, voorzover deze trouwe volgelingen van Rome hun gunstige invloed kunnen doen gelden in hun verdorven omgeving.

Wat die paus wil in Nederland is de oude straffe vormen herinvoeren, zoals ze in het vrome en paradijselijke Italië nog goed gedijen. Hij ziet hier alleen maar degeneratie van de vormen en massale geloofsafval, elkaar onderling versterkend.

Het is ontstellend hoe dit religieuze skelet, dat uiterlijk en innerlijk steeds meer gaat lijken op zijn abjecte "grootvader" Pius XII, voorbijgaat aan:

- enkele echte blijken van sociale bewogenheid en maatschappelijk ethisch inzicht bij de vijf voornoemd,
- het feit dat de afvalligheid onder Nederlandse katholieken wel moest komen na idem in alle West-Europese landen en zeker na het opgevoerde rooms-katholieke zuilisme van de laatste halve eeuw.

Roncalli, de voorganger van deze Montini, zou dat best hebben begrepen; hij was een braaf christen.

Politiek gezien dreigt er groot gevaar, maar gloort er ook grotere duidelijkheid. Stramme orthodoxie gaat meestal samen met hardvochtige, liefdeloze maatschappelijke praktijken. Dat is het gevaar.

Maar, zo wordt intussen wel voldaan aan mijn tot dusver heimelijke wensdroom: Een CDA als een CDU, sociaal en ethisch even rechts. Een bespotting van het christendom, maar waarnaast voor het eerst een pogen tot nieuwe christelijke vormen kan ontstaan, die ook genoeg fouten zullen hebben, maar van een andere en menselijker orde dan de vrijwel negatieve rol die het christendom tot dusver in de geschiedenis speelde.

Nuchter en praktisch gezien is voor ons land dan de weg vrij voor coalities van PvdA, VVD en D'66.

Een CDA-VVD samengaan voor één of een paar jaar kan dat pad effenen. In die korte tijd kunnen VVD en CDA een paar dingen ruilen. Dat CDA zal veel kleiner worden dan dat van nu. Behalve als het veel (niet-christelijke) VVD-ers overneemt, zoals in West-Duitsland veel niet-gelovige conservatieven CDU/CSU stemmen.

door

H. GEELLEN

Het verschil tussen de twee bovenstaande woorden schijnt de gemiddelde Nederlander niet duidelijk te zijn. Iedere samenwerking of overeenkomst van D'66 met de PvdA wordt onmiddellijk uitgelegd als opgeven van de onafhankelijke positie, maar dat is niet juist.

Als D'66 zijn onafhankelijkheid wil tonen moet men toch juist bereid zijn om zich vóór of tegen uit te spreken, om een samenwerking wél of niet aan te gaan, alles gebaseerd op een weloverwogen mening. Als men van rechtse zijde beweert dat D'66 zijn onafhankelijke positie opgeeft door wél met de PvdA en niet met de VVD in een regering te willen is dat een verkeerde interpretatie van onafhankelijk. Bewust kiezen voor een bepaalde mogelijkheid toont juist onafhankelijkheid.

Geïsoleerd opstellen is bijvoorbeeld van te voren stellen dat men niet met de PvdA in een minderheidsregering wil om geen vuile handen te krijgen en om afstand te bewaren. Dan moet men niet spreken over onafhankelijkheid bewaren, dat heeft er niets mee te maken. De opstelling van de PPR voor de verkiezingen was een vrijwillige isolatie, ingegeven door angst de eigen identiteit te verliezen. Angst is een slechte raadgever, dat is weer gebleken. Ik ben blij dat de PPR weer voldoende zelfvertrouwen heeft gekregen om samenwerking vanuit eigen, onafhankelijke positie aan te durven.

Onafhankelijkheid is een teken van sterkte, isolatie een teken van zwakte.

D E M E M O I R E S V A N D E N U Y L

door H. Jongedijk

Die kunnen we eerder verwachten dan we ooit hadden kunnen denken. Dan zullen we ook wat meer te weten komen over de oorzaken van het uitblijven van een tweede kabinet Den Uyl. Tenminste, als het eerlijke memoires worden. De meeste zijn namelijk niet zo eerlijk.

Het mede falen van Den Uyl is alleen te excuseren door een motief, dat in waarde uitgaat boven de vrij klemmende kiezersuitspraak van 25 mei. Zo'n motief is er vrijwel niet. Je kunt verzinnen:

- het instellen van een saneringsproces in de democratie van Nederland (zoiets als D'66 altijd had gewild)
- het redden van de wereld of tenminste Nederland van een kolossale ramp, welke dan ook.

Zo'n motief zal in alle redelijkheid niet kunnen worden gevonden, vrees ik. Dat betekent dat Den Uyl een misser heeft gemaakt. Het excuus kan zijn: doodmoe geweest, gewald van verder praten met Van Agt c.s. Heel begrijpelijk hoor.

De VVD zal nu veel slikken van het CDA, om tenminste maar het ergste rooie gedoe van een progressief-christendemocratisch kabinet uit de weg te ruimen. Dat is voor Wiegel al grote winst.

En wat is voor ons de grote winst? Het hele gedoe doet D'66 geen goed. Wat doet ons dan wel goed? Dat de VVD weer vatbaar is voor een kabinet? En dat we de VVD met de PvdA eens in één regering zien? Dat komt in de buurt van het "hogere motief" van Den Uyl om de zaak te laten springen. Het CDA in de oppositie en het CDA afbreuk doen. Een hoger motief is inderdaad nauwelijks denkbaar. Het is een kerk-lid die dit schrijft. Kan je nagaan hoe anderen over het CDA denken.

REDE JAN C. TERLOUW

OP DE ALGEMENE LEDENVERGADERING VAN D'66

19 NOVEMBER 1977

Dames en heren Democraten,

In de zeventiende eeuw was de burgerij van Nijmegen voor bijna 2/3 protestants. De achttiende eeuw bracht re-katholisering. In 1725 was de burgerij weer voor de helft katholiek, in 1810 voor 2/3, in 1969 voor 81% en thans is de heer van Agt er woonachtig.

Karel de Grote is met krachtige hand verwezen naar het vergeetboek.

U begrijpt dat ik bezig ben met een recapitulatie van de kabinetsformatie.

Op 25 mei koos ruim 2/3 van de Nederlandse kiezers voor een kabinet van PvdA, CDA en D'66. In juni ging de formatie van zo'n kabinet van start, in de loop van de zomer werd het meer en meer en meer herfst en thans speelt de heer van Agt ijskoninkje met de VVD.

Joop den Uyl is met krachtige hand verwezen naar Buitenveldert.

Er is geen sprake van dat ik U een enigszins volledig verslag kan doen van de formatie. Daarvoor duurde het te lang. U weet trouwens al veel via de media.

Ik belicht enkele punten.

In de verkiezingsstrijd hebben D'66-woordvoerders steeds gezegd dat er na de verkiezingen programmatische concessies zouden moeten worden gedaan. Dat is ook gebeurd, maar de schade is beperkt gebleven. Erwin Nypels heeft er in de Democraat over gerapporteerd. Wij vinden het verkeerd dat het collectieve deel van de VAD niet aan alle Nederlanders ten goede komt, de passage over Europa is ongelukkig geformuleerd, de abortusparagraaf is bevredigend, maar niet ideaal geworden.

Toch, in het algemeen, hoefde D'66 niet ontevreden te zijn. Sommigen denken dat D'66 nú eens samen met de PvdA tegen het CDA vecht, dan weer samen met het CDA zich tegen de PvdA verzette. Natuurlijk kwam dat voor, maar vaak ook namen wij een standpunt in dat van een algemene, voor iedereen geldende strekking was, en minder dan bij de andere op het belang van bepaalde groepen in de samenleving was toegesneden.

In de VAD-kwestie streed Van Thijn voor de werknemers, Van Agt voor het laaghouden van het uitkeringspercentage. Wij vroegen ons af waarom niet iedereen, ook kleine middenstanders, of gepensioneerden, mogen meegenieten van extra baten uit het aardgas.

Met het CDA waren wij vóór voortzetting van Gruijters' lijn om meer eigen woningen te bouwen, met de PvdA vonden we dat de woonlasten van de laagstbetaalden bewaakt moeten worden, maar eenzaam stonden we bij de verdediging van een moderner en rechtvaardiger vorm van woningbouwfinanciering.

Het zijn maar voorbeelden. Ik wil ermee zeggen dat ik tijdens die lange onderhandelingen heb gemerkt hoe belangrijk en prettig het is om een partij te vertegenwoordigen die ondogmatisch, niet aan belangengroepen gebonden, niet materialistisch, redelijk en hervormingsgezind is.

We hebben gevochten voor twee ministersposten en toen we ze hadden hebben we er weer een weggegeven.

We wilden er twee, om een onafhankelijke D'66-fractie in het kabinet te waarborgen, om de identificatie van D'66 met het kabinet te versterken. We hebben er weer een weg willen geven, omdat algemeen belang vóór partijbelang gaat en in het vertrouwen dat een partij die dat zo ziet uiteindelijk geen schade zal lijden.

We hebben de buitengewoon moeilijke beslissing moeten nemen welke personen we zouden uitnodigen om voor D'66 posten in de regering te bezetten. Als het om mensen gaat is een partij (maar ook een vereniging, een kerk, een voetbalbond), het meest in gevaar. Het scheidt de geesten, de scherven vliegen je om de oren. Luister eens naar het gerinkel bij het CDA. Daar hoeft niet eens een glazen deur aan te pas te komen.

In onze fractie heeft de doorslag gegeven hoe de beste kans kan worden geschapen om het door D'66 gewenste beleid tot stand te brengen. Niet alleen partijbelang, ook persoonlijk belang treedt terug voor algemeen belang. Het was bemoedigend om te merken dat in de eerste plaats betrokkenen zelf dat zo zagen.

De dans om de zetels, de stoelendans, meer en meer een verbeterd smoelendans, het was geen prettig schouwspel - wat zeg ik, ik was geen toeschouwer, maar medespeler.

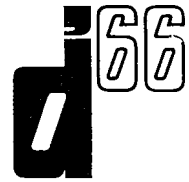
U kunt zeggen dat deze zeteldans door Van Agt is gewonnen, en hij toonde zich daarna de allerminuscuulste en ondankbaarste overwinster die ik in de politieke arena heb gezien.

Ik moet toegeven dat ik me wel eens een grapje ten koste van het CDA veroorloof. Het komt wel eens voor dat een spreker in ons congres de heer Van Agt hardhandig de oren wast. Maar daar waar het er om gaat, in het parlement, heeft de vorige en de nieuwe fractie van D'66 het CDA altijd hoffelijk en open bejegend. Daarom was het voor mij moeilijk te begrijpen waarom ons een tweede ministerspost zo hardgrondig door het CDA werd misgund, en waarom, toen die tweede zetel onvermijdelijk leek, technologie er af moest.

Technologische vernieuwing, die broodnodig impulsen nodig heeft; niet in de eerste plaats omdat D'66 dat vindt, maar omdat iedereen in Nederland die er zich in heeft verdiept dat vindt.

Het zal wel zo zijn dat vriendelijkheid ten opzichte van het CDA vooral wordt beloond in het hiernamaals. Ik denk daarbij niet aan de politieke pensioenen, maar aan de periode na de volgende verkiezingen.

stichting wetenschappelijk bureau



Javastraat 6 Den Haag tel: 070_453271

BESTUUR VAN DE STICHTING WETENSCHAPPELIJK BUREAU D'66

Op de algemene ledenvergadering, 18 en 19 november in Nijmegen. zijn zeven bestuursleden gekozen.

Het bestuur bestond uit elf leden, waarvan alleen M. Verwey en E. Denig op een eerdere algemene ledenvergadering waren gekozen.

Vier leden worden aangewezen en wel door het hoofdbestuur twee leden, door de Tweede Kamerfractie één lid en door het Politiek Scholings- en Vormingsinstituut één lid.

Aangezien op de laatste bestuursvergadering besloten is het bestuur op dertien leden te brengen, waren er zeven vacatures te vervullen.

Door de verkiezing op 19 november werd de samenstelling:

M. Verwey, voorzitter

P.W. van Baarsel, secretaris

A.B. Breebaart

E. Denig

B.J. van Eenennaam

H.A. Hutte

E.H. Schuyer

N.F.I. Schwarz

J. Soetenhorst-de Savornin Lohman

W. Dik, namens HB

H.M.C. Oosterbeek, namens HB

M. Mertens, namens 2^e Kamer, terwijl de vertegenwoordiger voor de PSVI nog aangewezen moet worden.

De Algemene Ledenvergadering van D'66 in vergadering bijeen op zaterdag 19 november 1977 te Nijmegen,

- verbijsterd over het verloop en de duur van de kabinetsformatie na de Tweede Kamerverkiezingen van 25 mei jl.,
- van mening dat hierdoor schade wordt gedaan aan de geloofwaardigheid van onze parlementaire democratie,
- voorts van mening dat de moeilijkheden van deze kabinetsformatie niet op zichzelf staan en niet uitsluitend kunnen worden geweten aan verhoudingen tussen partijen en personen die dit keer bij de formatie zijn betrokken maar vooral dieper liggende oorzaken hebben die zijn gelegen in ons staatkundig bestel,

draagt het hoofdbestuur op in samenwerking met de Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66 voorstellen te ontwikkelen die de structurele gebreken van ons staatkundig bestel met betrekking tot de vorming van kabinetten wegnemen, althans verminderen en

nodigt andere politieke partijen en leden van partijen uit zich eveneens over deze problemen te buigen en aan de oplossing daarvan een constructieve bijdrage te leveren.

W E R K G R O E P : K I E S S T E L S E L - K A B I N E T S F O R M A T I E

OPROEP

De S.W.B. D'66 nodigt U uit deel te nemen aan een te vormen werkgroep met als opdracht de uitwerking van de hoofdbestuursresolutie III, aangenomen op de Algemene Ledenvergadering van 19 november 1977.

U gelieve zich op te geven aan het Secretariaat S.W.B. D.66, Javastraat 6, Den Haag, tel. 070-453271 òf bij de heer R. Verhagen, coördinator van de Werkgroep Staatsrecht.

HOOFDPUNTEN UIT DE CONGRESREDE

VAN J. F. GLASTRA VAN LOON

OP DE ALGEMENE LEDENVERGADERING

VAN D'66 OP ZATERDAG 19 NOVEMBER 1977

1. Nederland heeft de geschiedenis van het parlementaire stelsel verrijkt met een nieuwheid: de kabinetsformatiecrisis. Een kabinetsformatiecrisis treedt op wanneer formateurs, informateurs en fractievoorzitters ondanks hun daarop gerichte onderhandelingen er niet in slagen een kabinet te vormen dat geacht kan worden overeen te stemmen met de uitslag van de voorafgaande Tweede Kamer verkiezingen.
2. Het gevaar bestaat dat iedereen geheel wordt beziggehouden door dit nieuwe verschijnsel en dat alle aandacht zich richt op het gedrag van de onderhandelaars dat tot dit negatieve resultaat heeft geleid. Daarbij wordt dan over het hoofd gezien dat het niet gaat om het min of meer toevallige produkt van een toevallige situatie, maar om een verschijnsel dat past in een reeks politieke feiten die door gemeenschappelijke oorzaken met elkaar zijn verbonden.
3. Waar gaat het eigenlijk om? Wat is er nog meer aan de hand, behalve dat deze kabinetsformatie méér dan ooit tevoren, want na een verkiezingsuitslag die terecht de duidelijkste wordt genoemd van de na-oorlogse periode, een koude douche uitstort over de hoofden van de kiezers?

Kort gezegd komt het hier op neer: ons kiesstelsel is uitstekend geschikt voor het verdelen van kamerzetels tussen een aantal partijen naar evenredigheid van de op die partijen uitgebrachte stemmen; het is echter uiterst ongeschikt voor het verenigen van partijen tot de vorming van een regering. Ons kiesstelsel biedt goede mogelijkheden voor het markeren van verschillen en tegenstellingen tussen partijen, het maakt het daarentegen erg moeilijk om partijen op een gemeenschappelijke noemer te brengen die kan dienen als een basis voor een gezamenlijk beleid.

4. Ik zeg hiermee - zeker voor een congres van D'66 - niets nieuws. D'66 heeft vanaf haar ontstaan gewezen op deze zwakke plek van ons parlementaire stelsel, op het oligarchische karakter van de onderhandelingen die telkens moesten worden gevoerd om te komen tot de vorming van een kabinet en op de schade die hierdoor wordt toegebracht aan de geloofwaardigheid van onze democratie. Wij hebben ook voorstellen gedaan om deze mankementen op te heffen.

Die voorstellen hebben geleid tot de vorming van de regeringscommissie Cals-Donner die er een nadere uitwerking aan heeft gegeven. Zij zijn overgenomen door de PvdA en de PPR en niet te vergeten de Minister van Binnenlandse Zaken van het nu demissionaire kabinet. Zij vormen een centraal onderdeel van de voorstellen tot herziening van de Grondwet die in de afgelopen regeringsperiode zijn voorgelegd aan de Staten-Generaal. Die voorstellen zijn echter zonder ook maar een poging tot het vinden van andere, zo mogelijk betere oplossingen voor de zich steeds duidelijker aftekenende problemen weggestremd door de vertegenwoordigers van de VVD, de CPN, het CDA en nog enkele kleinere partijen.

Ik ga nu niet in op de motieven en argumenten van deze partijen om de regeringsvoorstellen van de tafel te vegen. Ik wil hun wel met nadruk de vraag stellen of zij nog steeds van mening zijn dat er geen enkel reden is om ons kiesstelsel te hervormen.

5. Onze voorstellen tot hervorming van het kiesstelsel waren ingegeven door enkele verschijnselen die steeds duidelijker het onbevredigend functioneren van ons parlementaire stelsel aantoonde. Ten eerste, het telkens moeizaam, pas na langdurige onderhandelingen achter de schermen door enkele personen tot stand komen van kabinetten,

Ten tweede, het feit dat het in ons stelsel mogelijk was en geoorloofd werd geacht dat verschillende kabinetten werden gevormd op grond van een en dezelfde verkiezingsuitslag.

Ten derde, een groeiende onvrede onder de kiezers met deze manier van doen die meer bij een paternalistisch regentendom pasten dan bij een moderne, op de emancipatie van de burgers gerichte democratie.

Onze analyse wees de voornaamste oorzaak van deze verschijnselen aan en gaf een verklaring van het feit dat het op deze manier functionerende stelsel in het verleden nog wel, maar nu steeds minder aanvaardbaar was en is.

De voornaamste oorzaak is dat ons stelsel van evenredige vertegenwoordiging de kiezers in staat stelt zich maximaal gedifferentieerd in de Tweede Kamer te doen vertegenwoordigen, maar hun de mogelijkheid van een regeringskeuze onthoudt. De regering moet in ons stelsel juist na de verkiezingen die de partijen eerst hebben opgesplitst door onderhandelen en touwtrekken tussen vertegenwoordigers van die partijen worden tot stand gebracht.

Dit alles was nog aanvaardbaar in een maatschappij waarin verzuiling op wereld-beschouwelijke grondslag een belangrijke rol speelde en waarin men de politieke behartiging van zijn belangen graag overliet aan anderen. Het is dat nu niet meer.

6. Onze voorstellen tot verbetering en tot aanpassing van het stelsel aan de eisen van de tijd hielden in:
- vergroting van de kiezersinvloed op de regeringsvorming door hun een tweede stem te geven náást die voor de keuze van hun partij voor de aanwijzing van de Minister-President (later werd dit de formateur);
 - vermindering van de splijtende werking van het kiesstelsel door invoering van een gematigd districtenstelsel met meervoudige afvaardiging;
 - gecompleteerd door een versterking van het dualisme tussen regering en parlement, d. w. z. het versterken van de eigen verantwoordelijkheden van regering en parlement naast en tegenover elkaar.

Kenmerkend voor deze voorstellen is dat zij er op gericht zijn de kiezers direct een meerderheid te laten vormen die grondslag is voor de vorming van een regering. Een regering die zo nodig, in het kader van een dualistische verhouding tot het parlement, ook zonder een vaste meerderheid in het parlement zou moeten kunnen opereren.

De invoering van het districtenstelsel zou anderzijds de meerderheidsvorming ook in het parlement moeten bevorderen. De verwereldlijking van het maatschappelijk leven, de ontideologisering en deconfessionalisering van de politiek zouden tot een dergelijke ontwikkeling het hunne bijdragen.

Ook de partijpolitieke strategie werd op die directe meerderheidsvorming door de burgers afgestemd. Polarisation, 'ontploffing' van de bestaande partijen en de vorming van een progressieve volkspartij waren de middelen die het doel naderbij moesten brengen, n.l. het ontstaan van twee partijen of permanente blokken van partijen die elkaar de meerderheid en de regeringsverantwoordelijkheid zouden bevechten.

7. Waar zijn we intussen aangeland? Voor ik overga op het noemen van een aantal negatieve feiten en van verscherpingen van de moeilijkheden die hervorming van ons parlementaire stelsel steeds klemmender nodig maken, eerst één positief feit dat als resultaat van onze kritiek en ons streven naar verbetering van het stelsel kan worden geboekt.

Ik meen dat het als een nieuwe, ongeschreven regel van staatsrecht moet worden beschouwd dat voortaan niet meer op basis van één verkiezingsuitslag twee politiek verschillende kabinetten gevormd mogen worden. Het is maar een bescheiden resultaat en het laat enkele andere ernstigere gebreken van ons stelsel ongemoeid. Toch is het niet zonder belang.

De nieuwe regel van ongeschreven staatsrecht houdt n.l. een duidelijke erkenning in dat niet alleen de samenstelling van het parlement, maar ook die van de regering een uitdrukking en afspiegeling behoort te zijn van de kiezerswil. De regel dat op grond van één en dezelfde verkiezingsuitslag niet twee politiek verschillende kabinetten mogen worden gevormd, betekent immers heel duidelijk dat het niet meer, zoals vroeger, aan fractievoorzitters en partijleidingen is overgelaten naar eigen inzicht en partijpolitieke opportuniteit varianten te bedenken en te formeren die parlementair 'werkbaar' zijn, maar dat zij naar eer en geweten die samenstelling dienen te bewerkstelligen die de kiezerswil vertolkt.

Geprojecteerd op de situatie van dit moment betekent dit dat ofwel de combinatie PvdA-CDA-D'66 geacht moet worden door de laatste Tweede Kamerverkiezingen te zijn gelegitimeerd tot regeren of de combinatie CDA-VVD. Alleen al het feit dat PvdA en VVD elkaar uitdrukkelijk als regeringspartners hebben uitgesloten maakt dat niet beide combinaties door één en dezelfde verkiezingsuitslag tot regeren gelegitimeerd kunnen zijn. Dat nu niettemin na elkaar de ene én de andere combinatie wordt beproefd heeft (behalve bijzondere oorzaken die zijn gelegen in de verhoudingen tussen de partijen en personen die bij deze formatie zijn betrokken) vooral twee structurele oorzaken: Ten eerste, de eigenaardigheden van ons kiesstelsel, die maken dat fracties en fractievoorzitters zoveel vrijheid wordt gelaten in het uitleggen van verkiezingsuitslagen; Ten tweede, het onpolitieke of althans politiek onbepaalde karakter van het CDA dat maakt dat het aan die vrijheid zo'n grote behoefte heeft en er zo'n groot gebruik van maakt. Zó als het CDA zich nu manifesteert dwingt het ons tot de vraag in hoeverre deze partij een echte democratische legitimatie kan zijn en wil zijn van regeringsverantwoordelijkheid. Het antwoord op die vraag zal alleen het CDA zelf kunnen leveren.

8. Maar nu de negatieve feiten die zich in de afgelopen jaren hebben opgehoopt en waarmee wij bij ons hernieuwd zoeken naar oplossingen voor de problemen

hebben rekening te houden. Ik noem in de eerste plaats het niet tot stand komen van een progressieve volkspartij, waarin PvdA, PPR en D'66 zouden samen - en tenslotte ook opgaan.

Ik noem in de tweede plaats het wel tot stand komen van het CDA waarin KVP, AR en CHU zich hebben verenigd. Nou ja, 'verenigd' - althans electoraal zijn gekoppeld.

Ik noem in de derde plaats de veroordeling die de kiezers hebben uitgesproken over onze ogenschijnlijke afhandelbaarheid van de PvdA.

- Wiegel is er nog vol van. Maar hij heeft dan ook steeds laten blijken verder achteruit te kunnen kijken dan vooruit. Wat een merkwaardig soort stuurmanskunst oplevert -

Ik noem tenslotte de verwerping van de regeringsvoorstellen tot hervorming van ons kiesstelsel door CPN, VVD en CDA.

Dit zijn negatieve feiten ten opzichte van een streven dat er op was gericht de kiezers direct de meerderheid te laten vormen die de politieke kleur en samenstelling van de regering moet bepalen.

Polarisatie en vorming van een progressieve volkspartij waren daarvan evenzeer bestanddelen als de voorstellen tot hervorming van de grondwet. Wat voor gevolgtrekkingen moeten wij uit die negatieve feiten maken?

9. Ik meen vooral deze, dat een twee-partijenstelsel in Nederland (zeker voorlopig) geen haalbare kaart is. Ik laat nu rusten dat er aan een twee-partijenstelsel nadelen zijn verbonden die het in mijn ogen op zijn minst twijfelachtig maken of het wel zo wenselijk is.

Betekent dit dat we ons streven naar staatkundige vernieuwing moeten vergeten of volgens de oude directe meerderheidsstrategie tegen de stroom in moeten blijven koersen?

De PvdA lijkt de laatste conclusie te hebben getrokken en daardoor in een oneigenlijke meerderheidsstrategie te zijn vervallen. De VVD zendt volgens eigen toelichting signalen uit die betekenen dat zij haar polariseren ten opzichte van de PvdA wil laten varen, maar piekert niet over enige vernieuwing.

Het CDA schuift een laveerkunstenaar naar voren wiens parmantigheid omgekeerd evenredig is aan zijn begrip voor de democratische spelregels en kruisriddert weer als vanouds naar links via rechts en omgekeerd.

Als er ooit een moment was waarop het zaak is dat wij zelfstandig een eigen koers uitzetten en alle kracht en vindingrijkheid voor vernieuwing inzetten, dan is het nu. Juist ook als het gaat om het vinden van oplossingen voor het probleem waarvan de kabinetsformatiecrisis alleen het nieuwste symptoom is.

10. De strategie die er op gericht was de kiezers direct door het uitbrengen van hun stem een regeringsmeerderheid te laten vormen is mislukt. Een twee-partijenstelsel zit er niet in. Het is bovendien de vraag of het wel zo gewenst is.

Als ik nu enkele gedachten ontwikkel die rekening houdend met deze feitelijke beperkingen toch ons parlementaire stelsel beter kunnen doen werken, dan doe ik dat voor eigen rekening. Ik spreek dus niet voor of namens het Hoofdbestuur, al heeft dat mij zeker niet in mijn spreken over dit onderwerp ontmoedigd.

Binnen het kader van de zojuist genoemde beperkingen zie ik mogelijkheden tot verbetering in twee richtingen. In de eerste plaats in de richting van een sterker

dualisme in de verhouding tussen regering en parlement; in de tweede plaats in een niet directe maar indirecte invloed en controle van de kiezers op de vorming van regeringsmeerderheden. De oplossingen die in deze twee richtingen denkbaar zijn kunnen ook worden gecombineerd.

11. Naarmate regering en parlement zelfstandiger tegenover elkaar staan levert de moeilijkheid om in een veld van meer dan twee partijen een regeringsmeerderheid in het parlement te vormen een minder hoog struikelblok op: een regering kan dan meer met wisselende meerderheden trachten te regeren.

In deze richting valt daarom te denken aan een afzonderlijke legitimatie van de regering door het toekennen van een tweede stem aan de kiezers, waarmee zij hun voorkeur voor een regering van een bepaalde samenstelling kunnen aangeven. Hun andere, eerste stem, blijft dan beschikbaar om uit te brengen op de partij die zij zo sterk mogelijk in het parlement vertegenwoordigd willen zien. Wanneer er meer dan twee partijen zijn van wie niet één op zichzelf een meerderheid verwerft, blijft echter een moeilijkheid dat je met die tweede stem wel een formateur kunt aanwijzen die dan nog op eigen kracht een regeringsploeg moet samenstellen die, rekening houdend met de krachtsverhoudingen in het parlement, verwacht kan worden overeind te blijven, maar dat die kiezer niet de combinatie van partijen kan aangeven die hij in de regering vertegenwoordigd wil zien. Ook met zijn andere stem kan die kiezer dat niet: hij kan daarmee immers wel verdelen, niet combineren.

We blijven zo dus zitten met een 'combinatie-vraagstuk'. In de oude strategie werd de oplossing hiervoor gezocht in een reductie van het aantal partijen tot twee (met hoogstens een of meer te verwaarlozen kleine andere). Een heel andere soort oplossing valt te ontlelen aan het Australische kiesstelsel. Ook daarin stemt de kiezer enerzijds voor de volksvertegenwoordiging, anderzijds voor de regering die hij wenst. De stem voor de regering is echter 'meervoudig' in die zin dat de kiezer op een lijst kan aangeven welke partijen hij in welke volgorde in de regering vertegenwoordigd wil zien. Met de hulp van een computer wordt berekend welke combinatie van partijen het grootste aantal van de uitgebrachte overdraagbare stemmen op zich verenigt. Uit die combinatie wordt vervolgens de regering gevormd. Die regering zal op een globale steun van een aantal partijen in het parlement kunnen rekenen. Er zijn echter geen op afspraken berustende bindingen tussen regering en bepaalde partijen in het parlement.

12. De andere richting waarin verbeteringen van ons kiesstelsel kunnen worden gezocht is er op gericht de aandrang te verminderen die ons huidige kiesstelsel uitoefent op de partijen om de vorming van regeringscoalities uit te stellen tot na de verkiezingen en prikkels in te bouwen tot het maken van regeringsafspraken vóór de verkiezingen.

De kiezers bepalen dan niet direct welke partijen met elkaar welke combinaties aangaan. Dat zal door partijen zelf moeten worden gedaan, maar dan voor de verkiezingen.

De voordelen van een dergelijke verplaatsing van de coalitievorming naar een fase vóór de verkiezingen zijn:

- a. Dat hierdoor tijdverlies na de verkiezingen wordt voorkomen;
- b. Dat de kiezers zich over de coalitie en de gemaakte afspraken door middel van hun stem kunnen uitspreken;
- c. Dat de coalitievorming kan verlopen volgens de regels van interne democratie van de erbij betrokken partijen zonder een conflict op te leveren met het mandaat dat fracties ontleen aan de verkiezing zelf.

Is er een schuldige aan te wijzen voor het mislukken van de formatie PvdA/CDA/D'66? Ik waag me niet aan een eindoordeel en volsta met een paar opmerkingen.

Wat onszelf betreft, misschien heb ik me te bescheiden opgesteld. Misschien hadden we meer initiatieven moeten nemen om te bemiddelen, zoals we dat vorige week geprobeerd hebben, toen het één minuut voor middernacht was. Misschien ben ik daar te voorzichtig mee geweest, heb ik te veel in het oog gehouden dat het ook (en gemakkelijker) zonder ons kon.

Onze aanwezigheid als zodanig was natuurlijk een belemmering, maar daar verontschuldig ik me niet voor. Dan zou ik een vermaning uitdelen aan de kiezers en ik vond ze juist zo aardig op 25 mei.

De meerderheidsstrategie van de Partij van de Arbeid, door ons vorig jaar al krachtig aangevochten, heeft een zware tol geëist. Lang, zeer lang, heeft de PvdA vastgehouden aan de 8/7/1-formule. Ook de exameneisen die in de afgelopen jaren aan het CDA zijn gesteld, waren deel van een politieke strategie, waarvan de verwachte winst uit luchtkastelen bestond.

Het CDA is te nederig geweest over wat ze in de programmatische onderhandelingen hebben bereikt, en mede daardoor te star in wat volgde. De laatste fase had iets weg van hard met auto's naar een afgrond rijden en kijken wie het laatst durft te remmen. De afgrond was het beleidsvacuum. Er moet snel en daadkrachtige, dus politieke regering komen. Van Agt durft die afgrond zeer dicht te naderen, maar voor dat soort moed heb ik geen waardering.

Ook de onderlinge strijd en de afgunst binnen het CDA hebben ons parten gespeeld. Wie macht wil uitoefenen moet eerst macht hebben over zichzelf. Ik begin te begrijpen waarom het CDA zijn politiek programma baseert op naastenliefde. De behoefte eraan grijnst hen toe.

Er zijn geruchten geweest dat D'66 geheime afspraken zou hebben gemaakt met de Partij van de Arbeid. Dat is natuurlijk onzin. Alles wat is afgesproken is gerapporteerd naar de fractie, naar het Hoofdbestuur, viermaal naar de VAR (dit contact met de partij is erg belangrijk voor ons gebleken), naar de openbaarheid.

Niks geheime afspraken, niks afhankelijkheid van de PvdA. In feite was de PvdA vorige week woedend op ons toen we zonder overleg de 7/7/1-formule voorstelden. Typisch eigenlijk. Het was onze zetel die we weggaven, en toch gedroegen een aantal PvdA-leden zich alsof de klap voor hen groter was dan voor ons. Dat zal 'm wel zitten in het bekende socialistische gebod: Gij zult uw naaste liever hebben dan uzelf.

Men heeft mij vaak beklaagd, omdat het zo lang duurde en zo vermoeiend was. Dat was het ook, maar ik heb enorme steun gehad van de fractie, die me inventief en volhardend steeds van nieuwe ideeën heeft voorzien. Dat geldt trouwens ook voor de partijvoorzitter, die er altijd was als hij nodig was.

Hoe moet het nu verder?

Wellicht heeft dit congres er behoefte aan daar uitspraken over te doen. Ik wil eerst iets zeggen over de status van zulke uitspraken.

Op 5 februari, vóór de verkiezingen, heeft ons congres iets vastgelegd: een verkiezingsprogramma, een strategie, en een lijst met kandidaten voor volksvertegenwoordigers. Die kandidaten behoorden zich gebonden te achten aan dat programma en aan die strategie. Ze hebben programma en strategie in de verkiezingsstrijd ge-

maakt tot belofte aan de kiezers.

Die beloften beschouw ik als bindend. Daar kan een congres, daar kunnen de kandidaten die nu volksvertegenwoordigers zijn, niet op terugkomen. Ze zijn geldig tot volgende verkiezingen.

Een politieke partij kan beslissingen nemen vóór verkiezingen, kan alleen adviseren nà verkiezingen.

Volksvertegenwoordigers kunnen vóór verkiezingen geïnstrueerd worden door hun partij, nà verkiezingen dragen zij verantwoordelijkheid tegenover meer dan partijleden, namelijk tegenover de kiezers, het volk. Dat geldt zeker voor D'66, die van de woorden "algemeen belang" nog meer het woord "algemeen" benadrukt dan het woord "belang".

Na verkiezingen is de partij niet meer instructeur, maar stimulator

Maximaal contract,

maximaal meedenken van de partij,

maar de verantwoordelijkheid voor beslissingen berust uiteindelijk bij hen die tot volksvertegenwoordiger zijn gekozen. Zo zie ik dat en dus vind ik dat congresuitspraken die handelen over de periode tot aan de volgende verkiezingen zwaarwegende adviezen aan de fractie kunnen zijn, niet minder, maar ook niet meer dan dat.

Dar is geen machtsbelustheid van de fractie, het zijn fundamentele regels van de parlementaire democratie.

Hoe moet het verder?

Als een kabinet van CDA en VVD tot stand komt voeren wij daar oppositie tegen. Dat althans is mijn opvatting, want eraan deelnemen is in strijd met onze congresresolutie van 5 februari en dus kiezersbedrog. Vanzelfsprekend zouden we een onafhankelijke oppositie voeren. Geen oppositie-akkoord met de PvdA.

Komt het niet tot stand, dan is aangetoond dat een regering, steunend op een meerderheid in het parlement voorshands niet mogelijk is. Immers, PvdA en VVD sluiten elkaar voor deze periode uit.

Steeds meer nijpt dan het gebrek aan bestuurskracht van de huidige (demissionaire) regering. Het lijkt dan het meest gewenst (het minst ongewenst) dat de nog in functie zijnde ministers ontslag wordt geweigerd, gepaard gaande met enige aanpassingen.

Zo'n kabinet weerspiegelt niet de verkiezingsuitslag en mag dus niet lang blijven zitten. Volgend jaar verkiezingen zou dat betekenen, niet fraai, ik weet het.

Een nederlaag voor het parlement,

een nederlaag voor het klassieke systeem van de kabinetsformatie, inderdaad. Maar hoe zou dat D'66 kunnen verwonderen.

Toch moeten we niet te dramatisch doen over eventuele verkiezingen volgend jaar.

Een CDA/VVD-kabinet, met de steun van 77 min x Kamerleden, hoe lang zit dat? Wie denkt dat het vier jaar zit krijgt de gouden medaille voor optimisme.

Wat zijn de overlevingskansen van een minderheidskabinet? Meer dan een jaar? Zilveren medaille.

En zelfs als er toch nog een kabinet van PvdA, CDA en D'66 zou komen, wat gebeurt er dan als de Statenverkiezingen volgend voorjaar een grote verschuiving te zien geven, als een van de partijen belang krijgt bij verkiezingen? De vraag stellen is hem beantwoorden.

Stel nou dat een CDA/VVD-kabinet er niet komt, wat dan. In een eerdere fase heeft de fractie geadviseerd het ontslag van het demissionaire kabinet te weigeren.

Ontslagweigering heeft het voordeel dat er éven lucht komt, éven afstand nemen, waardoor misschien het enige echt mogelijke kabinet, PvdA/CDA/D'66, er toch nog kan komen. En dat moet, ondanks alles, doel blijven. Dat hebben we beloofd.

Als het systeem even slecht blijkt als D'66 altijd al zei, laten we dan althans in stand houden het enige waaraan we vóór 25 mei echt houvast hadden: betrouwbaarheid tegenover de kiezers.

Kan dit allemaal niet, dan pas komen we bij de minderheidskabinetten. De grootste partij, de PvdA, zou daarvoor in aanmerking komen.

Zou D'66 daaraan mee moeten doen?

Wel vrienden, even de tanden op elkaar.

Als alle andere mogelijkheden zijn uitgeput, als een minderheidskabinet de enige uitweg is, dan zou D'66 daaraan mijns inziens inderdaad moeten deelnemen, maar slechts dan als het gesloten regeerprogramma er ongewijzigd aan ten grondslag zou liggen. Daarin zijn immers veel van de D'66-standpunten te vinden, en dat zou ook niet-gedogen door het CDA moeilijk en ongeloofwaardig maken.

Ik weet dat velen (buiten deze zaal) nu weer zullen zeggen: zie je wel, tóch niet onafhankelijk van de PvdA.

Ik weet dat sommigen, hier, zullen zeggen: waarom houd je dat niet binnen je kiezen tot het aan de orde is - denk aan het publicitaire effect.

Ik heb het allemaal overwogen.

Ik zeg het toch.

D'66 congresseert vandàãg, en niet op het moment dat de vraag van een minderheidskabinet misschien moet worden beantwoord. Ik wil over zo'n belangrijke politieke vraag niet zwingen tegenover ons hoogste partijorgaan.

Maar ook, en vooral: D'66 is pas echt onafhankelijk als we ons over samenwerking durven uitspreken, samenwerking die in ons systeem onontbeerlijk is, onder bepaalde omstandigheden en condities, met wie ons goedgevalt, ongeacht wat men daarvan zegt.

Het CDA zit nog altijd, zij het zwakker dan vroeger, in een machtspositie: we zuigen nu eens links, we zuigen dan weer rechts.

De voorbije maanden hebben de vraag opgeroepen: hoe lang nog, en ook: moet D'66 de VVD niet wat meer in het spel gaan betrekken?

Tja. Men zegt dat er iets gaande is in de VVD. Je hoort geruchten, meer niet. Concrete aanknopingspunten blijven uit. De VVD heeft geen mild oordeel uitgesproken over het regeerakkoord. Integendeel, de operatie vloer aanvegen is aangekondigd,; en toch is een paar jaar loonstop geen ultra linkse maatregel. De VVD maakt nog steeds geen aanstalten om, volgens de liberale traditie, te komen met echte staatsrechtelijke vernieuwingen.

Het harde feit is natuurlijk dat de VVD voor een keuze staat.

- Of ze kiezen voor eerlijk rechts, een mooie grote conservatieve partij, die met liberalisme niets van doen heeft;

Of ze begeven zich op een gematigd progressieve (en dus liberalere) koers; dat kost stemmen en er blijft dan rechts een gat in de markt achter.

D'66 kan moeilijk anders doen dan afwachten hoe de keus uitvalt.

Op korte termijn is samenwerking sowieso niet mogelijk, gezien de verhoudingen tussen alle partijen.

Op langere termijn misschien wel. Ik zou daar niet tegen zijn. Ik houd niet van onafbrekbare barricades. Maar het hangt ervan af wat de VVD gaat doen.

Mijn mening is dat, zolang de VVD er geen concrete blijken van geeft een hervormingsgezinde partij te willen worden, D'66 er zich niet aan kan wagen toendering te zoeken of in het vooruitzicht te stellen.

En laten we eerlijk zijn, waarom zouden we D'66 risico's laten lopen? We zijn sterk in onze onafhankelijkheid.

We varen een duidelijke koers, zonder dreigende scheuringen, zonder vleugels die koest gehouden moeten worden, zonder interne verdeeldheid, althans, ik hoop dat dat blijkt.

Een redelijke, verstandige, hervormingsgezinde koers.

De koers van mensen met het zakelijke van rechts en het idealisme van links, mensen met rechtse hoofden en linkse harten.

Als ik tien jaar politieke geschiedenis in ogenschouw neem, dan vind ik dat we er recht op hebben om te werken vanuit onze eigen standpunten, dat we er recht op hebben te proberen onze positie te versterken.

Zo'n eindeloze kabinetsformatie dreigt je blik te vertroebelen. Je denkt dat er alleen nog maar partijpolitiek is, letters en zetels en mannetjes. Je zou vergeten dat het om iets anders gaat:

een materialistische westerse cultuur, waar de arme helft van de wereld tegen stuk loopt; een arsenaal vernietigingswapens, waaraan een nieuwe, hypocriete loot is ontsproten (neutronenbom); een massaal protest tegen zinloosheid zonder dat nieuwe zin zichtbaar wordt; terreurmethodes waartegen niets vermoedende burgers machteloos zijn.

Een zeurderige kabinetsformatie verdiept op geen enkele manier het inzicht in de crisis waarin de westerlijke cultuur zich bevindt, of het moest zijn door aan te tonen hoe kwetsbaar onze systemen en structuren zijn.

De wetenschap en de techniek en de rede werken de onvrijheid van de mens in de hand, zeggen de nieuwe Franse filosofen. Gelijk hebben ze, maar waar blijft hun therapie?

Het kapitalisme verdient onze kritiek, het dogmatisch marxisme evenzeer, maar waar blijf je als je erin berust dat hervorming van de samenleving geen oplossingen biedt?

De vrijheid van de individuele mens komt dramatisch in de knel, door schaalvergroting, bureaucratisch centralisme, dictatuur van wetenschappelijke ontwikkelingen, bedwelming door de concentratie op materiële welvaart.

Op verschillende plaatsen in Europa ontwaakt de aandacht voor de individuele burger en groeit de zorg om zijn gebrekkige mogelijkheden om adem te halen. Als de derde weg van de nieuwe filosofen alleen leidt naar een spiritueel beginsel waarin een enkel individu kan vluchten, een soort geestelijk anarchisme voor een enkeling, dan is dat niet genoeg.

D'66 heeft de plicht, en de bedoeling, om wel te zoeken naar hervormingen van de samenleving, die de nieuwe problemen van materialisme en doelloosheid het hoofd bieden.

Het valt me op hoe zelfbewust D'66 is geworden. Vandaag, een jaar na een befaamd congres in Utrecht, 6 november 1976 (een datum die me lang zal heugen), één jaar later maar, is ons ledental vertienvoudigd, en dat is tot daar aan toe, is de naam D'66 bij iedereen bekend, en dat is ook tot daar aan toe, maar vooral straalt van al die D'66-ers af de overtuiging dat onze politieke idealen goed en rechtvaardig, want fundamenteel op de uitbouw van de democratie gericht zijn.

Dat is belangrijk, en daarom wil ik, bijna een half jaar na die fabuleuze verkiezingsuitslag van 25 mei, hier nog uitspreken dat jullie gelijk hebben gehad: D'66 moest doorgaan.

P E P E R B E K, W A T N U ?

D E E L I I

door

H. GEELLEN

Vorige maand heb ik niet in de Peperbek willen schrijven als "stil"protest tegen het besluit van de bestuurders om "in principe" de uitgave van Peperbek te staken. Waarbij men nog de gospe had mijn eerste stukje "Peperbek, wat nu" als rechtvaardiging te gebruiken.

Natuurlijk probeerde ik mèt mijn eerste stuk juist de uitspraak uit te lokken dat Peperbek onafhankelijk moest doorgaan, want de andere mogelijkheden zijn onaantrekkelijk of irreëel.

Mijn boosaardige reactie aan het bestuur van de Peperbek Stichting vindt U, als ik het goed begrepen heb, in deze Peperbek. Gemiste kansen, de koekoek S^{WB} gooit het onafhankelijke peperbekje het nest uit en verklaart vervolgens het nest onbewoonbaar.

Wat mij zo bij de neergang van D'66 verbaasde herhaalt zich hier. Waarom gaan de mensen die niets meer in Peperbek zien niet gewoon weg. Waarom moet men dan zonodig blijven zitten om te beslissen dat er opgehouden moet worden. Waarschijnlijk een vals soort zelfrechtvaardiging.

Volgens mij is en was het mogelijk een onafhankelijk, kritisch blad in de D'66 sfeer te handhaven.

Hoewel, heer Frankfurter, een combinatie Democraat-Peperbek zeker een aantrekkelijker alternatief is dan opheffen is daar het feit dat geen van de bestuurders zich aan een dergelijk experiment durft te wagen. Bovendien, bestuurders voelen op een gegeven moment toch hun verantwoordelijkheid zo zwaar wegen, dat ik er geen vertrouwen in heb dat de onafhankelijkheid gewaarborgd blijft.

Mede-redakteur Egter van Wissekerke's hartekreet is mij evenzo uit het hart gegrepen: "Lezers, wij willen gelezen worden. Laat U ons weten dat U dat doet!" Deze uitroepen zijn helaas zo oud als de uitvinding van het schrift, en even zo lang onbeantwoord gebleven. Neen, het gaat niet om een massaal antwoord, het gaat om één of twee actieven, die bereid zijn mee te doen. Tot slot nog deze nostalgische opwelling. Was het maar mogelijk op de oude vertrouwde manier van weleer. Heerlijk te keer gaan tegen de vertrouwde hokjesgeest en de baasjes in wording; de naam van het blad waardig. Want hoe kan een kamerfractie of een hoofdbestuur behoorlijk functioneren zonder lastige schrijvers die over alles en nog wat betweteren en dwarsliggend volhouden dat het anders beter kan. Gelukkig heb ik al een enkele aanwijzing dat de door Peperbek achter te laten open ruimte niet al te lang leeg zal blijven!

C O M M E N T A A R

door
J.F. Jansen Van Tuikwerd

De door de heer R. Stam in Peperbek van 10/77 aangehaalde "Groene Notas" uitgebracht door de ministers van der Stee en Gruyters en door staatssecretaris Meier verschenen op 5 februari 1975. Daarop zijn zeer veel reacties gekomen uit de bevolking. De commentaren die de "bijzondere commissie uit de Tweede Kamer voor de Nationale Parken enz." bereikten zijn opgestapeld meer dan één meter hoog. De commissie heeft tevens hoorzittingen gehouden.

Hetgeen als lijn uit de commentaren naar voren kwam is mogelijk het beste verwoord door de stichting Natuur en Milieu die onder meer het volgende schrijft: "Wij aarzelen niet om met name de Relatienota te kwalificeren als een stuk dat van historische betekenis moet worden geacht, omdat het - naar wij oprecht hopen - de grondslag legt voor wat in de Oriënteringsnota ruimtelijke ordening is aangeduid als het zoeken naar een nieuw evenwicht, waarin zowel aan de economie van het grondgebruik als aan de beleving van het landschap en zijn natuurwetenschappelijke en ecologische betekenis recht wordt gedaan." Ook de Tweede Kamer-fractie van D'66 gaf zijn inbreng op deze notas. De neerslag hiervan is te vinden in het Beleidsprogram 1977-1981 van D'66, blz. 54 Ruimtelijke Ordening. De memorie van antwoord dateert

van 22 februari 1977. In maart 1977 verschenen de "derde nota ruimtelijke ordening deel 3-landelijke gebieden en "structuurvisie Natuur- en Landschapsbehoud van CRM." De voorstellen in de "groene notas" hebben betrekking op rond 1/8 van de totale oppervlakte van Nederland. Daarnaast worden in gemeentelijke bestemmingsplannen veel voorschriften gegeven betreffende landelijke gebieden. Totaal is op het ogenblik voor rond zestig procent van onze cultuurgrond (bos niet inbegrepen) het gebruik daarvan aan beperkende bepalingen onderhevig. (Zie ook Landbouw-Economisch Instituut, publicatie 2.81, Bestemmingsplannen en hun betekenis voor grondgebruik en verandering van cultuurtechnische produktie-omstandigheden).

De medewerking van de landbouw is voor de uitvoering van deze plannen onontbeerlijk. In Roos in de Vuist van 29 september 1975 schreef ik onder meer: "De ondeskundigheid, zeker op landbouwgebied, van beroeps- en amateurecologen, -biologen, -zoölogen, - dendrologen, hebben het vertrouwen van de boer uitgelooft en de mogelijkheden tot gesprek verkleind."

Het gaat in het stuk van de heer Stam niet zozeer om wat hij schrijft - hierover kan van gedachten worden gewisseld- maar om de toon waarin zijn stuk is gesteld. Slechts één aanhaling die voor deze toon typerend is: "Aangenomen mag worden dat in 1990 naar vrijwel alle landbouwbedrijven een verharde weg zal leiden. Weg met alle zandweggetjes dus." In de ogen van de heer Stam moeten de boer en zijn gezin dus maar aan, vooral in de winter, onbegaanbare wegen blijven wonen.

Hierbij zij nog aangetekend dat aan 99% van de onverharde wegen in Nederland geen landbouwbedrijven liggen.

De heer Stam heeft met zijn stuk geen bijdrage geleverd aan een goede verstandhouding tussen de boeren en "natuurbeschermers".

R E A C T I E

door
Ruud Stam

Het is verheugend te zien, als je een artikeltje schrijft met de bedoeling enige discussie los te weken, dat deze discussie dan ook inderdaad komt. Van meerdere kanten zijn er reacties gekomen, die ik alle mondeling heb beantwoord. De reactie van de heer Jansen van Tuikwerd wil ik hier gaarne schriftelijk beantwoorden onder dankzegging voor de moeite die hij nam deze reactie op schrift te stellen en aan de redactie van Peperbek toe te zenden alsmede voor de brief die hij mij op 21 november hierover zond.

Helaas ligt aan een gedeelte van zijn commentaar een misverstand ten grondslag. Waar de heer Jansen van Tuikwerd over "groene nota's" spreekt, bedoelt hij kennelijk iets anders dan de nota's die als zodanig door het Ministerie van Landbouw en Visserij zo werden ge-

noemd. In het persbericht 97 van 18 maart 1977 van het Ministerie van Landbouw en Visserij worden als de drie groene nota's genoemd: 1) Structuurvisie landbouw, 2) Structuurvisie op bos en bosbouw en 3) de visie landschapsbouw. De voorstellen in de groene nota's hebben dan ook betrekking op het gehele landelijke gebied en niet zoals in de relatie-nota op 1/8 daarvan.

De relatienota en de nota nationale landschapsparken die de heer Jansen van Tuikwerd als groene nota's aanduidt geven ook mij geen aanleiding tot een zo scherp artikel. Wel echter het voor een zeer groot gedeelte terugdraaien van de goede beleidsvoornemens in de daarop volgende nota's: structuurvisie landbouw, landbouwverkenningen, structuurvisie op bos en bosbouw, visie landschapsbouw en de nota landelijke gebieden.

In deze laatste nota's worden bijvoorbeeld de onder de relatienota te brengen gebieden teruggebracht van 200.000 naar 100.000 ha. Het lijkt wel of de beleidsvoornemens in de relatienota te mooi waren en men geschrokken teruggaloppeert naar "veilig" conservatieve uitgangspunten. Juist daartegen richt zich mijn kritiek. Een gedurfde visie werd verlaten om weer plaats te maken voor een clichématig doorgaan op de ingeslagen weg van schaalvergroting, mechanisatie en productieverhoging. Dat de reactie van Natuur en Milieu op deze laatste "groene nota's" weinig positief was is wel te begripen. Dit in tegenstelling met haar reactie op de relatienota.

Dat, zoals de heer Jansen van Tuikwerd schrijft, $\pm 60\%$ van onze cultuurgrond en het gebruik daarvan aan beperkende maatregelen onderhevig is, maakt op mij weinig indruk gezien de nog steeds voortgaande schaalvergroting en mechanisatie in de landbouw.

Hiermee kom ik tevens op het belangrijkste punt van kritiek op mijn artikel. Ik zou hiermee een slechte verstandhouding scheppen tussen "boeren" en "natuurbeschermers". Deze kritiek komt op zijn zachts gezegd vreemd op mij over. In mijn artikel begin ik op blz. 12 immers de boer te vrijwaren voor "schuld" aan deze ontwikkeling. De oorzaak van deze ongewenste ontwikkeling ligt in het gevoerde beleid en is het immers niet juist de boer, die door dit wanbeleid van de regering de ergste klappen te verduren krijgt. De helft van onze boerenbevolking wordt brodeloos gemaakt en kan straks aan de lopende band zijn verdere brood verdienen. Zijn het ook niet de boeren die door het toenemend aantal eenmansbedrijven in ongunstige arbeidsverhoudingen terecht komen? Wat kan ziekte van de kostwinner in deze structuur geen schade doen? En zijn het niet de boeren die op hoge kosten van energieslurpende investeringen gejaagd worden, die reeds over een paar jaar als onrendabel afgeschreven moeten worden door de energieprijzen die zeker snel zullen stijgen!

Nee, bij veel boeren zou het besef moeten groeien dat we samen moeten roeien tegen de stroom vanuit Den Haag en dat noch boeren noch natuurbeschermers hier een laatste woord in kunnen hebben. Alleen een multidisciplinaire samenwerking kan het tij nog keren. Samen zoeken, in wederzijds respect en met oog voor elkaars inbreng en mogelijkheden, om deze beleidswaanzin in de landbouw te weerstaan zal het devies moeten zijn.

Heemskerckstraat 43
's-Gravenhage

B. de Boer
Kruilleaan 4
ZEIST 2740
292

Port betaald
Port Payé
's-Gravenhage

Peperbek

12
77

DAAR GAAN WE DAN

RAMPENPLAN IN WERKING

WIE HET WEET MAG HET ZEGGEN

onafhankelijk politiek maandblad

Peperbek

10e jaargang nummer 12
december 1977

REDAKTIE:

Freek Egter van Wissekerke (EW)
Harry Geelen (HG)
Harry Jongedijk (HJ)
Pieter W. van Baarsel (vB)

ADMINISTRATIE:

HEEMSKERCKSTRAAT 43
D E N H A A G
070 - 454874

UITGEVER:

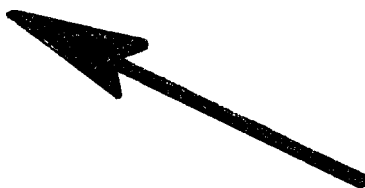
STICHTING PEPERBEK

ABONNEMENT:

f 22,- per jaar (11 nummers)
postgiro: 707800 ten name van
penningmeester Peperbek,
Voorburg

Kopij voor het volgende nummer
inzenden uiterlijk 15 febr.
1978 naar Laan van Poot 318
DEN HAAG

Peperbek



Peperbek wordt uitgegeven door de Stichting Peperbek. Het is een 'onafhankelijk' blad, in die zin dat er een redaktiestatuut is, waarin de verhouding tussen het stichtingsbestuur enerzijds en de redactie anderzijds geregeld wordt en waardoor de redactie haar redactionele onafhankelijkheid gewaarborgd weet.

De artikelen zijn in het algemeen geschreven vanuit de ideeënwereld van D'66.

Het middenkatern, onder verantwoordelijkheid van de Stichting Wetenschappelijk Bureau D'66, bevat bijdragen van kamerleden aan debatten in de Kamers, redevoeringen, mededelingen over werkgroepen van de Stichting en andere informatie.

Samenstelling bestuur Stichting Peperbek:

H.A. Goudsmit, Rijswijk (voorzitter);
E. Denig, Oegstgeest
H. Jongedijk, Wassenaar
W. Maarse Nzn, Aalsmeer
N.F.I. Schwarz, Den Haag

In deze PEPERBEK vindt U:

HET GEVAL PEPERBEK

- VERSLAGEN STICHTINGSBESTUUR.

Het Bestuur geeft er de brui aan en denkt dat dit nummer het allerlaatste zal zijn.

- HET OFFICIELE OPHEFFINGSBESLUIT.

Aangekondigd door het Bestuur, maar niet ontvangen! Wat nu weer?

- UITSLAG ENQUETE.

Lichte voorkeur voor opgaan Peperbek in Democraat met behoud van eigen identiteit.

- DAAR GAAN WE DAN.

Harry Jongedijk als Peperbek's dagsluiters.

- VAN HARRY AAN PIET.

Brief aan stichtingsbestuur nu onderwerp discussie twee redacteurs.

- WIE HET WEET MAG HET ZEGGEN.

Freek Egter wil weten waar zijn copy voor het volgende nummer naar toe moet.

- ONDANKS BESTUURSBRUI DOORGAAN.

Harry Geelen als formateur van een nieuwe Peperbekploeg.

PEPSELS

- Ze zijn er weer, soms oud en doorbakken als de laatste oliebollen, andere weer zo fris als de nieuwe staatssecretaris van Defensie!

DE TOESTAND

- DE SMALLE MARGES, door EW
- DE GELIEFDEN TERUG VAN WEGGEWEEST, door A. R. van der Burg.
- KUNNEN WE IN REDELIJKHEID ANDERS? door HJ.
- MOET HET PARLEMENT EEN NIEUW KABINET GOEDKEUREN? door HG

CORRESPONDENTIE

- HG op zoek naar de verloren (laatste?) Peperbekfan.

Verslag van de 6 de bestuursvergadering v. d. stichting Peperbek
op 15 november 1977 in Hotel Corona te Den Haag.

Aanwezig: Denig, Jongedijk, Goudsmit, Schwarz, alsmede v. Baarsel.

1. Opening en vaststelling agenda conform voorstel.
2. Het verslag van de 5 de bestuursvergadering wordt goed gekeurd.
3. De opheffing van Peperbek.
De argumenten voor opheffing worden nogmaals geformuleerd:
 - a) chronisch gebrek aan redactionele artikelen.
 - b) de administratie en technische verzorging en de verzending moet met kunst en vliegwerk tot stand komen.
 - c) er zijn weinig of nooit ingezonden stukken.
 - d) de Demokraat in nieuwe opzet kan de functies grotendeels overnemen.

Vóór het voortbestaan wordt alleen "het onafhankelijke geluid" van Peperbek binnen D'66 aangevoerd, doch ook hier zijn ?? bij te plaatsen.

Van de enquêteformulieren in het laatste nummer zijn er 22 geretourneerd. (op ruim 500 abonnementen).

Voor opheffing zonder meer :9.

Voor opheffing in huidige vorm, doch wel in samenwerking met de stichting Wetenschappelijk Bureau :7.

Doorgaan maar in andere vorm :6.

Op het a. s. congres zal men nog een laatste mogelijkheid hebben zijn mening kenbaar te maken. Er is een brief binnen gekomen van Geelen, waarin hij motiveert waarom hij geen zitting wil nemen in het bestuur.

Deze brief zal worden gepubliceerd en staande de vergadering wordt Geelen telefonisch gepolst voor toestemming.

Noch van het Hoofdbestuur, noch van de S. W. B. zijn reacties op het opheffingsbesluit gekomen.

Alles overziende bestaan er geen doorslaggevende argumenten op het opheffingsbesluit terug te komen.

4. De 7 de bestuursvergadering zal zijn op 20 december 1977 in Hotel Corona te Den Haag om 8.15 uur.
Op de agenda staan:
 - 1) Opheffing.
 - 2) Jaarstukken '76.

Goedgekeurd 20/12/1977

w. g. de Sekretaris
H. Goudsmit.

Aanwezig: Jongedijk, Goudsmit, Schwarz, alsmede v. Baarsel.

1. Opening en goedkeuring notulen van de 6 de vergadering.

2. De opheffing van Peperbek.

Er zijn nog enige enquêteformulieren (8) binnengekomen.

Dus in totaal 30. Het beeld blijft ongewijzigd.

Op het congres is wegens onvoldoende mankracht geen stand georganiseerd.

De teneur voor individuele reacties was begrijs voor het opheffingsbesluit.

De S. W. B. onthoudt zich van advies.

Een oproep in de Demokraat leverde 3 potentiële lezers op, doch geen enkele schrijver.

Het bestuur betreurt het de knoop definitief te moeten doorhakken, doch constateert dat er geen of weinig steun is om tot een ander besluit te komen.

Het December nummer (10 de jaargang, no 12) zal derhalve het allerlaatste nummer zijn.

Hierin zal het officiële opheffingsbesluit worden gepubliceerd.

Aan Hoofdbestuur D'66 en de S. W. B. zal een officiële kennisgeving uitgaan.

3. Financiën

De boekhouding wordt nog afgerond. Vintges helpt Jongedijk, doch door ziekte is enige vertraging ontstaan.

De jaarstukken '76 en '77 zullen nu tegelijkertijd ter goedkeuring aan de akkountant worden toegezonden.

Na verkregen goedkeuring zal ter afwikkeling van zaken een laatste bestuursvergadering worden gehouden; vermoedelijk eind maart.

Deze notulen zijn ter vergadering geschreven en goedgekeurd.

w. g. de Sekretaris

H. Goudsmit.

UITSLAG VAN DE PEPERBEK ENQUETE

(HG). In het oktober nummer vond U een enqueteformulier waarop U Uw mening kon geven over hoe het nu verder moest met Peperbek, of U een penningmeester wist en er was ruimte voor een bijdrage (niet financieel, maar in geschreven vorm).

Om met het laatste te beginnen, één volgeschreven formulier kwam binnen; dat artikel is inmiddels gepubliceerd.

De oproep voor een penningmeester bracht ook slechts één reactie, namelijk de suggestie om Joop den Uijl te vragen. Dit wordt in beraad gehouden.

Verder kwamen in totaal 34 reacties binnen. Eigenlijk maar 33, want stichtingsbestuurslid Denig gebruikte het formulier om zijn verhindering voor een vergadering te melden. Bovendien was hij vóór opheffen, want: " Het is mijn overtuiging dat, nu we gaan proberen de Democraat tot een blad te maken dat wat méér voorstelt dan alleen een partijblaadje, we alle krachten moeten bundelen. Dus nu de knoop definitief doorhakken".

De reacties waren gevarieerd. Enige dubbeltellingen meegerekend is de uitslag:

8	opheffing zonder meer
19	opnemen van Peperbek in Democraat
9	doorgaan, al dan niet met S. W. B. midden kantern.
4	diversen, d.w.z. andere opzet Peperbek.

De voorstanders van opheffing gaven meestal geen verdere motivering. La mort, sans phrase !

Degenen die voor opname van Peperbek in de Democraat waren gaven juist meest wél commentaar. Met als teneur dat Peperbek herkanbaar moest blijven, meestal (6x) met eigen redactie (Frankfurter's idee, zie Peperbek oktober '77, bladzijde 4). Ook : "Goede artikelen, te kleine lezerskring bereikt, kunnen beter voor Democraat gaan schrijven ". (dat laatste tweemaal, gerekend als dubbeltelling met het opheffings alternatief). Ook wilde men de eigen Peperbek stijl gehandhaafd zien: "Een zelfstandige redactie, die kan doorgaan in de stijl van badineren en epibreren in opperste vrijheid".

Degenen die wilden dóórgaan met Peperbek legden enkele malen de nadruk op het belang van de onafhankelijke opstelling.

De laatste groep had behoefte aan een typisch S. W. B. -D'66 blad (in de trant van "Socialisme en Democratie "), naast een D'66 partijkrant als Democraat met algemene berichten.

Aan U uit deze opsomming uw eigen conclusie te trekken. Maar doet U het dan wel zorgvuldiger dan het stichtingsbestuur dat de meest voorkomende reactie, d.w.z. opgaan in Democraat (met behoud eigen vorm) eenvoudigheidshalve geheel negeert!

PEPSELS

- Zou het CDA programma in het Duits vertaald ook ineens veel rechtser zijn?
- Eugène: Kijk ze eens rijden in hun krakkemikkige eend, dit maal gaan ze zeker voor Veilig Verkeer demonstreren.
- Kan je wel veilig naar een TV kijken met electriciteit uit kernenergie.

- Geen mededelingen binnengekomen. Dus geen middenkatern. De SWB zal toch geen voorkeur voor de Democraat hebben?

(HJ)

De hele Peperbek historie heb ik niet meegemaakt.

Van het gezwoeg in het begin weet ik dus niets.

Toch is toen ook met minimale middelen gewerkt, materiele middelen dan, want de geest was altijd op peil.

Wie deden er mee? Gé Mulder, mevr. Reesink, en ook al Hans Krom. Wat konden ze werken.

En daarna nog weer anderen. Mevrouw van Kleffens, Piet van Baarsel, alles maar uittikken en organiseren hemel wat een werk, zonder er een cent beter van te worden.

En dan het schrijverscorps.

Vink, de notoire veelschrijver, een tweede Maarten 't Hart.

Bloema, altijd mild.

Harry Geelen, die vanuit Curaçao rechtser schreef dan vanuit den Haag, maar altijd kruidig. Hoeveel Pepsels zou hij gemaakt hebben? Freek Egter, eerst midden, toen redelijk en daarna zelfs alternatief. En A. R. v. d. Burg, d'opregte radicaal, los van alles behalve van 't eigen nauw luistrend geweten. Bruins dan, die nu wel rechts in de VVD zal zitten en daar straks ook weer uitmoet, als die partij 't midden binnenvaart.

Ik zal ze nooit vergeten, maar ze komen allemaal terug, dus ik krijg niet eens de kans ze te vergeten.

Waar terug? Nou dat weet ik nog niet, maar terugkomen zullen ze wel ergens. Enkelen zijn al ergens; bij de Democraat; daar waren ze trouwens net iets te vroeg voor 't leuke. Maar ja, 't is toch alleen om hen als ik van dat blad eens 't bandje zal wagen los te maken.

Geweldig ook, dat er steeds lezers waren die de peper in de bek durfden te nemen.

Ik vergat nog te noemen het bestuur. Dat had je bijeen moeten zien komen, zo af en toe. En bijeen moeten zien zitten. Cloeck en moedig, vroom en vroed.

Gelukkig dat ik zoiets nog één of twee keer zal mogen meemaken, Deo volente

Allen veel dank. Zeer in het bijzonder ook Vintges, die zich op de valreep heeft aangemeld om de zaak financieel-administratief af te wikkelen. Niet om een graantje mee te pikken, maar om helemaal aan het eind nog een steentje bij te dragen. Dat is de ware levensmoed.

Beste Piet,

Hierbij toch, ondanks deze dagen van vergeten en vergeven, een reactie op je open brief aan mij in de vorige Peperbek.

Het was mij inderdaad opgevallen dat je géén lid bet van het Peperbek stichtingsbestuur, zodat het mij wél verbaasd heeft een reactie van jou op mijn aan het stichtingsbestuur gerichte brief te krijgen.

Het stichtingsbestuur heeft niets laten horen, ze zullen toch niet denken dat jij nu namens hen geantwoord hebt!

Nu ter zake. De "Vrije tribune" in de Democraat die jij je voorstelt kan toch niet in redelijkheid als een doublure van Peperbek gezien worden !
Het eigen karakter van Peperbek, zoals gedurende 10 jaren geexposeerd, wordt hiermede volledig ontkend.

Ik begrijp niet hoe je kunt schrijven dat ik moet aangeven waar het stichtingsbestuur een censuur zou hebben opgelegd. Ik heb het alleen gehad over de taak om de positie van Peperbek te waarborgen. Wat ik bedoelde is: mismanagement zoals dat tegenwoordig genoemd wordt. Jouw vraag vind ik een hinderlijke verdraaiing van mijn bedoelingen.

Dan, het verbaast mij dat je jezelf géén eindredakteur noemt van Peperbek, maar stelt alleen die taak verricht te hebben. Wat is het verschil? Iedereen weet dat je het al jaren doet, niemand wist dat je het tegen je eigen wil deed, dus ook niemand meldde zich aan om het van je over te nemen. Dan, ik vind dit toch wel een onbevredigende reactie op het enige waarop je kon reageren, namelijk dat ik het een bezwaar vind dat het eindredakteurschap van Democraat en Peperbek in één persoon (wie dan ook) verenigd is.

Zou ik als bestuurslid de opheffing van de stichting Peperbek kunnen tegenhouden? Dat, moet ik bekennen, wist ik niet. Ik moet me eens verdiepen in de wettelijke regels, want het bevredigd mijn rechtsgevoel helemaal niet dat een coöpterend bestuur op zich tot opheffing kan besluiten, als we bijvoorbeeld een nieuwe ploeg zouden vinden, of als de redactie tegen is, zou het bestuur de opzegging toch kunnen doordrijven? om de weg voor Democraat vrij te maken.

Het zou me niets verbazen als beroep op de rechter mogelijk zou zijn!

Verder, die redakteur die in het bestuur zit, zou die soms vertegenwoordiger van de redactie zijn? Dat kan haast niet, Harry Jongedijk beslist kennelijk op eigen inzicht, want ook Freek Egter is duidelijk tegen opheffing. Zouden we bovendien niet de mening van oud-redacteuren en oprichters dienen te vragen. Nu ben ik dom bezig, want ik doe als of er medebeslissingsrechten van medewerkers bestaat, maar daar doet het stichtingsbestuur niet aan.

Tenslotte, ter vermindering van misverstanden, ik heb veel waardering voor alles wat je voor Peperbek hebt gedaan, zeker in de moeilijke jaren die achter ons liggen. Nu echter moet je een keuze doen waar je in de politiek mee door wilt gaan. Ik hoop dat je dan de flexibiliteit hebt het andere beleid van Peperbek ook te accepteren. We kunnen een blad dat in tien jaren tijds 500 abonnees heeft bereikt en een goede reputatie heeft opgebouwd toch niet zo maar laten verrekken!

Groeten,

Harry Geelen.

Beste Harry,

Je mag me geloven of niet: ik heb jarenlang in mijn vakgebied advies gegeven aan tientallen bedrijven die elkaar soms naar het leven stonden en ik heb daarbij een zekere reputatie van " de ene hand weet niet wat de andere doet " opgebouwd.

En dan zou ik niet de laatste hand kunnen leggen aan twee periodieken, die elkaar niet naar het leven staan (of toch wel?)?

Trouwens: ik was en ben voor beide tijdschriften meer opmaker dan eindredacteur.

Van harte: succes met Peperbek

Piet opmaker? nee afmaker!

Goeie PEPSEL, hé.

Groeten,

Piet.

WIE HET WEET MAG HET ZEGGEN

door

F. Egter van Wissekerke

Is dit nu het laatste nummer van PEPPERBEK. Ik heb er eerlijk gezegd geen flauw idee van. Dat is zeker mede mijn eigen schuld omdat ik er totnogtoe niet toe ben gekomen telefonisch of schriftelijk om informatie te vragen aan het stichtingsbestuur. En aangezien dat college van zijn kant uit zich zelf slechts rookgordijnen lanceerde, weet niemand wat er gaat gebeuren. De kans is groot dat aan die onzekerheid in ditzelfde nummer een einde komt met de aankondiging dat PEPPERBEK in 1978 niet meer zal verschijnen. Moet ik me daar nog druk over maken? Ik geef toe dat mijn gevoelens gemengd zijn: vijf jaar redacteurschap hebben me veel plezier bezorgd, vooral in de donkere jaren 1973-1976 toen PEPPERBEK het enige levensteken van D'66 vormde.

Anderzijds vind ik het zo treurig dat de dank daarvoor van "partijwege" kennelijk stank moet wezen, dat ik het wel geloof verder.

Ik weiger te bellen of te schrijven. Ik zie het wel.

En heel diep in mijn hart hoop ik dat er in dit nummer nog een aankondiging voor kopij voor het volgend nummer zal staan. Want schrijven voor de DEMOCRAAT is maar een beperkt alternatief voor iemand die periodiek zijn politieke gal of honing eens wil spuien, om de eenvoudige reden dat er maar één PEPPERBEK is. Die formule is uniek en naar mijn bescheiden mening kan D'66 juist nu het een partij (aan het worden) is, eigenlijk niet zonder. Maar enfin, ze zien maar. Hopelijk tot in 1978 en anders: tabe, tot beter tijden. Als men maar weet dat er straks geen PEPPERBEK meer zal zijn om een tweede 'keer het kaarsje brandend te houden.

(HJ)

" Ze zeggen zelf dat het een onwetenschappelijk rapport is ". Zo'n wetenschappelijke uitlating over het rapport Cramer inzake onze toekomst zegt al veel, nl: We zijn niet van plan ons er iets aan gelegen te laten liggen, zelfs als 't wetenschappelijk was.

Van prof. Cramer neem ik graag aan dat het stuk niet wetenschappelijk kan worden genoemd, al waren de deelmethode wel van dienaar. Maar het rapport zegt mij weer eens wat iedere dag te bevroeden is. Dat we lekker afzakken al doorgaand, zeker met 3% groei, ook met de o-groei.

Verdere sociale desintegratie, meer misdaad, meer soorten van planten en dieren operuimd, energie op (ondanks de groeiende gasbel).

Cramer zegt: als je dat niet lust, moet je er vooral tegenin gaan.

Probeer dat maar eens op een rustige paniekloze manier. Dat eist zoiets als management-ontwikkeling, maar dan voor de Maatschappij, dus "maatschappij-ontwikkeling". Dat heeft niet veel meer te maken met de huidige PvdA, D'66, CDA en VVD, maar die moeten er wel iets van willen op een dépolitiserende manier. Wetenschap, scholen, kerken en de Telegraaf moeten werken aan de erkenning van het probleem en de politieke partijen moeten erop inspelen, ook internationaal. Een grote zaak voor een groot doel.

Uiteindelijk alleen maar een zaak van menselijke waardigheid. Kunnen we 't of kunnen we 't niet. Willen we mens zijn of rat. En dan ook als een rat in de val lopen.

Een struikelblok is gelegen in de oude tegenstelling van zelfs de rijke landen: hogere en lagere klassen. Zie Engeland, dat natuurlijk best wat kan als 't niet verlamd lag tussen Haya Thatcher en de Labourknuppels. Maak dus alle mensen werkelijk deelgenoot. Dan weten ze eerder waarvoor ze moeten staan.

Voorlopig blijft het een hachelijke kwestie. Brugsma is maar één van de weinigen die er - via de HP - aan trekt. Hij trekt aan kapok.

DOORGAAN, ONDANKS BESTUURSBRUI, DOORGAAN!

(HG)

Als je de verslagen van het stichtingsbestuur leest sta je stomverbaasd dat een dergelijke ondemocratische vegenten mentaliteit binnen de D'66 sfeer mogelijk is!

De argumentatie lijkt ook nergens op.

De redenen voor opheffen worden nogmaals op een rij gezet. Maar, daar stelt men dan toch altijd tegenover de redenen om door te gaan?

Dat heet afwegen van belangen.

Ook de interpretatie van de enquête is knudde. Minstens had het bestuur contact met de Democraat moeten opnemen om de mogelijkheid voor een fusie na te gaan. Of zijn ze tevens bestuur van de Democraat en weten ze het antwoord al?

Dan, wel officiële berichten naar bestuurders van D'66 en SWB, maar de medewerkers hoeven kennelijk niet.

Een officieel bericht in de Peperbek is voldoende, maar dat wordt verder vergeten.

Antwoord op noodkreten van redactieleden is kennelijk niet nodig.

Dus, de heren hebben beslist, de zaak wordt opgedoekt.

Toch leeft er bij de Peperbek lezers en belangstellenden nadrukkelijk de wens om dóór te gaan. Enige veelbelovende reacties bereikten mij, en aangezien ik me toch wel als exponent heb opgesteld, heeft men mij gevraagd om te proberen een opzet te maken om door te gaan!

Onder het motto nee heb je en ja kan je krijgen, wil ik dat proberen.

Daarom, ik vecht de beslissing van het stichtingsbestuur om tot opheffing over te gaan aan en stel dat de redactie wil en zal doorgaan. *)

Dit is mij toegezegd door Egter van Wissekerke, door oud-redacteur van de Burg en door van Baarsel (!, hij wil enerzijds ophouden, maar, als er de mogelijkheid is om door te gaan wil hij ook wel mee blijven doen, uiteraard met sterk verminderde activiteit). Harry Jongedijk heb ik niet benaderd, zijn mening lijkt duidelijk.

Voor de administratieve en financiële kant zijn enige toezeggingen gedaan, die nader uitgewerkt worden.

Daarom hier de vraag aan het stichtingsbestuur om terug te treden en plaats te maken voor mensen die het nog willen proberen! Kandidaten te vinden lijkt mij geen probleem.

Ik neem gemakshalve maar aan dat de abonnees blijven, hoewel realistisch gezien enkelen toch vooral om de SWB mededelingen abonnee zijn en dus zullen afhaken. Het aantal abonnees is nu helemaal niet kritisch.

Over het abonnementsgeld moet gesproken worden. Nu de mededelingen van SWB verdwijnen zal een andere kosten structuur ontstaan. Het is wel de bedoeling of goedkoper te worden of meer te gaan bieden. Ook de financiële afhandeling die op dit moment bezig is moet worden afgewacht.

Dus, er wordt gewerkt aan de volgende Peperbek! Als het even kan gaan we door!

Daarom, Uw reacties naar het nieuwe voorlopige redactieadres *) :
H. Geelen, Laan van Poot 318, Den Haag.

*) Zoals het zo netjes op de binnenkant van het kaft staat: De Redactie weet haar redactionele onafhankelijkheid gewaarborgd.
Daar hoort toch zeker ook bij meebeslissen over al dan niet opheffen !

De redactie is niet opgeheven !

- Japie; Enorme flexibiliteit van Van Agt, zo gauw hij in Duitsland is praat hij als een Duitse Christen-Democraat.
- Als we eerst de topsalarissen verhogen kunnen we daarna rustig studeren hoe ze gematigd kunnen worden.
- Dan hebben dus de CDA stemmers de minister-president gekozen !
- Van Agt - Wiegel: De laatste keer dat het nog kan moeten we niet missen.
- Maar dat is toch discriminatie, dat Kruisinga een vrouw als staatssecretaris wil !

DE SMALLE MARGES

door
F. Egter van Wissekerke

Datgene wat vrijwel niemand direct na 25 mei mogelijk achtte, is dan toch gebeurd: We zijn in het bezit van een centrum-rechts kabinet, onder leiding van een anti-politieke politicus, die zich staande houdt door voortdurend op zijn gezicht te vallen. Deze ongelooflijke brekebeen is er intussen wél eventjes in geslaagd om de ervaren en slimme PvdA-tegenspelers Van Thijn en Den Uijl geheel buiten spel te zetten, terwijl de VVD ondanks zijn slechte oppositie van de laatste jaren tot ieders - ook zijn eigen - verbazing zich opeens in het kabinet bevindt.

Het gebrek aan logica in voorgaande alinea is zo evident, dat ik er niet omheen kan dieper op de zaak in te gaan. Hoe zit het nu? Is Van Agt een echte brekebeen, die door het medelijden van vriend en vijand telkenmale van een complete afgang - hoe verdiend dan ook - wordt gered? Of speelt de man deze rol slechts, omdat hij heeft gemerkt dat dat effectief is? Beide hypothesen zijn eigenlijk even absurd, omdat ze allebei uitgaan van een toestand van sterk verminderde toerekeningsvatbaarheid van alle politici, behalve Van Agt zelf. Die is dan namelijk gewoon een nul ofwel een politiek genie. Het is duidelijk dat deze twee hypothesen de schoonheid van de eenvoud paren aan praktische onbruikbaarheid: we schieten er niets mee op om, uitgaande van wijdverspreide waanzin in politieke kringen vast te kunnen stellen dat onze huidige premier gelukkig niet gek is. Ik heb overigens geen zin meer om naar mogelijke derde, vierde, enz. hypothesen te gaan zoeken. Stellen we slechts volgende feiten vast:

1. De grootste partij, tevens grootste electorale winnaar, geleid door de man, die bij uitstek het gezicht van het zittende kabinet bepaald had, zit roemloos in de oppositie;
2. D'66, onverwacht herrezen, door een beter geprofileerde onafhankelijkheid t. o. v. de PvdA zelfs plotseling de enige middelgrote partij geworden, zit samen met die PvdA in de oppositie en zal een heel zware dobber krijgen die onafhankelijkheid ook duidelijk bij het publiek over het voetlicht te blijven brengen;
3. Een partij, die geen echte partij is, maar een politieke belangengroep van Zuid-Europees of Zuid-Amerikaans model, die bovendien wordt geleid door mensen, die elkaar niet kunnen uitstaan en - wat veel erger is - bovendien totaal verschillende politieke idealen hebben, welnu zo'n partij leidt het kabinet;
4. En tenslotte: De VVD, vier jaar lang zonder enig succes in de oppositie, schijnbaar uitgekotst door alle andere partijen, een partij die de echte liberalen uit zijn midden naar de provincie wegpromoveert, die VVD regeert nu met het CDA ons land.

Conclusies? Het is een onbegrijpelijke ontwikkeling, wanneer men althans ervan uitgaat dat politiek rationele elementen bevat. Achteraf hebben talloze commentatoren en politici zich ingespannen schuldvragen (of tenminste oorzaken) te formuleren. Het eenvoudigst lijkt me al die oorzaken tezamen maar de schuld te geven: De meerderheidsstrategie van de PvdA, het overvragen van Van Thijn, het gebrek aan leiderschap en moed t. o. v. zijn eigen achterban van Den Uijl, de vlucht naar voren van Van Agt: "Hou me tegen of ik bega weer een ongeluk", de slechts schijnbare progressieve idealen van Aantjes en zijn "loyalisten" (Wie heeft overigens dit staaltje van "newspeak" à la "1984" bedacht?), het te laat en te bescheiden ingrijpen in het conflict door Jan Terlouw het feit dat de VVD een historische kans (willens en wetens?) liet lopen om door te weigeren als tweede keus met het CDA samen te werken datzelfde CDA zijn onverdiende wippositie te ontnemen, het onjuist en zelfs ondemocratisch manipuleren van informateur van der Grinten, ja misschien vergeet ik nog wel enige mogelijke oorzaken, maar het lijkt me zo wel voldoende. Structureel echter is misschien wel de staatsrechtelijke basis, die al deze oorzaken mogelijk maakte: het feit dat de kiezer geen reële mogelijkheid heeft directe invloed uit te oefenen op de kabinetsformatie.

Glastra van Loon heeft daarover behartenswaardige dingen gezegd op het laatste partijcongres, het beroerde is echter dat de door hem gesuggereerde oplossingen hetzelfde lot te wachten zou staan als vorige pogingen in die richting: ze zijn dringend nodig maar er zijn teveel partijen, die er alles aan gelegen is de situatie zoals hij is niet te wijzigen, omdat dat het einde van hun regentennmacht zou betekenen. En zo zitten we dan met een kabinet dat per se niet is gewild door de meerderheid van de kiezers en dat ipso facto een te geringe maatschappelijke basis heeft. Toch lijkt er voor D'66 aanleiding de verse frustraties bij vele kiezers verder aan te boren en zo spoedig mogelijk te komen met uitgewerkte plannen voor staatsrechtelijke hervorming. Als men er tegelijkertijd maar voor zorgt zich niet uitsluitend daarmee te laten identificeren, want D'66 heeft als onafhankelijke liberale oppositie veel meer te bieden. Maar moeilijk wordt de komende regeerperiode - Van Agt voor D'66 wél, dat is zeker. -

Correspondentie

- Hr. Nijenhof te ? Wanneer mogen we Uw artikel over het Terrorisme en de Bestrijdingsmiddelen verwachten?
- Wil degenen, afkomstig uit de omgeving van Haarlem, die op de Estrella, D'66 verkiezingsboot, in Amsterdam, met Harry Geelen sprak over een artikel gezonden naar Peperbek contact opnemen, zijn naam en adres zijn helaas overboord geslagen.
- Ja, U krijgt nog een proefnummer.
- Ja, U kunt U nog abonneren.
- Ja, Uw abonnementsgeld over het afgelopen jaar is nog steeds welkom!

DE GELIEFDEN TERUG VAN WEGGEWEEST

Een beschouwing, zo cynisch als het CDA

door

A. R. van der Burg

Het politieke jaar 1977 is ongetwijfeld een apart geval in de historie. Nooit is er zo geharreward, maar ook nooit eerder heeft men zoveel moeite moeten doen om zijn bedoelingen te verhullen, en dat is dan toch nog een positief punt, want het betekent dat men banger dan vroeger is voor het publiek bekend worden van politieke zwijnerijen.

Wat mij persoonlijk het meest gefrappeerd heeft in de gebeurtenissen sinds Van Agt en Van der Stee in maart 1977 het kabinet lieten vallen, is het bijna metafysische geloof in kringen van de PvdA en ver daarbuiten, als zouden PvdA en CDA op elkaar aangewezen zijn, niet zozeer op grond van de numerieke samenstelling van het parlement, als wel omdat het CDA eigenlijk meer verwant met de PvdA dan met de VVD zou zijn. En dit alles omdat beide partijen in redelijke harmonie gedurende vier jaar samen in een regering hebben gezeten. Niets is minder waar. Sinds de invoering van het algemeen kiesrecht hebben de christelijke partijen - die ik nu maar voor het gemak het CDA zal noemen - vrijwel permanent alleen of met de VVD geregeerd. Er zijn een paar uitzonderingen geweest, zoals diverse regeringen Drees en het ministerie Cals-Vondeling. Steeds werd na een paar jaar de PvdA weer terzijde geschoven om plaats te maken voor de VVD. Het zit niet eens zo erg ingewikkeld in elkaar. De leiding van KVP en CHU hebben altijd een grote affiniteit tot het denken in VVD-kring gehad, al vond men de laatsten wat al te gemakkelijk over allerlei zaken van geloof, kerk en onderwijs heenlopen. De VVD was dus hoogstens te links en te lichtzinnig. De KVP moest altijd wel voorzichtig manoevreren, omdat men het voor een deel moest hebben van een aanhang die eigenlijk liever met de PvdA samenwerkte dan met de VVD.

Voor de CHU heeft er nooit enige twijfel bestaan. De ARP was de laatste tien jaar een buitenbeentje, doordat daar een kleine bovenlaag was (en is) die in zijn

maatschappelijke denken inderdaad dichter bij PvdA dan bij VVD staat. Maar... het kiezersvolk van de ARP behoort in meerderheid tot het meest conservatieve deel van de natie, waar het bekende Socialistenspook nog onverminderd rondwaart, terwijl in VVD-richting de daaruit voortvloeiende angstrillingen ontbreken. De politieke leiders in CDA-kringen weten dat uiteraard heel goed, zodat ze er goed van doordrongen zijn dat de AR-'loyalisten' nooit een vuist kunnen maken.

Wie zich dan ook afvraagt waarom het CDA zo ineens met de VVD wil samenwerken, stelt een verkeerde vraag. De vraag moet luiden: Waarom willen de CDA-clubs wel eens met de PvdA samenwerken? Ik weet daar vier antwoorden op, maar er zullen ongetwijfeld nog wel enige minder gewichtige redenen zijn.

1. Zonder het kabinet-Den Uijl zou het CDA niet tot stand zijn gekomen. De ARP had het er - zoals bekend - moeilijk mee. De leiders van deze partij stelden twee voorwaarden: Er moest een duidelijk christelijk-evangelische inslag aanwezig zijn en er moesten duidelijke aanwijzingen zijn voor een progressief sociaal beleid. KVP en CHU hadden het daar niet moeilijk mee. De slimmerikken in deze partijen, meestal niet gehinderd door principes (die zijn er voor de dommen) en morele criteria (die zijn er voor het lagere volk), waren wel bereid een z.g.n. progressief program op papier te (laten) zetten. Dat maakt toch immers niets uit, wat er in dat boekje staat. Na een jaar is iedereen het vergeten. En wat die evangelische beginselen betreft hat Piet Steenkamp er weinig moeite mee de zalvende dominee uit te hangen, inclusief bijbelcitataten, psalmgezang, gebed en mandolineclub. Voor die rare jongens van de ARP was dat echter niet genoeg. Er moesten hardere bewijzen komen. Welnu, wat maakt het allemaal nou uit, waarom niet eens vier jaar kalmpjes aan met Den Uijl samendoen? Dan snijdt het mes aan twee kanten: de ARP raakt overtuigd en ondertussen stuurde je wat derde keus, zoals Van Agt en Westerterp, die hetzij uit overtuiging, hetzij door onbegrip wel voor het nodige ophoud zullen zorgen. Het CDA moest tot elke prijs worden doorgedreven, omdat op die wijze voor één of twee decennia de invloed van de politieke leiders gerekt zou kunnen worden. Met name zou men dan sterk staan tegenover de PvdA, die dan geen keus meer zou hebben. Iedereen zal achteraf moeten toegeven dat deze opzet vooralsnog schitterend is geslaagd.
2. De christelijke partijen hebben niet voor niets gedurende een kleine eeuw ons land in de houdgreep kunnen houden. De andere partijen waren dikwijls zo onverstandig allerlei principes te laten prevaleren boven de baantjes vergeving en boven het bedekken met de mantel der liefde. Sinds de laatste drie of vier verkiezingen is men voor samenwerking praktisch afhankelijk van de VVD. Zo'n partij moet een op zijn nummer worden gezet; anders krijgen ze daar te veel praats. Je moet dan laten zien dat je desnoods best bereid bent met de PvdA te pacteren. De VVD wordt er op die wijze aan herinnerd dat men daar vooral geen praatjes moet hebben. Ook van deze strategie is recentelijk de juistheid gebleken: Wiegels had inderdaad geen praatjes.
3. Als de economische toestand sombere vooruitzichten biedt kan het verstandig zijn de PvdA regeringsverantwoordelijkheid te bieden. Ten eerste wordt er dan een iets actiever economische politiek gevoerd (veel maakt het niet uit) dan met de VVD in de regering. Ten tweede kan men dan allerlei maatregelen gemakkelijker versieren bij de vakbonden. Uit dien hoofde had men waarschijnlijk nog best twee jaar met de PvdA willen doorgaan.

4. De PvdA is ook altijd een geschikte regeringspartner, als er problemen met het koningshuis dreigen. Dat was in 1972 zeker het geval. Mogelijk heeft men in sommige kringen al zien aankomen dat bepaalde vormen van inkomensverwerving van Prins Bernhard vandaag of morgen aan het licht moesten komen. En zie: Den Uijl heeft precies gehandeld als hij moest doen: de zaak in de doofpot stoppen. Je moet er niet aan denken wat voor protesten er in den lande gerezen zouden zijn als Van Agt of Wiegel deze streek hadden uitgehaald. Het koningshuis biedt nog wel meer delicate problemen, zoals het eventuele aftreden van de koningin en de regeling van het inkomen. Een mooi karweitje voor de PvdA.

Alles bij elkaar dus toch wel zwaar wegende factoren om zo nu en dan en met name in 1972 eens met de PvdA samen te werken. Maar hoe sterk golden die argumenten nog in 1977? Van de argumenten 3 en 4 zeiden we al dat ze voor de komende twee jaar nog wel van kracht zijn. Daarna waarschijnlijk niet meer. Nu het CDA er eenmaal is, is reden 1 overbodig geworden. De VVD is op de knieën gebracht, zodat reden 2 voorlopig is komen te vervallen. Conclusie: Zelfs al zou er een tweede kabinet Den Uijl tot stand zijn gekomen, dan zou dit na twee jaar zijn dienst hebben gedaan en naar huis zijn gestuurd.

Een veel gestelde vraag is nog niet beantwoord: Heeft het CDA bewust op een mislukking met de PvdA aangestuurd? Het is een vraag die aanneemt dat het CDA een eenheid is. Het enig juiste antwoord is m.i. dat er tussen Boersma enerzijds en Nollen/Zwolsman/de Kort/... anderzijds een gehele skala van opvattingen bestaat. Ik volsta met het noemen van enkele markante types:

1. Degenen die meenden en menen dat men voor het bereiken van zijn politieke idealen met de PvdA, maar niet met de VVD moet samenwerken.
2. Zij die menen dat samenwerking met de PvdA voor de komende regeerperiode een hechtere parlementaire basis biedt en daarom de voorkeur verdient.
3. Zij die dit dachten, maar door alle touwtrekkerij tot de conclusie zijn gekomen dat het dan toch maar met de VVD moet worden geprobeerd.
4. De CDA-politici die om bovengenoemde redenen nog wel twee jaar met de PvdA wilden regeren, maar die ook wel mee wilden gaan in een beëindiging op dit moment.
5. Degenen die het welletjes vonden en op de VVD wilden overschakelen, maar die - indachtig de faam van 2000 jaar onbetrouwbaarheid - de schijn wilden ophouden dat de PvdA een verdere samenwerking onmogelijk maakte. In het brein van dezulken kwam het plan op telkens met voorstellen te komen die voor de PvdA onaanvaardbaar moesten zijn. Tot hun verrassing gaf de PvdA op vrijwel alle punten toe. Toen dachten ze: "Nu of nooit" en kwamen met het voorstel voor een kabinet Den Uijl-Andriessen-Van Agt-Kruisinga.

Hoe groot die verschillende vleugels zijn, kan moeilijk van buitenaf worden geschat. Zeker is dat de slimme jongens in 5 zitten en aan een Van Agt een schitterende pion hebben. Die wordt ook maar gestuurd en kan dan ook naar eer en geweten verklaren dat denkwijze 5 niet de opvatting van het CDA is (geweest). En zo krijgt iedereen toch nog een plaatsje in de hemel, behalve die arme anti-revolutionairen, die eerst nog voor Gods Troon moeten verschijnen. Maar genoeg daarover, want Peperbek is geen theologisch blad en straks gaat iemand me nog om uitleg vragen.

door

H. Geelen.

Van de ene dag op de andere hadden we een nieuwe regering. De Koningin vond het goed, en op alle departementen werden de ministerssteken overgedragen. Wij van het gewone volk mochten het meebelevan op de TV. Onze volksvertegenwoordigers zagen ook plotseling nieuwe gezichten achter de regeringstafel om oude wetsvoorstellen te verdedigen.

Kamervoorzitter Vondeling had daar moeite mee en zei dat hij het jammer vond dat de regering zich niet eerst aan de Kamer kwam presenteren, zodat deze een Oordeel over het nieuwe kabinet kon uitspreken. Een uitspraak die enige verwarring te weeg bracht. Gelukkig gaf onze nieuwe minister-president voor de TV op zijn eigen, zo van verrassend inzicht getuigende, wijze de doorslaggevende toelichting: "Ach, meester Vondeling, die schoolmeesterde wat, weet U wel". Dit nivo vier jaar lang volhouden zal moeite kosten!

Maar had Vondeling eigenlijk gelijk? Nee en nogmaals nee! Om te beginnen als men kijkt naar de regels waarop een regering in Nederland gevormd wordt niet. Daarbij wordt de uiteindelijke beslissing genomen door het Staatshoofd, al dan niet gecontrasigneerd door de zittende minister-president. Het parlement heeft daar niets mee te maken. Maar wel zal het achteraf een oordeel over de opstelling van de nieuwe regering geven, en daarom peilt een formateur vooraf of er wel voldoende parlementaire steun zal zijn. Vóór het actief worden van deze nieuwe regering een regeringsverklaring met debat in de Tweede Kamer vragen lijkt haast onlogisch en onverantwoord als je de geringe voorbereiding van het toekomstige beleid tijdens de formatie beziet.

Het tweede "nee" slaat op de gewenste manier van kabinetsformatie. Zou zelfs de PvdA zo ver willen gaan dat het parlement eerst een nieuw gevormd kabinet moet goedkeuren vóórdat het kan gaan regeren? Eigenlijk heeft de verkiezingsleuze "Kies de Minister-President" een speciale betekenis als men ziet hoe de PvdA het parlement en de regering aan elkaar willen koppelen!

Hier komt toch weer één van de grote verschillen tussen PvdA en D'66 naar voren. Horen parlement en regering onverbiddelijk bij elkaar, en is de regering niet meer dan een verlengstuk van een kamermeerderheid (monisme, waar de socialisten voorstander van zijn), óf zijn regering en parlement twee onafhankelijk opererende organen die ieder hun eigen taak en verantwoordelijkheid hebben (dualisme, waar D'66 een voorstander van is). Nederland heeft een wat gemengde vorm op dit moment. D'66 wilde dit duidelijk in de richting sturen van het dualisme door directe verkiezing van de minister-president, naast verkiezingen voor het parlement volgens een districtenstelsel. Op deze wijze zou een sterke regering naast een onafhankelijk parlement ontstaan.

Daarom was volgens mij Vondeling er helemaal naast. Uit de krant begrijp ik dat de D'66 kamerleden Brinkhorst en Lambers zijn argument helaas hanteerden toen ze stelden dat deze nieuwe regering geen beslissing mochten nemen over uitbreiding van UCN in Almelo. Ze hadden juist nadruk moeten leggen op de continuïteit van de regering, en vragen dat de toezeggingen van de vorige regering in deze zonder meer worden nagekomen. Als men dat wil wijzigen moet de minister eerst maar met een verklaring aan de Kamer komen.

Heemskerckstraat 43
's-Gravenhage

292

b. de Boer
Kruillelaan 4
ZEIST 2740

Port betaald
Port Payé
's-Gravenhage